1933 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

İVAN ALEKSEYEVİÇ BUNİN

MİTYA'NIN AŞKI

Mitya'nın Aşkı
İvan Alekseyeviç Bunin

FABULİNUS KİTAP
©Her hakkı mahfuzdur

Kapak , Leyla ÇELİK
Sayfa Tasarımı, Fabulinus Kitap

1. Baskı, Ocak 2013
Fabulinus Kitap: 004
ISBN 978-605-4757-11-4

Baskı
Ertem Matbaası
Başkent Organize San. Bölgesi 2
2. Cadde No: 8 Malıköy
Temelli / ANKARA
T 0312 640 16 23 • F 0 312 640 16 24

FABULİNUS KİTAP
Kültür Mah. Dr. Mediha Eldem Sok.
No: 55/7 Kızılay / Ankara
T 0312 433 0893 • F 0312 433 0792

Mitya'nın Aşkı

MİTYA'NIN AŞKI

I

9 Mart, Mitya'nın Moskova'da son mutlu günüydü. Ya da ona öyle geldi.

Öğleye doğru Katya ile Tverskoy Bulvarından yukarıya çıkmışlardı. Kış birden yerini bahara bırakmıştı; güneş yakıyordu neredeyse... Tarla kuşları kırlardan şehirlere sanki gerçekten gelmiş, beraberlerinde neşe, sıcaklık getirmişlerdi[1]. Her yer eriyen karların suyu ile kaplıydı. Evlerin çatılarındaki su oluklarından iri damlalar düşüyor, kaldırımların üstünde çıkardığı makamlı ses duyuluyordu. Kapıcılar evlerin önünde buz tabakalarını kırıyor, damlardan yumuşak, yapışkan karı kürüyorlardı. Nemli bulutlar ince beyaz bir sis halinde, göğün maviliğine karışıp dağılıyordu.

Uzaktan karartı halinde bulvarda omuz omuza yürüyen kalabalık seçiliyordu. Strasnoy Manastırının kubbeleriyle haçları ve meydanda yükselen Puşkin heykeli pırıl pırıldı. Ama en çekici şey, o gün her zamankinden güzel, şirin görünen Katya idi; pek saf, cana yakın bir hali vardı! İkide bir Mitya'nın koluna giriyor, başını kaldırarak çocuksu bir teslimiyetle delikanlının yüzüne bakıyordu. Mitya hayatından memnun, biraz da kendini beğenmiş bir halle yürüyordu. O kadar geniş adım atıyordu ki Katya güç ayak uyduruyordu ona...

Puşkin anıtına vardıkları zaman Katya, birdenbire,

- Güldüğün zaman pek hoş, pek komik oluyorsun Mitya,

1 Ruslarda ilkbaharın birinci günü, 9 Martta tarla kuşlarının şehirlere göçtüğü inancı vardır.

dedi. Ağzını çocuklar gibi gerip kocaman açıyorsun. Darılma ama senin en çok bu gülüşün hoşuma gidiyor. Bir de Bizans resimlerindeki gibi gözlerin...

Mitya hem memnun hem biraz alınmışçasına hafifçe gülümsedi, bahar göğüne yükselen heykele baktı, arkadaşça,

- Yaşın on sekiz ama benden pek farklı değilsin, böbürlenme; dedi. Benim Bizanslılara benzediğim kadar sen de Çin İmparatoriçelerine benziyorsun... Aklınızı bozdunuz şu Bizans üsluplarıyla, estetik konularla... Hele annen, iyice acayip!

- Benim yüzümden değil mi? Sana kalsa terem'e[2] kapatırdın beni.

- Tereme kapatmazdım ama şu sözüm ona "bohem" çevresine sokmazdım, stüdyo, konservatuar ve adı sanı bilinmeyen tiyatro okullarındaki yarının şöhretleriyle görüştürmezdim seni...

Sakin alelade bir şey söylüyormuş gibi konuşmaya çalışarak devam etti:

- Kendin anlatmıştın: Bukovetzki seni Strelnaya'ya[3] yemeğe çağırmış; Yegorov, "Deniz dalgalarının ölümü" diye adlandıracağı heykelini yapmak istemiş... Ballandıra ballandıra anlatmıştın bunu. Pek şerefli bir şeymiş gibi!..

Katya diklendi:

- Yo, rica ederim! Senin hatırın için sanata sırt çeviremem. Belki ikide bir tekrarladığın gibi (aslında Mitya bunu ağza almamıştı) kötü bir insanım. Ne yapalım olduğum gibi kabul edeceksin... Hadi kavgayı bırakalım şimdi. Bari bu güzel günde kıskançlıktan vazgeç. Hala anlamadın mı, her şeye rağmen baş tacımsın, bir tanemsin!

Katya bunu yavaşça, ısrarla ve yapmacık bir işve ile Mitya'nın gözlerinin içine bakarak söyledi. Sonra sesine dalgınca bir hava vererek, yavaşça:

- "Aramızda uyuklayan bir sır var,

2 Rusya'da çok eski devirde kadınların ve özellikle genç kızların evlerin çatı katlarında, erkeklerden tamamıyla ayrı olarak oturdukları daireye "terem" denirdi.

3 Strelnaya: Moskova civarında bir eğlence yeri.

Ruhun ruha verdiği halka..." diye mırıldandı.

Katya'nın sözleri hele şiiri Mitya'ya pek soğuk geldi. Zaten o güzel günde bile içini burgulayan, huzurunu kaçıran bir şey vardı. Bu çeşit şakaları ilk olmadığı halde Katya'nın onun çocuksu hallerine takılması battı bu defa... Katya sık sık, yerli yersiz, ondan büyük olduğunu belirtip elinde olmadan, tabii bir halde üstünlüğünü yüzüne vururdu. Kızın bu halleri Mitya'ya, onun cinsel konularda bazı gizli tecrübeleri sayesinde ilerlemiş olduğunu düşündürürdü; için için üzülürdü buna... O anda bile "Her şeye rağmen" deyişi, Katya'nın bunu birdenbire sesini alçaltarak söylemesi, ama en çok, yapmacıklı şiir okuyuşu sinirlendirdi Mitya'yı. Gene de münasebetsiz bir şiirle, onun ukalaca okunuşu ve Katya'yı ondan uzaklaştıran, nefretini, kıskançlığını körükleyen çevreyi hatırlatan bütün halleri bile 9 Mart'ı, son mutlu günleri saymasına engel olmamıştı.

Dönüşte Katya Kuznetzki Köprüsünde Zimmerman mağazasına uğrayıp Skriyabin'in birkaç notasını aldı. Yolda sözü Mitya'nın annesine getirdi. Gülerek:

- Ondan, şimdiden ne kadar korktuğumu bilemezsin! dedi.

Seviştiklerinden beri nedense ne yarın sözü etmiş, ne de sevgilerinin varacağı sonuca değinmişlerdi. Bu kez Katya'nın, Mitya'nın annesinden söz açması rastgele değildi, gelecekteki kaynanasının sözünü ettiği belli oluyordu.

II

Daha sonra her şey görünüşte eskisi gibi devam etti. Mitya, Katya'yı Sanat Tiyatrosuna, ders aldığı stüdyoya, konserlere ve edebi konferanslara götürürdü.

Bazı günler, Katya'nın annesinin garip hoşgörüsünden faydalanarak Kislovkadaki evlerinde gece yarısından çok sonraya kadar oturduğu olurdu. Katya'nın annesi, saçları ahududu

kırmızısına boyalı, her zaman makyajlı, ağzından sigara düşmeyen sevimli, iyi yürekli bir kadıncıktı; kocasından ayrı yaşıyordu. Katya'nın babasının başka evi, başka ailesi vardı.

Katya'da arada bir Mitya'nın Molçanovka'da oturduğu pansiyona uğrardı. Buluşmaları hep tahrik edici, çılgınca öpüşme sarhoşluğu içinde geçerdi. Fakat Mitya yalnız kalınca, sevdiği kızın hallerini, durumunu tek tek hatırlayarak onun gitgide değişmeye başladığını hissediyordu.

Katya ile tanıştıkları ilk günden beri birbirlerine sıcak bir yakınlık duymuşlardı. Yirmi dört saat baş başa kalsalar bile konuşmaya doyamayacaklarını sanırlardı. Mitya delikanlılığa döndüğü, hatta belki de gizliden gizliye çocukluk günlerinden beri beklediği aşk masalı âlemine daldı. Ama ilk günlerin lekesiz mutluluğu çabuk geçti!

Sevgilerinin başlangıcı Aralık ayına rastlıyordu. Şehir sabahları kırağı örtüsü altında donuk kızıl güneşte pırıl pırıldı, her yan kütür kütür buzla kaplıydı. Tatlı, unutulmaz günlerdi bunlar! ...

Mitya'nın aşkının eriştiği veya erişmesine ramak kaldığı mütemadi bir mutluluk kasırgasında geçti ocak ve şubat ayları. Ama o sıralar bile, nedenini açıklayamadığı bir takıntı giderek daha sık içini karartmaya başlamıştı. Mitya'nın içinde iki Katya çarpışıyordu: Biri, tanıştıkları andan beri Mitya'nın var gücüyle arzuladığı, taptığı Katya; öteki, gerçek, herkes gibi, birincisine hiç benzemeyen Katya... Gene de Mitya o günlerde duyduklarını bugünkü halinden kat kat üstün tutuyordu.

Katya'nın yeni hallerine bir anlam vermek kolaydı: Kadınca bahar hazırlıkları, alışverişleri, terzilerden şapkacıya koşuşmaları... Yalan değildi bunlar, annesiyle sabahtan akşama kadar taban tepiyorlardı. Ayrıca devam ettiği özel tiyatro okulunun sınavları yaklaşmıştı. Katya'nın dalgın, kaygılı hali birazda bundandı. Böylece Mitya onun her haline kandırıcı, avutucu bir izah buluyordu. Gene de içini kemiren şüpheler günden güne artıyor, durum bunların boş bir kuşku olmadığını

doğruluyordu. Hele Katya'nın son günlerde daha çok beliren ilgisizliği, içini kemiren şüpheyle birleşip kıskançlığını büsbütün kamçılıyordu.

Okul müdürü Katya'yı göklere çıkarıyor, "Sen okulumuzun yıldızısın!" diye övüp duruyordu. (Öğrenci kızlarla senli benli konuşmak âdetiydi). Sınavlarda Katya'nın üstün başarı sağlaması için Büyük Perhiz[4] ayından beri onu özel olarak çalıştırıyordu. Müdürün genç kızlara düşkün olduğunu, her yaz kız öğrencilerden birini Kafkasya'ya, Finlandiya'ya ya da Avrupa'ya götürdüğünü bilmeyen yoktu. Mitya onun bu defa Katya'ya el atacağını düşünerek kendi kendini yiyordu. Kızın bu işin neye bağlanacağını bilmemesi imkânsızdı. Öyleyse namusu lekeleyecek ilişkilere bile bile yanaşıyordu... Mitya'ya bu hal sevgilisinin ona karşı soğumasından da acı geliyordu. Zaten müdürden başka, dıştan gelen birtakım sebep ve olayların etkisine de inanıyor, bunları keşfedemediği için Katya'yı toptan, herkese ve her şeye karşı çılgınca kıskanıyordu. En çok, hayalinde canlandırdığı ve genç kızın belki eşiğini aştığı gizli hayata karşı acı, yenilmez bir kıskançlık duyuyordu.

Bir gün Katya, annesinin yanında, yarı ciddi yarı şaka:

- Siz, elinizden gelse kadınlara Domostroy[5] hayatı yaşatacaksınız! dedi. Size âşık olup evlenen kızın vay haline!

Annesi aynı fikirde değildi:

- Bence kıskançlık olmadan sevgi olmaz. Kıskanmak, sevmek demektir.

- Yo, yanlış düşünüyorsunuz anne, dedi Katya. Sonra başkalarının sözlerini tekrarlamak alışkanlığıyla, Mitya'nın yüzüne bakmadan:

- Kıskançlık, sevdiğin insana karşı bir saygısızlıktır. Bana inanmayan beni sevmez! diye ekledi.

- Asıl kıskançlık gerçek sevgidir. Bununla ilgili pek çok güzel örnekler okumuştum. Tanrı bile kıskanç ve kincidir.

4 Paskalyadan önce 6 hafta süren perhiz.
5 Domostroy, Altıncı Yüzyılda Papaz Silvestr'in oğluna evlilik ve erkeğin evde hâkimiyeti üzerine büyük bir taassupla yazdığı öğütleri toplayan kitap.

Mitya'nın aşkı da o sıralar yalın kıskançlıktı. Tabii kendisi bunu herkesinki gibi basit, temelsiz değil, bambaşka, güçlü nedenlere dayanan bir kıskançlık sayıyordu.

Katya ile ilişkilerinde son raddeye varmamalarına rağmen baş başa kaldıkları zaman epey ileri gittikleri oluyordu. O anlarda Katya eski günlerine göre daha taşkın, daha ateşliydi. Mitya yalnız kalıp hallerini bir bir hatırladıkça kendi kendini yiyordu. Sevişmelerinin en heyecanlı anlarında olanları saadetin doruğu sayardı. Katya'yı aynı durumda başka bir erkekle düşünmek ona yalnız iğrenç değil, olağan dışı bir hal gibi gelirdi.

III

Katya'nın Büyük Perhizin altıncı haftasındaki sınavına Mitya'da davetliydi. Orada üzüntülerinin ne kadar haklı olduğuna büsbütün inandı.

O gün Katya ondan tamamıyla uzaklaşmış, bambaşka, salonda onu gözleriyle yiyen, soyan yabancıların Katya'sı olmuştu.

Sınav son derece başarılı geçti. Gelin gibi beyazlar giymiş Katya heyecandan bir kat daha da güzelleşmişti. Salon alkıştan "Bravo" haykırışlarından inliyordu. Kendini beğenmiş, durgun bakışlı okul müdürü, birinci sıradaki koltuğundan arada bir hafif, ama bütün salonda duyulan tok, sakin bir sesle sudan öğütler veriyordu. Katya sanki öz malıymış gibi emredercesine:

- Okumayacak, konuşacaksın... Oynama, içten yaşa!.. diyordu.

Mitya adamın sesini duydukça öfkeden kuduruyor, Katya'nın sahnedeki haline dayanamıyordu. Genç kızın sesi heyecan ve utançtan arada bir kopuyordu, nefesi yetersiz kalıyordu. Ama bütün bu kusurlar, hele al al olmuş sevimli yüzü salondakileri büsbütün duygulandırıyordu.

Genç aktris adayı kendini kabul ettirmek için elinden ge-

leni yapıyordu. Sanat yapmak çabasıyla Mitya'nın nefret ettiği şekilde, şarkı okurcasına, kelimeleri uzata uzata, yavan, yapmacıklı, her sesten manasızlık taşarak tiradını okuyordu. Daha doğrusu okumuyor, yer yer baygın bir şehvetle haykırıyor, yer yerde son derece acıklı, yalvaran bir sesle inliyordu. Mitya bu taşkınlıklar yüzünden, onun hesabına utancından nereye bakacağını bilemiyordu. En çok, alevlenmiş yüzünde masumlukla hınzırca, kışkırtıcı bir ifadenin karışımına ve hayli yüksek olan sahneye göre fazla kısa eteğinin altından görünen beyaz ipek çorapların sımsıkı sardığı bacaklarına seyircilerin iştahla bakmalarına içerliyordu.

Katya bir de melekler gibi temiz bir kızı anlatan bir şiir okudu:

- "Genç kız kilise korosunda ilahi okurken..."

Sesinde yapmacık bir saflıkla, dudaklarında ilahilerle ilgisi olmayan bir gülümseme ile okuyordu bunu...

Mitya dinliyor, kalabalıkta sevdiğimiz kimseden ayrı kalmak zorunda olunca duyulan hem derin, içten bir yakınlık, hem de nefret derecesinde bir kırgınlık hissiyle eziliyordu. Katya'nın her şeye rağmen ona ait olduğunu düşünürken içi övünçle kabarıyor, bir yandan da "Hayır bitti... her şey bitti, benim değil o artık!.." diye acı acı düşünüyordu.

Sınavdan sonra yeniden buluşmaya başladılar; yeniden mutlu günler yaşadılar. Ama Mitya kolayca kanmıyordu artık. Gerçi Katya söz sınava gelince:

- Budala çocuk! Böyle içten, kendimi vererek okumamın yalnız senin için olduğunu anlamadın mı? diye sokuluyordu ona. Ama Mitya buna cevap vermemeyi tercih ediyor, sadece kucağında oturan Katya'nın sedef rengi çıplak dizini, açık göğsünü doymak bilmez bir hırsla öpüyordu. Evet, sınav günü tiyatro salonunda duyduklarını unutamıyordu! Sonunda bir gün içindekiler taştı, Katya ile kapıştılar.

- Beni bu kadar kötü biliyorsan sevmiyorsun demektir... Ne istiyorsun benden öyleyse? diye bağırdı kız.

Sevmesine seviyordu ama nasıl, niçin seviyordu?..

Mitya kendine cevap veremiyordu. Bildiği tek şey, bu muzır aşkın inatçı bir güçle büyümesi, onunda bu tutku uğruna her şeyi göze almaya gitgide daha yatkın olmasıydı. Amansız mücadeleye hem de ilkin Katya ile girişecekti!

Katya ona kafa tutuyordu:

- Sen iç varlığımı değil, sadece vücudumu seviyorsun! diye sızlandı bir gün. Ama bu sözlerde onun değildi, içinden gelmiyordu; burcu burcu tiyatro kokuyordu... Gene de kofluğuna, bayatlığına rağmen çetin bir noktaya değiniyordu. Çünkü Mitya kesin olarak Katya'dan ne istediğini gerçekten bilmiyordu. Sevmenin genel anlamını henüz kavramamıştı. O zamana kadar aşka dair duyduğu, okuduğu şeylerde de aşkı kesinlikle niteleyen bir tanıma rastlamamıştı. Kitaplarda yada hayatta olsun, sadece bedenle ilgisi olmayan bir aşka, tutku veya şehvet denilen duygulara yer verilmekteydi.

Katya nasıl Charlot'a, Juliet'e, Puşkin'in Tatya'sına, Turgenyev'in, Zola'nın veya Maupassant'ın kadınlarına benzemiyorsa Mitya'nın duyguları da Werter'in, Romeo'nun, Onegin'in hatta sadece kız, kadın kandıran basit çapkın aşk kahramanlarının duygularından uzaktı. O halde Katya'ya olan duygusu neydi: Aşk mı yoksa şehvet dedikleri şey mi? Genç kızın çıplak göğsünü öperken; Katya'nın teslimiyeti, utanç bilmeyen bakir bir çıplaklığı karşısında kendisinden geçerken ruhunu mu, vücudunu mu seviyordu?...

IV

Nisan ayında Katya tanınmayacak kadar değişti.

Sınavdaki başarısı etkisini göstermeye başladı. Ama değişmesinin nedeni yalnız bu değildi, başka sebeplerde vardı. Mitya bir ipucu bulamadığı için sonucu beklemekten başka çare göremiyordu.

Baharın ilk günlerinde Katya birdenbire şıklaştı; her gün başka başka, sade ama pahalı elbiseler giymeye başladı. Daima telaşlı, aceleci hali ile sosyete kadınlarına benziyordu. Mitya'ya artık yaya değil, hep araba ile geliyordu. Pansiyonun koridorundan şapkasının tül perdesi inik, ipek etekliğini hışırdatarak hızla geçerken Mitya'yı oturduğu mütevazı pansiyonun karanlık koridorundan bayağı utanırdı.

Katya ona karşı yumuşak, son derece şefkatliydi. Yalnız buluşmalarına her sefer daha geç geliyor, daha az kalıyordu. Nedense hep o günlerde annesi ile şehirde işleri, provaları falan oluyordu...

- Süse verdik kendimizi... görme!..

Katya pırıl pırıl yanan gözlerini bir şeye hayret ediyormuş gibi iri iri açarak neşeyle konuşuyordu. Mitya'nın sözlerindeki yalana, yapmacıklarına inanmadığını anladığı halde pişkinliğe vuruyordu.

Mitya'ya geldiği zaman şapkasını çıkarmıyor şemsiyesi elinde, yatağın kenarına ilişiyordu. Ayrılmadan önce, o gece annesiyle bir yere davetli oldukları için evde bulunamayacağını söz arasında eklemeyi unutmuyordu. Sonra da, saf aşığının, kendi deyimiyle "yersiz" üzüntülerini yalanlamak için hep aynı numarayı yapıyordu. Kapıya güya hırsızlama bir bakış attıktan sonra aşırı bir heyecanla Mitya'nın boynuna sarılıyor, fısıltı halinde:

- Hadi öp beni!... Çabuk!... diyordu.

Vücudu kışkırtıcı bir titreyişle Mitya'nın vücuduna sımsıkı yapışırken dudakları genç adamın dudaklarını hırpalamaya başlıyordu. Bir kere çok uzun süren bir öpücük sırasında diliyle bir şeyler yaptı, kalçalarını Mitya'nın bacaklarına sürerek geriye sıçradı.

- Aman, deli edeceksin beni!...

Bu öpücük Mitya'yı tam manasıyla sersemletti. Katya bu çeşit öpüşmeyi nerden, kimden öğrenmişti?...

Mitya'nın ilk aşkı Moskova'ya birinci gelişine rastladığı için delikanlı öpüşme konusunda bile pek tecrübesizdi. Bu-

nunla beraber öpmenin yeni şekli üzerinde durmaktan kendini alamadı.

V

Nisan sonunda Mitya dinlenmek için köye gitmeye karar verdi.

Hem kendini hem Katya'yı üzmekten harap olmuştu. Aslında bunca acı ve keder için elle tutulur sebep de yoktu: Ne olmuş, Katya ne yapmıştı?... Bunu kesin bir şekilde cevaplayamıyordu.

Bir gün genç kız dayanamadı:

- Aman git, nereye gidersen git; dayanamayacağım artık! diye bağırdı. Bir süre ayrı duralım; hiç değilse ilişkilerimizi açıklamış oluruz. Zaten sen o kadar zayıfladın ki, annem, vereme tutulduğundan şüpheleniyor. Ben de dayanamıyorum artık. Git.

Böylece Mitya'nın köye gitmesini kararlaştırdılar. İşin tuhafı, bu kadar acı duyarken Mitya gene de mutlu hissediyordu kendini. Gitme kararı alınır alınmaz Katya ile araları birden düzeldi, her şey aşklarının ilk günlerindeki gibi oldu. Katya eskisi gibi yapmacıksız, gerçekten içten, sokulgan, taşkın sevgi dolu bir Katya olmuştu. Mitya bunun yalan olmadığını kıskanç insanların yanılmaz duygusuyla hissediyordu. Eskisi gibi kızın evinde gecenin birine, ikisine kadar oturuyor, konudan konuya atlayarak tatlı tatlı sohbet ediyorlardı.

Mitya'nın yolculuğu yaklaştıkça ikisine de gariplik çöktü. Sulu göz olmayan Katya bir gün ansızın ağlayıverdi... Bu hal onu Mitya'ya yaklaştırdı, içinde bir acıma, sevdiği kıza karşı suçluluk duygusu uyandırdı.

Haziran başında Katya ile annesi Kırım'a yazlığa gitmeye hazırlanıyorlardı. İki âşık Mishor'da buluşmaya karar ver-

diler. Mitya ne yapıp edip para bulacak, Mishor'a gelecekti. Moskova'da kaldığı son günlerde, yol hazırlığı yaparken, ayakta ağır bir hastalık geçirenlerin tuhaf sersemliği içindeydi. Ayrılık kederiyle ezilirken Katya'nın gösterdiği yakınlık, özen ona yeni umutlar veriyordu. Nişanlısı veya karısı gibi birlikte çarşı pazarı dolaşıyor, denk kayışları gibi gerekli eşyayı almasına yardım ediyordu.

O günlerde her şey aynı duygusallıkla etkiliyordu Mitya'yı. Evler, sokaklar, yoldan gelip geçenler, ikide bir açılıp kapanan bahar havası, tozla yağmur kokan yan sokaklarda yeşeren kavakların kokusu... Her şey yaklaşan ayrılığın acısını hatırlatıyordu. Ancak yazın, Kırım'da buluşma hayaliyle avunuyordu... Evet, Kırım'da bütün engeller kalkacak, her şey istediği gibi olacaktı! ("Her şeyin" ne olduğunu kendisi de bilmiyordu).

Yola çıkacağı gün arkadaşı Protasov uğradı. Jimnazın[6] son sınıfları ve üniversite öğrencileri arasında Protasov benzerlerine çok rastlanır. Suratı hem asık, hem babacanca alaycı; herkesten olgun, her şeyi bilen feleğin kırk çemberinden geçmiş adam hali vardı. Protasov, Mitya'nın ağzı sıkı olduğu halde aşkının sırrını bilen biricik gerçek arkadaşı ve dostuydu. Mitya'nın körüklü bavulunun kayışını bağlamasını izlerken ellerinin titremesi gözünden kaçmadı. Tecrübeli bir adamın hüzünlü gülümsemesiyle:

- İkinizde çocuktan betersiniz vallahi! dedi. Hem sana şunu da söyleyeyim Tambov'lu[7] Werter, senin Katya tepeden tırnağa kadar bir dişi, hiçbir kuvvet değiştiremez onu; bunu böyle bil. Oysa ki sen onu erkekliğinle etkileyip ille döl vermesini istiyorsun. Şüphesiz tabiat kanununa aykırı olmayan, hatta bir ölçüde kutsal bir istek seninki... Herr Nietzsche'nin dediği gibi, "Üstün akıl bedenindedir senin..." Ama seninde bu kutsal yolda tökezlemen pek mümkün. Canlılar âleminde, ilk ve son aşklarını hayatıyla ödeyen yaratıklar biliriz. İnşallah

6 Jimnaz: Orta ve lise bir arada olan okul.
7 Tambov: Güney Rusya'da bir eyalet.

sen bunlardan olmazsın. Gene de ayağını denk al, koru kendini. Kısacası, acele etme. "Yaz gene gelir Yünker Şmit![8]" şarkısını bilirsin! Kız kıtlığı yok... Dünyada başka Katya'lar da var azizim. Ama senin zavallı bavulunu kayışla boğmaktaki hırsın düşüncelerime katılmadığını gösteriyor. Ne yapalım, öğüdüm yersizse bağışla. Aziz Nikola ve diğer azizler korusun seni bu yolda dostum!

Protasov arkadaşının elini olanca gücüyle sıktıktan sonra gitti. Mitya yatak dengini bağlarken avlunun karşı yanındaki açık pencereden sabahtan akşama kadar dersine çalışan bir konservatuar öğrencisinin gür sesi duyuldu: Rubinstein'in "Azra"sını söylüyordu.

Mitya aceleyle dengini bağladı, şapkasını alıp Katya'nın annesiyle vedalaşmaya gitti. Konservatuar öğrencisinin şarkısı, sözleri ve melodisiyle hala kulağındaydı. Birdenbire Protasov'un kız kıtlığına ait sözlerini hatırladı. "Evet benim için dünyada yalnız o var..." diye düşündü. Bu defa da "Azra" aklına geldi:

"Güzelliğin ihtişamıyla parlayan genç Sultan, sarayın bahçesinde sık sık karşılaştığı esire sormuş bir gün: "Kimsin, nerden geldin buraya?"

"Şadırvanın kenarına yaslanmış duran esirin yüzünü ölü beyazlığı kaplamış. Boynu bükük, acı bir sadelikle, "Adım Mehmet" demiş. Sonra trajik bir haykırışla, "Sevdiklerinin yolunda ölen fakir Azralar soyundanım..." diye eklemiş..."

Mitya Kislovka'ya geldiği zaman Katya onu uğurlamak için odasında giyiniyordu. Mitya'nın bunca unutulmaz saatler geçirdiği odadan, iyi günlerinin tatlı sesiyle birinci kampanaya yetişeceğini söyledi.

Saçları ahududu renkli, sevimli, iyi kalpli annesi odada yalnız başına oturmuş sigara içiyordu. Mitya'ya derin bir hüzünle baktı. Galiba durumun çoktan beri farkındaydı. Mitya kıpkırmızı olmuş, titremesini tutmaya çalışarak kadının derisi

8 Yünker: Harp okulu öğrencisi.

gevşek, yumuşak elini bir oğul saygısıyla başını eğerek öptü. O da anne şefkatiyle birkaç kere Mitya'yı şakağından öptü ve kutsadı. Sonra çekingen bir gülümsemeyle Griboyedov'un[9] sözlerini tekrarlayarak:

- "Gülerek yaşayın dostum, gülerek!..." dedi. Hadi Tanrıya emanet olun. Yolunuz açık olsun!

Mitya odadan nasıl çıktığını, daha doğrusu fırladığını hatırlamıyordu. Antrede ayağı halıya takıldı, kapaklanacak gibi oldu. Dışarı çıkınca merdivenden hırsla, ayaklarını vura vura inmeye başladı.

VI

Pansiyona dönünce hesabını kesti, uzun Rus mintanı giyen uşağın yardımıyla eşyasını çarpık bir arabaya yükledi, kendisi de bir kenara sıkıştı.

Araba hareket etti. İnsan nedense yola çıkarken hayatta bir dönemin kapandığını duyumsar; Mitya da aynı şeyi hissetti. Kalbindeki ferahlık, yarın için yeni umutlar doğuyordu. Adeta rahatlamıştı, etrafı yeni bir ışık içinde görmeye başladı. "Hoşça kal Moskova ve orada geçirdiklerim!..." diye düşündü.

Hafiften yağmur çiseliyordu, hava bulutlandı, sokaklar ıssızlaştı. Kararmış kaldırım taşlarının üstü demir gibi parlıyordu. Geçtiği sokakların görünüşü iç açıcı değildi; evler nursuz, yollar çamurluydu... Arabacı mendeburca bir ağırlıkla arabayı sürüyor, üstelik Mitya'yı iki de bir soluğunu tutarak başını öteye çevirmeye zorluyordu.

Kremlin ve Pokrovka'yı geçtikten sonra gene dar sokaklara girdiler. Evlerin önündeki küçük bahçelerden yağmuru ve akşamı haber veren kargaların haykırışları duyuluyordu. Seslerinde, hatta Kursk garından gelen düdük ve lokomotif ıslıklarında bile

9 Griboyedov: Rus sosyetesini hicveden "Akıldan bela" adlı komedinin yazarıdır.

kendine göre bahar belirtileri vardı. Yolun bu kısmı da bitince Mitya uğuldayan, koşuşan insan kalabalığında buldu kendini. Hamalının arkasında o da herkes gibi perona doğru telaşla koşmaya başladı. Kurska giden uzun, hantal katar üçüncü hattaydı.

Vagon kapılarına saldıran karışık yolcu kalabalığından, "Destur" bağırışlarıyla peronu çınlatarak eşya arabalarını süren hamallardan az ötede, bambaşka, apayrı, "Güzelliğinin ihtişamıyla parlayan", sadece oradakilerin değil, bütün dünya yaratıklarının en mükemmeli olan O duruyordu! Birinci kampana çalmıştı... Bu defa buluşmaya Katya değil, Mitya geç kalmıştı. Kızın ondan önce istasyona gelişine duygulandı. Katya tıpkı karısı veya nişanlısıymış gibi içten bir yakınlıkla ona koştu:

- İkinci kampana çalacak... Çabuk içeri gir sevgilim!...

Katya'nın ikinci kampanadan sonra, tıklım tıklım dolu, pis kokan üçüncü mevki vagonunun kapısında duran Mitya'ya başını kaldırarak bakması da pek dokunaklıydı. Gerçekten Katya'da o gün her şey sevimli, çekiciydi: Güzel yüzü, zarif ince vücudu, körpeliği, bütün varlığından taşan kadınlıkla çocukluk karışımı, yukarı bakan ışıl ışıl gözleri!... Koyu gri tayyörü ile sade mavi şapkası bile Mitya'ya bir zarafet ve güzellik örneği gibi göründü. Kendisi uzun, biçimsiz, kemikli vücuduyla, sırtındaki eski jimnaz ceketiyle daha da zayıf görünüyordu. Ceketin beyaz parlak düğmeleri solmuş, benek benek kırmızı bakır sırıtmıştı. Uzun, kaba botlar Mitya'nın yol kıyafetini tamamlıyordu. Gene de Katya'nın gözlerinde yapmacık olmayan bir sevgi ve ayrılık hüznü vardı.

Üçüncü kampana o kadar ani ve sert çaldı ki Mitya birden yerinden kopmuş gibi vagonun sahanlığından aşağı atladı. Katya da aynı içten heyecanla ona atıldı. Mitya yüzünü genç kızın eldivenli ellerine kapadı, bir an öyle kaldı, sonra tekrar vagonun basamağına atladı. Gözlerinden sicim gibi yaşlar akarak kasketini sallamaya başladı. Tren hareket etti. Katya'nın gözleri hala Mitya'nın gözlerinde, peronla beraber durduğu yerde kayıyor, kayıyordu... Mitya pencereden sarkmıştı; rüzgâr saç-

larını dağıtıyor, peronla beraber kaymaya devam eden Katya'yı görmesine engel oluyordu. Hırçın, tehditli haykırışlarla kendine yol açan lokomotif, hızını öyle arttırdı ki, Katya peronun son ucuyla birdenbire kopuverdi, gözden silindi.

VII

Yağmur bulutlarının erkenden kararttığı bahar akşamı bitmek bilmiyordu. Tren gürültülü seslerle yeni uyanmaya başlayan, henüz çıplak, nemli tarlalar önünden geçiyordu. Katarın memurları yolcuların biletlerini kontrol ediyor, koridora, kompartımanlarda asılı fenerlere mum takıyorlardı.

Mitya gene koridorda, camı zıngırdayan pencerenin önünde duruyordu. Dudaklarında hala Katya'nın eldiveninin kokusunu hissediyor, ayrılığın son yakıcı anını yaşıyordu... Hayatına başka renk veren, hem mutlu hem üzüntülü anlar yaşatan bu uzun Moskova kışı yepyeni bir ışıkta göründü ona. Katya da öyle, onu da başka ışıkta gördü bu sefer. Gerçekten ikide bir değişen bu kızın iç varlığı nasıl açıklanabilirdi? Ya aşk, tutku, ruh, vücut?... Bunların anlamı neydi?... Hiçbirinin önemi yoktu. Varolan, değeri olan başka, bambaşka bir şeydi. Şu eldivenin kokusu Katya değil miydi, onun aşkı, ruhu, vücudunun parçası değil miydi bu?... Mitya'nın oturduğu kompartımandaki mujikler, işçiler, çirkin çocuğunu helaya götüren şu kadın; zıngırdayan fenerlerde mumun kör ışığı, ıssız tarlalarda baharın alacakaranlığı... Hepsi aşk, ruh, acı ve sevinç belirtileriydi.

Sabah Orel'de aktarma oldu. Arka hatta bekleyen bir taşra katarına bindiler. Mitya kendini birdenbire sakin, cana yakın bir havada buldu. Katya'nın merkezi olduğu Moskova âlemi ansızın bir varmış bir yokmuş haline gelmişti. İçi orada bıraktığı Katya'ya karşı derin bir acıma ile doldu; o anda Katya'yı sadece acıyarak, şefkatle seviyordu.

Tren Orel'den sonra iyice yavaşladı. Boş kompartımanda oturan Mitya, Tula çöreğini isteksizce geveliyordu. Tren hız alınca Mitya sarsıntıdan uyuyuverdi ve ancak Verhovye'de uyandı. İstasyonda bir kaynaşma, bir hareket vardı ama gene de taşra tenhalığı göze çarpıyordu. İstasyon lokantasından yayılan yemek kokusu Mitya'ya açlığını hatırlattı. Bira ile bir tabak lahana çorbasını iştahla içtikten sonra kompartımanda rahatça uzanıp tekrar uyudu. Gözlerini açtığı zaman tren olanca hızıyla ineceği istasyona yakın bir kayın ağacı ormanından geçiyordu. Ortalığı alacakaranlık sarmıştı, açık pencereden, mantar kokusuna benzeyen bahar yağmurunun kokusu girdi. Orman henüz kuru, çıplaktı; trenin gürültülü sesleri tarlalardakinden daha fazlaydı. İstasyonun ışıkları baharın hüzünlü havasında göz kırpıyordu uzaktan... İşte uzun bir direkte parlayan yeşil işaret ışığı... Bahar akşamında, çıplak kayın ormanında bu ışığın da kendine göre bir güzelliği vardı.

Tren takırtılı sesler çıkararak başka hatta girdi. Mitya başını pencereden uzattı. Aman ya Rabbi, şu peronda onu bekleyen yanaşmanın köylü hali ne kadar zavallı ve sevimliydi! Birdenbire gözünün önünde başkent kızlarına has nazlı güzelliğiyle Katya canlandı...

Pencereye koşarak gelen adama bavulunu uzattı. İstasyondan beşik gibi sallanan bir arabaya bindiler, henüz kış çamuru kurumamış yoldan büyük bir köye girdiler. Karanlık ve bulutlar gittikçe koyulaştı. Karanlığın yumuşak sessizliğinde uyuyan toprak, alçaktan sarkan yağmur bulutlarıyla kucaklaşan gecede erimiş gibiydi.

Mitya yol boyunca kendi halinde, sade, çeşitli yokluk içinde bocalayan bozkır köyünü hayret ve içtenlikle seyrediyordu. İçi hayvan kokan küçük kulübeler çoktan uykuya dalmıştı. (Kendini bilen insanlar Kutsal Müjde[10] gününden sonra ateş yakacak değillerdi ya!)

Araba yoldaki çukurlara, çamura bata çıka ilerliyordu.

10 25 Mart: Meleklerin Hazret-i Meryem'e ana olacağını müjdeledikleri gün.

Varlıklı bir köylünün evinin arkasında, kestane kargalarının kapkara yuvalarıyla dolu yapraksız meşe ağaçları yükseliyordu; görünüşü pek sevimsizdi. Başka bir kulübenin önünde garip, sanki eski devirlerden kalma bir ihtiyar dikilmiş duruyordu; yalın ayak, sırtında partal bir gocuk, düz uzun saçlarında koyun postundan bir şapka vardı.

Ilık, baygın kokulu bir yağmur başladı. Mitya kulübelerde uyuyan genç kızlarla kadınları, bu kış Katya ile buluşmalarında kadınlık üzerine öğrendiklerini düşündü. Bir masal gibi hepsi birbirine karıştı: Katya, köy kızları, gece, bahar, yağmur, döllenmeye hazır sürülmüş toprak ve at teri kokusuyla güderi eldiven kokusu...

Mitya arabanın arkalığına yaslandı, gözlerini yakan yaşları tutmaya çalışarak titreyen eliyle sigarasını yaktı.

VIII

Köyde ilk günleri pek hoş, pek rahat geçti. Gece, istasyondan eve dönüşte Katya'nın hayali iyice donuklaştı, gerçeğin içinde erir gibi oldu. Ama bu hal sadece birkaç gün sürdü, Mitya yol yorgunluğunu alıp dinlenene kadar... Çocukluğundan alıştığı çevrenin, aile yuvasının özlemini giderince köy baharının ve tabiatın uyanışın büyülü havasıyla Katya'nın özlemi canlandı. Dokuz yıl önce babası baharda öldüğü zaman Mitya uzun bir süre ölümün varlığını her yerde hissetmişti. Bu defa Katya'nın hayali peşini bırakmaz oldu.

Çiftlikleri pek büyük değildi; ev eskiceydi, görünüşü gibi içi de çok sadeydi. Fazla toprakları ve hayvanları olmadığı için adamları da çok değildi. Çiftliği Mitya'nın annesi Olga Petrovna, köylülerin starosta[11] dedikleri orta yaşlı bir kâhyanın yardımıyla idare ediyordu.

11 Köylerde muhtara ve ihtiyar heyeti başında bulunanlara starosta (Starost = İhtiyarlık) denir.

Kız kardeşi Anya ile erkek kardeşi Kostya Orel'de okudukları ortaokuldan Haziran başından önce gelemeyecekleri için Mitya'nın günleri pek sakin, tam bir sessizlik içinde geçiyordu.

Çiftliğe gelip on iki saat uyku çektikten, banyo yaparak tertemiz giyindikten sonra, doğuya bakan güneş dolu odasından çıktı, bütün evi dolaştı. İçine, ancak insanın kendi evinde duyabildiği bir sıcaklık yayıldı. Her şey bıraktığı gibiydi. Evin bütün eşyası yıllarca durduğu yerde duruyordu, Mitya'nın çok iyi bildiği, evlerine has bir kokusu vardı havada.

Mitya'nın bu defaki gelişinin bir özelliği vardı: Artık çocuk değildi, çiftliğin efendisiydi. Ev halkının onu karşılamada gösterdikleri özen her zamankinden başka türlüydü. Ev baştan aşağı temizlendi, badana yenilendi, tahtalar ovuldu; antreye bitişik büyük salonun temizliği hala bitmemişti. Mitya aşağı indiği zaman köyden gelen gündelikçi, çilli bir kız balkon kapısının yanındaki pencereye çıkmış, üst cama uzanarak gıcırdata gıcırdata siliyordu. Oda hizmetçisi Paraşa sıcak su dolu kovaya büyük bir bez batırmış, çıplak beyaz ayaklarıyla, küçük pembe topuklarına basarak ıslak yerde yürüyordu. Birden durdu, dirseğine kadar sıvanmış kolunu bükerek elinin tersiyle kızarmış yüzünü sildi. Yaklaşan Mitya'ya arkadaşça bir serbestlikle, çabuk çabuk:

- Çaya buyurun küçük bey, dedi. Anneniz sabah erkencecik Starosta ile istasyona gitti. Duymadınız tabi...

Mitya o anda sanki Moskova'dan hiç ayrılmamış gibi Katya'nın varlığıyla doluverdi. Paraşa'nın dirseğine kadar çıplak kolu; tombul bacaklarıyla vücudunun bütün hatlarını belli eden incecik entarisi içinde kollarını kaldırarak pencereyi silen gündelikçi kız Mitya'da dayanılmaz bir arzu uyandırdı. Bu arzuyu Katya'ya bağlı saydı, varlığını içinde hissetmekten derin bir sevinç duydu.

Günler geçtikçe Katya'nın varlığı daha canlı, daha tatlı oluyordu. Moskova'da belki de aşırı duygusallığı yüzünden onu sık sık yok yere inciten olayları şimdi daha önemsiz, daha

normal görüyordu. Baharı, köyü içine sindirdikçe Moskova'da ona azap veren gerçek Katya'yı unutuyor, arzu ile hayalin yoğurduğu Katya'ya dönüyordu.

IX

Mitya evinde ilk defa çocukluktan sıyrılmış özgür bir insan olarak yaşıyordu. Annesi bile ona karşı tutumunu değiştirmişti. Ama en önemlisi, Mitya'nın deyimiyle "onu olgunlaştıran" durum, ruhuna ilk ve gerçek aşkın yerleşmiş olmasıydı... Bu aşk, çocukluktan delikanlılığa attığı ilk adımlardan, belki de dünyaya geldiği ilk günden beri gelişip olgunlaşarak adı belirsiz bir duygu halinde hep içindeydi.

Henüz çok küçükken, insan dilinde tarifi olmayan olağanüstü, esrarlı bir heyecan bir gün bütün varlığını altüst etmişti. Hayal meyal hatırladığı bir yerde, mevsim besbelli gene bahardı; çevresinde çiçeklenmiş leylakların baygın kokusunu hala duyar gibiydi... Pek küçüktü o zaman; elinden tutan genç kadın dadısı olmalıydı... Birdenbire sanki gökten inen ışıkla gözleri kamaştı, ışık kadının yüzünde mi, dolgun göğsünde kabarıp inen renkli sarafanında[12] mı yansıdı... Çocuğun bütün vücudu sıcak bir ürpermeyle sarsıldı, anasının karnında çocuğun oynaması gibi içini titretti...

Bunu düşte gibi hatırlıyordu Mitya. Daha sonra çocukken, çocukluktan çıktığı yıllarda jimnada da böyle gerçekle düş arası anıları oldu. Zamanla, başka bilinçli duygular belirmeye başladı. Evlerinde çocuk toplantılarına anneleriyle gelen bazı kız çocuklarına karşı derin bir hayranlık duyardı. Saçlarında ipek kurdelelerle, kısa kabarık entari ve minik pabuçlar giyen bu büyüleyici küçük yaratıklar Mitya'da gizli, yakıcı bir merak uyandırırdı. Daha sonra; eyalet başkentine taşındıkları yıl, bü-

12 Rus köylü kadınlarının milli kıyafeti.

tün bir güz boyunca küçük jimnazlı bir kız dikkatini bağladı: Komşu bahçedeki ağaca çıkarak otururdu. Yaramaz, alaycıydı: Kahverengi entarisi, başındaki çember-tarağı, kirli küçük elleri, gülüşü, çınlayan sesi Mitya'yı o kadar etkilemişti ki, kızı görmeden saatlerce bahçeden ayrılamazdı. Sonra bu da kendiliğinden geçti, unutuldu; yerini yeni, daha uzun veya kısa ama aynı içtenlikle saran heyecanlı hayranlıklar aldı. Jimnaz balolarında yıldırım aşkların yakıcı sevinç ve kederleri, tatlı günlerinde bulvarda, kilisde rastladığı yaşıt kızların bir anlık veya birkaç günlük etkileri birbirini izliyordu. Hele ortanın dördündeyken, altıncı sınıftan uzun boylu, gür karakaşlı bir kızla bayağı bir aşk macerası yaşadı. Mitya ilk defa ama o da bir kerecik dudaklarını genç kızın ipek gibi yumuşak yanağına değdirdi. Bu temas onu kilisede ilk defa kutsal ekmekle kutsal şarabı alırken duyduğu huşu ile ürpertti. Katya ile öpüşürken hiç duymamıştı bunu.

Bu macerada sona erip unutulduktan sonra geriye sadece vücudunu zaman zaman hırpalayan bazı arzular kaldı, kalbinden birtakım önseziler, belirsiz bekleyişler gelip geçiyordu. Sonunda, Katya ile karşılaşmasından öncekilerin sadece adsız, başı sonu olmayan birer düş; gerçeğin, canlı hayatın Katya olduğunu iyice anladı.

Mitya köyde doğmuş, okula gidene kadar köyde büyümüştü. Yalnız bir yıl önce, Karnaval tatilinde eve gelince hastalanmış, Martla Nisanın yarısını köyde geçirmişti. Unutulmaz günlerdi onlar! Yatakta geçirdiği iki hafta boyunca, ısıyla ışığın kuvvetlenmesi ve karın erimesiyle bahçede günden güne meydana gelen değişiklikleri pencereden izlemişti. Sabah güneşi odayı iyice ısıttıktan sonra pencerenin camlarında nereden çıkmışsa, yeni yeni canlanan sinekler gezinmeye başlamıştı. Birkaç gün içinde güneş kışı kesin yenilgiye uğrattı, bahçede kalan son karları eritti. Ağaç gövdelerinin kabuğu daha bir kararmış, yaş yaş olmuştu; damlardan akan suların şırıltısı insana baharı müjdeleyen bir koro gibi geliyordu. Bir hafta sonra

bahar sisleriyle ılık ılık yağmurlar başladı, nehirlerin, derelerin buzları çözülüp eridi.

Martın son haftasında ilk defa dışarı çıkıp ata bindiği gün, Mitya'nın dün gibi aklmdaydı.

Dışarı çıktığı zaman hava pek sıcak olmamakla beraber gök masmavi, bulutsuzdu. Kırda serin bir esinti vardı. Mitya bayırın aşağısında görünen bodur, kuru ormana doğru henüz çoğu boş duran tarlalar boyunca sürdü atını. Hayvan yokuş aşağı inerken ayaklarının altında geçen yıldan kalan yer yer açık sarı, kuru, yer yer erimiş karın altında kararmış yaş yaprakların hışırtısı duyuluyordu. Çalılıktan fırlayan altın sarısı orman çullukları atın ayaklarına dolanıyordu. Mitya'ya o bahar, özellikle o gün neden bu kadar önemli görünmüştü?...

Kırda rüzgâr serin serin yüzüne vuruyordu; atı, geniş burun deliklerini titreterek, vahşi bir hırsla soluyarak, kıraç ve sürülmüş tarlaların sudan kabarmış toprağıyla cenkleşircesine hızlanıyordu. Orada, o anlarda Mitya'nin kalbi ilk gerçek aşkla dolmuştu: Dünyanın bütün öğrenci ve köylü kızlarına aşık olmuştu!... Şimdi ne kadar uzaktaydı düşler, hayaller arasında bocalayan o çocuk! Bugün hayatında hepsinin üstünde, canlı bir zafer timsali Katya vardı!

X

Mitya'nın köyde kaldığı ilk günlerde Katya sadece bir defa ama acı bir özlemle içini yakarak hatırlattı kendini.

Vakit gece yarısını geçtiği halde gözünü kırpmayan Mitya, Moskova'da yaşadıkları sevişme anlarını canlandırmaktan bunalmış, arka kapıdan dışarı çıkmıştı. Ortalık sessiz, koyu karanlıktı, çayırdan rutubet kokusu geliyordu. Belirsiz bir karaltı halinde görünen bahçenin üstünde kümelenmiş bulutlar arasındaki yıldızlar birer gözyaşı damlası gibi mahzun mah-

zun parıldıyordu. Birdenbire, çok uzaktan vahşi, şeytanca bir uluma, ardından havlamaya benzer homurtular, cırtlak haykırışlar gecenin sessizliğini yırttı. Mitya irkildi, bir an soluğunu tuttu, bekledi, sonra gürültü etmemeye çalışarak yürüdü. Bahçenin karanlığı düşmanca bir sinsilikle onu yutarcasına sardı. Mitya acayip seslerin ne olduğunu kestirmeye çalıştı. Sonra birdenbire hatırladı: Dişisini çağıran baykuştu bu! O anda, pek yakında, yolun kenarından bir hışırtı, kırılan dalın çıtırtılı sesi geldi... Tüyler ürpertici bir uluma bir daha Mitya'nın içini baygın bir şehvetle sarstı, görünmeyen şeytan birden sustu, sessizce bahçenin öbür ucuna uçtu... Sesi bu defa daha ileriden geliyordu; ağlayan çocuğun acı ama nazlı iniltileri halinde çıkıyordu. Birdenbire, kendinden geçerek, gıdıklanıyormuş gibi çığlıklı kahkahalar atmaya başladı. Mitya buz kesilmiş; gözleriyle, kulaklarıyla karanlığı delmeye çalışırken şeytani ses boğularak koptu, baygın şehvetli bir homurtuyla kesiliverdi. Her şey sanki toprağın altına girmiş gibi yok oldu...

Mitya birkaç dakika bu aşk kâbusunun devamını bekledi, sonra yavaşça odasına döndü. Bütün gece tedirgin, huzursuz uykusu arasında son günlerde Moskova'da temiz aşkına bulaşmış kirli, iğrenç hayaller hırpaladı durdu onu: "Kim bilir nerede, kiminle beraber bu gece?... Belki şu anda o hayvani zevk içinde başkasının kollarında kendinden geçerek inliyor..."

Ama sabah güneşiyle gecenin kâbusu, duyduğu kuşkular dağıldı. Moskova'dan ayrılma kararını verirken Katya'nın nasıl ağladığını, Haziranda Kırım'da buluşma planını kurarken sevincini, beraberce yaptıkları yol hazırlıklarını hele Katya'nın istasyona gelişini hatırladı. Cebinden resmini çıkardı, ufak zarif başını uzun uzun seyretti. İri, yuvarlakça gözlerinin temiz, insanın ruhuna işleyen bakışı her zamankinden çok duygulandırdı onu.

Mitya masaya oturdu, bir çırpıda, ötekilerden daha uzun, aşklarına güven dolu bir mektup yazdı. İçi gene Katya'nın sevgi ve ışık dolu gizli âlemine döndü.

Babasının dokuz yıl önceki ölümü hatırladı. O zaman da bahardı. Öldüğünün ertesi gün ölünün yattığı salona çekine çekine girmişti[13]. Kederden çok korku ve şaşkınlık duyuyordu. Babası asilzade sınıfının resmi elbisesiyle, kollarını göğsünde kavuşturmuş masada yatıyordu. Elleri, burnu bembeyazdı, seyrek sakalının koyuluğu bu beyazlıkta büsbütün göze çarpıyordu. Mitya odada duramadı, taraçaya çıktı. Birdenbire kapının yanında, yaldızlı brokarla kaplı uzun bir tabut kapağı gözüne ilişti. O anda çevresinde ölümün varlığını hissetti. Her şeyde vardı: Güneşin ılık ışığında, avluda yeni yeni fışkıran otlarda, uyanan bahçede... Taraçadan inip bahçeyi boydan boya dolaştı. İlk çıkan beyaz kelebeklerle, yuvalarını yapmak telaşıyla uçuşan kuşlara baktı... Her şey başka türlü görünüyordu, her şeyde ölüm vardı: Salondaki korkunç masa ile kapıda brokarla süslü uzun tabut kapağı çevrede ne varsa değiştirmişti. Artık ne güneşin ışıkları, ne otların yeşilliği bir gün önceki gibi canlı, parlak değildi... Bu hal bütün bahar sürdü. Ev defalarca yukarıdan aşağı yıkanıp havalandırıldığı halde korkunç, iğrenç, tatlımsı bir koku ya içine sinmişti ya da Mitya'ya öyle geliyordu...

Şimdi, gerçi tamamen başka bir konuda ama buna benzer bir ruh hali içindeydi. İlk aşkının ilk baharını yaşıyordu. Onun için de bu bahar öbür baharlardan başka türlüydü. Bütün dünya gözünde değişmiş, dıştan gelen etkilerle dolmuştu. Ancak bu defa düşmanca, korkunç etkiler değildi bunlar: Bahar sevinciyle gençlik havası ne kadar birbirine uymuştu! Ve hepsinde o, Katya vardı: Daha doğrusu Mitya'nın sevdiği kızdan istediği dünyayı güzelleştirecek olan hayali... Günler geçtikçe bu istekler çoğalıyor, doyurulması güçleşiyordu. Böylece Mitya'nın ruhunda, kafasında canlısına benzemeyen bir Katya; temizlik, kusursuzluk örneği olarak yaşıyor, varlığıyla her şeyi dolduruyordu.

13 Hıristiyanlar ölülerini ölümden üç gün sonra gömerler.

XI

Köydeki ilk haftasında Mitya, Katya'nın yokluğunu pek hissetmemişti. Salonda, açık pencerenin önünde, kitap elinde saatlerce bahçeye bakıp oturuyordu. Hava tam bahar değil, bahar arifesiydi. Kara çamlarla kızıl çamların gövdeleri arasından, suyu çamurlu derenin hızlı akışı görünüyordu. Karşı komşunun bahçesinde, yüzyıllık kavakların çıplak dallarında, kestane kargaları baharın ilk günlerinde her zaman yaptıkları gibi yırtınırcasına bağrışıyordu. Pencereden görünen yamaçtaki köy, kışın renksizliğini henüz üstünden atamamıştı, yalnız dere boyu ve bayırda tek tük söğütler tüy gibi ince sarımtırak yeşil yapraklarla bezenmeye başlamıştı.

Mitya bahçeye indi. Orada da bir boşluk, bir ıssızlık göze çarpıyordu. Yer yer güneş gören kısımlarda yeşermiş çimenlerin arasında küçük mavi çiçekler göz kırpıyordu. Tarlalarda göz alabildiğine kupkuru toprak, geçen yıldan kalma sarı, cansız ot sapları... Ama bütün bunlar yeni doğan bir hayatı bekleme devrinin çıplaklığıydı ve her şeyin içinde Katya vardı!

Çiftliğe çalışmaya gelen gündelikçi köy kızlarının uyandırdığı ilgi, işçilerle, köyde tanıdık mujiklerle konuşmalar; yürüyüş, kitap – dergi okumaları, annesiyle baş başa sohbetleri, iki tekerlekli arabada, askerlikten ayrılmış kaba saba starosta ile tarlalarda dolaşmaları... Bütün bunlar boş bir vakit öldürmekten başka şey değildi. Hayatında tek gerçek sadece Katya idi.

İki hafta daha geçti. Bir gece bardaktan boşanırcasına yağan yağmurdan sonra havanın kararsızlığı birden kayboldu, güneş bütün gücünü ortaya koydu, tabiatta her şey gözle görülür bir çabuklukla, günlerle değil, saatten saate değişmeye, gelişmeye başladı. Kış boyunca dinlenmiş tarlalar sürüldükçe toprak siyah kadife gibi parlıyordu. Göğün maviliği koyulaştı, bahçe iyice yeşillendi. Leylakların koyu boz salkımları morardı, baygın kokular saçmaya başladı. Karasinekler madeni parıltılarla vızıldayarak güneşin çekimine kapılmış gibi havada

dönüp duruyordu. Meyve bahçesindeki ağaçlar, üzerlerine ince kar serpilmişçesine beyaza kesilmişti. Bu beyazlık günden güne daha parlak, çiçeklerin kokusu daha çok bayıltıcı oluyordu. Gelinliklerini giymiş ağaçlara bakan Mitya Katya'yı düşünüyor, onu bekliyordu.

XII

Bir gün akşam güneşiyle pırıl pırıl yanan salona ikindi çayına inen Mitya birdenbire heyecandan tıkanır gibi oldu: Sabahtan beri beklediği postaneden gelen dergi ve gazeteler arasında ona da bir mektup vardı... Masanın üstünden tanıdığı beceriksizce, çocuksu yazıyla yazılmış zarfı kaparcasına aldı, cebine koydu. Arka arkaya yolladığı birkaç mektuba karşılık ilk mektuptu bu. Annesi çaya gelmeden önce mektubu okumak için bahçeye indi. Etrafı kolladıktan sonra zarfı aceleyle yırttı. Mektup kısa, birkaç satırdan ibaretti. Ama Mitya heyecanından ancak dört beş defa okuduktan sonra içindekini anlayabildi.

"Sevgilim, bir tanem!..." diye mektubuna başlıyordu Katya.

Mitya okurken dizlerinin kesildiğini hissetti. İçi dayanılmaz bir sevinçle dolmuştu. Eve bu sevincin taşmasından korkuyormuş gibi, ağır ağır yürüdü. O günlerde hep aynı ihtiyatla davranıyor, sessiz, mutlu bir halle, adeta gurur duyarak Katya'nın yeni mektubunu bekliyordu.

XIII

Günler birbirini kovalıyor, yeni mektup gelmiyordu bir türlü. "gelecek, nasıl olsa gelecek!..." diyordu içinden Mitya.

Zaman geçtikçe mektubun gelmeyişi içine sinsi bir merak, kuşku düşürdü.

Bahçe renk renk olmuştu. Arkadaki avlu çeşitli bitkilerin gürleşmesiyle adeta küçülmüş, daralmıştı. Evin içi çevredeki yeşillik bolluğundan daha küçülmüş, şirinleşmişti; misafir bekleyen bir hali vardı.

O günler büyük beyaz salonun, modası geçmiş küçük lacivert salonun ve duvarlarda beyzi çerçeveli ufak tablolar asılı – gene lacivert – oturma odasının; geniş, eşyası az, sadece başköşede eski ikonlarla[14] bir camekân ve duvarlar boyunca dış budaktan kısa kitaplıklar bulunan evin en güneşli odası kütüphanenin de pencereleri, kapıları ardına kadar açıktı. Odaların içine kimi açık kimi koyu yeşil dallar uzanıyor, ortalığa bayram havası veriyordu. Ama mektup gelmek bilmiyordu bir türlü...

Mitya'nın keyfi kaçmaya başladı. Gerçi Katya'nın mektuptan yana ne kadar ağır elli olduğunu biliyordu. Masa başına geçip kâğıt, kalem, zarf bulmak, en önemlisi dışarıdan pul almayı unutmamak, mektubu posta kutusuna atmak pek zor gelirdi ona!...

Delikanlı bunları düşünerek avunmaya çalışıyor, Katya'nın ilk mektubundan sonra tam iki hafta nasıl rahat rahat beklediğini hatırlayıp içindeki sıkıntıyı dağıtmak istiyordu. Ama akıldan dilediği yardım gelmiyor, bulduğu avutma sözleri de işe yaramıyordu. İkinci mektubu beklerken mutlu, hatta gururlu güveni birkaç gün içinde kaybolunca Mitya çevresinde her şeyi kara görmeye başladı. Sıcak, içten o ilk mektuptan sonra ikincisinin daha sevinçli, daha önemli şeylerle dolu olarak gelmesi gerekirken Katya susuyordu nedense...

Mitya çiftlikten de soğudu. Köye daha seyrek gidiyor, at gezintilerine çok seyrek çıkıyordu. Bir ara kütüphaneye dadandı; dışbudak dolaplarda yıllarca durmaktan sayfaları sararıp birbirine yapışmış ciltli dergileri karıştırarak oyalanmak istiyordu. Ama Mitya'nın okumayla başı hoş değildi. Arkadaşı Protasov ona "Okullu cahil" diye takılırdı. Gene de dergilerde bazı eski şairlerin güzel şiirlerini buldu. Tabii hemen hemen

14 Kutsal resimler.

hepsi aynı konudan, dünya kurulalı beri bütün şiir ve şarkıların bahsettiği ve Mitya'yı o anda ilgilendiren biricik konu olan aşktan söz ediyordu. Kitap dolabını açarak saatlerce önünde oturup dergileri karıştırıyor, Katya ile aşklarına yakıştırdığı şiirleri defalarca okuyordu:

"Herkes uyumuş... Kalk sevgilim, gür ağaçlı bahçeye çıkalım.

Herkes uyumuş, sadece yıldızlar görür bizi sevgilim...

Onlar bile geniş dallar arasından fark edemez bizi.

Duymazlar da; yalnız bülbül duyar.

Belki o da duymaz, kendi sesiyle mesttir çünkü...

Ancak bir kalp, bir el duyar, hisseder

Bu kalp, buraya nice sevinç,

Mutluluk getirdiğimizi duyar sevgilim!"

Mitya'nın kulaklarında müzik gibi çınlayan bu güzel sözler sanki aklından bir an bile çıkmayan sevgilisi için yazılmıştı. Ama bazı çağrılar daha sertti, yalvarmadan çok emre benziyordu:

"Ayna gibi parlayan sular üstünde

Kuğular kanat çırparken

Sen de gel artık! Yıldızlar titreşip

Yapraklar fısıldaşırken yağmur bulutları

Toplanmaya başladı... Gecikme, gel!..."

Mitya, gözleri kapalı, aşk taşan bu çağrıyı birkaç defa tekrarladı, çiftliği saran köylerin koyu sessizliğini dinledi, acı bir umutsuzlukla başını salladı. Hiç gelir mi idi buraya? Moskova'nın yaldızlı, hareketli hayatını bırakıp Katya'nın buraya gelmesi imkânsızdı elbette!

Mitya'nın kafası şiir doluydu. Durumlarıyla ilgili olmadığı halde belki bulunduğu dekora yakınlığından şu mısraları mırıldandı:

- "Hatırlar mısın Mariya

O eski evi,

Uyuklayan havuzun çevresinde
Yüzyıllık ıhlamur ağaçlarını...
Bahçedeki sessiz yolları,
Bakımsız, harap olmuş eski bahçeyi?
Yüksek tavanlı karanlık galeride
Portrelerin sıralanışını
Hatırlar mısın Mariya?..."

Mitya'nın hayalleri onu, en çok Katya ile Kırım'a, Mishor'a tasarladıkları buluşmaya götürüyordu. Bu gerçekleşebilecek miydi? Kumsalda baş başa otururken Mitya ona, dalgaların fısıltıları arasında:

- "Denizin uğuldadığı akşamı hatırlar mısın,
Yabani gül kümelerinde bülbülün ötüşünü,
Akasyanın kokulu salkımlarının
Şapkana dökülüşünü hatırlar mısın sevgilim?..." diyecek miydi?

Bütün sorular cevapsız kalınca Mitya sıkıntıdan bunalıyordu.

XIV

Bir gün öğle yemeğinden sonra biraz kestirip bahçeye inmişti. O günler köy kızları meyve ağaçlarını belirlemek için sık sık çiftliğin bahçesine gelirdi. Mitya onlarla çene çalmaktan hoşlanıyordu; hele son zamanda iyice alışmıştı, o saatleri kaçırmazdı.

Sıcak, durgun bir havaydı. Mitya bahçenin en gölgeli yollarından birini seçerek meyve bahçesine doğru yürüdü. Elma, armut ağaçları çiçek döküyordu. Beyazlığını kaybetmiş çiçekler sıcak havada baygın, tatlı kokular saçarak renkli bir halı gibi örtmüştü toprağı. Arılar ahenkli uğultularla dökülen çiçeklerin üstünde, arasında kaynaşıp duruyordu.

Mitya'nın yürüdüğü yolun sonunda harman yerine açılan bir kapı vardı. Koyu renkli çamlık, bahçeyi duvar şeklinde çevirmişti. Çamlığın önünde, meyve ağaçlarının arasında iki kız çalışıyordu. Zayıf, kızıl saçlı Sonka, Mitya'yı görür görmez her zaman yaptığı gibi, deli deli, tiz bir kahkaha attı.

- Eyvah patron geliyor!... diye haykırdı, yapmacık bir korkuyla dinlendiği kütüğünden fırlayıp küreğe sarıldı.

Öbür kız Glaşka, tam tersine, Mitya'yı görmezlikten geldi, içine çiçek yaprakları dolmuş siyah keçe terlikli ayağını acele etmeden küreğe bastı. Demirin ekmek gibi kestiği toprak dilimini kürekten öbür yana atarken gür, tatlı bir sesle, "hey bahçem, güzel bahçem, kimin için çiçeklendin sen..." şarkısını tutturdu.

Glaşka iri kıyım, güçlü kuvvetli, ağır başlı bir kızdı. Sonka'yı sırası gelince frenlerdi.

Yanlarına gelen Mitya, Sonka'nın kalktığı armut kütüğüne oturdu. Sonka fıldır fıldır yanan gözlerini ona çevirdi, neşeli, yapmacık bir serbestlikle:

- Maşallah, şimdi mi kalktınız? diye takıldı. Kim bilir ne tatlı düşler gördünüz! Pencerenizin karşısında öten bülbülü de duymadınız, değil mi? Ama böyle uykuya dalanlar kısmeti kaçırırlar, haberiniz var mı?

Sonka, küçük beye abayı yakmıştı, gücü yettiği kadar bunu göstermeye çalışıyor ama beceremiyordu. Mitya'nın yanında nasıl tavır takınacağını bilmiyor, alabildiğine gevezelik ediyordu. Abuk sabuk konuşurken birtakım imalı sözler sokuşturuyordu. Delikanlının dalgın, düşünceli halinin boşa olmadığını az çok anlıyordu. Yalnız, Sonka mutlu rakibesini tahminde yanılıyordu. Ona göre Mitya oda hizmetçileri Paraşa ile yaşıyordu ya da kızı elde etmeye uğraşıyordu.

Sonka kıskançlıktan bitiyor, Mitya ile kâh aşırı tatlılıkla, cilveli cilveli, duygularını açıklamak ister gibi konuşuyor, bazen de sert, adeta düşmanca hal alıyordu. Arada bir süzgün, baygın baygın bakıyordu yüzüne. Mitya farkına varıyor, hoşlanıyordu bu halden...

Moskova'dan hala mektup yoktu. Geçen her gün Mitya için bitmek bilmez sıkıcı, azaplı bir bekleyişti. Aşkının sırrını, acısını başkası ile paylaşmanın; Katya'dan, Kırım'da buluşma hayallerinden söz açmanın imkânsızlığı büsbütün üzüyordu onu. Bu yüzden Sonka'nın aşka değinen imalı sözleri hoşuna gidiyordu. Kızın ona âşık olması gururunu okşuyor, heyecanlandırıyordu. Gerçi onu Katya'nın yerine koyamazdı ama belki zamanla arkadaşı, sırdaşı olabilirdi... Sonka "uyurken kısmet kaçıranlardan" söz etmekle bilmeyerek sırrına parmak basmıştı zaten.

Mitya elinden olmadan gülümsedi:

- Ne kısmeti kız?... Keşke olsa da...

- Hadi oradan, karşınızda budala mı var! diye neşeli, kaba bir seslenişle sözünü kesti Sonka ve birdenbire çığlığı basarak çömeldiği yerden sıçradı. Çamlıktan çıkan, alnı kıvır kıvır beyaz tüylü bir dana Sonka'nın arkasında durdu, etekliğinin kırmasını ağzına alıp çiğnemeye başladı.

Kız, hayvancağızı hem kovalıyor, hem kahkahayla gülerek:

- Hay yerin dibine batası, püsküllü bela!... Nerde olsam bulur beni... diye bağırıyordu.

Mitya konuşmak istiyor ama ne diyeceğini bilemiyordu:

- Kocaya veriyorlarmış seni doğru mu? dedi. Varlıklı aileymiş; oğlan da yakışıklıymış. Niye direnip babana karşı geliyorsun kız?

Hazır cevap Sonka, küçük beyin gösterdiği ilgiye pek memnun göründü:

- Parası çok, aklı kıt. Gönlümde başka aslan yatıyor belki...

Ciddi, sessiz Glaşka işini bırakmadan başını salladı, yavaşça:

- Gene zırvaladın kız, dedi. Gevezelik edip duruyorsun, sonunda köyde adın çıkacak.

- Sus şom ağızlı! Enayi değilim, kendimi koruyacak gücüm var.

- Kimmiş o gönlündeki aslan? diye gülümsedi Mitya.

- Söylerim, onu da söylerim: Sizin çoban dedeye vuruldum... Her gördükçe topuklarıma kadar kızarıyorum. Görüyorsunuz ya, ben de sizin gibiyim, kart hayvana binmeye meraklıyım...

Sonka bunu kışkırtıcı bir tavırla söyledi: Besbelli, köyde kart kızlar arasına giren yirmilik Paraşa'ya idi bu taş... Evin küçük beyine gizlice sevdalanmanın verdiği cesaretle olacak elindeki kazmayı attı, yere oturdu. Eski pabuçlarla alaca yün çorap içinde kaba görünen ayaklarını uzatarak oturuyordu. Bacaklarını hafifçe açmıştı. Ellerini halsiz halsiz dizlerine bırakarak güldü:

- Aman, iş yapmadan yoruldum! Dedi. Sonra birden tiz sesle "Kunduram yırtık benim..." şarkısını tutturdu:

- "Kunduram yırtık benim...

Ama burunları rugandan

Kızlarınki kadınlarınki de

Hep o biçim..."

Gülerek:

- "Hadi benimle salaşta dinlemeye var mısınız?... diye ekledi. Her şeye razıyım!

Gülmesine Mitya da katıldı. Geniş, mahcup bir gülümsemeyle oturduğu kütükten atladı, Sonka'nın yanına uzanarak başını dizine koydu. Kız onu itti, Mitya tekrar kucağına yerleşti. Sonka bu defa gerçek bir korku ve telaşla:

- İlişmeyin bana küçük bey! diye bağırdı, kucağında kımıldanmakta direnen kafayı itmeye devam etti:

- Gidin be!... Vallahi öyle bağırırım ki ormanın bütün kurtlarını başınıza toplarım. Size göre bir şey yok bende... Yandı söndü! Hem ne yapacaksınız benim gibi sıskayı?... Hoş, kemiğe yakın eti başka derler ya!

Mitya gözleri kapalı yatıyordu. Ağaç yapraklarıyla armut çiçekleri arasından süzülen güneş, yüzüne sıcak benekler ha-

linde kayıyor, gıdıklıyordu onu. Sonka hırçın bir şefkatle elini siyah sert saçlarına daldırdı:

- At kılından farkı yok be! diye söylendi, Mitya'nın yüzünü kasketi ile örttü.

Mitya ensesinin altında kızın bacaklarını –dünyadaki en müthiş şeyi, kadın bacaklarını– hissediyordu. Başını karnına yaslamış, basma bluzuyla etekliğinin kokusunu duyuyordu. Çiçeklerle donanmış bahçe gibi bunlar da hep Katya ile doluydu. Bülbüllerin çamlıktan gelen baygın şakıması, sayısız arının cezbeye tutulmuş gibi uğultuları, bal kokan sıcak hava, hatta toprağın sırtına değişi Mitya'yı huylandırıyor, olağanüstü bir mutluluk isteği uyandırıyordu içinde. Birdenbire çamlıktan bir hışırtı geldi. Neşeli, muzip kahkahaya benzer bir ses ortalığı bir "Gu-guk, guguk"la çınlattı. Ses o kadar canlı ve yakındaydı ki kuşun sivri küçük dilinin ağzında oynaması bile duyuldu. Mitya'nın Katya'ya arzusu dayanılmaz hale geldiği için ne yaptığının farkına varmadan Sonka'yı itip, bir sıçrayışta doğruldu, hızlı adımlarla eve yürüdü. Kızın şaşkın haline yapmacık bir gülüşle:

- Çay zamanı geldi, gideyim; dedi. Yoksa adamı günaha sokarsın sen...

Mitya, tam tepesinde öten kuşun sesiyle kendini o yakıcı arzu ve mutluluk isteğine bırakırken kalbi nedense birden karamsar bir duyguyla sıkıştı: Mektubun gelmeyeceğini, Moskova'da bir şeyler geçtiğini veya geçmek üzere olduğunu hissetti... Her şey bitmiş, o da mahvolmuştu...

XV

İçeri girince salonda bir aynanın karşısında durdu. "Katya'nın hakkı var, diye gülümsedi. Gözlerim Bizanslılara benzemiyor ama deli deli bakıyor... Hele gövdem: Kemik tor-

bası mübarek; üstelik pek de biçimsiz, kaba... Kaşlarım çatık, köşeli; saçlarım da Sonka'nın dediği gibi at kılından farksız..."

Mitya, Katya'nın sevdiği o çocuksu gülümsemeyle gülümsemek istedi, ağzını geniş geniş açtı. Yapmacık da olsa gülümseme yüzünü aydınlattı, saf bir tatlılıkla yumuşattı. O anda arkasında yalınayak hızlı hızlı yürüyen birinin ayak sesleri duyuldu. Mitya bozuldu, başını o yana çevirdi.

Taraçaya kaynar semaveri götüren Paraşa arkadaşça bir halle takıldı ona:

- Ne o küçük bey, âşık mısınız?... Aynanın önünden ayrılmıyorsunuz bu günlerde!

Semaveri hazırlanmış çay masasının bir kenarına çökertir gibi bırakarak:

- Anneniz aradı sizi; diye ekledi, Mitya'yı yandan hızlı, dikkatli bir bakışla süzdü.

- "Hepsi biliyor... seziyor..." diye düşündü Mitya. Sonra isteksizce:

- Annem nerede? diye sordu.

- Odasında. Ama buraya gelecekler.

Evi dolanarak batıya yönelen güneş taraçayı gölgeleyen çamlar arasından süzülüyordu; renkli masa örtüsüne yer yer sıcak ışınları yayılmıştı. Hasır ekmek sepetiyle kristal reçelliğin üstünde yaban arıları uçuşuyordu. Köyde güzel bir yaz günü örneğiydi bu. İnsanın mutlu olması için hiçbir şey eksik değildi!

Mitya, ortada bir şey olmadığını, konuşmaktan çekinmediğini göstermek için hemen annesinin odasına gitti. Annesinin, onun ve yazdan yaza çiftliğe gelen kardeşleri Anya ile Kostya'nın odaları loşça bir koridor üzerindeydi. Olga Petrovna'nın odası da pek aydınlık değildi. Evde ne kadar eski, modası geçmiş eşya varsa onun odasına doldurulmuştu; gene de odanın hali sevimliydi. Olga Petrovna dindar olmadığı halde, başköşeye asılı ikonların önünde gece gündüz kandil yanardı.

Odanın pencereleri açıktı. Sokak kapısından eve giden geniş kumlu yolun ucunda büyük, bakımsız bir çiçeklik vardı. Güneşte pırıl pırıl, beyazla yeşile bürünmüş bahçenin ağaçları manzaraya ayrı bir neşe katıyordu. Ama gözü alışkın olan Olga Petrovna manzaraya değil, elindeki örgüye bakıyordu. Gözlüklü, esmer, boylu boslu bir kadındı; yüzü gülmez, içine kapanık bir hali vardı.

Mitya eşikte durarak:

- Beni mi istediniz anne? diye sordu.

- Yo, önemli değil; dedi Olga Petrovna. Birbirimizi yemek zamanı dışında göremiyoruz da...

Olga Petrovna bunu başını örgüsünden kaldırmadan, tabii olmayan bir kayıtsızlıkla söyledi. Mitya, nedense, Katya'nın 9 Martta annesinden korktuğunu söyleyişini hatırladı. Bu sözlerin çok tatlı olabilecek anlamını düşündü, kalbi heyecanla çarptı.

- Artık köyde sıkılmaya başladın galiba Mitya; bunu söyleyecektim sana, dedi Olga Petrovna. İstersen komşularımıza, Meşçerskilere filan git... Evleri gelinlik kız dolu. Hem çok sevimli, konuksever insanlardır.

Mitya isteksizce başını salladı:

- Hay, hay, gideriz bir gün.

Sonra sözü değiştirerek:

- Çay hazır anne, dedi. Güneş batmadan taraçada oturalım biraz; öyle güzel ki!... Orada konuşuruz.

Ama zeki, belirli ölçüler içinde kalmayı seven annesinin bir daha bu konuya dönmeyeceğini biliyordu.

Güneş batana kadar taraçada oturdular. Annesi bir yandan örgü örüyor, bir yandan komşulardan, çiftlik işlerinden, şehirden gelecek öbür çocuklardan bahsediyordu; Anya'nın, Ağustosta gene bir ikmali vardı.

Mitya annesini dinliyor, arada bir karşılık veriyordu. Yalnız içinde tıpkı Moskova'dan ayrıldığı sıradaki gibi, ağır bir hastalıktan kalkan adamın sersemliği vardı; kendini Katya'dan yeni kopmuş hissediyordu. Aynı zamanda gizli bir ses ona,

Moskova'da bugünlerde olanların yanında bir ay önceki ayrılığın bir mutluluk sayılabileceğini fısıldıyordu.

Mitya o akşam, birbirine geçmeli büyük salonla küçük salonu, okuma odasıyla güneye bakan pencereye kadar kütüphaneyi tam iki saat arşınladı durdu. Salonun pencerelerine ağaç dalları arasından güneşin son ışıkları vuruyordu. Avludan, uşaklar bölümünün önünde akşam yemeği için toplanan çiftlik adamlarının neşeli sesleri geliyordu. Kütüphanenin penceresinden görünen duru mavi akşam göğü kıpırdanmadan duran iri pembe bir yıldızla gerçekten çok, tabloyu andırıyordu.

Ama Mitya ne tabiat güzelliğine, ne evdekilerin bunun haline ne diyeceklerine aldırmadan bir sarkaç düzeniyle gidip geliyordu.

XVI

O gün Mitya'nın aşkı önemli bir sarsıntı geçirdi ve o günden sonra çevresinde olanlarla, baharla, yeni başlayan yaz belirtileriyle ilgilenmez oldu. Her şeyin farkındaydı ama hepsi tek tek önemini kaybetmişti... Güzel olan her şey onda derin bir acı uyandırıyordu. Katya sanki her şeyin içine girmiş, hayatını görünmez ağlarla örmüştü. Fakat her geçen günle Mitya, sevdiği kızın elinden kayıp gittiğini; onun olması gereken bu varlığın, aşkının bir başkasına adandığını seziyordu. Hayatta ne varsa ters dönmüştü sanki. Özellikle önceleri güzel bulduğu, hayranlık duyduğu şeyler lüzumsuz, azap verici görünüyordu şimdi.

Mitya geceleri uyuyamıyordu. Üstelik dolunay vardı o sırada...

Gecenin sessizliğini içine sindirmiş bahçe, beyaz bir ışık içinde uyuyordu. Bülbüller birbiriyle yarışarak şakıyordu. Beyazlı mavili bulutların çevrelediği yuvarlak solgun ay bahçenin

üstüne sarkmıştı. Mitya perdeyi kapamadan yattığı için ay ışığı bütün gece odasını aydınlatıyor, o yana her bakışında Katya'yı görür gibi oluyordu. Ay'ın neden Katya'yı hatırlattığını kendisi de bilmiyordu. Bazen içini dolduran, şekillenmemiş, sadece yakıcı bir arzu ile kıvranırken, Moskova'da aralarında geçen ateşli sahneleri canlandırmaya çalışıyordu. O zaman sıtma nöbetine tutulmuş gibi titriyor, düşünde olsun, Katya'yı yatağında görmesi için Tanrıya yalvarmaya başlıyordu.

Kışın bir kere Sobinov ve Şalyapin'in oynadığı "Faust" u görmeye Bolşoy Tiyatrosuna gitmişlerdi. Mitya'ya o gece nedense her şey her zamankinden daha güzel, daha ihtişamlı göründü. Yukardan, uçuruma bakar gibi seyrettikleri renkli, sıcak ve güzel kokular dağıtan seyirci kalabalığını kırmızı kadife döşenmiş yaldızlı localara göz kamaştırıcı tuvaletler içinde kurulmuş her yaştan kadınları, kubbeli tavandan sarkan dev avizenin inci tanelerini andıran ışıklarını hep dünmüş gibi hatırladı Mitya. Orkestra şefinin işaretiyle birdenbire kabarıveren uvertür; kâh şeytanca kükreyen, kâh tatlı, hüzün dolu nağmelere gömülen aryalar yeniden kulağında çınladı. Tiyatrodan çıktıkları zaman dondurucu, kuru bir soğuk vardı ve tıpkı şimdiki gibi açık, parlak bir geceydi!... Katya'yı evine götürmüş, her zamankinden uzun oturmuşlardı. Öpüşmekten halsiz düşen Mitya, çıkarken, Katya'nın geceleri saçlarını bağladığı kurdeleyi de almıştı. Masanın gözünde sakladığı kurdeleyi aklına getirmek bile bütün vücudunu ürpertiyordu.

Gündüzleri, birkaç saatlik kuşkulu, tedirgin uykudan sonra ata binerek demiryolu civarındaki köyün postanesine gidiyordu.

Yaz başlayınca bahçenin yeşilliği gürleşip koyulaştı. Orman renk renk çiçeklerle, boy boy çeşitli otlarla doldu, bülbül ve guguk sesleri kesilmez oldu. Tarlaların el değmemiş çıplaklığı gitmiş; her yan yeşermiş, başaklanmıştı. Mitya sabahtan akşama kadar ormanda, tarlalarda vakit öldürmeye çalışıyordu. Her sabah taraçada oturup, starostanın ya da yanaşmanın postaneden eli boş dönmesini beklemekten usanmıştı artık.

Hem çiftlik adamlarının o sıralar her gün sekiz verstlik[15] yol tepecek boş zamanları da yoktu. Böylece Mitya postaneye kendi gidip gelmeye başladı. Ancak her seferinde elinde ya Orel gazetelerinden biri ya da kardeşlerinin mektuplarıyla dönüyordu; Katya'dan hiç ses yoktu... Durumun belirsizliği içinde bunalan Mitya çevresindeki güzel, mutlu olan hiçbir şeyi görmek istemiyor, bu ona acı çektiriyordu. Göğsüne saplanan bu acı dinmek bilmiyor, hatta gitgide kökleşiyordu. Bazen atını kırın ortasında durdurup bakışını Kuzeye, Moskova'ya doğru çeviriyor; birkaç dakika öyle hareketsiz kalıyordu. Sonra hayvanın boynuna kapanıp hıçkırıklara boğuluyordu.

Bir akşamüzeri postaneden dönerken yol üstünde Şahovskoye dedikleri boş bir malikânenin parkına girdi. Koridora benzeyen karaçam yolundan, pas rengi çam iğnelerinin yaptığı tabakaya basa basa boş binaya doğru yavaşça ilerledi. Parkın gerisinde güneşin durgun kırmızı ışığı, dallar arasından süzülerek çam koridorunu hafifçe aydınlatıyor, yerdeki çam iğnelerini yaldızlıyordu. Etraf sihirli bir sessizliğe bürünmüştü, çamlarla evi çevreleyen yaseminlerden tatlı bir koku yayılıyordu. Havada, orada yaşanmış öyle büyük bir mutluluk hissediliyordu ki, Mitya'nın gözünün önünde birdenbire, yaseminlerin çevrelediği geniş, viran taraçada Katya belirdi... Bütün güzelliği, bütün canlılığı ile Katya idi bu ama Moskova'da bıraktığı Katya değil; mutlu, onu seven, onun karısı olarak yaseminler arasından gülüyordu ona!...

Mitya sarardığını hissetti. Dişlerini sıktı, yüksek sesle:

- Bir hafta daha mektup gelmezse vururum kendimi! Dedi.

XVII

Ertesi gün çok geç kalktı. Yemekten sonra taraçada elinde kitap oturuyordu. Boş bakışını sayfalarda gezdirirken:

15 Bir verst = 1066 metre.

- Gideyim mi, gitmeyeyim mi postaneye? diye düşünüyordu.

Bunaltıcı bir sıcak vardı. Beyaz kelebekler kızgın çimenliğin üstünde çifter çifter dönüyordu. Mitya dalgın gözlerle onları izliyor, yüzüne yapışan sinekleri kovalıyordu:

- Gitsem mi gitmesem mi?... Gitmeli mi yoksa topunu birden cehenneme yollayıp şu rezilce postane taşınmalarına son mu vermeli?...

Bayır yolunda at üstünde starosta göründü. Taraçaya baktı, hayvanı o yana sürdü. Atı durdurdu, gözlerini kırpıştırarak:

- Günaydın küçük bey, dedi. Hep okuyorsunuz ha?

Gülümseyerek etrafı süzdü, sonra yavaşça:

- Anneniz yatıyor mu? diye sordu.

- Galiba. Ne var?

Starosta bir an sustu, sonra ciddi bir halle:

- Kitaplar oyalar insanı küçük bey, diyeceğim yok; dedi. Yalnız her şeyin zamanı var. Gücenmeyin ama böyle keşiş gibi yaşamanız garibime gidiyor. Kadın, kız mı yok?

Mitya ses çıkarmadı, gözlerini kitaba dikti. Sonra starostanın yüzüne bakmadan:

- Nereden geliyorsun? diye sordu.

- Postaneden. Tabii gazeteden başka bir şey yok.

- Neden "tabii"?

- Yazan olmamış da ondan...

Mitya'nın sözlerine önem vermediğine içerleyen starosta bunu kaba, alaylı bir halle söyledi. Gazeteyi uzatarak:

- Buyurun; dedi, atını sürdü.

Mitya hep öyle, boş gözlerle kitaba bakarak kararlı bir sesle:

- Vuracağım kendimi... diye mırıldandı.

Korkunç bir yükseklikten uçuruma bakıyormuş gibi bacaklarında bir gevşeme, bir sızı duydu... Starosta ona birini peşkeş çekmek istiyordu besbelli.

XVIII

Mitya, bir kurşunla hayatına son vermek; kafatasını dağıtarak genç, kuvvetli kalbini çalışmaz hale getirmek; düşünce, duygu kabiliyetini yok etmek kadar delice, vahşice bir hareket düşünemezdi. Katya'nın, ılık rüzgârda hasada hazırlanmış tarlaların, köyün ve kızlarının, annesiyle kardeşlerinin, sevdiği şiirlerle dergilerin bulunduğu dünyadan bir çırpıda silinmek... Kırım yolculuğunun, kumsalda beyaz entarisiyle dalgaları seyreden Katya'nın hayalinden ebediyen ayrılmak... olacak şey miydi bu!

Evet, saçmalığını anlıyordu ama elinden ne gelirdi?... Onu içine alıp, mutluluğun en tatlı yönlerini gösterdikten sonra ele geçirmesine imkân vermeyen şu batası çemberden nasıl kurtulabilirdi?

Sabahları uyanır uyanmaz ilk gördüğü şey ortalığı sevince, neşeye boğan güneşti; köy kilisesinin cana yakın çan sesleri kulağına doluyordu. Çocukluğundan beri odasında görmeye alıştığı sarı çiçekli duvar kâğıdına bile içten bir yakınlık duyuyordu o anlarda... Ama birden Katya canlanıyor, ruhu acı bir umutsuzlukla doluyordu. Sabah güneşinde onun gençliği, bahçenin tazeliğinde onun körpeliği vardı. Çan seslerinin oynak neşesi bile Katya'nın zarafetini hatırlatıyordu. Hele şu dededen kalma duvar kâğıdı aklına neler getiriyordu!... Mitya'nın babasının, babasının babasının yaşayıp öldükleri, eski geleneklerle dolu bu çiftlikte Mitya'nın da mutlu bir hayatına kavuşmasını açıktan açığa istiyordu bu sarı çiçekli duvar kâğıdı...

Mitya yorganı üstünden atarak don gömlek, bağrı açık yataktan fırladı. Uzun bacaklı, zayıf ama güçlü, sıhhatliydi. Yazı masasının gözünden seyretmeye doyamadığı resmi çıkardı. Bu hem saf hem kışkırtıcı gözler ne açıklıyordu ona?... Bu yakın olduğu kadar uzak; yaşamanın sonsuz mutluluğunu tattıran sonra kendini çeken, belki şu anda onu hayasızca aldatarak büsbütün yabancılaşan varlığın bakışlarına nasıl dayanabilirdi?...

Mitya'nın çiftlikteki günleri hep böyle ıstırapla, hep aynı düşüncelerle, birbirine karşıt duygular içinde başlayıp bitiyordu.

Postane dönüşü, ıssız Şahovskoye malikânesinin parkından geçerken ağzından dökülen sözler Mitya'nın içinde bulunduğu bitkinliğin açıkça dile gelişiydi. Postanede atından inmeden, pencerenin önünde memurun gazete ve mektup yığınını karıştırmasına bakarken, yaklaşan trenin gürültüsünü duydu. Bu ses ve lokomotif dumanının kokusu onu Kursk garına, Moskova'daki mutlu günlerine götürdü. Dönüşte, köyde önünden yürüyen bütün ufak tefek kızlar yürüyüşleriyle, kalça hareketleriyle tıpatıp Katya'yı hatırlattı ona. Kırdan hızla geçen troikadaki iki şapkalı kadından birinin şapkasına dikkat edince az kaldı "Katya"!... diye bağıracaktı. Tarlanın kenarındaki beyaz çiçekler Katya'nın beyaz eldivenlerini, mavi ayı pençeleri, şapkasına sardığı mavi şifonu hatırlattı...

Katya'nın malikânesinin taraçasından kadınlığının bütün çekiciliğiyle inişini, evi ve yasemin kümelerinin görünüşünü açıklıkla canlandırmıştı. Aslında, Katya'nın gerçek şekli aklından yavaş yavaş silinmeye başlamıştı artık. Mitya onu günden güne daha incelmiş, daha mükemmelleşmiş bir halde hatırlıyordu. O akşamki göz kamaştıran, gelişken hayali karşısında şaşkına döndü; bu halde yaşayamayacağını söylemekte haklıydı! Katya'dan bir mektup gelmeliydi... Olumlu ya da olumsuz bir mektup... O da, ya normal hayata, aşkına dönecek ya da kesin bir dönüşle hayatının bu bölümünü kapatacaktı. Bildiği tek şey, durumun böyle devam edemeyeceğiydi!...

XIX

İradesinin bütün gücüyle kendini postaneye gitmekten alıkoydu. Mektup da yazamıyordu artık. Zaten yazacağı şey de kalmamıştı. Eşsiz aşk yeminleri, alttan alarak acındırmalar, aşktan vazgeçip arkadaşlığa razı olacağı üzerine sözler, hasta-

lık uydurmaları; hatta Katya ile "mutlu rakiplerine" engel olmamak için yeryüzünden silinmeye hazır olduğuna dair imalı sözler, hep tamamlanmıştı. Bundan sonra ne mektup yazmaya ne mektup beklemeye karar verdi. Belki sonunda gelecek olan bu yapmacık ilgisizlikle kaderi kandırabilecek, mektup ummadığı anda çıkagelecekti.

Mitya, Katya'yı düşünmemek, etkisinden sıyrılmak için yeniden köye gitmeye, köylülerle sohbet etmeye, eline ne gelirse okumaya başladı. Sık sık starosta ile çiftlik işleri için yakın köylere gidiyordu. Kendi kendine ikide bir "Hepsi bir artık... İş olacağına varır..." diye tekrarlıyordu.

Bir gün starosta ile komşu küçük bir köyden dönüyordu. Her zamanki gibi iki tekerlekli arabayla gidiyorlardı. Starosta önde oturuyor, gayet hızlı sürüyordu. Mitya arkasında, mindere sımsıkı tutunmuş, sarsıntılara karşı koymaya çabalıyordu. Çiftliğe yaklaşırlarken starosta dizginleri bıraktı, sigara sarmaya başladı. Tütün kesesinin içine bakarak sırıttı:

- Geçen gün gücendiniz bana küçük bey, dedi; ama haksız yere... Doğruyu söylemedim mi? Kitap iyi şeydir, insan boş zamanda okumalı elbette ama hepsinin sırası var.

Mitya kızardı, elinde olmadan, yapmacık bir saflıkla yarım ağızla gülümsedi:

- Ne yapalım, işe yarar kimse yok ki burada...

Starosta diklendi:

- Amma yaptınız ha!... Alay mı ediyorsunuz küçük bey! Karı-kız kıtlığına mı düştük?

Mitya starostaya uymaya çalışarak:

- Kızlara kulak asma, fındıkçı onlar; dedi. Adamı kandırmaya bakarlar.

- Kim demiş! Usulünü bilmiyorsunuz da ondan.

Öğüt verir gibi konuşuyordu:

- Hem eliniz sıkı sizin. Para koklatmadan yürümez bu işler.

"Pis herif..." diye içinden geçirdi Mitya. Gene de starostaya uyarak:

- İş sağlamsa bizimde elimiz oynar! dedi.

- Hah söyle, diye memnuniyetle gülümsedi starosta. Sigarasını yaktı, sonra biraz gücenik bir halle:

- Aklınıza bir şey gelmesin; ben çıkarımı düşünüyorum sanmayın, dedi. Sizin gönlünüz hoş olsun diye uğraşıyorum. Bakıyorum, sıkılıyor bizim küçük bey... Kendi kendime "Olmaz öyle şey" dedim. Ben beylerimi daima düşünürüm. İki yıldır kapınızda çalışıyorum. Çok şükür ne sizden ne hanımefendiden kötü bir laf işitmedim. Başkaları söz gelişi, beylerin hayvanlarını benim gibi düşünür mü? Aç mı, tok mu, vız gelir! Ama ben öyle değilim, hayvan benim için her şeyden kıymetli. Adamlarımıza da, "Hayvanlar iyi bakılsın yoksa karışmam!" dedim.

Mitya starostanın laflarını yarım kulakla dinliyor, onun çakır keyif olduğunu düşünüyordu. Ama adam babacan tavrını birden bıraktı, başını arkaya çevirerek soran bakışını Mitya'ya dikti:

- Alyonka'ya ne dersiniz? Bal gibi kadın... Genç, kocası ocaklarda... Tabii eline birkaç kuruş vermek lazım. Beş kâğıdı çıkarın gözden. Bir rubleye şarap, çekirdek, çörek filan alırsınız; iki kâğıt kızın eline... Eh, bize de bir tütün parası çıkar elbet!

Mitya söylediğinin pek farkında olmadan:

- Bunlar kolay, dedi. Hangi Alyonka bu?

- Korucununki. Yeni orman korucumuzun gelini. Bildiniz mi? Geçen Pazar kilise de görmediniz mi? O gün aklıma geldi işte: "Tam bizim küçük beye göre!..." dedim kendi kendime. Kocaya varalı iki yıl olmadı; temiz kadıncık.

- Pekâlâ, yapıver şunu... diye gülümsedi Mitya.

Starosta dizginleri topladı.

- Hay hay, hemen kolları sıvayayım. Bugünlerde bir yoklarım. Siz de hazırlıklı olun. Yarın kızlar bahçenizdeki seti onar-

maya gelecekler. Alyonka da olacak; bahçeye çıkın. Kitaplarınız kaçmaz... Moskova'da bol bol okursunuz.

Starosta atı hızlandırdı, araba yeniden sarsıntılar, zıplamalar arasında yola devam etti.

Mitya mindere iyice yapıştı. Starostanın kırmızı ensesine bakmamaya çalışarak çiftlik bahçesinin üstünden, bayırdaki köyden ileriye, uzağa dikti. Umulmadık, içinden çok manasız bulduğu bu olay vücudunu tatlı bir ürpertiyle sardı.

XX

Köy kızları kuru, kemikli vücudu yüzünden Mitya'ya "Tazı" diye ad takmışlardı. İri, sanki hayretle bakan kara gözlü, olgun çağda bile bıyık sakal yerine kıvır kıvır seyrek, sert tüyleri çıkan erkeklerdendi. Ama starosta ile konuştuğunun ertesi sabahı özene bezene tıraş oldu, incelmiş bitkin yüzünü açan sarı ipek gömleğini giydi. Saat on bire doğru canı sıkılmış adam haliyle bahçeye çıktı. Evi dolanarak yürüdü. Bahçesinin gerisine doğru kayan karışık bulutlardan hafif bir güney-doğu rüzgârı ılık ılık esiyordu. Kuşlar ötmüyordu, bülbüller de susmuştu. Sadece küme halinde arılar topladıkları balı kovanlara taşımaya dalmıştı.

Seti onaran kızlar gene çamlığın yanında çalışıyorlardı, hayvanların otlarken yıktıkları yerlere, taş toprak dolduruyor, kardıkları kumla hoş kokan taze gübreyi sıvıyorlardı. Bahçenin geniş orta yolu boyunca yanaşmaların ağıldan arabayla taşıdıkları gübre yığınları kümelenmişti.

Altı kız çalışıyordu. Sonka yoktu bu sefer... Ne yapıp yapıp kızın başını bağlamışlardı; evde çeyiz düzüyordu. Gelenlerin çoğu çocukluk çağından henüz çıkmış ama hal ve tavırlarıyla başından büyük işler çevirmeye hazır olduğunu gösteren kızlardı. Ayrıca şişko, sevimli Anyutka, eskisinden sert, daha yüzü gülmez Glaşka ve Alyonka da vardı.

Mitya onu ağaçlar arasında görür görmez kim olduğunu anladı ve o anda allak bullak oldu: Alyonka ile Katya arasında gerçek bir benzerlik mi vardı, ona mı öyle gelmişti?... Bu hal Mitya'yı o derece şaşırttı ki bir an yürüyemez oldu, kadına durduğu yerde bakakaldı. Sonra gözlerini ayırmadan ona doğru yürüdü.

Katya gibi ufak tefek, çevik hareketli Alyonka kaba işe geldiği halde güzel kırmızı benekli beyaz basma bluzla aynı kumaştan eteklik giymiş, belini rugan kemerle sıkmıştı. Başında, kendisine çok yakışan pembe ipekli bir eşarp, ayağında kırmızı yün çorapla yumuşak siyah pabuçlar vardı. Pabuçları, daha doğrusu ufak, biçimli ayakları Katya'yı hatırlatıyordu. Başının ufaklığı, koyu gözlerinin şekli ve pırıl pırıl ışıldaması da tamamen Katya gibiydi.

Mitya sete yaklaşırken Alyonka sanki başkalarından farklı olmasına güveniyormuş gibi işini bırakmış, ayağını yabaya dayamış, starosta ile konuşuyordu. Starosta elma ağacının altında, astarı yırtık ceketinin üstüne yayılmış, sigara içiyordu. Mitya yaklaşınca çimenden yana çekilerek nezaketle yer verdi ve arkadaşça bir laubalilikle:

- Otursanıza Mıtri Paliç, dedi. Cigara sarayım mı?

Mitya hızlı, kaçamak bir bakışla Alyonka'yı süzdü, otururak starostanın uzattığı sigarayı yaktı. Kıştan beri bu kaçıncı bırakıp yeniden başlamasıydı!...

Alyonka selam vermedi; genç çiftlik sahibini görmezlikten geldi. Starosta ona bir şeyler anlatmaya devam etti. Konuşmanın başını duymayan Mitya neden söz ettiklerini anlamıyordu. Alyonka pek içten olmayan bir gülüşle gülüyor, starosta da her sözüne, kendine has kaba, alaycı sesle anlamı açık saçık imalar ekliyordu. Kadın altta kalmıyor, o da alaylı karşılıklar veriyor, starostanın göz diktiği birisini idare edemediğini; ayrıca onun pek ahmakça, zorbaca ve karısı yüzünden de korkakça davrandığını söylüyordu.

Tartışmanın faydasızlığından bıkmış görünen starosta:

- İlle son söz senin olacak, geveze! Evli olmasam dünyanın kaç bucak olduğunu gösterirdim sana! Dedi. Ne yaman kısrakları dize getirdik... Gel buraya, otur biraz. Beyin söyleyeceği var sana.

Alyonka gözlerini bir yana kaydırdı, şakaklarındaki koyu saç halkalarını düzelterek yerinden kıpırdamadı.

- Gelsene budala! diye tekrarladı starosta.

Alyonka bir an bir şey düşünür gibi oldu, sonra hafif bir sıçrama ile setten atladı, koşarak iki erkeğin yanına geldi, ceketin üstüne uzanmış Mitya'nın iki adım ötesine çömeldi. Koyu, geniş açılan gözlerini delikanlının yüzüne neşeli bir merakla dikti. Sonra birdenbire güldü ve damdan düşer gibi:

- Küçük bey, siz kadınlarla görüşmüyormuşsunuz, doğru mu? diye sordu. Bizim zangoç gibi yani...

Mitya kıpkırmızı oldu. İğreti, mahcup bir gülümsemeyle kızın eteğine, ayrık duran dizlerine sessizce bakarak bir ot sapını dişliyordu.

- Gördün de mi konuşuyorsun, kız! diye dayanamadı starosta.

- Biliyorum. Duydum. Olmaz... Yapamazlar çünkü: Moskova'da birisi varmış onların... diye kaş göz oynatmaya başladı Alyonka.

- Çokbilmişsin sen. Beye göre kimse yok burada da ondan görüşmüyor.

Alyonka güldü:

- Amma yaptın starosta!... Bizde de kadın kıtlığı varsa insaf! Şu Anyutka'ya bak; var mı böylesi?... Gelsene buraya Anyutka!

Bodur, geniş, yumuşak kalçalı, güdük kollu Anyutka çağırıdan yana baktı. Sevimli, yumuşak bir gülümsemesi vardı. Arkadaşına ahenkli bir sesle karşılık verip yeniden işine başladı.

- Kız, sana söylüyorum, buraya gel!

- Gelmem; böyle işlerde yoğum ben... Küçük beyin serveti yetmez bize!...

Şarkı söyler gibi uzata uzata konuşuyordu Anyutka. Starosta önemli bir konuya değinen adam ciddiliğiyle:

- Anyutka'yı ne yapacağız; biz aradığımızı bulduk, dedi, manalı bir bakışla Alyonka'yı süzdü.

Utanır gibi hafifçe kızaran Alyonka mahcupluğunu gülümseyerek kapatmaya çalıştı. Biraz şımardı:

- Yo yo, Anyutka'dan iyisi can sağlığı! Onu istemezseniz Nastka var; o da temiz kız, şehirde oturmuş...

- E, kes sesini sen de! diye birdenbire tersledi starosta. Git işine bakayım. Yeter bu kadar gevezelik... Zaten hanımefendiden azar işitiyorum:

"Yüz verdin bunlara" diyor.

Alyonka çömeldiği yerden hoplayarak kalktı, hafif, dans eder gibi adımlarla yerine gitti, çevik bir hareketle yabayı kavradı. Tam o sırada son gübre arabasını boşaltan yanaşma:

- Paydos!... Yemeğe kızlar! diye seslendi, dizginleri çekiştirerek boş arabayı şıngırdata şıngırdata ağıla doğru sürdü.

- Paydos... Yemeğe!... diye çeşitli seslerle bağrışan kızlar kürekleri, yabaları atarak setten atlıyorlardı.

Entarilerin altından çıplak ayaklar, renk renk çoraplar görünüyordu. Çamlığa koştular, gölgeye sakladıkları yemek çıkınlarını alarak başına geçtiler.

Starosta, Mitya'ya yan yana bakıp "İş yolunda..." anlamında göz kırptı. Sonra doğrularak, ağır başlı amir edasıyla:

- Öyle ya, paydos zamanı geldi. Bizde yemeğimizi yiyelim, dedi.

Kızlar çamlığın loşluğunu renklendirdiler; rastgele oturup çıkınlarından çörek, ekmek çıkardılar. Kimi süt kimi kvas[16] içiyordu. Yemek yerken hep birden, birbirlerinin sözünü keserek, kahkahalar atarak konuşuyor, merakla, kışkırtıcı bakışlarla Mitya'yı süzüyorlardı. Bir aralık Alyonka, Anyutka'ya eğilerek kulağına bir şey söyledi. Öteki kendine has sevimli

16 Kvas: Arpa veya kuru ekmekle yapılan, tahammür etmiş şıra cinsinden bir içki.

gülümsemesini tutamadı, sonrada olanca gücüyle arkadaşını sırtından itti. Alyonka kahkahayla boğularak yere devrildi, yapmacık bir kızgınlıkla:

- Aptal, gülecek ne var sanki!... diye bütün sesiyle çamlığı çınlattı.

- Gidelim buradan Mitri Palıç, dedi starosta. Baksanıza kuduruyor bunlar!

- Küçük bey, küçük bey! diye seslendi Mitya'nın ardından Alyonka, Anyutka gerçekten size göre değil: Siz zangoç gibisiniz; onunda beş yaşındaki kız çocuğundan farkı yok...

XXI

Çiftlik adamları avluda, uşakların mutfağından çıkan yağlı dumanla kaplı pis, boğucu havada yemek yiyorlardı. Önlerine dizilmiş köpekler yalvaran, yaltaklanan bir halle kuyruk sallıyordu. Renksiz, donuk bir gündü. Gökte de aynı renksizlik vardı; bulanık, solgun irili ufaklı bulut kümeleri sürükleniyor, güneyden hep aynı uyuşuklukla sıcak bir esinti geliyordu.

Mitya eve gelince doğruca odasına geçti. Yüzükoyun, başını yastığa gömerek yattı. Bahçedeki manzara gözünün önüne geldi. Biliyordu; kızlar yemekten sonra boğucu sıcaktan kaçarak çamların altında öğle uykusuna yatacaklardı... Kimi çıplak, kimi pabuçlu ayaklarını bükerek, eteğini başına kaldırarak güneşten korunacaktı. Alyonka da öyle... Bu kızı elde etmek ihtimalini düşünüce Mitya'nın kalbi durur gibi oluyordu. Bu ihtimalde yüzde yüzdü zaten... İçindekini anlayamıyordu: "Ne oluyor bana?... Âşık mı oldum bu kıza?... Ya Katya?... Onu Katya'ya benzetmem saçmanın büyüğü!"

Evet, Katya gündelik hayatından bambaşka, ulaşılamaz bir âlemdeydi, gene de onu düşündükçe Mitya'nın boğazına bir şefkat, bir acıma hıçkırığı düğümlenip boğuyordu onu.

Dışarıdaki rüzgâr bahçenin henüz pek koyulaşmamış yeşilliğini sallıyor, dallar ağır ağır o yana bu yana yalpalanıyordu. Her şeyde adım adım uzaklaşan baharın kalıntısı ve Katya... Katya vardı!

Mitya yatağında yaylı gibi doğruldu. Korku, şaşkınlık solgun yüzüne gömleğinin sarı rengini vermişti. Bir an kendini kaybedecek gibi oldu:

- Olamaz bu... Hayır! diye mırıldandı kendi kendine. Bir telgraf çekerim... Moskova'ya giderim... Belki benimki de kuşkudan öte bir şey değil: Belki Katya'nın mektubu kayboldu, belki yoldadır. Ya hastaysa?... Bu da mümkün...

İçeriye çıplak ayaklarıyla sessizce Paraşa girdi. Mitya'ya gazeteyle bir kart uzatarak:

- Yemeğe buyurun; dedi, dışarı çıktı.

Kart Protasov'dandı:

- "Azizim Mahzun Şövalyem!

Mektuplarını kepazecesine cevapsız bırakmamı bağışla. Nedeni malum, bir yandan aptallaşana kadar ezberleme, öte yandan yüksek dikkatinize değer önemli konular yokluğu... K-yi birkaç defa gördüm: Barometresi hayli düşük nedense. Bu günlerde kulunuzda baba ocağına göç telaşında. Ama gitmeden önce uzunca bir mektup döşerim sana, meraklanma!..."

Mitya dişlerini sıktı, birdenbire içini saran hırçın bir sevinçle kartı masaya fırlattı, kararlı bir halle yemeğe gitti.

XXII

Ertesi gün Pazar olduğu için bahçede çalışma yoktu.

Gece durmadan yağmur yağdı. Damdan, oluktan boşanırcasına sular akıyor, bahçenin her yanı zaman zaman donuk ama kuvvetli bir ışıkla gündüz gibi aydınlanıyordu. Sabaha doğru fırtına dindi, hava döndü. Mitya kilise çanlarının neşeli

sesiyle uyandı. Rahatça yıkandı, giyindi, çayını içtikten sonra kiliseye yollandı. Onu uğurlayan Paraşa, yarı ciddi yarı şaka:

- Anneniz gideli çok oldu. Kilisenin kapanmasına bile yetişemezsiniz; dedi.

Kiliseye, çiftliğin ana kapısından çıkarak ya mezarlıktan ya da harmanlık yolundan gidilirdi. Mitya bu yolu seçti.

Güzel bir yaz günüydü. Güneşin kuru keskin ışığı harman yeriyle çevreyi kaplayan tarlalara yayılmıştı. Bu manzara, çanların ahenkli sesleri Mitya'yı birden neşelendirdi. Özenle taranmış nemli, parlak saçlarıyla, yeni üniversite kasketiyle kendini iyi gününde hissediyor, gurur duyuyordu. İçinde, "Belki her şey iyiye bağlanacağı için baştan böyle aksilikler çıkıyor..." umudu doğdu.

Mitya çanları dinleyerek altın parıltıları içindeki harman yerinden geçiyordu. Bir ağaçkakan koca ıhlamur ağacının eğri büğrü gövdesinden hızlı hızlı tepeye ulaşmaya çabalıyordu. Tepeli başını dikmiş, pek meşgul görünüyordu! Siyah – Kırmızı kadifeden yapılmışa benzeyen yaban arılarının güneşten hali kalmamış, hepsi bir çiçeğin göbeğine gömülmüştü. Her şey eskisi gibi, daha doğrusu çocukluğundaki veya iki yaz önceki gibiydi... Mitya o tatlı, kaygısız günleri hatırlayınca Tanrının ona acıyacağını, Katya'sız yaşayabilmek için dayanma gücü vereceğini düşündü. Bir an sonra, kendini başı açık kiliseye girerken, herkesin, "Çiftliğin küçük beyi..." diye fısıldaşıp ona merakla baktıklarını görür gibi oldu. Tıklım tıklım dolu, yaz güneşiyle kalabalıktan havasızlaşmış kiliseye girince ikonların önünde birer altın göz gibi kırpışan mum ışıklarına bakarak alabildiğine süslenmiş, yeni basmalı kadınlar arasından geçecekti... "Annemin dediği gibi, Meşçerskilere gitmeliyim bu günlerde..." diye düşündü. Kilisenin kapısında troikalarını görmeyi ummuştu ama göremedi. Aklı bu sefer Meşçerskilerin büyük kızına takıldı; adeta yakınlıkla düşünüyordu onu. Zaten kızın öteden beri ona karşı ilgili bir hali vardı: Karşılaştıkları zaman hem çok ölçülü hareket eder, hem de hakkında kimsenin bil-

mediklerini bilirmiş gibi biraz takılmak fırsatını kaçırmazdı. Bölgenin en güzel kızı sayılırdı: Boylu bosluydu, son derece güzel, gür saçları vardı. Vücudunu daima kalıp gibi saran elbiseleri içinde kalçalarının yuvarlaklığı meydana çıkıyordu.

Mitya önünde uzayan yola baktı ve on beş, yirmi adım ileride Alyonka'yı fark etti. Başında dünkü pembe ipekli eşarp, üstünde çok süslü mavi kırmalı yeni entarisi vardı; nalçalı kundura giymişti. Kalçalarını oynatarak hızlı hızlı yürüyordu; Mitya'yı görmemişti. Mitya geriledi, ağaçların arkasına geçip oturdu. Alyonka'nın iyice uzaklaşmasını bekledi. Sonra heyecanından tıkanarak kesin adımlarla gerisin geriye, eve doğru yürümeye başladı. O anda, kiliseye sırf bu kadını görmeye gittiği ve bunun doğru olmadığı kararına vardı.

XXIII

Yemeğe oturdukları zaman postaneden gelen adam Olga Petrovna'ya bir telgraf getirdi: Çocukları Anya ile Kostya Pazartesi akşamı geleceklerini bildiriyorlardı. Mitya kardeşlerinin gelişiyle hiç ilgilenmedi.

Yemekten sonra taraçada hasır koltuğa uzanarak gözleri kapalı, güneşli havada sineklerin çeşitli seslerle vızıldamalarını dinliyor, bir yandan da Alyonka'yı, bu meselenin nasıl, ne zaman kesinleşeceğini düşünüyordu. Starosta'ya, her şeyi dün neden halletmediği, yeri ve zamanı kararlaştırmadığı için kızıyordu. Kafasında bir türlü karara bağlayamadığı bir mesele daha vardı: Postaneden hemen bugünden mi ayağını kesmeli, yoksa son bir defa daha uğramalı mıydı?... Ama bu kadar cılız bir umuda bağlanıp onurunu çiğnemeye değer miydi?... Nasıl olsa Moskova'da her şey bitmişti onun için. Gerçi postaneye gitmekle de bir şey kaybetmezdi: Zaten bir haftası kalmıştı... Bu bir hafta içerisinde ya iradesinin gücü ile ya da Alyonka'nın

etkisiyle kendini kurtaracaktı besbelli. "Olmazsa, kararım karar..."

Birdenbire taraçanın hemen yanında birisinin yavaşça:

- Küçük bey! Uyuyor musunuz küçük bey? diye seslendiğini duydu.

Mitya gözlerini açtı, karşısında Starosta'yı gördü. Adam yeni bir basma mintan, yepyeni kasket giymişti. Bayramlık hali vardı; yüzünde uyku ile içkinin verdiği hafif mahmurluk seziliyordu.

- Davranın küçük bey, ormana gidiyoruz... diye fısıldadı Starosta. Hanımefendiye Trifonla kovanlarımız hakkında konuşacağımı söyledim. Şimdi uyurken çabucak gidelim. Ne olur ne olmaz; uyanınca belki vazgeçerler... Trifona ikram edecek bir şeyler alırız yolda. Çakır keyif olunca siz onu lafa tutarsınız, ben Alyonka ile konuşurum. Uzatmayalım bu işi, olacaksa bir an önce olsun. Olmazsa cehenneme kadar yolu var... Ona kalmadık, daha iyisini buluruz; öyle değil mi? Yalnız siz çabuk davranın, ben arabayı hazırladım bile.

Mitya doğruldu, kasketini kaparak arabalığa koştu. Orada zorlu bir tay koşulu iki tekerlekli araba bekliyordu onları.

XXIV

Hayvan, kapının iki kanadı ardına kadar açık avludan yerden koparcasına fırladı. Kilisenin karşısındaki bakkalın önünde durup bir kilo domuz yağı ile bir şişe votka aldılar, sonra aynı hızla yola devam ettiler. Köyün son evinin önünden geçerken kapının eşiğinde süslenmiş püslenmiş, işsizlikten canı sıkılan Anyutka'yı gördüler.

Starosta kendine has kaba bir şakayla takıldı ona. Kızdan karşılık göremeyince sarhoşça bir küstahlıkla ıslık çaldı, dizginleri çekiştirip beygirin sağrısına vurdu. Hayvan bir kat daha hızlandı.

Mitya oturduğu tahtaya iki eliyle yapıştığı halde sarsılıp zıplıyordu. Bir çeyreklik çılgınca bir koşudan sonra ormana vardılar. Ağaçların loşluğu içinde köklere, kütüklere çarpa çarpa aynı hızla korucunun kulübesine kadar gittiler. Kulübenin az ötesinde, sırtında sabahki entarisiyle yeni yeşeren körpe meşelerin gölgeliğinde Alyonka, yarım bot geçirdiği ayaklarını uzatmış, bir şey işliyordu. Starosta yıldırım hızıyla önünden geçerken kamçısını salladı. Kulübenin hizasına gelince hızı birden keserek arabayı durdurdu.

Ormanın ağaçlarıyla taze meşe yapraklarının buruk, baş döndürücü kokusu Mitya'yı sardı, genzini doldurdu. Arabaya doğru koşan köpeklerin cırlak havlaması büsbütün sersem etti onu. Ama hayvancıkların yaptıkları şamataya hiç uymayan sevimli, babacan bir görünüşleri vardı; hem havlıyor hem kuyruk sallıyorlardı...

Arabadan indiler. Starosta tayı kulübenin penceresinin önündeki dalları yıldırımdan yanmış ağaca bağladıktan sonra içeri girdiler.

Korucunun kulübesinin içi çok temiz, şirin ama fazlaca dar ve sıcaktı. İki pencereden alabildiğine dolan güneşten başka, Alyonka'nın kaynanası o sabah beyaz ekmek yapmak için ocağı da yakmıştı.

Fedosya iri dişli ama sevimli, tertemiz ihtiyar bir kadıncıktı. Sırtını küçük sineklerle dolu güneş içindeki pencereye vermiş, masanın önünde oturuyordu. Sağ dirseğini sol avucuna dayamış, yanağını da öbür avucuna yaslamıştı. Çiftliğin genç efendisini görünce doğruldu, yarı beline kadar eğildi. Selamlaştıktan sonra misafirlerde oturdular, sigaralarını yaktılar.

- Trifo nerde? diye sordu Starosta.

- Salaşta; dinleniyor... dedi Fedosya. Gidip sesleneyim.

Kadın dışarı çıkınca Starosta gözlerini kırpıştırdı:

- İş tavında... diye fısıldadı.

Fakat Mitya henüz başarılmış bir şey görmüyordu. Sıkılıyor, ne yana bakacağını bilemiyordu. Fedosya'nın onların ne

maksatla geldiklerini anladığını sanıyordu. İçi rahat değildi. Üç gündür, "Nedir bu yaptığım?... Kaçırıyor muyum yoksa?..." düşüncesi kafasında burgu gibi işliyordu.

Uyurgezer gibi, iradesi dışında bir güçle korkunç uçuruma doğru sürükleniyordu; karşı koyacak gücü yoktu. Bazen kendini bütün umutsuzluğuna rağmen kurtuluş için son çaresi olan tehlikeli bir ameliyatı kabul eden bir adama benzetiyordu.

Rahat, sakin görünmeye çalışarak cigarasını içiyor, kulübeyi inceliyordu. Birazdan karşılaşacağı Trifon'dan iyice çekiniyordu. Korucunun zeki, aynı zamanda zehir gibi bir herif olduğunu duymuştu. Tabii Mitya'nın oraya ne maksatla geldiğini anlamakta gecikmeyecekti. Birdenbire aklı başka şeye takıldı: Alyonka nerede yatıyordu acaba?... Şu ranzada mı, salaşta mı?... Salaşta her halde... Yaz geceleri camsız, çerçevesiz pencereden içeri giren ormanın kesilmeyen uykulu fısıltıları arasında tek başına mışıl mışıl uyuyordu...

Mitya topladı kendini. İçinde kabaran acı bir isyanla "Gör işte ne hale koydun beni Katya!..." diye düşündü.

XXV

Bir an sonra dönen Fedosya, Trifo'nun hemen geleceğini söyledi. Sonra Starosta'ya kafa tutar bir halle:

- Aşk olsun sana efendi! Bizim Alyonka için uydurduklarını sana yakıştıramadım doğrusu.

Starosta bir şeyden haberi yokmuş gibi gözlerini devire devire kocakarının sözlerini yalanlamaya başladı. Abuk sabuk laflar dolu bir tartışmaya giriştiler. Mitya pek anlamadığı halde bazı sözlerinden, Starosta'nın Alyonka'yı galiba kasabada bir kâtibe peşkeş çektiğini tahmin etti. Köydekiler de ortada fol yok yumurta yokken bu işe oldu bitti gözüyle bakarak Alyonka'nın dedikodusunu yapıyorlardı...

Dışarıdan adım sesleri duyulunca Fedosya ile Starosta sustular.

İçeri giren Trifon, Fedosya gibi Mitya'yı saygıyla selamladı, ama selamı oldukça soğuk, zoraki idi: Bir şey söylemedi, yüzüne bile bakmadı. Sonra masanın önündeki sıraya oturarak aynı soğuk halle Starosta'ya gelişinin sebebini sordu. Starosta onu hanımefendinin yolladığını söyledi. Çiftliğin kovancısı sağır, koca bunağın biriydi; Trifon'un ise arıcılıkta bütün eyalette eşi olmadığı için çiftliğe gelip kovanlara bakmasını rica etmişti.

Starosta korucuyu tavlamaya çalışırken bir yandan da cebinden votka ile kâğıdı yağlanmış domuz yağı parçasını çıkardı. Bu hazırlıkları yan yana gözleyen Trifo'nun halinde değişiklik olmadı. Gene de yerinden kalkıp raftan bir çay fincanı aldı, masaya koydu. Starosta içine votka doldurdu, sırayla Mitya'ya, Trifon'a hatta Fedosya'ya sundu. Kocakarı votkayı hiç nazlanmadan son damlasına kadar sömürdü. Starosta en son kendisi içti, burun deliklerini hızla açıp kapayarak soludu, ağzına avurtları şişene kadar taze, pişkin beyaz ekmek doldurdu ve kadehleri ikiledi.

Trifon hemencecik sarhoş oldu ama soğuk, alaycı tavrını bırakmadı. Starosta ikinci kadehten sonra durgunlaştı. Koruyucuyla görünüşte dostça sohbet ediyorlardı ama ikisinin de bakışlarında birbirini tartan düşmanca bir güvensizlik vardı. Fedosya ağzını açmadan, terbiyeli bir ev sahibine yakışır halle oturuyor ama o da memnun görünmüyordu. Alyonka görünürlerde yoktu. Mitya kızı görmek umudunu kaybetmişti artık. Gelse bile o durumda Starosta'nın konuşması uygun düşmeyecekti. Korucunun kulübesine gelmeleri Mitya'yı küçültmek, gülünç hale düşürmekten başka işe yaramamıştı. Üstelik Mitya'nın parasıyla bir votka ziyafeti de çekilmişti!...

İyice içerleyen Mitya birden sert bir halde doğruldu, Starosta'ya gitme zamanının geldiğini hatırlattı.

Starosta da sert, adeta küstah bir tavırla:

- Gideriz. Aceleniz ne! diye karşılık verdi. Sizinle bazı konuşacaklarım var.

- Yolda söylersin. Hadi!

Mitya bu defa tam bir amir haliyle konuştu. Ama Starosta aldırmadı, sarhoş inadıyla elini masaya vurdu, esrarlı bir tavır takınarak:

- Olmaaz... diye geveledi. Yolda olmaz diyorum size... Azıcık dışarı çıkalım.

Oturduğu sıradan güçlükle kalkarak dehlize giden kapıyı açıp çıktı. Mitya onun peşinden gitti:

- Ne var? diye sordu.

Starosta Mitya'nın arkasından kapıyı örttü, mahmur gözlerini delikanlının yüzüne dikerek:

- Tsss... yavaş... diye fısıldadı.

Sallanıyordu. Votka kokan nefesi Mitya'nın burnunu tıkadı.

- Ne var canım? Söyle de gidelim artık.

- Yavaş diyorum... Elimizde o. Anladınız mı?... Söz söz.

Mitya daha çok sinirlendi, Starosta'yı iterek dehlizden çıktı, eşikte durdu. Bir an Starosta'yı da arabayı da burada bırakıp çiftliğe yürüyerek dönmeyi düşündü.

Etrafa bakındı. On adım ötesinde, üzerine akşamın gölgeleri inmeye başlayan gür, yemyeşil orman yükseliyordu. Güneş, ağaç tepelerinin ardında erimiş altın gibi akıp yayılıyordu. Birdenbire ormanın kuytuluğundan, karşı ki yamaçlardan birinden bir kadın sesi duyuldu... Ormanın sihirli cazibesiyle dolu grup saatlerinde yankısını dinlemekten hoşlanıyormuş gibi:

- Auuu!... diye birkaç kere tekrarladı.

Mitya eşikten koparcasına atladı, yolu keserek otlar, çiçekler arasından ormana daldı. Bayır aşağı koşuyordu; eteğe inince kuru bir hendeğin içinde bacaklarını uzatarak keyifli keyifli halka yiyen Alyonka'yı gördü. Mitya hendeğin kenarında durdu. Kız şaşkınlıktan ağzındaki lokmayı bile unuttu, delikanlıya sessizce bakıyordu.

Mitya çarpıntıdan kesilen sesiyle yavaşça:

- Ne yapıyorsun burada? diye sordu.

- Bizim Maruska ineği otlatıyor da onu çağırıyorum. Ne var?

Alyonka da yavaş yavaş konuşuyordu. Mitya aynı halle:

- Gelecek misin? diye sordu.

Alyonka sağ omzunu hafifçe oynattı:

- Bedavaya mı?... Biz işe bile gündelikle gideriz.

- Bedava diyen kim?... Merak etme onu...

Alyonka bu defa işin ciddiliğine inandı, ilgilendi:

- Ne zaman geleyim?

- Yarın... Gelebilir misin?

Kız bir an düşündü. Sonra Mitya'nın omzunun üstünden ağaçlara bakarak:

- Yarın annemlere koyun kıpmaya gideceğim; dedi. Hava kararınca gelirim. Nereye geleyim?... Harman yerine olmaz, biri gelir... Bahçenizde duvarın dibindeki kulübe var ya; oraya gelirim. Olur mu? Yalnız aldatmaca yok, bedavaya olmaz! Burası Moskova değil. Oradaki kadınlar üstelik heriflere para verirmiş...

Alyonka başını kaldırarak hendeğin kenarında duran Mitya'yı gülen gözleriyle aşağıdan yukarıya süzdü.

XXVI

Çiftliğe dönüş pek tatsızdı.

Altta kalmak istemeyen Trifon da misafirlerine bir şişe ikram etti. Starosta arabaya binemeyecek kadar ziftlendi. Binerken ilkin kapaklandı; parlayan atla arabayı tek başına uçuruyordu neredeyse...

Mitya Starosta'nın haline, sarhoşça çabalamalarına ses-

sizce, iğrenerek bakıyor en ufak yardımda bulunmuyordu. Sonunda yerine geçip hayvana da arabaya da hâkim olan Starosta dizginlere sarıldı, gelişteki gibi manasız naralarla, küfürlerle sürmeye başladı. Mitya yolda hiç konuşmuyordu. Arabanın kenarlarına sımsıkı tutunarak akşam göğüne, renkli bir şerit halinde zikzaklar çizerek, zıplayarak önlerinden kayan tarlalara bakıyordu. Yuvalarına dönmekte gecikmiş birkaç tarla kuşu batan güneşin son ışıklarına karşı ötüşe devam ediyordu. Gecenin koyu maviliğine bürünen göğün doğusunda, ertesi günkü iyi havayı müjdeleyen kızıl ışıklar zaman zaman yangın alevi gibi göğü yalıyordu.

Mitya akşamın sonsuz güzelliğini görüyor ama her şeye yabancı gözle, duygusuzca bakıyordu. Bütün varlığını "Yarın akşam..." düşüncesi kaplamıştı.

Evde annesi, kardeşlerinin ertesi gün geleceklerini doğrulayan bir mektup aldığını söyledi; akşam treniyle geleceklerdi. Bu haber Mitya'nın canını sıktı: Çocukların âdeti, tatilde eve gelir gelmez bahçeye koşmaktı. Tabii bahçenin öbür ucunda setin altındaki kulübeye de uğramamazlık etmezlerdi... Ama trenin ancak dokuzdan sonra geleceğini, yolcuların çayla yemekle oyalanmaktan bahçeye çıkmaya vakit kalmayacağını hesaplayan Mitya rahatladı.

- Tabii sen de istasyona gelirsin; dedi annesi.

Mitya bozuldu:

- Şey... Zannetmem... Canım istemiyor. Zaten arabada yer yok...

- Atla gidersin.

- Bilmem ki... Hem lüzum var mı?... Bakalım... Şimdilik niyetim yok.

Olga Petrovna dikkatle süzdü onu:

- Hasta mısın yoksa oğlum?

Mitya adeta kaba bir tavırla:

- Değilim; cevabını verdi. Fena halde uykum var, o kadar.

Odasına gitti, ışık yakmadan, soyunmadan kanepeye uzanarak dalıverdi. Gece çok uzaktan bir müzik sesi duyar gibi oldu. Hafif ışıkla aydınlamış bir uçurumun üstünde asıla kaldığını görüyordu... Uçurum gittikçe daha açık, daha aydınlık bir ışıkla doldu, derinleşti, altın sarısı bir ışığa büründü. Bir ses anlatılmaz bir hüzün ve duygulanma ile "Faust"dan Thula Kralının şarkısını söylüyordu... Mitya bu sesin etkisiyle bütün vücuduyla ürperdi, duvara doğru dönerek tekrar uyudu.

XXVII

Gün bitmek bilmiyordu.

Mitya uyumuş, duygusuz bir halle çaya, yemeğe geliyor, tekrar odasına çekilerek kanepeye uzanıyordu. Kaç gündür ilk beş on sayfasından öteye geçemediği Pisemski'nin cildini alarak gene bir tek kelimesini anlamadan okumaya çalıştı. Arada bir başını kaldırarak dalgın bakışını tavana dikiyordu. Açık pencereden, güneş içindeki bahçeden atlas hışırtısına benzeyen ağaçların yumuşak hışırtısı geliyordu.

Bir aralık kalktı, daha iç açıcı bir kitap almak için kütüphaneye gitti. Orada, geride bıraktığı bahar günlerinde eski dergileri karıştırarak sevdiği şiirleri nasıl, ne hayallerle okuduğunu hatırladı. Her şey o kadar Katya ile dolu, o kadar onundu ki Mitya kitap dolabını açmadan odasına döndü.

- Hepsi cehennemin dibine!... diye hırsla söylendi. "Bizanslı gözler... Mahzun Şövalyeler... Allah belasını versin şu aşk tragedyalarının!"

Katya'dan mektup almazsa kendini vurmak kararını acı bir isyanla hatırladı, tekrar kanepeye uzanarak Pimeski'nin kitabını açtı. Ama okuduğundan tek kelime anlamıyordu. Bu sefer aklına Alyonka geliyordu; gözünün önüne vücudunu getirmeye çalışıyordu. O anlarda karnından başlayan ince, tatlı

bir ürperti her yanına yayılıyordu. Akşamın yakınlaşmasıyla ürperme, titreme nöbeti halini aldı, sıklaştı.

Bir süre sonra evin içinde, avluda telaşlı koşuşmalar, yüksek sesle konuşmalar başladı: Olga Petrovna istasyona gitmeye hazırlanıyordu. Gürültüler Mitya'ya kadar geliyordu. Tıpkı yalnız bırakılan, ilgisizlikten etrafa küsen hasta bir insan gibi hissediyordu kendini. Bir aralık Paraşa'nın:

- Araba hazır Hanımefendi! Dediğini duydu.

Çıngırakların ince, kesik şıngırtıları, atların tok nal sesleri, sonra kapının önünde birden duran çift atlı arabanın tekerlek sesi...

Sabırsızlıktan çıldıracak hale gelen Mitya, durduğu yerde kulak kesildi. Antrede Olga Petrovna, Paraşa'ya onlar istasyondan gelene kadar yapılacakları kim bilir kaçıncı defadır tembih ediyordu. Çıngıraklar yeniden dillendi, bayır aşağı inen arabanın sesine katıldı ve yavaş yavaş duyulmaz oldu.

Mitya odasından çıktı, hızlı adımlarla salona geçti. Akşam güneşinin açık sarımtırak ışığında salon her zamankinden daha aydınlık ve boş göründü ona. Garip, vedalaşmaya benzer bir duyguyla iç içe küçük salonla oturma odasına ve kütüphaneye baktı. Sonra antrede Paraşa'nın olup olmadığını yokladı. Kimse olmadığını görünce askıdan kasketini kaparak koşar adımlarla odasına döndü. Tedbirli davranmak için kapıdan çıkmak istemedi, pencereden aşağı, çiçek tarhına atladı. Bir an durdu, etrafı kolladı, sonra eğilerek, leylakla sarı bodur akasyaların birbirine karıştığı yola saptı, kulübeye doğru koştu.

XXVIII

O akşam kırağı düşmediği için çiçekler, başka bitkiler pek kokmuyordu. Gene de Mitya'ya, ömründe bu kadar çeşitli ve güçlü koku duymamış gibi geldi. Hepsi; leylak, akasya, Frenk

üzümü yaprağı, dulavrat otu, toprağın kendisi bile gerçek dışı bir canlılıkla koku yayıyordu.

Bitki kokuları arasından köyden gelen duman kokusunu da alan Mitya birkaç adım ilerledikten sonra durdu:

- Ya aldatır da gelmezse?...

Sırtından soğuk bir ürperti geçti. O anda hayatının Alyonka'nın gelmesine bağlı olduğunu hissetti.

Ortalığı belirsizce saran alacakaranlığın içinde kanatlı bir böcek Mitya'ya pek yakından uçtu. Kalın sesiyle çevreyi huzura, sessizliğe çağırıyordu sanki... Göğün koyu mavi boşluğunda yeni doğan ayın ince, sivri uçlu orağı belirdi. Mitya aya bakıp midesi hizasında hızlı hızlı birkaç kere istavroz çıkardı, sarkan akasya dallarının altına daldı. Bir dakika sonra buluşma yerindeydi. Başını içi karanlık, çürük saman kokusu sinmiş kulübeye uzattı. Kalbi tuhaf bir korkuyla doldu. Gözü karanlığa alışınca, kulübenin boş olduğunu gördü, adeta sevindi... Ama kaderini belirtecek an yaklaşıyordu.

Genç adam kulübenin girişinde durdu, dikkat kesildi. Bütün gün vücudunda duyduğu gerginlik, olağanüstü heyecan onu bir an bile bırakmamış, şimdi de son haddine varmıştı. Yalnız bu halin garip yönü, Mitya'nın duyduğu heyecanla tutku sadece vücudundaydı, iç âlemine ulaşamamıştı.

Birdenbire arkasında birtakım hışırtılar duydu, başını o yana çevirdi. Elma ağaçları arasından, bir karaltı olanca hızıyla sete doğru yaklaşıyordu. Ne olabileceğini düşünmeye vakit kalmadan karaltı tam önünde durdu, sarındığı siyah örtüyü başından attı, Alyonka'nın gülümseyen yüzü ortaya çıktı. Ev dokuması geniş etekliğini silkeleyip düzeltiyor, muzip, biraz da ürkek bir halle gülüyordu. Yalın ayaktı, üstünde sadece etekliğinin içine soktuğu sert dokumadan yarım kollu gömleği vardı. Memeleri gömleğini delecek gibi dimdikti. Geniş, açık yakası boynuyla omuzlarını cömertçe açık bırakmıştı. Alyonka'nın sarı eşarpla bağlı küçük başı, hem kadınca hem çocuksu ufak

çıplak ayakları; her şeyi o kadar güzel, biçimli, çekiciydi ki onu daima giyimli, süslü görmeye alışmış Mitya bu sade güzellik karşısında hayranlık duymaktan kendini alamadı.

Alyonka hep o muzip, neşeli halle:

- Hadi çabuk içeri!... diye fısıldadı, çevreye kaçamak bir bakış attıktan sonra kulübenin kokulu karanlığına daldı. Ama bir iki adım ilerleyip durdu.

Mitya dişlerinin birbirine çarptığını belli etmemek için çenesini olanca gücüyle sıktı. Gerilmiş bacakları demir gibi sertleşmişti. Pantolonun cebinden buruşmuş bir beş rublelik çıkarıp Alyonka'nın avucuna sıkıştırdı. Kız bunu çabucak koynuna soktu, yere oturdu. Mitya da yanına geçti, kolunu boynuna doladı. Kızı öpmek gerekip gerekmediğini kestiremiyordu. Saçlarıyla eşarbından, vücudundan çıkan soğan kokusuyla köye has duman kokusu Mitya'nın başını döndürecek kadar hoşuna gitmişti. Gene de deminki gibi bütün haz, dayanılmaz bir arzu şeklinde sadece vücuduna, damarlarına yayılmış; manevi varlığı uyuşukluktan kurtulamıyordu.

Alyonka sırtüstü uzandı yere; Mitya ona sokuldu, elini uzattı. Alyonka hafif sinirli bir gülüşle elini yakalayıp itti. Yarı ciddi yarı şaka:

- Olmaz!... dedi.

Delikanlının elini küçük elinde sıkıca kavramış yatıyor, kulübenin üçgen şeklinde camsız penceresinden dışarıdaki elma ağaçlarının dallarına, iyice koyulaşan göğe ve henüz tek başına hareketsiz duran akşam yıldızına bakıyordu. Bakışında ne vardı acaba?... Mitya'nın o anda ne yapması gerekiyordu?... Boynundan, dudaklarından öpse miydi?...

Ama lüzum kalmadı, Alyonka birdenbire kısa siyah eteğini sıyırarak, aceleyle:

- Hadi çabuk ol! Dedi.

Yerden kalktıkları zaman Mitya fena halde hayal kırıklığına uğramıştı. Alyonka saçlarını düzeltiyor, eşarbını bağlıyordu.

Mitya ile hayatına girmiş, artık ona ait bir erkekle konuşur gibi konuşuyordu. Neşeli bir fısıltıyla:

- Siz geçen gün Subotinoya gitmişsiniz galiba, dedi. Oranın papazı domuz yavrusu satıyormuş; hem de pek ucuza... Doğru mu?

XXIX

O hafta çarşambadan beri yağan yağmur cumartesi büsbütün azdı, akşama kadar kesilmedi. Yağmur, an be an hırsını alamamış gibi havayı karartan bulutlardan sel halinde boşanıyordu.

Mitya bu havayla bütün gün bahçeyi arşınladı durdu ve öylesine ağladı ki, bu kadar gözyaşının nerden geldiğine kendisi de şaştı.

Yemeğe, çaya onu aramaya çıkan Paraşa seslenirken cevap vermiyordu. Bir şey görmüyor, duymuyordu. Beyaz kasketinin kenarları sarkmış, kirlenmişti. Sırtındaki okul ceketi de öyle; çizmesi dizlerine kadar çamur içindeydi... Üstünden akan sularla iliklerine kadar ıslanmıştı, kanı çekilmiş yüzüyle, ağlamaktan şişmiş, deli deli bakan gözleriyle gerçekten korkunç görünüyordu.

Ardı ardına sigara yakıyor, önüne bakmadan geniş adımlarla çamura, su birikintilerine basarak, uzun ıslak otları çiğneyerek elma, armut ağaçları arasında yürüyordu. Arada bir yağmurdan kararmış, şişmiş tahta sıralara ilişiyor, bayır aşağı inerek setin altındaki salaşa giriyordu.

Orada Alyonka ile yattığı yere, yaş saman yığınına uzanıyordu. İçine işleyen rüzgârla soğuktan iri elleri, dudakları morarmıştı; çöküк, solmuş yanakları ve yüzü kararmıştı adeta. Sırtüstü, kolları başının altında, ayak ayaküstüne atarak yatıyordu. Çılgın bakışı kulübeyi örten kararmış samanın üstün-

den akan paslı damlalara dikilmişti. Sonra birdenbire, birisi dürtmüş gibi doğrularak fırladı. Kasılmış yüzle, kaşlarını oynatarak, pantolonunun cebinden lekelenmiş, buruş buruş olmuş, belki yüz kere okuduğu mektubu çıkardı. Bir gün önce çiftliğe geç vakit birkaç günlük iş için gelen tanıdık bir yol mühendisi getirmişti bunu. Mitya yutarcasına, yüz birinci defa okumaya başladı:

- "Sevgili Mitya!

Kınamayın beni ve unutun... Aramızda olan her şeyi unutun. Ben kötüyüm; ahlaksızım, adiyim... Size layık değilim ben Mitya... Elimde değil; sanatı her şeyden çok seviyorum. Kararımı verdim. Kaderim böyleymiş, gidiyorum... Kiminle gittiğimi biliyorsunuz... Duygulu ve zekisiniz, anlayacaksınız beni. Yalvarırım, ne kendine ne de bana boşa ıstırap çektirme! Mektup da yazma; iş işten geçti artık..."

Mitya bu yere gelince mektubu öfkeyle buruşturup kendini yerden yere atıyor, dişlerini gıcırdatarak hıçkırıklara boğuluyordu. En çok, Katya'nın besbelli farkına varmadan, kalemine geliveren eski günlerin "sen" deyişi kalbini dayanılmaz bir sevgi ve ıstırapla deliyordu!... Ama ardından o merhametsiz "iş işten geçti." geliyordu. Evet, bunun böyle olduğunu Mitya'da biliyordu. Her şey bitmiş, kesinlikle bitmişti!... Katya, düşmüş, kirlenmişti... Tamir edilecek yanı yoktu bunun. Mitya'nın kalbi acı bir umutsuzlukla, sevgi, sonsuz merhamet ve sınırsız nefretle doldu.

İkindiden sonra şiddeti artan yağmur ve gök gürültüleri Mitya'yı sonunda eve soktu. Titreyerek, kimseye görünmemek için odasının penceresinden içeri atladı, kapıyı kilitledi ve bitkin halde yatağa attı kendini.

Az sonra hava kararadı. Etrafta hızla yağan yağmurun şırıltısından başka şey duyulmaz oldu. Bahçeden gelen yağmurun sesine evin önünde damdan, su oluklarından boşalan akıntının sesi de katılıyordu. Mitya'yı komaya benzer bir hal bastırdı; sıkıntıdan bunalıyordu. Kafatasından, burun deliklerinden, gen-

zinden ateş fışkırdığını hissediyordu. Narkozla uyuşturulmuş gibi başka bir âleme kayıyordu... Başka, yabancı bir evdeymişçesine içinde bir ikileşme duyuyordu.

Aslında çiftlikte, yağmurlu havada, akşam vakti kendi karanlık odasında olduğunu biliyordu. Kulağına gelen konuşma ve gülüşmelerin yemek odasında, çay sofrası çevresinde toplanmış annesiyle kardeşlerine ve misafirleri mühendise ait olduğunu anlıyordu. Gene de kendini başka, yabancı bir salonda, genç bir dadının peşinden yürürken görüyordu. İçi tarif edilmez ve gittikçe artan şehvetle karışık bir dehşet doluydu. Bir önsezi orada iğrenç, tabii olmayan bir birleşmenin şahidi olacağını, onunda buna katılacağını söylüyordu. Bunlara, genç dadının belini arkaya bükerek kucağında taşıdığı iri beyaz yüzlü bir çocuk da karışıyordu. Çocuk aynı zamanda salonda asılı Çar I. Aleksandr'ın portresiydi... Dadının peşinden gelen Mitya, bunun Alyonka olup olmadığına bakmak istedi. Tam o sırada kendini okulda, loş sınıfta buldu; pencereler tebeşirle kaplanmıştı. Konsolun üstündeki aynanın önünde bir kadın duruyordu; Mitya'yı görmüyordu... Kadının kalçalarını saran ipekli jüpon, yüksek topuklu şık iskarpinleri vardı. Siyah ajurlu çoraplarından görünen tenin beyazlığı göz alıyordu. Kadın tatlı bir çekingenlikle, utanarak, bir an sonra olacağı bekliyordu. Çocuğu konsolun gözüne saklamış... Omzundan öne attığı saçlarını örüyor, kâh yan yan kapıya bakıyor, kâh aynada pudralanmış yüzünü, çıplak omuzlarını ve pembe uçlarıyla mavimtırak beyazlıktaki ufak göğüslerini seyrediyordu. Birdenbire kapı açıldı, içeri smokinli bir adam girdi. Yüzü tıraşlı, renksizdi; kısa kıvırcık saçları vardı... Cebinden altından yassı bir cigaralık çıkararak serbest bir halle cigarasını yaktı. Saçlarının örgüsünü bitirmiş kadın adama bir süre ürkek ürkek baktı: Ne için geldiğini biliyordu... Sonra ani bir hareketle saç örgüsünü omzuna atarak çıplak kollarını öne uzattı. Erkek, lütfen yapıyormuş gibi, onu belinden kavradı. Kadın, koltuk altları koyu tüylü beyaz kollarını adamın boynuna doladı, başını göğsüne bıraktı...

XXX

Mitya kendine geldiği zaman terden sırılsıklamdı. Her şey bitmişti onun için. Hayat öyle kara, öyle acı umutsuzluk doluydu ki, mezar ötesindeki âlem yüzde yüz kat kat iyiydi bundan!

Oda tam bir karanlığa gömülmüştü. Dışarıda hala oluktan boşanırcasına yağan yağmur, Mitya'nın ürperen vücudunu sanki daha çok üşütüyordu. Ama ona en dayanılmaz gelen, dehşet, ıstırap veren kendisinin de o yüzü tıraşlı erkeğin demin yaptığı gibi tabiatın güzelliğine alabildiğine aykırı olan insanların birleşme işine katılmış olmasıydı...

Yemek odasından konuşmalar, gülüşmeler geliyordu. İlgisizlik, merhametsizlik dolu bu haller de Mitya'ya hayat basitliğinin başka örnekleri gibi göründü ve öbür hal kadar korkunç, anormal geldi.

Yatağında doğrularak ayaklarını yere indirdi.

- Katya!... Nedir bu Katya?... diye mırıldandı.

Katya'nın onu işittiğine; burada bu odada olduğu halde sırf yaptığı şeyin tamiri imkânsız olduğu için ezilerek ses çıkarmadığına emindi.

Olanca sevgi ve şefkatle:

- Olsun Katya, ziyanı yok... diye ekledi.

Daha pek yakında, bahar günlerinde yaşayan o temiz aşklarını kurtarmak için Katya'nın eskisi gibi onun kollarına atılması yeterdi. Ama "Olsun ne ziyanı var..." sözlerini fısıldadıktan sonra bunun böyle olmadığını; kurtuluşa, Şahovskye malikânesinin yaseminlerle sarılı taraçasında gördüğü tatlı hayale dönemeyeceğini anladı, göğsündeki dayanılmaz sızıyı yenemeyerek ağlamaya başladı.

Bu sızı öyle şiddetli, öyle dayanılmaz hal aldı ki, Mitya'nın o anda tek isteği vardı: Ne pahasına olursa olsun buna son vermek, bir an olsun duymamak...

O gün geçirdiği ıstıraplara, gördüğü korkunç, iğrenç düş-

lere, kâbuslu âleme bir daha dönmemek için sonucun ne olacağını düşünmeden, titreyen eliyle komodinin gözünü açtı; soğuk, ağır bir külçeyi yakaladı. Sevinç dolu, derin bir soluk alarak ağzını açtı, zevkle ve bütün gayretiyle tetiği çekti.

YOLAĞZINDA

I

Paraşka'nın babası Ustin'in evi Novosilski yolunun ağzındaydı.

Beyler azat ettikten sonra Ustin bu ıssız köşeye yerleşmişti. Bozkırın ortasında kurduğu ev deniz gibi dalgalanan çavdar tarlalarıyla çevriliydi. Evin gerisindeki tarlanın kenarında yalnızlığın garipliği içinde iki meşe ağacı vardı. Kışın kuru, pek derin olmayan hendekler yazın beyaz çiçeklerle dolardı. Yolun gerisinde uzanan meşe koruluğu çavdar başaklarından görünmez olmuştu. Odnodvoretzelere[17] ait çok eski bir köy olan Bayevo da çavdar denizine düşmüş gibiydi... Serfçilik kalkmadan önce Novosilski yolu pek işlekti. Ama zamanla araba tekerleklerinin izleri, çukurlarla kapandı, toprakla doldu, yolda seyrek, cılız otlar bitti.

Ustin'in karısı yıllar önce ölmüştü. Çevrede çalkalanan söylentilere göre, kadını kıskançlık yüzünden Ustin vurmuştu.

Yaşadığı hayat ora köylülerinden farklıydı: Geçimini topraktan sağlamıyor, faizle para veriyordu. Ancak kendine yetecek kadar ekin ekiyordu; attan başka evcil hayvanda yoktu evinde. Ama atları bütün bölgede ün salmıştı!

Karısı öldükten sonra eve ilkin bir metres, dul bir Odnodvorka[18] getirmişti. Ondan bıkınca sokaktan bir dilenci kadını çevirmiş, evine oturtmuştu. Bir zaman ev işlerine büyük

17 Odnodvoretz: Rusya'da serfçilik zamanında beylerine fidye ödeyerek serbest bırakılan çoğu zengin köylüler.
18 Odnodvorka: Fidye ödeyerek serbest bırakılan kadınlar.

kızı Yevgeniya baktı ama Ustin onu bir türlü sevmemiş, daima soğuk durmuştu ona karşı; ilk fırsatta da kocaya verdi. Daha sonra evine kadın almaktan vazgeçti, köylülerden bir yanaşma buldu. Volodya orta yaşlı, tam aptal değilse de safça bir mujikçikti. Ustin sık sık dışarılarda dolaştığı için küçük kızı Paraşka yalın ayak başıkabak babasının bekâr evinde sessizce büyüyordu.

Ablasının Bayevo köyüne gelin gittiği yaz Paraşka on dördüne basmıştı. Celeplerin panayırdan panayıra gezerek davar satın aldıkları sıradaydı. Celepler sürüleri gütmek için şuradan buradan yersiz yurtsuz serserileri tutar, başlarına da birer sürücü koyarlardı.

Ustin'lerin evinin gerisinde, ta uzakta batan güneşin son ışıkları pembeleşiyordu. Evin eşiğinde babasının kasabadan dönüşünü bekleyen Paraşka akşamın solgunluğunda tarlalara ve alabildiğine uzanan yola bakıyordu. Önünden upuzun, kirli boz bir şerit halinde koyun sürüleri geçiyordu. Koyunların ayak sesleri ve soluk almaları boğuk bir uğultu halinde duyuluyor, postlarından çıkan ağır kokuya yedikleri bozkır otlarının ve pelinin kokusu karışıyordu. Sürülerin peşinden sabahtan akşama kadar koşmaktan toza toprağa bulanmış, kırmızı dilleri sallanan birkaç çoban köpeğiyle partal kılıklı, uzun boylu bir delikanlı ve onun gibi hırpani bir ihtiyar yürüyordu. Ak pak, küt burunlu, Kırgız atına binmiş genç, bir şehirli baş sürücüsüydü besbelli.

İhtiyar, sürüden ayrılarak Paraşka'ya yaklaştı:

- Merhaba güzelim! Garip yolculara bir hayrın dokunsun, ne olur. Babandan bize bir kibrit iste.

Paraşka birden cevap vermedi, ihtiyarı uzun uzun inceledi. Başı açıktı; şapkasının parçalarını elindeki sopanın kaygan tozuna sarmıştı. Titremesini güçlükle tuttuğu iri, parlak derili, kemikli ellerini sopanın topuzuna dayamış, vücudunun bütün ağırlığıyla abanmıştı. Güçlükle soluk alıyordu; yarı çıplaktı. Rengini yitirmiş yırtık bir palto ile uzun dondan başka bir şey

yoktu üstünde; partal pabuçları ayaklarına iple bağlanmıştı. Uzun darmadağınık, yeşile çalan ak saçları, şiş şiş gözleri ve yüzündeki ölü solgunluğuyla insanı korkutabilirdi, ama kısık sesi pek babacan, pek yorgun çıkıyordu. Meydanda kalmış kırçıl kıllarla kaplı kuru göğsünün altında kalbinin hızlı hızlı attığı seçiliyordu.

Paraşka ihtiyarı iyice inceledikten sonra:

- Babam yok evde, dedi.

İhtiyar başını salladı:

- Biliyordum zaten. Evde durmaz ki hiç... Sende burada tek başına büyümeye çalışıyorsun, değil mi kızcağızım?

İhtiyar bir an sustu, yere bakarak, "Dün bütün gece kınalı kekliğimiz ünledi durdu..." diye mırıldandı. Sonra:

- E. Ne yapacağız şimdi güzelim? Dedi.

Uzun boylu delikanlı da yanlarına geldi. Sürübaşı, bozkır usulü, ayaklarını iri göğüslü Kırgız atının karnına dolamış, kurt tırısıyla konuşanlara yaklaştı. Atı hayli yorgun göründüğü halde hızını alamamış gibi yerinde duramıyor, kısa boynunu uzatarak iri kafasını dikliyordu.

Gençle sürübaşı ihtiyarın kendine has konuşmasına alıştıkları için sözlerine aldırmadılar, Paraşka'yı süzdüler. Uzunun omuzları düşük, ipince vücudu, kediyi andıran yusyuvarlak yüzü vardı. Başına mahpusların giydiği boz renkli kasketten geçirmişti. At üstündeki kemikli ama tıknazdı; yüzü çok esmerdi, kor gibi parlayan gözleri vardı.

Attan inmeden Paraşka'nın ufak çıplak ayaklarına, güneşten yanmış omuzlarıyla kirli gömleğine bakarak:

- Bunun babasını bende tanırım, dedi. Zengindir kerata. Hadi koş; ya ocakta ya da ikonların altındadır kibrit... Ama çabuk ol kız! diye sert bir halle ekledi sürübaşı.

Paraşka, salyalı gemi sarı dişleriyle kemiren koca kafalı yaşlı ama çevik Kırgız atından gözlerini ayırmadan eşikten içeri atladı, az sonra elinde kibrit kutusuyla döndü. Şehirli sürücü

yağ lekelerinden derisi görünmeyen sert bir kazak eyerinden atladı, kısa bacaklarını yaylandırdı. Öbür genç kenara çekilmiş, tarladan daha ilerilerde bir noktaya bakıyordu. Sürücü kibriti alarak atını başları eğik, birbirlerine sokulmuş koyunlardan yana sürdü. Susuyordu. Ama adam tozlu ceketi, havı gitmiş, parlamış pantolonu ve bütün görünüşüyle Paraşka'nın hayaline yerleşti. Pantolonunu içine soktuğu çizmelerinin konçları çok geniş, burunları dardı. İşlemeli gömleğinin yakası iyice kirlenmişti. Yüzü bir avuç barut atmışlar gibi, kara-mavi ufak ufak sivilcelerle doluydu. Esmer elmacık kemikleriyle dudak kenarlarında sert, seyrek simsiyah kıvırcık kılları vardı.

Adam, hayvanların başına giderken Paraşka'ya bir daha baktı. Kız sert, haşin gözlerin güzelliği karşısında şaşkınlaştı. İhtiyar, halini fark etti. Ayrılırken gene kendine has esrarlı bir tavırla:

- İşte bizde buralı olduk... dedi. Hoşça kal güzelim, sağol. Baldırı çıplak ihtiyarın sözleri kulağına küpe olsun; bu hırsız şehir uşağı mahvedecek seni. Sakın kendini ondan!

O gece, yolun ötesinde sürülerin gecelediği sürülmüş tarlanın kenarında ateş yakıldı. Sarı alev dilleri akşamın koyu maviliğinde saatlerce titreşti durdu. Neredeyse gece batacağı halde Paraşka'nın babası eve dönmemişti. Eşikte duran kız yanaşma Volodya'nın sundurmanın önünde ineği sağışına dalmış, gözlerini uzakta parlayıp sönen alev dillerinden ayırmıyordu. İhtiyarın "Kınalı kekliğimiz..." deyişi aklına geldi. Gözünün önünde kapkaranlık bir gece, dalgalanan başak denizinde tek başına ünleyen bir dişi keklik canlandı... İçini tatlı bir hüzün kapladı. Uzaktaki ateş daha da kızıllaştı; onu mahvedebilecek şu kara gözlü şehirli, sarı dişli Kırgız atıyla orada, burnunun dibindeydi...

Birdenbire babasının arabasının takırtılarını duydu, Paraşka'nın içi ferahladı. İçeriye koştu, yatağına girip uyur gibi yaptı.

Babası arabayı evin eşiğine kadar sürdü. Arabadan inince

Volodya'yı çağırdı, uzun uzun bir şeyler konuştular. Sonra içeri girdi, ötesini berisini duvara astı. Ocağın yanında asılı kalburlarla eleklerin içinde uyuklayan sinekler uyandı, vızıldamaya başladılar.

- Babacığım! diye yattığı yerden yavaşça seslendi Paraşka.

- He canım? dedi babası.

- Baldırı çıplak kime derler babacığım?

- Yalın ayak gezersen sende baldırı çıplak olursun.

- Ama o adam yalın ayak değildi, pabucu vardı...

- Demek pabucunu okutmamış daha... Nerde gördün o adamı?

Paraşka yoldan geçen sürücüleri anlattı. Yalnız ihtiyarın ona söylediklerinden bahsetmedi.

Ustin anlattıklarına pek kulak asmadı. Hayvanın koşumunu bir çividen öbür çiviye asarken:

- Balmaşev'lerin sürüleri galiba, dedi. Ateşi de onlar yakmış besbelli.

- Öteki adamın atı neden kan içindeydi acaba?

- Hangi adamın?

- Sürübaşının. Hayvancağızın göğsünü tüm kabuk bağlamış...

- Kırgız olduğu için kızım. Zehir gibi atlar! Bize epey yaşlandıktan sonra düşerler ama yaşlansa da huyları değişmez. Onun için de bol bol dayak yerler. Nişanı vardı, değil mi?

Paraşka düşündü biraz:

- Ne nişanı?

- Mühür gibi bir işaret... Beygirin buduna dağlanır ki, Kırgız sürülerinden çıktığı, öbür adi atlardan olmadığı belli olsun. Hadi, yemeğini yediysen uyu artık. Ben soğuğa[19] gider karnımı doyurur yatarım.

Ustin pencereyi açtı, öbür bölüğe geçti. Pencereden, solgun yıldızlarla donanmış temiz yaz gecesi göğü görünüyordu.

19 Rus köy evlerinde ocaksız, yazın oturulan bölmelere "Soğuk" denir.

İçeriye, serin hava ile sönmeye başlayan odunların dumanlı kokusu doldu.

Paraşka'ya bu koku bir şeyler hatırlattı, içi hoş oldu... Babasının yanaşmayla yavaştan ama hararetle konuşmasını dinlerken uyuyakaldı. Ama uykuda bile onu uzak illere kaçırıp mahvedecek şehirlinin hem tatlı hem kuşku verici etkisi kaybolmadı.

II

Olayın üstünden iki yıl geçti. Paraşka gitgide gelişip serpildi. Ev işleri ona düşüyordu artık. Koca tencereleri, kazanları ıkına sıkına ocağa sürüp çekiyor, inekleri sağıyordu. Babasının üstüne başına da o bakıyordu. Huyu pek değişmemişti ama. Yalnız bir yaz köye dadandı, O da süsüne düştü. Evli ablasında misafir kaldıkça köy kızlarıyla arkadaşlık ediyor, oyunlarına katılıyor, onlar gibi başına buyrukluğa özeniyordu. Ama çabuk bıktı hepsinden. Sadece köy kızları değil, ablası Yevgeniya bile ona yabancı gelmeye başladı.

Kocası askere giden Yevgeniya yalnız kalınca sık sık babasının evine gelmeye başladı. Dul kaynatasına aldırdığı yoktu; saatlerce Paraşka ile oturuyordu. Gerçi iki kardeş konuşkan değildi, tabiatları da birbirine pek uymuyordu. Geniş omuzlu, çatık kaşlı, çoğu zaman asık suratlı Yevgeniya'nın sevimli, sakin, yumuşak Paraşka'nın ablası olduğuna güç inanılırdı.

Paraşka yalnız babasını yakın buluyordu kendine. Babasına olan sevgisi yıldan yıla gelişip güçleniyordu. Ama sade, rahat bir sevgi değildi bu. Paraşka babasına, çoğu zaman karılarını kaybeden babalarını olanca duygululuk ve çekingenlikle seven kızların sevgisiyle bağlıydı. Babasına onun anası, evinin kadınıymış gibi bakmakla iftihar ediyor, mutluluk duyuyordu. Bazen babasının bir zaman evine getirdiği metresi

Odnodvorka'yı hatırlıyor, mutluluğu gölgeleniyordu.

Kız, babasıyla annesi arasında geçen korkunç, esrarlı olayı küçükken, başkalarının ağzından duyarak fısıl fısıl anlatan Yevgeniya'dan öğrenmişti. Aslını pek kavrayamadığı halde babasından yanaydı. Ama bazen, "Gerçekten haklı olan babam mı?" diye düşünürdü. O dakikalarda annesini hayalinde dünya güzeli olarak canlandırırdı. Babasını az görüyor, daha da az anlıyordu. Onunla rahatça konuşamıyor, sıkılıyordu karşı karşıya gelince... Zaten çevrede çetin tabiatlı, içine kapanık bilinirdi Ustin. Yüz çizgilerinin inceliği ve düzgünlüğü, ince beli, tunç rengi kısa sakalı ve keskin bakışlı yeşil gözleriyle, yaşlı kimseler Ustin'i kapısında büyüdüğü beylerde vakti ile çalışmış Çerkez bir at terbiyecisine benzetirlerdi. Ama Ustin'in ağırbaşlılığı, hayatta hesaplı adım atması, giyinişi ve gür dalgalı saçlarını ortadan ayırarak tarayışı tam Rus köylülerinin özellikleriydi. Zeki, anlayışlıydı, sırası gelince iyi kalpli olduğu da söylenebilirdi. Gene de etraf çekinirdi ondan: Her hareketi akla, hesaba dayanırdı. Civar köylerle çiftliklerden akıl danışmak, yardım istemek için Ustin'e gelen pek çoktu. Kimseyi geri çevirmezdi. Alnına düşen tunç renkli dalgalı saç tutamlarını arada bir arkaya atarak karşısındakinin sözünü kesmeden, başını hafifçe sallayarak dinlerdi. Dinlerken soran ama sert olmayan bakışını konuşandan ayırmaz, yavaştan "evet" ve "tamam"larla sözünü pekiştirirdi. Gelenlerden aldığı akıl danışma ücreti ve faizde insaflı idi; geçimi bu yoldandı... Ne var ki, bu çeşit insanlardan korkulur nedense.

Paraşka büyüdükçe zayıflıyor, daha doğrusu inceliyordu. Babaların çok sevdikleri kız çocuklarında, ilk bakışta farklı göründüğü halde belki bu aşırı sevgiden doğan belli belirsiz babaya benzeyiş Paraşka'nın yüzünde de vardı. Huyları da öyleydi; bazı duyguları, davranışları tıpkı birbirine benziyordu. Mesela ikisi de sonbahar gelince güneye göç eden Çingene çergilerini görünce heyecanlanırlardı.

Ustin bir gün, çadır yüklü Çingene arabalarına bakarken

gülümsedi:

- Çocukken bir gün Kıptilerin peşine takılıp evden kaçmıştım... dedi.

- Sonra?... Vaz mı geçtin? diye merakla sordu Paraşka.

Babası bu defa ciddi bir şekilde:

- Elbette, dedi. Düşünmeden hareket edilmez kızım. Bu gibi işler tez canlılıkla olmaz.

- Ne gibi işler?

Ustin birden cevap vermedi, bakışını kaçırdı.

- Hiç biri... Kan tepene sıçrar, başın belaya girer...

Paraşka babasının ne demek istediğini anladı, ürktü ve sustu. Babasının hayatındaki sır, kimseye açmadığı dışarı işleri, kaygıları Paraşka'yı çoğu zaman düşündürürdü. O da kendi âleminde yaşıyordu. Sonbahar ve kışın çok uyurdu; yazın iki, üç gece üst üste uyumasa da aldırmazdı. En sevdiği şey, evin eşiğinde yolun ötesine bakmaktı. Vücudunun ağırlığını bir ayağına verip, başı omzuna eğik, sırt tarafı kabaran ceketinin eteğini iki eliyle aşağı çekerek saatlerce dururdu. Önünden geçip uzağa, bilmediği mutlu illere giden, kendi hayatlarını yaşayan insanlara bakmaya doyamazdı. Omuzlarına kadar sarkan, güneşten kimi saman sarısı, kimi daha koyulmuş uzun saçlarıyla, dikkatli bakışını öne eğmiş, elinde uzun sopası, geniş adımlarla gözünün doğrusuna gezginci rahiplerden biri geçerdi. Paraşka, başı takkeli, topuklarına inen entarisi içinde hızla yürüyen adam gözden kaybolana kadar peşinden bakardı. Aslında korkardı onlardan: Sadaka istemek için kapıya geldikleri zaman ödü patlardı. Civar derebeylerinden birisinin eskice troikası yolun tam ortasında şıngırdaya tökezleye geçerken laçkalaşmış yayların zıngırdaması, toza bulanmış arabanın uzun yolların izini taşıyan hali; kızda bilinmeyen bir özlem, belirsiz istekler uyandırırdı. Hele koyun sürüleri geçerken, acı kehaneti unutmayan Paraşka sürülerin başında giden atlı erkekleri merakla süzmekten kendini alamazdı...

Akşamüstü çavdar tarlalarının kurşuni denizinde dalgalanmalar başlarken evin gölgesi yere uzanırdı. Evin gerisinde batan güneş, yere kadar eğilen başakları yaldızlardı. Güney – doğudan kayarak yaklaşan açık pembe bulut kümesi göğün parlak maviliğinde, ufkun üstünde erirdi. Paraşka besbelli sınırsız bozkırın çağrısına uyarak en çok o yana bakardı!

Zamanı gelince aşk sorunları belirdi. Ama Paraşka aşka ait pek çok şeyi henüz zamanı gelmeden de duymuş, öğrenmişti. Pek gereği gibi olmadı bu ama kız ne yapsın!...

Sıcak bir yaz günü Ustin'in ambarının yanında bir taş yığınına Bayevo köyünden bir kadın oturmuştu; düşük, sarhoşun biriydi. Kadidi çıkmış, hasta beygirini satmak umuduyla panayıra götürüyordu. Hayvan dizginleri sarkmış, başı yerde, sahibesinin önünde, kaderini bekler gibi usulca duruyordu. Kadın tenekeden tütün kokusuyla kibriti yere bırakmış, topukları gittiği halde ayna gibi parlayan partal pabuçlar içindeki ayaklarını birbiri üstüne atarak cigarasını içiyordu. Tozlu yerde oynayan küçük Paraşka'ya gülümseterek baktı. Kısık esrarlı bir sesle:

- Kız Paraşka, daha atmadı mı baban metresini? diye sordu.

Küçük kız o kelimeyi unutmadı bir daha. Kimseye bir şey sormadı, ne anlama geldiğini kendiliğinden çıkardı. O günden sonra içeri sıralı sırasız daldıkça babasının kucağında Odnodvorka – karıyı görür, baygın bir ezikliğe benzeyen bir ürkeklik ve utançtan ateş kesilirdi.

Daha sonraları ablasından, köy kızlarından öğrendiği şarkılarda da hep aynı konunun, aşkın sözü edilmişti. Ama bunları yüksek sesle değil, içinden söylerdi. Hele biri pek duygulandırırdı onu: "Uyudu sevgili, uyudu yavuklusunun bürümcek kollu kolunun üstünde..."

Arkadaşlarının hepsi sadece evlenmeye, kocalı hayata, kadın erkek birleşmesiyle ilgili sorunlara kafa yorardı. Erkekle birleşme Paraşka'yı pek erkenden heyecanlandırıp, korkutma-

ya başladı. Bu konularda serbestçe konuşan ablası:

- Babamın şu ahlaksızlığı yok mu!... Gene bir karıya takılmış; diye söyleniyordu. Kim olduğunu bir öğrensem, yüz rubleye kıyardım!

Paraşka da bu meseleyle ablası kadar ilgileniyordu ama aslını öğrenmek için ona yüz ruble verseler gene istemezdi!

Ablası bir gün, kocası askere gittikten sonra evlerine geldi. Buz tutmuş pencereye yüzünü yapıştırarak, boğuk sesle:

- Babam evde mi kız? diye seslendi. Sonra içeri girip sıraya oturdu, ekmek istedi.

Lokmaları çiğnerken sadece bir dakika için uğradığını söylüyor, bakışlarını içerip girip çıkan uzun boylu, ince yapılı yanaşma Volodya'dan ayırmıyordu. Odanın bir köşesinde urgan, dizgin yığını içinde bir şeyler arayan Volodya peltek peltek:

- Soyunsana... Niye soyunmuyorsun?... diye geveledi.

Yevgeniya kenevir bezinden atkıya sarılı başını ağır ağır sallayarak:

- Değmez canım, bir dakika için geldim... Gideceğim şimdi... diyordu. Ayağındaki çarıklar soğuktan takır takır olmuştu; kaba yünden eteklik, dolgun göğsünü patlatacak kadar sıkan kalın ketenden korsalı bir ceket giymişti. Bütün vücudundan güçlü, gürbüz bir kadınlık, köy evi havası ve ağır ağır çiğnediği taze çavdar ekmeğinin kokusu yayılıyordu. Bir aralık:

- Aa, hala oturuyorum!... dedi, doğrularak kararlı bir halle dışarı çıktı. Ama eve gitmedi, Volodya'nın yattığı arabalığa geçti.

Paraşka arkasından koştu, kulağını arabalığın kapısına dayayarak dinlemeye başladı.

Dakikalar birbirini kovalıyordu, içeride hava iyice kararmıştı; kapının öbür yanında çıt çıkmıyordu. Ama Paraşka her şeyi duymuş, her şeyi görmüş gibi oldu.

Babasına, anası ya da evinin kadını gibi bakmaya başla-

yan Paraşka kendini büyümüş, olgunlaşmış sayıyordu bu yüzden. Fırsat buldukça babasıyla konuşurken arada bir tuhaf konulara da değinmeye başladı.

Bir kış akşamı, Ustin masanın üstünde duran isli lambanın karşısında, podyovkasının cebinden çıkardığı yazısı silik, buruşuk birtakım kâğıtları karıştırıyordu. Olanca dikkatiyle dudaklarını kıpırdatarak kendi bildiği hesaplara dalmıştı. Arada bir masaya abanarak podyovka'nın geniş kolunu yukarı sıvıyor, elindeki ufak kalem parçasıyla bir şeyler yazıp çiziyordu. Kâğıda bir rakam yazmadan önce kalemi deniyormuş gibi birkaç kere o yana bu yana kâğıdın üstünden sallardı. Ocağın önünde oturan Paraşka, iplik eğiriyordu. İpliği sol eliyle büküp çekerken sağ elinde tuttuğu örekeyi kâh kendinden biraz uzaklaştırıyor, kâh çevik bir hareketle yere kadar bırakıveriyordu. Renkli basma entarisiyle, açık başıyla, uzun kirpiklerinin yanaklarına vuran gölgesiyle gerçekten güzeldi.

Paraşka, babasının zaman zaman işini bırakıp garip, şefkat dolu bakışlarla onu süzmesinden anlıyordu bunu. Yuvarlak dizlerini hafifçe açarak rahat bir halle sırada oturuyor, sol ayağıyla örekenin pedalına dokunup vınlayan tekerleği hareket ettiriyordu.

- Babacığım, dedi birdenbire. Sen her zaman böyle yakışıklı mıydın?

- Niye sordun?

Ustin her zamanki alçak sesiyle konuşuyordu:

- Evet... Her zaman. Ne olmuş?

- Anam neden sevmezdi seni?

- Kimden duydun bunu?

- Biliyorum.

Ustin ilkin ses çıkarmadı. Masadan kâğıt parçalarını topladı, koynuna yerleştirip podyovkasını iliklemeye başladı. Sonra başını silkeleyerek saçlarını geriye attı. Yavaşça:

- Sen şey kızım... dinleme böyle lafları... dedi.

- Vurmuşsun onu... Niçin?.. Aşığı yüzünden mi?...

Ustin daha yavaş ama sakin bir sesle:

- Bunları da bilmen gerekmez; diye karşılık verdi. Ben senin neyini soruyorum?

Paraşka bir an durdu:

- Soracağın bir şey yok ki, içim dışım bir!

- Yoo!... Sen onun kızısın.

Paraşka kızardı.

- Hiç de değil, sana çektim ben. Seni dünyada kimseye değişmem.

Ustin gülümseyerek baktı.

- Değişirsin kızım...

Paraşka genç şehirli sürübaşıyı, yaz akşamını hatırladı... Yaşlı ama zorlu, göğsü kanlı izler içinde, sarı dişli Kırgız atı gözünün önüne getirdi. Ne güzel, ama ne kadar uzaktı bunlar!..

Babası kitaptan okuyormuş gibi kesin, kararlı bir sesle devam etti:

- Seni erken kocaya vermeyeceğim. Senin için, yalnız senin için çabalayıp duruyorum kızım. Bekleyeceğiz. Değerli, yakışıklı bir adam seçeceğim sana...

- Ama senin metresin var... diye fısıldadı Paraşka.

- Boş ver bunları...

İçten ama her zamanki gibi sesini yükseltmeden konuşuyordu:

- Bırak bunları sen... Bir kızın babasıyla bunları konuşması ayıp.

Genç kız ağlamaya başladı. Babası yanına geldi, saçlarından öptü. Yanaklarının ince derisi pembeleşmiş, yeşil gözleri sonsuz şefkatle parlıyordu. Paraşka, babası odadan çıkarken başını çevirince yakalamıştı bu bakışı... Açıklayamadığı bir sevinçten, daha çok açıklayamadığı bir acıdan ağlamaya başladı. Ondan daha değerli, daha yakışıklı erkek olabilir miydi?

Paraşka vücutça zayıflarken kollarıyla bacakları dolgunlaşıyordu, küçük göğüsleri dikleşti, saçları daha parlak, daha gür oldu. Derede yıkanırken, çıplaklığından utanıyordu... On altıncı baharıydı bu!.. Yakında gelinlik kız olacaktı. Görücüler gelip babasından isteyeceklerdi onu... Sevmek hakkına sahip olacaktı artık.

Ama kimseyle evlenmeyecekti o! Ablası eskisine göre onunla daha serbest, daha açık konuşuyordu ve bu durum Paraşka'nın gururunu okşuyordu. Yevgeniya ona bazı aşk sırlarını açıklarken kocasını nasıl sabırsızlıkla beklediğini de anlatıyordu. Paraşka kendinden, düşüncelerinden, içindeki bunalımdan söz etmek, Volodya ile ilişkisinden haberi olduğunu biraz çıtlatmak istiyordu.

Ablasını uğurladıktan sonra uzun süre kapıda durdu. Gözlerini kapayarak horozların ötüşünü dinledi. Kül rengine dönmüş karlar altında uyuklayan tarlaları Mart akşamının sisi örtmüştü. Bir aralık, sisli havada kuşların öncüleri kestane kargalarının cırlak bağrışmaları duyuldu. Çatının üstünde erimeye başlayan kar aşağı damlarken, duvar boyunca sıralanıp uyuklayan tavukların keyfi bozuldu; telaşlı gıdaklamalarla silkinip yer değiştirdiler. Ambarın sundurmasında zincire bağlı köpeğin neşesi yerindeydi ama yalandan bir hırçınlıkla zincirini koparmak ister gibi hızla soluyarak öne atılıyordu.

Paraşka ürpererek içeri kaçtı. Ama sıcak odada Volodya ile baş başa kalmak işine gelmiyordu. Volodya beşinci yıldır babasının evinde yanaşmalık ediyordu. Kız, ablasının onun yattığı arabalığa girdiği günden beri bu adama karşı korkuyla karışık bir tiksinti duymaya başlamıştı. Oysaki sık sık bir arada kalmak zorundaydı.

Volodya'nın ona dokunmaya cesaret edemeyeceğini, bunu denemeye kalksa babasının kemiklerini kıracağını biliyordu; gene de bu ihtimali düşündüğü olurdu... Gizli düşüncelerden hem zevk alıyor, hem Volodya'dan daha çok korkuyor, daha çok iğreniyordu. Volodya çirkin sayılmazdı, hatta yakışıklıydı. Orta

yaşlı olduğu halde sırım gibi gencecik delikanlılardan farksızdı. Paraşka ona ara sıra işle ilgili olmayan; köye, kızlara, köy delikanlılarına ait konuları açmayı denemişti. Volodya ilkin dalar, elinde büktüğü ipi yanına bırakarak cigara sarmaya başlardı. Solgun, kül rengine çalan zayıf yüzü eğilirken kırçıl saç tutamları dar alnına düşerdi. O anda gerçekten yakışıklı bir erkek denebilirdi ona... Ama ağzını açana kadar... Konuşmaya başlar başlamaz aptallığı ortaya çıkardı. Paraşka hangi konuyu açarsa açsın, Volodya ne yapıp yapıp sözü kimin nerde çalıştığına, ne kadar aylık aldığına getirirdi. Çetrefil diliyle:

- İyi, sok iyi pala alıyo... diye burnundan geveler; ağzı, burnu tükrüklenirdi.

Tarlalardaki karı yalayan güneş rüzgârıyla Paraşka göze çarpacak kadar güzelleşti. İç âleminde de bazı değişmeler oldu: Adeta bir şeyler olmasını bekleyen, merak dolu bir hali vardı. Onun bu hali Volodya'nın da gözünden kaçmadığı için sinsi kolluyor, lüzumlu lüzumsuz eve girip çıkıyor, duvara asılı koşumların yerlerini değiştiriyordu. İşi mahsus ağırdan alıyor, genç kıza takılıyordu:

- Şurada sağlamca bir yularımız vardı, seni damızlığa götürelim; zamanı geldi artık!

Paraşka çınlayan, kışkırtıcı bir kahkahayla gülerdi. Yanaşma onu dikkatli bir bakışla süzer, kız da iri iri açılan, çağıran gözlerle karşılık verirdi. Görünüşte Volodya'nın eline düşmesi an meselesiydi. Ama Volodya elini uzatır uzatmaz Paraşka'nın kaşları umulmaz bir sertlikle çatılıyor, yüzü kıpkırmızı kesiliyordu. Yerinden fırlayarak, bakirelere has bir hışımla eline ne geçerse kaldırıyor, avazı çıktığı kadar bağırmaya başlıyordu:

- Hele dokun!... Dağıtırım pis suratını... Babam gelsin, ilk işim şikâyet etmek seni! Cehennemi boylarsın o zaman dilenci herif, iblis!...

IV

Bahar geldi. Rüzgâr ve sabahları ortalığı kaplayan sis iyice bozlaşmış karı, her gün biraz daha titretiyordu. Su altında kalan tarlaların rengi alaca bulaca oldu. Büyük Perhizin son haftası bitti; Kutsal Cumartesi[20] geldi.

Paraşka köy kilisesine babasıyla akşamüstü, puslu bir havada gitti; bu sefer kızağa değil, arabaya binmişlerdi. Köy varoşlarında çıplak söğütler tatsız bir esintiyle hışırdayarak eğiliyor, gerilerde akşamın alacakaranlığında beyazla koyu lacivert karışığı, ufka korkunç bir manzara veren, kar veya sağanaklı yağmur getireceğe benzeyen bulutlar yığılıyordu. Ama ne bulutların sevimsiz görünüşü ne de buz gibi esen rüzgâr baharın yaklaşmasına engel olamıyordu. Paraşka'nın yüzü hem rüzgârdan hem sürdüğü allıktan al aldı; duyduğu heyecanda buna ekleniyordu. Heyecan duymakta da haklıydı; hamamda yıkanmış, tertemiz giyinip süslenmiş, alımlı, zengin babasıyla, pahalı, besili ata koşulu yeni arabalarıyla kiliseye gidiyordu!

Geçtikleri geniş köy yolu çamur içindeydi; yer yer hala erimemiş buz tümsekleri sivriliyordu. Fakir, Ustin'lere yabancı ama şirin görünen evlerde lambalar yandığı halde köy pek ıssızdı. Birdenbire lapa lapa sulu kar yağmaya başladı, rüzgâr kar tanelerini savurarak yolun çamurlarını örttü; çirkin, kara damları beyazlattı. Baba kız gözlerini yummuş, gocuklarına yumulmuşlardı. Paraşka arada bir, bir gözünü açarak bakıyor, babasının sevgili yüzünü görünce içi sebebini bilmediği bir sevinçle doluyordu. Ustin'in ince derili yüzü rüzgârdan pembeleşmiş, gençleşmişti; parlak yumuşak sakalının arasında kar taneleri parıldıyordu. Birdenbire arabanın hemen yanında birisi:

- Kör müsün be adam! Sağa çeksene hayvanını! diye haykırdı.

Gözlerini açan Paraşka iri bir ata koşulu, önü kapalı bir

20 İsa'nın dirildiği kabul edilen gece.

arabanın içinde şehirli koyun sürücüsünü gördü. O da paltosunun yakasını kaldırmış, başını kardan ve rüzgârdan korumak için öbür yana çevirmişti. Yüzünü Paraşka'ya doğru çevirince kız onu hemen tanıdı.

Ustin neşeli bir sesle:

- Bağırma öyle arkadaş, yarınki büyük bayramı düşün! diye karşılık verdi.

- Kusura bakma Ustin Prokofyiç, tipiden göz gözü görmüyor...

Arabalar yola devam ettiler.

Paraşka epey süren sessizlikten sonra fazla ilgi göstermeden:

- Tanır mısın onu baba? diye sordu

- Keratayı kim tanımaz, dedi babası. Madrabazın biri. Balmaşev'in küçük çiftliğinde eğlenmişti bir zaman. Şimdi kendi başına iş açmak istiyor, haydut gibi sağa sola saldırıyor. Köyde dükkân açacakmış...

Paraşka eteğini düzeltti, yüzünü atkıyla iyice sarıp sarmaladı. Kalbi küt küt atıyordu, yüzü ciddileşti. Bu beklenmedik karşılaşmaya hiç şaşmadı, gerekli bir şey gibi kabul etti. Yalnız kaderinin değişmesindeki kolaylığa hayret etti.

Paskalya haftasında eski koyun sürücüsü Ustin'lere geldi. Üç yılda hiç değişmemişti. Yalnız yakıcı gözlerindeki parlaklık daha keskin, daha huzursuzdu. Üstünde üç yıl önce giydiği elbise vardı, ama mintanının yakası temizdi bu sefer...

Paraşka, şehirlinin adının Nikanor olduğunu öğrendi. Babasıyla konuştuklarına göre, adam yapacağı iş hakkında henüz kesin karar vermemişti; Rostova kadar uzanmayı düşünüyor, orada birlikte iş yapacağı birini tanıdığını söylüyordu. Ustin'le çayla votka içtiler o gün. Ustin çabuk sarhoş oldu; Nikanor daha çok içtiği halde hiç dokunmamış gibi oturuyordu.

Genç kız onları dinlerken adamın söylediğine değil, tok sesine kulak vermişti. Allıkla pudra sürünmüş, oturduğu kö-

şede yere bakarak ay çekirdeği çitliyor, misafirle ilgilenmez görünüyordu. Nikanor da ona karşı aynı tavrı takınmıştı. Giderken elini uzattı. Yabancılarla tokalaşmaya alışık olmayan Paraşka tuhaflaştı, renkten renge girdi, beceriksizce el uzattı. Ama bu tokalaşma hem gururunu okşadı, hem utandırdı; gizli ilişkilere atılan ilk adım saydı bunu.

O günden sonra Nikanor uzun zaman görünmedi. Paraşka günlerce kapı eşiğinde sabırsızlıkla, ısrarla, çocukça bir inatla bekledi onu. Başladığını yarıda bırakmasına kızıyor, isyan duyuyordu. (Hoş, başlanmış bir şey olmadığını kendi de biliyordu ya!) "Gelse de yüzüne bakmam... Ona kalmadığımı görsün!..." diye düşünüyordu.

Bir ay kadar geçti. Soğuk, yağmurlu Mayıs geldi. Nikanor ortalarda yoktu. Aziz Nikola arifesinde Paraşka nedense her zamankinden daha heyecanla beklemişti. İçinde Nikanor'u görmek isteği öyle dayanılmaz hal almıştı ki gerçekleşmeyeceğine inanıyordu adeta. O gece erkenden yattı, keder ve öfkeden yastığı sırılsıklam olana kadar ağladı. Gene de sesi yavaştan çıkıyordu, bitişikteki yazlık odada yatan babası hiçbir şeyin farkına varmadı. Sadece kızın yatakta sağa sola döndüğünü duymuş olmalı ki birkaç kere kuşkulu bir sesle neden hala uyumadığını sordu.

Sabah babası arabaya binip dışarı çıktı. Paraşka kalktı, camların üstünden sicim gibi akan yağmuru görünce o gün için de umut olmadığını anladı. Artık hiçbir şey istemiyor, kimseyi beklemiyordu. Birden içinden gelen hevesle ev işlerine sarıldı, ocağı yaktı, gündelik işlere daldı. Akşama doğru temiz giyindi, başına sardığı saç örgülerine iki kuru peygamber çiçeği taktı. Semaveri kaynatıp kendi başına çay içmek için dehlizde semaveri hazırlamaya başladı.

Yağmur kesilmişti. Dışarda zümrüt yeşili yol ve ekinler ıslaktı. Tarlaların ardında duvar gibi yükselen koyu lacivert bulutların uzayan gölgesi her yanı örtmüştü. Semaverde yanan kömürler karanlık dehlizi kızıl parıltılarla hafif hafif aydınlatı-

yordu. Paraşka bir aralık içeri gitti, elinde çaydanlıkla döndü. "Korkuludur Tanrının huzurunda altın taç takmak..."[21] Şarkısını mırıldanarak semaverin kaynamasını bekledi. Dışardan, yağmurun ve yaş gocuğunun rutubetli kokusunu getiren Volodya girdi. Paraşka'nın iyi gününde olduğunu sezmiş, sokulmak istiyordu. Tam o sırada kapının önünde uzun bir at kafası belirdi, gür bir ses hayvanı durdurdu. Volodya toparlandı, bir şey olmamış gibi arabalığa geçti. Paraşka olduğu yerde taş kesilmiş, yere bakarak duruyordu.

Eşikte beliren Nikanor serbest bir tavırla:

- Oo merhaba! Dedi. Tam zamanında geldim, çay hazırlamışsın...

Güldü, kasketini çıkarıp silkeledi. Yağmurdan sırılsıklam olmuş siyah podyovka ıslaklıktan pırıl pırıldı. Üstüne bir avuç saçma serpilmiş gibi koyu esmer yüzü de ıslaktı.

Kız cevap vermedi, kızardı: Şehirli, babasının evde olduğu zamanki gibi değil, başka türlü konuşuyordu... Nikanor da sustu; çatının altında karanlık bir köşede dem çeken güvercinlerin sesi geliyordu. Paraşka'ya doğru birkaç adım atan Nikanor semavere bakarak:

- Baban evde mi? diye sordu.

Paraşka duyulur duyulmaz bir sesle:

- Yok... dedi, iki mavi çiçekle süslenmiş başını eğdi.

- Yaa... Yazık, dedi. Nikanor; çizmesinin koncuna birkaç kırbaç vurdu. Sen burada tek başına çile dolduruyorsun demek, öyle mi?

- Öyle... Çile dolduruyorum... diye hafifçe gülümsedi Paraşka.

- Eh, başka zaman uğrarım öyleyse. Bahane olur bari... Seni öyle özledim ki bilemezsin!

Paraşka ses çıkarmadı. Nikanor ihtiyatla sokuldu ona, kolunu beline doladı:

- İnanmıyor musun?... Doğru söylüyorum kız. Sürüleri ge-

21 Kilisede evlenme törenini anlatan bir gelin şarkısı.

çirirken gördüğüm gün vuruldum sana... Geçen günde köyde görünce sevincimden deli oldum, yolumu şaşırıyordum neredeyse... O saat anladım: Ya sevdalanacağız birbirimize ya da mahvolacağım ben!

- Çok duyduk bu masalları; dedi güçlükle Paraşka. Nikanor'un kolunu dirseğiyle iterek soğuk bir sesle:

- Bırak beni! diye ekledi.

Nikanor bırakmadı. Kızın "Bu masalları" henüz duymadığını biliyordu. Daha sıkı sarıldı ve bu defa gerçek, içten bir heyecanla devam etti:

- Gözlerim önüme aksın eğer yalan söylüyorsam! Anamın babamın ölüsünü öpeyim...

Paraşka susuyordu. Düşecek gibiydi. Nikanor hızlı bir bakışla etrafı süzdü, eğilerek kızın dudaklarını buldu, başını arkaya yatırdı. Uzun öpüşten ikisinin de soluğu kesildi. Adam yapmacık bir umutsuzlukla elini salladı, kapıya yöneldi. Arabasına binerken:

- Bittim, mahvoldum ben!... dedi. Rahatımı, huzurumu aldın kız!

Uzun bacaklı atını olanca hızıyla yeşil yoldan sürerek bulutun gölgesinin karıştığı karanlıkta kayboldu. Etraf birden öyle derin bir sessizliğe gömüldü ki meşe korusunun ötesindeki tarlalarda karşılıklı ötüşen kekliklerin sesleri iki adım ötedeymiş gibi duruyordu.

V

Nikanor iki defa daha geldi. Gelişleri hep zamansız oluyor, Ustin'in evde oluşuna rastlıyordu. Kızın babasıyla ciddi ciddi konuşurken Paraşka onunla ilgilenmiyor gibi görünüyordu ama bir an olsun baş başa kalmak için kendi kendini yiyordu.

O aralık Yevgeniya'nın kocası askerden döndü. Karısını,

babasını ve analığını alarak Petrov Günü Ustin'lere geldiler. Pembeye çalan sarı semiz, bodur bir ata koşulu yeni arabaları vardı. Arabanın üstü yeni keçeyle örtülüydü, tekerleklere taze katran sürülmüştü.

Askerin babası bacaksız, ağzının etrafı kırçıllaşmış kara sakalıyla kaplı, içi içine sığmayan tuhaf bir adamdı. Evli oğlundan utanmadan arsız bakışlı, kız gibi dimdik memeli topal bir kadınla üçüncü defa evlenmişti. Bütün aile onun hesabına utanıyordu. Galiba onun taşkın neşesi ve gevezeliği de aynı duygudandı. Abuk sabuk gevezeliği, imalı, bilmeceli konuşması, tekerlemeleri de hep bu yüzdendi... Yemekte hepsi taşkınlıkla içiyor, lüzumsuz bir ısrarla birbirlerine ikramda bulunuyorlardı.

Paraşka yemek boyunca bir kavga patlamasın diye ecel teri döktü. Yevgeniya'dan başka hepsi çabucak sarhoş oldu. Genç kadın içtikçe sararıyor, ciddi ve kızgın görünmeye çalışan sarhoş kocasının elinden kadehi kaba, sert bir halle çekiyordu. Ustin zehir gibi alaylı bir gülümsemesiyle dünürünün sulu, yılışık muhabbetini iki de bir kesiyor, sözü üç karı alanların haylazlığına getiriyordu. Küstah, şamatacı topal karı altta kalmıyor, Ustin'e karşılık veriyordu.

Bir aralık Volodya sofra sohbetinin huzursuzluğundan ürkerek lafa karıştı, işçilerle, aldığı aylıklarla ilgili sevdiği konuyu açmak istedi. Ama dinleyen olmadı. Bu defa çirkin, biçimsiz bir şekilde kızarmış suratıyla böğürür gibi bağıra bağıra bir şarkı tutturdu. Ustin tek bir söz söylemeden onu omuzlarından tuttu, kapı dışarı etti. Volodya her zamanki yerine, arabalığa gitti ve kızağın içine yıkılarak leş gibi uyudu. Kavganın heyecanını çeken Paraşka'nın kalbi kömür çarpmış gibi kâh hızla çarpıyor, kâh duracak gibi oluyordu.

Yemekten sonra evin önünde, gölgedeki çimene oturup çayla votka içmeye başladılar. Sarhoşluktan utanmayı tamamen bırakmış asker babası yalpalayarak arabasına gitti, akordeonunu alıp oğlunun eline tıkıştırdı, bir oyun havası çalma-

sını söyledi. Masanın önünde oturduğu tahta sırada sallanıp duran, gözleri bulanık asker, ceketinin yakasını açmış, babasının ondan ne istediğini anlamaya çalışıyordu. Sonra kudurgan bir halde kesik hareketlerle akordeonu çekiştirerek "Tavuk bir öküz doğurursa..." diye oynak bir hava tutturdu.

Üç karıyla evlenmiş ihtiyar, kollarını arkaya, siyah gocuğunun altına bağladı. Sonra çömelerek bacaklarını genişçe açtı, ayaklarını yere vura vura, arada bir havaya zıplayarak öne atıldı. Topal karısı karşısına geçti; o da ellerini çırparak, keçimemelerini titrete titrete oynamaya başladı. Yevgeniya'nın yüzü hiddetten taş bir maskeye dönmüştü. Ustin dirseklerini masaya dayadı, ince parmaklarını tunç rengi dalgalı saçlarına daldırmış, dişlerini sıkarak kıpırdamadan oturuyordu. Ağız kenarlarında zehirli bir gülümseme donmuştu; gözlerinde hırçın bir neşenin kıvılcımları parıldıyordu. Kaşlarını çatarak, sözlerine uymayan bir haşinlikle:

- Paraşka, buraya gel yavrum! diye bağırdı. Gel, öp beni!

- Sarhoşsun, dedi kız. Gözüm görmesin seni...

Dudakları titredi. Sırtını çevirerek evin arkasına gitti, duvara yaslandı. Alçalan güneş göz alıyordu. Havada kanatları parlayan bir çift kumru tarlalar arasındaki ufak çayıra düşercesine indi... Sarhoş hengâmesinden sonra ne derin bir sessizlik vardı orada!... Gruba karşı erimiş altın gibi görünen ekinler alabildiğine bir genişlik, mutluluk içindeydi...

Paraşka tarlanın kenarına yığıldı, kana kana ağladı. Rahatlayınca oturanların yanına giderek ablasının yardımıyla oradaki kepazeliğe son vermeye, sarhoşların önünden votkayla semaveri kaldırmaya karar verdi.

Gece olmuştu; garip ışıklı bir gece... Göğün yükseklerinde donuk beyaz bulutlar arasında ışıldayan ay her zamankinden daha parlak ve şeffaftı. Geniş yolda, ekinler üstünde gölgeler canlıymış gibi kıpır kıpırdı. Evin önünde duran arabanın içindeki saman yığınlarında ayın gümüşi akisleri vardı. Arabada

asker babası sarhoş karısıyla ağız ve el kavgasına dalmıştı. Masanın yanındaki sıralardan biri devrilmişti... Bakır semaverin bir yanı sarı sarı ışıldıyordu... Oturanlardan biri semaverin musluğunu çıkarıp yere attığı için masanın üstü göl olmuş, ay vurmuştu birikintiye... Ambar sundurmasının direğine bağlı köpek kâh ışıldayan, kâh bulutlarda eriyen mehtaba bakarak coşuyor, sesli, harlı soluyarak zincirini koparırcasına havaya sıçrıyordu.

Paraşka kapıdan eve baktı: Asker masanın önünde, lambayı tam önüne almış, dirsekleri masada, sersemlemiş kafasını elleriyle tutarak anlaşılmaz bir şeyler mırıldanıyordu. Ocağın iki yanına asılı kalburlarla eleklerde geceleyen sineklerin uykulu, boğuk vızıltıları geliyordu. Asker de, kim bilir hayalinde gördüğü kimlere, kendi önemiyle yapabileceği işlerle tanıdığı bir Yakov İvanoviç'i filan bir beye "yamayacak" güçte oluşuyla övünüyordu. Sonra damdan düşercesine:

- Bitti ana vatanımız Rusya, beş para etmez oldu... Eskiden denizde kum bizde altındı!... diye gevelemeye başladı.

Paraşka babasıyla ablasını aramaya gitti. Dehlizden eşiğe kadar yürüdü, sonra birdenbire durdu. Dışarda, eşiğin karşısında, alabildiğine parlayan ay ışığıyla aydınlanmış, bir elinde dizgin, öbüründe kamçısıyla Nikanor duruyordu. Eyerli uzun bacaklı atı arkasındaydı. Korkudan dili tutulmuş Paraşka'ya gülümseyerek baktı:

- Küfelik olmuş baban, dedi. Ekinlerde karşılaştık. Sırsıklam... "Köye gideceğim..." diye tutturdu. Ablan asılmış, geri çekmeye çalışıyordu.

Paraşka susuyordu. Nikanor dizgini bıraktı, kızın buz gibi elini sıcak, kuvvetli eliyle kavradı, karanlık dehlize çekmeye başladı. Paraşka karşı koymaya çalıştı ama gene de girdi. İfadesiz bir bakışla adamın omzunun üstünden damdaki delikten içeri sızan ay ışığının yeşilimtırak şeridine bakıyordu. Nikanor onu soğuk taş duvara kıstırarak yüzünü öpmeye başladı. Öpüşler arasında:

- Dur, debelenme kız... ne olursun dur azcık... diye mırıldanıyordu.

- Ok gibi uçan, bizi alev gibi aşkla yakan günler geçti artık... Aah, aklımı başımdan aldın, sersem oldum senin yüzünden!... Alıp götüreceğim seni Rostova; evleniriz orada; bozkırlara, Kafkasya'ya atarız kendimizi... Sadece at işinden binler kazanırız. En yüksek modistranın yapamayacağını giydireceğim sana!...

Paraşka onu ilk günkü gibi; bir budu damgalı, yaşlı bir Kırgız atı üstünde, koyunlarla köpekler arasında hatırladı... Kolunu boynuna attı, mutluluk ve şefkat içinde titreyerek yüzünü göğsüne gömdü. Sonra tutkulu görünmek isteğiyle öbür kolunu da kararlı bir halle boynuna doladı. Nikanor durumu kavradı...

Paraşka'nın içi tiksintiyle doldu, olanca gücüyle haykırmamak için kendini tuttu: Toy bir kız gibi görünmekten utanmıştı...

VI

Paraşka kendine gelerek doğruldu, karanlık köşede saman yığınının üstüne oturdu. Nikanor sokularak öpmek istiyor, hızlı hızlı bir şeyler söylüyordu ona. Genç kız birdenbire onu itti, dinlemediğini göstererek başını salladı. Nikanor üstelemedi, başını usulca dehlizden çıkarıp ortalığı bakışıyla yokladı. Ertesi gece gene geleceğini, Paraşka'yı evin arkasındaki meşelikte bekleyeceğini, önemli bir işten söz açacağını hızlı hızlı tekrarladı.

- Olur... Gelirim; dedi kız.

Nikanor onun gelmeyeceğini anlamıştı. Tabii olmayan bir sesle:

- Aldatmaca yok ha! Dedi, dehlizden çıktı.

Dışardan üzengi şıkırtısı, atın durduğu yerde ayak değiştirmesi, sonra nalların tok sesi duyuldu.

Paraşka hep aynı yerde kâh içeri sızan ay ışığı demetine bakıyor, kâh gözlerini yere indiriyordu. Nikanor dönüp ona:

- Aldatmaca yok! Dediği zaman genç kız arabalığa açılan küçük kapıdaki ufak pencerede Volodya'nm yüzünü fark etmişti... Kapıda ölümün yüzünü görse bu kadar korkmazdı. Sonra, "Adam sen de, hepsi bir artık..." diye düşündü. Volodya göründüğü gibi sessizce kayboldu. Paraşka'nın kalbi, soluğunu tıkayacak gibi hızla çarpıyordu. Kabarıp inen göğsüne ellerini bastırmış, hızını kesmek istiyordu sanki... Bu halde bile kafası bütün açıklığıyla işlemeye devam ediyordu. Zaten düşündüğü de çok kısa ve açıktı: Mahvolmuştu!... Başına korkunç, umulmadık, ancak düşlerde olabilecek şey gelmişti.

Ustin, Havariler bayramından sonra birkaç gün keyifsiz göründü, somurttu: Bu kadar içmenin ne lüzumu vardı sanki! Paraşka'nın da halsizlikten, vücudundaki kırıklıktan kıpırdanacak hali yoktu. Elinde olsa sabahtan akşama kadar yataktan kalkmazdı! Ama olmazdı... Sıhhatli, sakin görünmesi, hatta yemeklerde babasıyla ve Volodya ile şakalaşması gerekiyordu. Sadece kafası bütün gün hep aynı düşünceyle meşguldü.

Ustin o günlerde hiç evde durmuyor, kendi bildiği işler peşinde oraya buraya gidip geliyordu. Belki biraz evde otursa, telaşlı işleriyle kızı ürkütmese Paraşka başına geleni serinkanlılıkla düşünür, düştüğü durumdan sıyrılmak için bir kurtuluş çaresi bulurdu.

Babası da bir süre evde kalıp haline dikkat etse her şeyi anlayabilirdi... Zaman zaman Paraşka bunun böyle olmasını candan istiyordu. O zaman her şey kendiliğinden çözülürdü. Bunalıyordu. Gözü bir şey görmek istemiyordu. Havanın puslu, yağmurlu olmasını bile kendisi için daha ferahlatıcı buluyordu. Ama yaz günleri tam tersine açık, güneşli, sıcak ve upuzundu...

Hasat yaklaşıyordu. Kuru, ağırlaşmış başakların yaptığı sarı deniz iyice durgunlaşmıştı. Güneşin kamaştırıcı ışığından,

boğucu sıcaktan kaçınacak yer yoktu. Ustin'lerin gündelik hayatını allak bullak eden gürültülü aile toplantısından sonra ev sanki daha da sessizleşmiş, içine kapanmıştı.

Paraşka sıcak odada günlerce tek başına oturup, tozdan bulanmış pencere camlarında kaynaşan sayısız irili ufaklı sineklere bakıyordu. Volodya, belli başlı bir iş yapmadığı halde her zamanki kaygılı haliyle mekik dokuyordu. İçeriye eskisi gibi sık girmiyordu, girince de bir şey olmamış gibi tabii görünüyordu. Başkalığı sadece Paraşka'ya yılışmaktan vazgeçmesiydi, o kadar. Ama kızı asıl düşündüren buydu: Anlamı neydi bunun acaba?... Besbelli uygun bir zaman kollayarak fırsatı kaçırmamayı kuruyordu, "Aptal herif... diye acıyla gülümsüyordu Paraşka. Gördüklerini babama anlatsa daha iyi ederdi!..."

Sıcak bir günde, öğle vakti ambarın önünde çift atlı bir araba durdu. İçinde şişmanca bir kadın vardı; Paraşka'nın bildiğine göre, babasına epey borçluydu. Kadın yorgun, düşünceli görünüyordu. Renksiz yüzü, burun kanatları tozla kaplanmıştı. Dalgın bir halle hep aynı şeyi, Ustin'i evde bulamadığına ne kadar üzüldüğünü tekrarlıyor, bir türlü gitmek istemiyordu. Arabacı yan gözle atlardan birinin öne uzattığı ayağını dişleriyle kaşımasını izliyor, bayan da yere ya da burnuna bakıyordu. Birdenbire gözlerini kısarak Paraşka'nın süzülmüş yüzüyle tahrilli gözlerine baktı, bir şeyden şüphelenmiş gibi:

- Hasta mısın kızım? diye sordu.

Paraşka sakin, kesin bir halle hasta olmadığını söyledi. Ama kadın gidince pencerenin önünde oturarak belki bir saat kendini aynada seyretti. Babasına ne kadar benzediği ilk defa gözüne çarptı. Kadının söylediği doğruydu: Süzülüp solduğu kimin olsa dikkatini çekerdi. Ama nasıl oluyor da babası fark etmiyordu bunu?... Ya anlarsa; o zaman ne olacaktı?

Bunları düşünürken kısa ömürcüğü aklından geçti Paraşka'nın... Ne büyülü bir âlemde yaşamıştı; hep aynı şeyleri düşünmüş; düşünceleri onu uzaktaki, mutlu yaşantıları olan şehirlere, bozkıra, oraya giden geniş, ferah yollara götür-

müştü. Yüzünü görmediği, tanımadığı birisini yürekten olanca şefkatiyle sevmişti... Yaptığı şeyle Nikanor onu da kendisini de yok etmişti... Bacaksız hırsız, hayal değil, canlı bir düşmandı ve Paraşka nefret ediyordu ondan. Hiçbir zaman sevmemişti, sevemezdi onu! Bu adamı nefretsiz, tiksintisiz düşünemiyordu. İhtiyar serserinin kehaneti çıkmıştı... Genç kız kendini ayıp, çaresiz bir hastalığa tutulmuş, babasından dipsiz bir uçurumla ayrılmış hissediyordu.

Oturduğu yerde sessizce ağlayarak başından çıkardığı örtüyü dizinde düzeltiyor, elinde olmadan içindekilere dönüyordu. Yitirdiği lekesiz geçmişe, kendine ve hayalindeki sevgiliye olan acıma boğuyordu onu. Babasına bir gün, "İçim dışım bir benim..." deyişini hatırladı. Yanına koşup ayaklarına kapanmak istiyordu: Çiğnesin, kundurasıyla ezsin, öldürsün onu... Tek geri gelmez zamanın kavurucu özlemi dinsin! Babasının sevgi dolu, "Senin için, yalnız senin için çalışıyorum kızım!" sözlerini hatırladıkça kudurgan bir ağlama buhranına tutuluyordu.

Bir akşamüstü Ustin, Volodya'yı da yanına alarak oraları bilemeye köye gitti. Sakin, tatlı bir havaydı. Olgun çavdarlar geniş yeşil yolun arkasından pembeli sarılı dalgalar halinde göz alabildiğine uzanıyordu. Paraşka'nın oturduğu pencerenin önünde küçük arı kuşları bir yere yetişecekmiş gibi hızlı hızlı uçuşuyordu. Birdenbire tarlanın kenarında, yolun öte yanında, çavdarlar arasında Nikanor'un bodur gövdesi belirdi. Ekinler arasında sinmiş, epeydir bekliyordu galiba, birden ortaya çıktı. Hızlı adımlarla karşıya geçerek eve girdi. Eşikte durarak, yavaşça:

- Merhaba, dedi. Yalnız mısın?

- Evet, dedi Paraşka. Sessizce kıpırdattığı dudakları bembeyaz oldu.

- İşim var. Meşeliğe gel.

Kocası gibi, üzerine hak kazanmış, ömrünün sonuna kadar onu kendine bağlamış biri gibi konuşuyordu. Paraşka,

Nikanor'un onu sadece iş için çağırmadığını anladı. İlkin korkunç saydığı o şeyi aklına getirdi: Erkeğin sade, tabii bir halle verdiği emir kalbini hem zevk hem ürkeklikle ezdi. Hatta suçunu; birazdan olacak şeyin garipliğini ve bu adamın ardından, onun gerçek sevgilisiymiş gibi gitmek zorunluluğunu tatlı bir uysallıkla düşünerek kabullendi.

Ses çıkarmadan yerinden kalkıp Nikanor'un peşinden yürüdü ve bu defa içten gelen bir tutkuyla verdi kendini.

Nikanor yanına oturarak, kesin bir halle, kısaca, gelişinin sebebini anlattı: Paraşka'nın babasının ahırından bir çift kısrağı çalmasına yardım etmesini istiyordu. Sonra birlikte Rostova kaçacaklardı...

Paraşka teklifi yadırgamadı, gözlerini kaldırmadan sakin bir halle:

- Olur; cevabını verdi.

Şehvet sarsıntısından sonra halsizleşmiş, gevşemişti. Nikanor'un konuştuklarını dinlemiyordu bile. Gözleri yarı kapalı, çocukluğundan beri, güney-doğu göğünün renklerinin esrarlı çekiciliğiyle onu kendine çağıran mutluluk dolu uzak ülkenin hayaline dalmıştı...

VII

Nikanor'un planı şöyleydi: Haftaya Thvin panayırına gidecek Ustin, yola geceden çıkacaktı. Volodya ile beraber gidecek, çok geç döneceklerdi. Nikanor bunu iyi biliyordu, çünkü Ustin'e panayırda tayını satması için yardım edeceğini vaat etmişti. Öğle vakti, hasatta çalışanlar tarlalardan çekilince onlar atları ahırdan rahatça çıkarıp arabaya bağlar, bütün hızlarıyla en tenha, en tehlikesiz yolu, Lebedyan yolunu tutarlardı. Geceleri Nikanor'un kırlarda, tarlalarda bildiği kuytu yerlerde geçirir, gün ağarınca yola devam ederlerdi.

Lebedyan'da Nikanor'un pek candan, güvenilir bir adamı vardı. Atları ona üçyüz, dörtyüz rubleye okuttuktan sonra ellerinde beşyüz rubleden fazla bir para olacaktı. Sonra ver elini Rostov!... Orada Nikanor'un tasarladığı işe başlayacaklardı.

- Ne işi bu? diye sordu Paraşka.

Nikanor sırıtarak kızın başındaki örtüyü yüzüne çekti.

- Aklın ermez senin bu işlere...

Paraşka başörtüsünü düzeltti, ciddilikle:

- Atları gece alsak daha iyi, dedi.

Gazete kâğıdıyla cigarasını saran Nikanor alayla baktı ona:

- Öyle mi dersin?...

Sonra içini çekti.

- Olmaz kızcağızım. Sen benim dediğimden şaşma.

Paraşka küçük beyaz ayaklarına bakarak:

- Daha çabuk yapsak olmaz mı? Dedi.

- Acele işe şeytan karışır!

Paraşa ses çıkarmadı. Kalbinde adama karşı yeniden öfkeyle nefret kabardı. Bir hafta bekleyecekti!... Çektiği ıstırabı anlamıyor muydu bu herif?... Dişlerini sıktı. Şu meşeye assa kendini daha iyiydi... Yüz kaslarının titremesini tutmak için dudaklarını ısırdı ama dayanamadı, gözyaşlarına boğuldu.

Nikanor şaşırdı.

- Ne oluyorsun kız?

Paraşka cevap vermiyor, daha acı ağlıyordu.

- Sana söylüyorum be! diye kaba kaba bağırdı Nikanor, kızı elinden çekti.

- Çekil!...

Bu haykırışta öyle çılgınca bir nefret vardı ki, Nikanor elinde olmadan geriledi, mahcuplukla:

- Peki canım, peki. Sus. İşimizi konuşalım, dedi.

Paraşka sustu, durgunlaştı.

Ustin aksi gibi bütün hafta evden çıkmadı. Yevgeniya uğradı; askerden gelip evde onu bunaltan kocasından şikâyet etti. Adam hem aptal hem sarhoşun biriydi. Hırçın, ahlaksız topal kaynanası da evde kimseye rahat vermiyor, kocasını hırpalıyordu. Paraşka kimseyle, ablasıyla da ilgilenmiyordu. Hiçbir şey düşünmüyor, duymuyor gibiydi. Bütün varlığını saran sırrın ağırlığı ona arsızca bir rahatlık vermişti. Hatta ona bazen esrarlı bir dikkatle bakan yanaşmaya, "Bildiklerini yaymazsan seni de boş çevirmem..." gibilerinden gülümsediği oluyordu. Besbelli salak her şeyi anlamış, sesini çıkarmıyordu.

Nikanor'a karşı nefreti, tiksintisi geçmiyordu ama son defa meşelikte olanları hatırladıkça kollarında, bacaklarında tatlı bir gevşeklik, bir uyuşma duyuyordu. Evden kaçma işine pek inanmıyordu. Babasından ayrılmayı düşünürken kalbine acı bir duygu saplanıyordu... O hafta gece gündüz, hep uyudu. Uyanınca, onu bekleyen olaylar gözünün önüne geliyor, yerinden deli gibi fırlıyordu.

Nihayet haftanın son gecesi geldi çattı.

Tıpkı üç yıl önceki gibi, büyük yolun ötesinde davar sürücülerinin ateş yaktıkları geceye benziyordu. O gece ki gibi karanlık odada yatıyor, pencereden görünen solgun yıldızlarla donanmış koyu göğe bakıyordu. Pencerenin altından hararetle bir şeyler anlatan babasının sesi de tıpkı o geceki gibi duyuluyordu... Yenilik yalnızca; Paraşka'nın kendini kadın olarak hissetmesiydi... Bu duyguda pek korkunçtu onun için! Elleri, ayakları buz gibiydi. İnce ince titreşen kalbi onun değildi sanki... İçi boşalmış, adeta genişlemişti, kafası hiçbir düşünce üstünde duramıyordu. Yatağında birdenbire doğrularak sol memesini çıkardı, kararıp kararmadığını karanlıkta seçmeye çalıştı. Tam o anda odanın kapısı sessizce açıldı. Eşikte beliren babası:

- Uyudun mu kızım? diye yavaşça sordu.

Paraşşka göğsünü aceleyle örttü, güçlükle:

- Ha... hayır... cevabını verdi.

Ustin sesindeki tuhaflığı fark etmedi, yatağına yaklaştı. Karanlıkta, el yordamıyla yerini bulduktan sonra yatağın kenarına ilişti, elini kızın açık omzuna koydu. Eli titriyordu.

Paraşa'nın yüzüne doğru eğilerek alçak, esrarlı bir sesle:

- Nen var senin kızım? Dedi.

Paraşka, yüzünde sakalının dokunuşu, ılık soluğuyla tatlı tatlı ekmek kokan votkanın kokusunu duydu. Sert podyovkası omuzuna batıyordu. Ustin onu koluyla sardı, daha yavaşça:

- Saklama benden; dedi. Gençsin, ateşlisin...

Paraşka'nın kalbi hızla çarpmaya başladı. Ağlayarak, "Babacığım!" diye bağırmak, bu çığlıkla bütün ıstırabını, aczini anlatmak istedi.

- Babacığım, mahvetti, kirletti beni!... diyecekti. O adamı değil, kimi sevdiğimi kendimde bilmiyorum. Bildiğim tek şey, seni dünyada kimseye değişmem!... diye ekleyecekti, ama hiçbirini söyleyemedi.

Babası daha yakınına sokuldu. Sonra birdenbire bambaşka, yılışık, yaltaklanan bir halle, kekeleyerek fısıldamaya başladı:

- Kızım... Tatlı bir şey... yeni giyecekler istiyorsan söyle. Şehre gidiyorum. Ne alayım sana ha?... Çabuk söyle, çekinme!

Titreyen elini Paraşka'nın sırtına kaydırdı. Kız şaşkınlık içinde onu öyle hızlı itti ki adam kapaklanacak oldu. Ayağa fırlayıp odanın öbür köşesine sinen Paraşka korunmak ister gibi ellerini öne uzattı.

Ustin gerileyerek:

- Ne oldun kız?... Nedir o aklına gelen?... diye mırıldanmaya başladı.

Paraşka duyulur duyulmaz bir sesle:

- Git, dedi; dudakları buz gibiydi. Bir an içine sevinçli bir şaşkınlık doldu. Sonra kafasına şimşek gibi:

- Yaa... Buymuş demek... diye acı bir umutsuzluk çakıldı.

Ustin bir an ayakta durdu, sonra hızla odadan çıktı. Paraş-

ka dışardan onun tabii olmayan tiz sesini, arabanın gıcırtısını, arabaya bağlı tayın debelenişini, sonunda Volodya ile hareket edişlerini duydu.

Genç kızın gözleri kedigözleri gibi keskinleşti; odanın karanlığı şeffaflaşmıştı sanki. Hep ayakta, bozkır gecesinin her yanı saran sessizliği içinde canlıymış gibi kıvıl kıvıl titreşen yıldızlara uzun uzun baktı. Sonra birden çöken derin bir yorgunlukla usulca yatağına gitti, taş gibi uyudu.

Ancak öğleye doğru uyandı. Sinek pisliğinden rengi dönmüş pencerenin camından odaya bulanık bir güneş ışıklarıyla kavurucu sıcak doluyordu. Paraşka yatağından fırladı, kafası kazan gibiydi. Yüzünü yıkamadan, giyinmeden, yalın ayak dışarı koştu, eşikte durdu. Kuru öğle sıcağı tepesini yaktı. Olgun ekinler tozlu parıltılar içinde kalın bir duvar şeklinde evi sarmış, daha yakına gelmiş görünüyordu. Ortalık havasızlıktan boğuluyordu adeta. Hüzünle yere eğilmiş kum rengi başaklar kızgın havanın sessizliğini daha da ağırlaştırıyordu.

Genç kız şaşkın şaşkın bakındı, ne yapması gerektiğini hatırlamaya çalıştı. Gece, babasının gidişinden sonra, her şey aydınlanmış; karara varmıştı galiba... Oysaki şimdi kararının ne olduğunu hatırlayamıyordu bir türlü... Biraz sonra onu almaya geleceklerdi. Buradan kaçması, saklanması gerektiğini biliyordu. Yalnız babasıyla vedalaşmadan, ona gece söylemeyi tasarladığı şeyleri söylemeden, hatta söyleyeceklerini hatırlamadan nasıl gidecekti?... Gerçi gece olanlardan sonra onunla ne vedalaşmaya ne bir şey söylemeye lüzum vardı.

Birdenbire, beraber götüreceklerini, bohçasını hazırlamadığını hatırladı. Zaten giyinik değildi... Yüzünü bile yıkamamıştı. Bunları cayır cayır yakan güneşin altında başı açık durarak düşünüyor, ellerini koltuk altlarına sokmuş, eşiğin önünde kızgın taşın üstünde duruyordu. Beyaz köpek, dili dışarda, ambarın sundurmasının kısa gölgesine serilmişti. Paraşka kâh ona, kâh çavdar tarlasına, kâh uzayan yola korkuyla bakıyordu.

O sırada çavdarlar arasından, donuk gümüşi ufukta önce bir araba oku, sonra uzun, sıska bir atın kafası belirdi. Nakinor arabanın bir ucundan öbür ucuna köprü gibi uzattığı tahtaya oturmuş, beyaz kasketini ensesine atmıştı. Dizginleri hızla çekiştirerek, toz kaldırarak yolu yandan kesmişti, tam evin eşiğinin önünde durdu. Gözleri fıldır fıldır, yüzü ter içindeydi, halinde telaşlı bir şaşkınlık vardı.

Yere atladı. Paraşka'nın yalın ayak, yarı çıplak olduğunu farkına varmadan hızlı bir fısıltıyla:

- Ne oldu, her şey tamam mı? Gittiler mi?... diye sordu.

Paraşka cevap vermedi. Garip bir bakışla onu süzdü, eşikten atladı, beyazlığıyla göz kamaştıran ayaklarıyla ahıra doğru koştu. Tahtaları sımsıcak olmuş kapıyı omuzladı. Kapı kuru bir gıcırtıyla ardına kadar açıldı. Kurumuş gübreye basarak kısrakların durduğu bölmeye yaklaştı. Ardından Nikanor arabasıyla beraber girdi, arabayı bölmeye yanaştırdı. Sonra yeni fark etmiş gibi:

- Ama sen daha giyinmemişsin kız, neden? diye mırıldandı, atını çıkış kapısına doğru çevirdi.

Atların bulunduğu bölmenin kapısında kocaman bir kilit asılıydı. Paraşka başını çevirdi, irileşmiş, şeffaf denecek gibi açık yeşil gözlerinin durgun bakışlarını Nikanor'a dikti:

- Anahtar yok bende; dedi.

Nikanor sağa sola bakındı, yerde balta, satır biledikleri biley taşına benzeyen taşı gördü. İki eliyle kavrayıp olanca hızıyla kilide indirdi. Kilit halkasıyla beraber düşerken Paraşka yakaladı, güneşten yanmış küçük eliyle sımsıkı tuttu.

Terden yüzü, sırtı sırılsıklam olmuş Nikanor kasketini daha geriye itti. Elinde yepyeni bir yularla kısrakların bölmesine girdi. İçerisinin loşluğuna alışmak için bir süre durdu. Mor gözlü duru at güzeli, belini kamburlaştırarak, geri geri attığı kısa adımlarla duvara iyice sokuldu.

O anda Paraşka, bir sıçrayışta Nikanor'a arkadan yaklaştı,

elinde tuttuğu demir kilidi beceriksiz bir hareketle ama olanca gücüyle şakağına yapıştırdı. Adam ani bir tökezlenmeyle yere düştü, yüzü gübreye gömüldü. Paraşa ikinci bir sıçrayışla kendini bölmeden attı, dış kapıya koşmaya başladı.

Kapının önünde duran Nikanor'un atı ürktü, tiz bir kişnemeyle araba ile beraber, kızın arkasından yola attı kendini. Tozu dumana katarak, şehre giden yoldan dörtnala koşuyordu. Paraşka da ekinlere dalarak alabildiğine koşuyor, evden uzaklaşıyordu. Koşarken başını çevirip birden durdu: Nikanor, Kasketsiz yüzünden, mintanından sel gibi akan kanla, parlayan atının peşinden düşe kalka yetişmeye çalışıyordu... Paraşka tiz bir çığlıkla başakların boğucu koyuluğuna daldı.

O gün panayırdan dönenlerin çoğu onu ekinler arasında alabildiğine koşarken gördü. Arada bir çömelip başını başaklar arasından çıkarıyor, sonra tekrar koşmaya başlıyordu. Açık başıyla, beyaz gömleği sarı başaklar arasında mekik dokuyordu.

Ancak beş gün sonra, şehirden epey uzak bir kırda yakaladılar Paraşka'yı. Kendinden umulmaz bir güçle debelenirken ellerini yeni bir dizginle bağlamaya çalışan üç köylüyü ısıra ısıra kanlar içinde bıraktı.

BAHAR AKŞAMI

Toma Haftasıydı[22]. Toprak, üstündeki karı yeni yeni silkiyordu. Yalnızca bozkırın ufak tümsek ve tepeciklerde, çıplak körpe meşelerin altında hala yer yer kar tabakaları görünüyordu.

Beyazlı – pembeli tatlı bir akşamdı. Yeletz bölgesi köylerinden birinde ihtiyar bir dilenci kapı kapı dolaşıyordu. Dilencilerin hepsi gibi onun da başı açıktı, omzunda kalın bezden uzun bir torba sallanıyordu.

Köy büyüktü ama sessiz ve ıssızdı; akşam da öyleydi. Köyün girişindeki düzlüğün bir yanında, suyu alabildiğine taşmış havuzun kızıl balçıklı kıyısı da bomboştu.

Evlerin, ağılların gölgesinden yürüyen ihtiyarın elinde meşe dalından kestiği uzun bir değnek vardı. Dazlak kafalıydı ama sakalı, kaşları hala aklaşmamıştı; adamın yüzü tasvirlerdeki azizleri andırıyordu. Otlak yemyeşil pırıl pırıldı, çevreye akşamın hafif serinliği yayılmıştı. Havanın pembeliği havuzda yansıyor, kabaran suya tatlı bir ten rengi veriyordu. Üstte yüzen camgöbeği bir buz kalıbına yapışmış kirli boz bir gübre parçası bile havuzun güzelliğini bozmamıştı. Güneşin alçaktan, dikine aydınlattığı köyün bir yanından, oldukça uzaktan, bir çocuk ağlaması geliyordu. Besbelli samanlığın ya da ambarın arkasında yolunu şaşırmıştı... Afacanın acıklı, tek düze çıkan sesi son derece hoş, cana yakındı! Her şeyi iyi, sevimliydi, yalnız sadaka veren azdı...

Köyün ağzında, kestane kargaları yuvalarıyla dolu, yüz yıllık meşelerle çevrili eski, her haliyle varlıklı bir aileye ait olduğu görülen büyük avluda, koyu kırmızı tuğladan üç bölük-

22 Paskalyadan sonraki hafta.

lü bir ev vardı. Evin taştan eşiğinde duran kurşuni gözlü genç kadın dilenciyi boş çevirmedi ama verdiği sadaka pek önemli sayılmazdı. Kadın, eşikten, karlar eriyince kurumaya başlamış ve çamurun arasında temiz kalmış dar kumlu yola indi. Kucağında bir çocuk vardı; başında renkli parçalardan başlığıyla şirin, mavi gözlü bir kızcağız...

Kadın çocuğu göğsüne sımsıkı bastırdı, çıplak ayaklarıyla hızla yere vurarak kuru kumun üstünde oynamaya başladı; döndükçe basma etekliği balon gibi şişiyordu. Dilenciyi görerek bön bön önüne bakan küçüğün yanağına dudaklarını yapıştırdı, dişleri arasından:

- Bak görüyor musun şu ihtiyarı? Dedi. Vereceğim seni ona, atsın torbasına!... Vereyim mi?...

Kadın iyice coşmuştu. Tiz bir sesle şarkı söyler gibi:

- "Oynamaya bir kalksam,

Tahtalar zıngır zıngır öter!..." diye bağırdı, yeniden döndü. Sonra sesini değiştirerek, birisini taklit eder gibi çabuk, işveli bir halle:

- Gel dede, gel!... Vereyim mi bu kızı sana, ister misin?...

Ama kızın aldırdığı yoktu, elindeki simidi kemirip duruyordu. Annesi bu sefer ona, gülümseyerek yaklaşan dilenciye simidini vermesini söyledi. Tatlılıkla kandırmaya çalışarak:

- Ver şunu dedeye yavrum, dedi. Bak, evde yalnızız sadaka verecek paramız yok... Haydi, ver simidini dedeye!

Kızcağız hep aynı donuk haliyle avucunda sımsıkı tuttuğu salyasından gevşemiş simidi ihtiyara uzattı. Dilenci başkalarının saadetine gülümseyerek baş salladı, simidi aldı. Ana-kızı arkada bırakarak simidi yemeğe koyuldu.

Sopasını her an kaldırmaya hazır bir şekilde yürüyordu. Öyle ya, bir de bakarsın hırçın bir hoşhoş kısık bir havlamayla, yuvarlana tekerlene bir avlu kapısından ayaklarının altına atılıverir, ama yaklaşınca da havlamayı birden keserdi. Ya da ağılı bekleyen sarı tüylü erkek köpek kanlı gözlerini devire devire,

art ayaklarıyla toprak savurarak tehditle, boğulurcasına havlamaya başlardı. Ama bunun sonunda ne yapacağı pek kestirilemezdi.

Dilenci yol boyunca rastladığı kulübelerin küçücük pencerelerine yaklaşarak alçak gönüllükle eğiliyor, değneğiyle camı hafifçe tıklatıyordu. Çoğu zaman cevap veren olmuyordu: Köylülerin hemen hemen hepsi tarlada, kimi çiftte, kimi ekimdeydi. Dilencinin köylülük yanı canlanıyor, için için seviniyordu: Millet tarladaydı... Yıl boyunca herkes bugünleri beklerdi, dilencileri düşünmenin sırası mıydı şimdi!

Bazen, vurduğu camın arkasında, kerevette oturup bebesine meme veren ak yüzlü bir taze belirirdi; ufak fakir pencerenin içinde olduğundan iri görünürdü. Buğday rengi yumuşak göğsünü dilencinin görmesini umursamazdı. Pek tatlı gelen memeyi ağzından bırakmayan bebek, koyu parlak gözleri kadının yüzünde, pembe pire ısırıkları içindeki tombul ayaklarını havada sallardı.

Genç kadın bakışını yavrusundan ayırmadan, sakin bir sesle:

- Allah versin baba, kusura bakma! Derdi.

Evleri bekleyen kocakarılara gelince; hepsi bir yerleri ağrıyormuş gibi suratlarını buruşturarak pencereyi açar, çene çalmak için fırsat ararlardı. Tanrının fukarasına sadaka vermeyi can ve gönülden istediklerini; evdekiler hep tarlada olduğu için izinsiz bir şey vermeye korktuklarını, zaten bütün ev halkının başlarının etini yediğini söyler, uzun uzun sızlanıp yakınırlardı. Dilenci kocakarılara hak verir:

- Sen de kusuruma bakma, Tanrıya emanet ol! diyerek yoluna devam ederdi.

O gün otuz verst kadar yürüdüğü halde hiç yorulmamıştı. Gerçi ayaklarında hafif bir uyuşukluk vardı; birbirlerine dolaşarak, bir tuhaf yürüyordu... Uzun torbası yarısına kadar kuru ekmek, eski püsküyle doluydu. Koynunda da, iri yamalar-

la kaplı kaftanının, koyun postundan hırkasının ve lime lime gömleğinin altında, boynuna asılı bakır haçın yanında muska şeklinde bir beze dikili tam doksan iki ruble ne zamandan saklıydı. İhtiyardı; kadidi çıkmış, kuru ağzı büzük büzük olmuştu. Burnu kemikleşmiş, mantara dönmüş boynu çizik çizik çatlamıştı. Ama bu haliyle bile dinçti, içi rahattı. Eskiden kara olan gözleri şimdi çapaklanmış, benek benek inen perde, görüşünü bulandırmıştı. Gene de şikâyetçi değildi: Havuzu, etraftaki evlere vuran pembe ışığı, hatta açık, berrak göğü seçebiliyordu. Hava iyice serinledi, ağlayan çocuğun sesi daha uzaktan duyulmaya başladı, serin serin yeşillik kokusu geldi... Bir çift güvercin omuz omuza evlerin çatılarının üstünden uçtu, havuzun balçıklı kıyısına inerek başları dimdik su içmeye başladılar.

Demin, köyün ana yolunun kenarında tek duran evin kadınlarının cömertliği tuttu: İhtiyara büyücek bir hasse ile yepyeni bir pantolon verdiler. Evin oğlu bunu yeni yaptırmıştı ama giymek kısmet olmadan kazaya kurban gitmişti delikanlı... Köylülerle yola hendek açarken kayan toprağın altında kalıp boğulmuştu.

Dilenci hem yürüyor hem pantolonu uygun bir fiyata mı okutmalı, yoksa üstündeki partalı çıkarıp kendisi mi giymeli diye düşünüyordu.

Köyün öbür ucuna gelince bozkıra giren dar bir sokağa saptı. Ta uzakta, kurşuni kıraçla yeşeren buğday tarlalarının ardındaki düzlükte batan tatlı Nisan güneşi dilencinin gözlerini kamaştırdı. Gecelemeyi düşündüğü küçük, tenha köy hayli uzaktı. Basılıp çiğnenmekten pırıl pırıl olmuş yolun kavşağında yeni bir evcik vardı. Köyden ayrı duran bu küçücük evi bir yıl önce bir karı koca yapmıştı. O kadar yeniydi ki kenarında, köşesinde hala tahta parçaları, yonga duruyordu. Karı koca çalışkan, sevimli insanlardı, başka marifetleri de vardı: Gizlice votka satarlardı.

Dilenci doğruca oraya gitti: Hem dinlenir hem de ev sahibine pantolonunu satardı belki... Buraya uğramadan geçemez-

di. Evin özel, sessiz sağlam hayatı, yol üstünde oluşu, temiz pencereleriyle guruba bakarken, serinlemeye başlayan havada tarla kuşlarının akşam ötüşünü dinler hali; her şeyi hoşuna gidiyordu. Küçük sokağa çıkan arka duvar gölgedeydi. Evi yaptırdıktan sonra sahibi pencerelerin önünde üç akasya fidanını dikmişti. Üçü de tutmuş, bu yıl dallarını kıvır kıvır, kamış gibi ince, sarımtırak bir yeşillik sarmıştı. Dilenci akasyaları geçerek dehlizden girdi. Dışarının güneşli havasından sonra gözleri kamaştı, çevreyi seçemez oldu. Hâlbuki oda da güneş vardı; ışıkları masanın üstünde duvara asılı küçük teneke lambanın etrafında havada dalgalanan mavi cigara dumanını aydınlatıyordu. İhtiyar, gözleri alışana kadar yerinden kıpırdamadı, köşedeki yeni bakır ikona bakarak önünde eğilip istavroz çıkardı. Sonra torbasıyla değneğini kapının yanına yere bıraktı, yavaş yavaş odadakileri seçmeye başladı. Masanın önünde, tahta sırada, sırtını kapıya vermiş çarıklı, hırpani gocuk giyen bir adam oturuyordu. Karşısındaki kerevette oturan oldukça süslü giyimli kadın ev sahibesi idi.

Dilenci bir daha boyun kırdı ve kadına yavaşça:

- Tanrıya emanet olun; dedi, yeniden eğildi. "İsa dirildi" duasını okumayı düşündü ama çekindi: Zamanı geçmişti artık... Sadece:

- Geçmiş yortunuzu kutlarım; diye ekledi. "Patron evde yok galiba... Yazık!" dedi kendi kendine.

Kadın güzeldi. Boylu boslu, pamuk elliydi; köylü kadınlarına hiç benzemiyordu. Her zamanki gibi iyi, süslü giyinmişti. Boynunda bir inci dizisi, karpuz kollu ince hasseden bluzu ve kırmızı mavi ipekle işlenmiş önlüğüyle brik rengi iri kareli büzgülü etekliği vardı. Giydiği çelik nalçalı botlar kabaydı ama ayağına göre dikilmişti. Saçları derli toplu taranmış, tertemiz yüzü elinde işlediği kocasının mintanı üzerine eğilmişti. Kadın ciddi, birazda durgun gözlerini kaldırarak geleni süzdü, gönül alıcı bir halle selamını karşıladı. Sonra hafif bir iç çekmeyle işi masaya bıraktı, becerikli bir hareketle iğneyi kumaşa sokarak

yerinden kalktı. Yuvarlak kalçalarını oynata oynata, nalçalı kunduraları döşeme tahtasında tıkırdatarak ocağa doğru yürüdü. Duvardaki küçük dolaptan bir çeyreklik votka ile mavi çizgili kalın bir fincan çıkardı.

Dilenci, votka içtiğini haklı göstermek ister gibi:

- Epey yoruldum bugün... diye mırıldandı.

Masanın önünde oturan adamın ona aldırmadığını görünce bozuldu.

Çarıklı ayaklarıyla usul usul yere basarak, çekingen bir halle adamın arkasından dolaştı, masanın öbür ucundaki sıraya oturdu. Ev sahibesi şişe ile fincanı önüne koydu, yeniden işine döndü. Masada oturan iri yarı, dipdiri, tam bir bozkır mujiği olan adam başını kaldırdı, gözlerini kısarak kendi halinde kadeh arkadaşını kurumla süzdü: Önünde bir yarım litrelik vardı çünkü!...

Adamın içkili hali biraz yapmacıktı ama gene de suratı kızarmıştı, gözlerinde sarhoşluğun bulanık parıltısı vardı. Aralanmış dudakları ateşli hastalarınki gibi kavrulmuş, çatlamıştı. İçki masasına yeni oturmadığı halinden belliydi. Dilenci biraz toparlandı, şişeyi fincana usulca boşalttı. Durumunda, karşısındakine "Herkes kendi parasıyla içiyor... Meyhanede kimse kimseye karışmaz!" demek ister gibiydi. Başını kaldırdı, olgun böğürtlen renginde durgun siyah gözleri, bozkır havasının sertleştirdiği kuru yüzü hareketsizdi.

Mujik bu defa karşısında oturanla ilgilenir gibi oldu. Kaba bir sesle, damdan düşercesine:

- E, nerelerde sürttün ahbap? diye sordu. Millet tarlada ter dökerken, sen fırsat bu fırsat hırsızlığa mı çıktın?

- Neden hırsızlık edeyim! diye sakin, alttan cevap verdi dilenci. Altı çocuk babasıydım... Evim barkım, kendime göre düzenim vardı... Düşmez kalkmaz bir Allah...

- Şimdi de körsün. Kör diye geçiniyorsun daha doğrusu... Ama kulübene şuradan buradan neler taşıdığını kim bilir!

- Onu bende arama arkadaş. Tam 10 yıl Hartzev ocaklarında ömür çürüttüm.

- İş mi sanki bu! Senin ocaklarına da...

Adam ağız bozunca kadın sesini yükseltmeden, göz kapaklarını kaldırmadan:

- Ağzından çıkanı kulağın duysun; dedi, işlediği ipliği dişleriyle kopardı. Kötü laf istemem burada. Kocamdan işitmedim bunları.

- Peki peki, sus. Söylemem bir daha hanımefendi hazretleri. Kusurumuza bakma! diye yarı ciddi yarı alayla karşılık verdi mujik. Sonra kaşlarını çatarak dilenciye döndü:

- Toprak!... İş toprakta, toprağı ekmeli... Ocakların ne önemi var bunun yanında.

- Orası öyle... Toprağı olan için öyle.

- Dur, sözümü kesme, senden kafalıyım ben! diye elini masaya vurdu mujik. Sorularıma cevap ver: Askere gittin mi?

- Gitmez olur muyum? Kont Rumyantzev - Zadunayski alayında çavuştum ve...

- Kes, uzatma. Hangi yılda aldılar?

- 76'da...[23] Kasımda...

- Ceza falan aldın mı?

- Hayır.

- Üstlerinin emirlerini yerine getirir miydin?

- Daima. Yeminliydim...

- Şu boynundaki yara izi ne?... Benim gözümden bir şey kaçmaz ahbap, anladın mı? Yokluyorum seni.

Adamın kaşları çatıktı ama sesindeki amir havası kaybolmuştu, daha sade konuşuyordu. Cigara dumanı arasından deli deli bakan herifin yüzünü akşam güneşi yaldızlamıştı. Başını ev sahibesine çevirdi:

- Ben bunun içini dışını görüyorum! Dedi. Bende yoksulum, fakirim ama böylelerinin kaçının hakkından geldim. Boşa harcamadık bu ömrü biz...

23 1876.

Yeniden kaşlarını çatarak dilenciyi süzdü:

- Kutsal haça, İncil'e el bastın mı?

- Elbette.

Votkasını usulca dikleyip içen dilenci ağzını kolunun yeni ile sildi; ağırbaşlı bir halde oturuyordu. Yüzü donuktu, ilgisiz bir halle önüne bakıyordu. Mujik bulanık gözlerini ona çevirdi:

- Ayağa kalk!

- Gürültü etmeyeceksin demedim mi sana adam! diye sakin bir tavırla susturdu onu kadın.

- Sende ne çok karışıyorsun Allah'ını seversen! Mujik onu iter gibi elini salladı.

- Kalk ayağa diyorum sana!

- Ne oluyorsun be arkadaş?... Nedir bu vallahi... diye kekelemeye başladı dilenci.

Mujik bu defa bağırarak tekrarladı:

- Kalksana! Sual soracağım sana.

Dilenci isteksizce doğruldu. Olduğu yerde ayak değiştirerek bekliyordu.

- Vaziyet al! Hah şöyle. Kafa kâğıdın var mı?

- A, polis misin sen?!...

- Kapat çeneni, gevezelik istemem. Senden kat kat kafalıyım, gene de büyüğe saygı nedir bilirim. Davran bakalım.

Dilenci kaftanıyla koyun postundan hırkasının kopçalarını uysal uysal çözdü, koynunda uzun uzun bir şeyler aradı. Sonunda solmuş kırmızı mendile sarılı bir kâğıt çıkardı.

- Ver şunu.

Dilenci mendilini açarak üstü yıpranmış gri renkli, üstünde iri bir mühür bulunan küçük defteri alıp adama uzattı. Öteki, defteri eğri büğrü parmaklarıyla açtı, gözünden uzaklaştırarak okur gibi bir hal aldı, bir süre baktı. Sonra kavrulmuş dudaklarını güçlükle kıpırdatarak:

- Pekâlâ. Gördüm. Her şey tamam. Al, dedi. Bende fakirim; belki iki bahardır toprağımı ne sürüyor ne de ekiyorum. Bıçak-

sız vurdular beni... Köpoğlunun ayaklarına kapandım!... Benim gibi paha biçilmez adama yaptılar bunu!

Ani bir hiddetle yerinden fırlayarak:

- Söyle, neler çaldın! Söyle yoksa şurada ezerim seni!... diye haykırdı. Her şeyi biliyorum, başımdan geçti çünkü... Bende feleğin sillesini yedim. Hayatı bize ulu Tanrı verir ama almak namussuzların elinde... Ver torbanı!

Ev sahibesi bu defa bir şey söylemedi, sadece başını salladı, işlediği parçayı kendinden uzaklaştırarak inceleyen gözleriyle süzdü. Dilenci sessizce kapıya gidip torbasını aldı, mujiğe verdi. O da üstünü eliyle bastırarak yanına koydu.

- Eh, bu da oldu; dedi. Şimdi otur, biraz laf edelim. Ben bu işi bildiğim gibi hallederim, hiç merak etme.

Gözlerini masaya dikmiş susuyordu. Sonra:

- Bahar... diye mırıldandı. "Uğursuz Cumartesi geldi, çalışmazsın tarlada..." Parmaklarını şıkırdatmaya çalışarak, önünde birisi varmış gibi:

- Döktür!... diye bağırdı.

"Oyuna kalktı bayan,

Mavi parmakları..." Gene sustu.

Kadın işlediği yeri yüksüğüyle bastırıp düzelttikten sonra doğruldu:

- Ben ineği sağmaya gidiyorum, dedi. Gelene kadar ışık yakmayın. Sarhoş halinizle bir de yangın çıkarmayın başıma.

Mujik toparlandı. Alınmıştı.

- İlahi yenge! Yangın çıkaracak adam mıyız?... Galiba kocacığını özledin de...

- Sen her şeye burnunu sokma, dedi kadın. Kocam iş için şehre gitti. Meyhanelerde sürtmez o.

- Sürtmeyip ne yapalım? Dedi mujik. Yol kesmeye mi çıkalım? Ama sizin gibi iblislerin umurunda mı?

Ev sahibesi süt bakracını alıp çıktı. Odanın içi yavaş yavaş kararıyordu. Çıt yoktu etrafta, bahara has yumuşak karanlığa

pembemsi bir ışık yayılmıştı. Mujik masaya abanmış, sönmüş cigarasını ağzında çekiştirerek uyukluyordu. Dilenci iki duvarın arasındaki karanlık köşeye yaslanmış, sessizce, kımıldamadan oturuyordu. Yüzü fark edilmiyordu.

- Bira içer misin? diye birden sordu mujik.

Karanlık köşeden pesten bir cevap çıktı:

- İçerim.

Mujik bir an sustu. Sonra tasalı, düşünceli bir halle:

- Serseriyiz... Sen de ben de!... dedi. İt kopuk, el açan insan döküntüsüyüz... Öff... Sıkıldım seninle burada be!

- Doğrusun...

Kısa sessizlikten sonra mujik yüksek sesle:

- Birayı severim ben; dedi. Bulundurmuyor kaltak... Yoksa bira içerdim. Bir iki lokma bir şeyde yerdim... Açlıktan karnım zil çalıyor. Birayla hoş olurdu. Karının suratı hiç fena değil, ne dersin? Böylesini koluma takıp... Dur, nereye?... Otur, otur; sustum. Körlere saygım var. Bir zamanlar bayram günleri avlumda sofra kurdururdum ben... Avlumuzun bir ucundan öbür ucu görünmezdi!... Sofraya on beş, yirmi âmâ oturtturdum. Manzume, ilahi okur, ağız dolusu teşekkürlerle giderlerdi evimden... Manzume ne bilir misin?... Tanrı Kulu Aleksey'in manzumesini pek severim. Ver fincanını, doldurayım. Benden olsun bu sefer.

Dilencinin elinden fincanı aldı, iyice koyulaşmış ışığa tutarak kendi şişesinden yarısına kadar votka koydu. Dilenci doğruldu, mujiğin önünde eğilerek dibine kadar içti, tekrar oturdu. Mujik ihtiyarın torbasını kaldırıp kucağına aldı. Hem çözüyor hem:

- Ben seni ilk gördüğüm anda içini dışını anladım... Biz seninle denk değiliz... diye geveliyordu. Benim yeteri kadar param var; yüreğim geniş benim, dilediğim gibi yiyorum paramı... Her yıl bir at, en iyilerinden bir koyun okutur, keyfimce yerim. Yaa!... Karşında kim olduğunu çaktın mı şimdi? Ama sana acıyorum doğrusu, halinden anlıyorum çünkü. Bahar gel-

di mi, senin gibilerin binlercesi yollara dökülür... Çamur, toz, toprak... Yürü babam yürü... Herkesin önünde belini kır; verende olur, vermeyende... Bilmez miyim kardeşlik!...

Mujiğin sesi acıklı, gözleri doluydu.

- Yo, bahar mevsimi zararsız, iyidir; dedi yavaşça dilenci. Tarladan bazen yalnız başıma yürürüm; etrafta ne in ne cin var... Güneş ılık ılık, içimi ısıtır... Dediğin gibi, bugünler de benim gibilerin binlercesi, belki de koca Rusya'nın yarısı yollara, el açmaya dökülür...

Mujik dinlemeden önceki konuşmasına döndü:

- İki beygiri sattım; haberin var mı?

Önüne koyduğu torbadan kuru ekmek parçaları, buruşmuş bir yelek, kadınların verdikleri hasse parçasıyla pantolonu, bir de çarık çıkardı.

- Şu pırtılara bakayım bir... A, pantolon bu be! Dur hele, parayı denkleştirip alayım şunu. Ne istersin buna?

Dilenci biraz düşündü:

- İki papele bıraktım.

- Üç olsun! Dedi mujik. Yerinde doğrularak katladığı pantolonu altına sürdü. Aldım. Peki, bu çarığın teki nerde? Yepyeni çarık... Çaldın yüzde yüz! Olsun. Şu tatlı bahar günlerinde benim gibi yüreğe zehir akıtıp açlıktan gebermektense çalmak daha iyi. Beş paralık bir çoban parçası bile boş durmaz bu zamanda... Ben beygirimi sattım şu zıkkımın uğruna; oysaki hayvanların değeri insanlardan da yüksek! Bizim gibi rençberler anlar bunu. Hadi bir manzume söyle bana! Söyle yoksa gebertirim seni... Canım sıkılıyor be!...

Dilenci hafif, titrek ama alışık bir sesle okumaya başladı:

- "İki kardeş vardı,

Tanrının yarattığı kardeşler..."

- "...yarattığı kardeşler..." diye tiz, acıklı bir sesle katıldı mujik.

Dilenci kilise ilahilerinin okunduğu bir düze makamla de-

vam etti:

- "Biri yoksulun fakiri,

İrinli cüzzam hastası..."

- "Öteki de zenginin alası..." diye hüzünlü makama hiç uymayan bir sesle bastırdı mujik. – Hadi daha hızlı!

Sesi birden kopuverdi:

- Boğuluyorum ihtiyar, içim keder dolu... Âlem bayram edip ekin ediyor; ben kuru toprağı kemiriyorum. İkinci baharda toprak anacığımın bağrını boş bıraktım... Ver fincanını; çabuk ver yoksa vururum seni! Aç pencereyi!

Dilenci hep aynı uysallıkla fincanını verdikten sonra pencereye davrandı. Pencere yeni olduğu için çerçevesi şişmişti, birden açılmadı. Sonunda gevşeyip açılınca içeriye tarlalardan gelen tatlı serin hava doldu. Gurubun donuk pembeliği sessiz, mutlu, döllenmiş tarlaların üstünde belli belirsiz bir çizgi halinde titreşiyordu. Uzaktan tarla kuşlarının yarı uykulu sesleri geliyordu.

Mujik dilencinin önüne dolu bir fincan sürdü. İçten:

- Söyle Lazar'ım,[24] söyle kankardeşim! Dedi. İkimizde yani... Yo, gene sen benim yanımda sadece bir serserisin! Çünkü ben toprak üstünde çalışan, yoksulları doyuran bir adamım.

Kendini atarcasına sıraya çöktü, tekrar dilencinin torbasını karıştırmaya başladı:

- Bu da ne?... diye hasse parçasını gurubun son ışıklarına doğru çevirdi.

- Bez işte... Köydeki kadınlar verdiler; dedi dilenci.

Sarhoş olduğunu, her şeyin gözünün önünde dönüp sallandığını, buradan gitmek gerektiğini hissediyordu. Herifin altından torbasından çektiği pantolonu kurtarmanın çaresini düşünüyordu. Adamın birdenbire masaya indirdiği yumruk ve gürleyen sesiyle zıpladı.

- Ne bezi?... Yalan... Ölü kefeni bu!...

Sesinde gözyaşlarının titreyişi vardı. Bir an sustu; tarla

24 İncil de adı geçen Lazar kastedilerek körlere verilen isim.

kuşlarının son, uykulu ötüşünü dinler gibiydi. Sonra torbayı öteye iterek dağınık saçlı kafasını salladı, ağlamaya başladı. Derin bir acıyla:

- Tanrıya başkaldırdım ben; günahkârım... dedi, gırtlağını temizledikten sonra gür, oldukça düzgün bir sesle okumaya başladı:

- "Dünyaya getirdi anam,
Benim gibi uygunsuzu.
Bütün acıları çektim,
Bütün kederleri tattım,
Hiçbir yerde saadeti bulamadım.
Söylerdi bana
Zavallı anam,
Tekrarlardı her zaman:
- Böyle olacağını bilseydim
Doğurmazdım senin gibi
Bir evladı, asla!"

Adam sustu. Sonra hıçkırıklar arasında:

- Günah dolu içim; fesat, kötülük dolu... diye inledi ve birdenbire tüyler ürpertici bir kahkahayla el çırpmaya koyuldu.

- Bana bak dilenci, ver bana paranı. İçini dışını görüyorum: Paran olduğunu biliyorum. Olmamasına imkân yok. Ver, Tanrı aşkına ver!...

Sallanarak yerinden kalktı. Dilenci de doğruldu, ayakları korkudan tutmaz oldu, baldırlarında acı bir sızı duydu. Loşlukta belli belirsiz seçilen mujiğin gözyaşlarıyla ıslanmış yüzünde çılgınlık vardı. Kısılmış sesle:

- Ver! diye tekrarladı. İsa'nın kutsal Anasının aşkına ver!... Gördüm, elin göğsüne gitti, memelerini yokladın. Var demek, hepinizde var zaten. Ver, ne yapacaksın parayı sen?... Bir ayağın çukurda, bende sayende yeniden adam olur, dirilirim. Güzellikle ver kankardeşim; günaha sokma beni!

- Olmaz; veremem! Dedi dilenci. Sesi hafifti, adeta ilgisiz-

ce konuşuyordu.

- Ne demek o?

- Olmaz diyorum. On iki yılda topladım bunları... Kıyamam.

Kısa bir sessizlik oldu.

- Vermeyeceksin demek, öyle mi? Dedi kısık sesle mujik.

Öteki duyulur duyulmaz, ama kararlı, kesin bir şekilde:

- Hayır, dedi.

Mujik uzun zaman sessizce, kıpırdamadan durdu. Karanlıkta ikisinin kalp atışları duyuluyordu. Sonunda mujik çılgınca bir kadere boyun eğişle:

- Sen bilirsin; dedi. Öleceksin öyleyse... Bir taş alıp vururum seni.

Yalpalayarak kapıya yürüdü.

Karanlıkta dimdik duran dilenci geniş bir el hareketiyle istavroz çıkardı. Mujik dışarıda kafasını öne eğmiş tos vuracakmış gibi pencerenin önünde dolaşıyordu. Bir takım sesler duyuldu: Temelden bir taş söküyordu besbelli... Bir an sonra kapı yeniden açılıp kapandı. Dilenci durduğu yerde daha çok dikleşti.

Ellerinde kocaman beyaz bir taşla dilenciye yaklaşan mujik kavrulmuş dudaklarını güçlükle oynatarak:

- Son defa söylüyorum!... diye mırıldandı. Kardeş...

Dilencide ses yoktu. Yüzü seçilmiyordu. Mujik sol elini birdenbire havaya kaldırdı, ihtiyarı ensesinden yakaladı, öteki başını geri çekmeye çalışırken soğuk taşı yüzüne yapıştırdı. Dilenci geri sıçramak istedi, yapamadı, düştü. Düşerken çarığı masaya takıldı, kafası ilkin tahta sıraya sonra yere çarptı... Mujik üstüne çullandı, taşı gırtlağına bastıkça bastı.

On dakika sonra küçük evden epey uzaklaşmış, karanlık düz geniş tarladan yürüyordu. Gök yıldızlarla bezenmişti; hava serindi, toprak burcu burcu maden kokuyordu. Mujik iyice ayıktı; öyle hızlı, çevik adımlarla yürüyordu ki bu gidişle daha

yüz verst alabilirdi! Avcunda dilencinin boynundaki haçtan kopardığı muskayı sımsıkı tutuyordu.

Bir an sonra buruşuk bez parçasını karanlığa, kabarık, işlenmiş toprağa fırlatıverdi... Gözleri baykuş gözü gibi görmeden öne bakıyordu, kenetlenmiş dişleri birbirine geçmişti adeta. Evde şapkasını çok aradığı halde karanlıkta bulamamıştı. Başı soğuktan donmuş, taş kesilmişti sanki...

PRENSLER PRENSİ

Aydınlık bir Eylül günü Lukyan Stepanov, Galino çiftliği sahibi Bayan Nikulina'yı ziyarete gelmişti.

Mandırasından Galino'ya 15 verstlik[25] yol boyunca canından çok sevdiği atlarını koşturmaya kıydığına göre ziyaretinin sebebi pek önemli olmalıydı.

Doru aygırı, gözlerinden alevler saçarak tok nal vuruşlarıyla avluya birden daldı, duvarın yanındaki sundurmanın önünde durdu. Çiftlik sahibine özel bir saygı gösterenler taşıtlarını binanın girişine kadar sürmezlerdi.

Lukyan Stepanov küçük koşu arabasında, bir kenardan öbür kenara uzatılmış düz tahtadan yere atladı. Ahırdan çıkan evin küçük beyi lise öğrencisi Seva, misafirine takıldı:

- Vah vah, bu ne hal Lukyan Stepanıç! Minderinizde mi yok; kuru tahta üstünde bu kadar yol!... Ben bile dayanamam.

Aygırını önü açık arabaya bağlayan ihtiyar:

- Aldırma, dedi. Hem sana bir şey söyleyeyim mi?

Lukyan Stepanov söyleyeceğini hemen söylemedi; hayvanını özenle bağlaması hayli uzun sürdü. Daha sonra yere sümkürdü, burnunu kaftanının yeni ile sildi, elini Seva'ya uzattı.

- Sana bir söyleyeyim mi, diye tekrarladı. Siz beyler, elinizdeki tek minderi bile hem başa hem kıça kullanırsınız. O yüzden de iki yakanız bir araya gelmez.

Arabadan ufak ama şişkince bir kese aldı, gocuğunun cebine sokarak köşke doğru yürüdü. Üst üste giyindiği için pek iri, pek şişman görünüyordu. Kalın podyovka'sının üstüne ayrıca koyun postundan gocuk geçirmiş, kulaklarını örtmek için şapkasının altına kocaman kırmızı mendil sarmıştı. Ayaklarında ağır, kaba kunduralar vardı.

25 Bir verst = 1066 metre.

Seva gene takıldı:

- Bu havada üşümekten mi korkuyorsunuz Lukyan Stepanıç?

- Yaş sekseni geçti oğul. Sen benim yaşıma gel, görüşürüz o zaman.

- Peki, kulaklarınızı niye bağladınız; ağrıyor mu?

- Yo. Hamdolsun hiçbir yerimde, ağrı mağrı yok. Olmasın diye koruyorum kendimi. Siz beylerin umursamazlığına bakarak ders alıyoruz. Kimi dikkatsizlikten, kimi zıpırlıktan korunmaya önem vermiyorsunuz.

Salona girdiler. Ev sahibi Bayan Nikulina ile büyük oğlu Mika ve kızı Lülü az sonra geldi.

Mika miyop, saçları dökülmüş, bıyıklı bir gençti. Kız kardeşi Lülü'nün yüzü ince, solgundu; nazlı, yumuşak hareketleriyle tam bir kadındı. Dalgın bir halle tüylü atkısına sarılıyor, arada bir yapmacık ürpermelerle omuzlarını oynatıyordu.

Bayan Nikulina misafire beyaz ekmekle şarap sundu. Bilgiç bir tavırla tarım işlerinden bahsetmeye başladı. Seva, içi gülen gözlerini Lukyan Stepanov'un güneşten yanmış yüzüyle burnuna dikmişti. Üstü altın sarısı, pul pul, morlaşmış burnunun derisi soyuluyordu. Mika masaya eğilmiş, avuç şeklindeki cigara tablasına cigaranın külünü silkeliyor, bir yandan da masa örtüsünün üstünde ekmek kırıntılarıyla ufak yuvarlaklar yapıyordu. Annesi buna fena halde kızardı. Lülü ayaklarını altına almış, büzüldüğü kanepenin kenarından mahzun, dalgın bakışıyla Lukyan Stepanov'un çay içişini seyrediyordu.

İhtiyarın keyfi yerindeydi, kocaman açtığı dişsiz ağzında pembe, dümdüz diş etleri görünüyordu. Nikulin'lerin hepsi bu adamın durup dururken ne diye geldiğini fena halde merak ediyorlardı. Acaba çiftliği satın mı almak istiyordu?... Keşke böyle bir şey olsaydı!...

Çiftlik sahibesi, aklınca ustalıkla konuyu çiftlik, arazi satışı işlerine getirdi, bulundukları duruma göre uygun bir müş-

teri çıkarsa malını mülkünü seve seve satacağını açıkladı. Söz arasında:

- İnanır mısınız Lukyan Stepanoviç, dedi, bu zamanda, hele bizdeki adamlarla varımızı yoğumuzu paraya çevirip bankaya yatırmak en emin yoldur; diye bir fikir ortaya attı.

Ama Lukyan Stepanov onu pek dinlemiyor, boyuna atlarından, hasadından dem vuruyor, beyaz ekmeği avurtlarına doldurarak büyük bir iştahla çayını içiyordu. Arada bir masanın ortasındaki kristal reçelliğin kenarında duran gümüş kaşığı kabın içine daldırarak bir kaşık reçel alıyor, kendince kibar bir hareketle, sapına kadar ağzına sokup tekrar kaba bırakıyordu. Bir aralık Bayan Nikulina'nın anlattıklarıyla ilgilenir göründü. Gereksiz yerlerde hayret gösterdi, elini dizine vurarak dilini şaklattı. Sonra birdenbire kadının sözünü keserek gene kendinden konuşmaya başladı.

Lukyan Stepanov çay bardaklarını arttırdıkça hırkasının düğmelerini çözdü; içinden solmuş basma mintanı göründü. Ortası dazlaşmağa başlayan kafasını kulaklarını sardığı mendille siliyordu.

Karşısındakiler, "Dipdiri herif... Bir sakalı aklaşmış; hepimizi götürür!" diye adeta gıpta ile düşünüyorlardı.

Gerçekten, seksenlik olduğunu söyleyen Lukyan Stepanov'un sakalında hala tek tük sarımtırak teller vardı, omuzları dimdikti. Yalnızca gözlerinin sönüklüğü ile karnının çöküklüğü yaşını belli ediyordu.

Lukyan Stepanov ev sahiplerinin onu incelediklerinden habersiz, çayını bitirir bitirmez yerinden fırlayarak antreye gitti ama hemen döndü. Elinde, gocuğunun cebinde sakladığı kese vardı. Keseyi masaya bıraktı, gülümseyerek ağzını çözdü: İçi gümüş ve altın para doluydu. O zaman Nikulin'ler, ihtiyar mandıra sahibinin kibar komşularına gösteriş yapmaya, parasıyla övünmeye geldiğini anladılar.

- Sattığım arpanın kaparosu... Para değil bu... diye memnun bir halle güldü Lukyan Stepanov.

Çevresindekilerin şaşkınlığını; hem kıskanç hem saygılı bakışlarını farkedince büsbütün kasıldı, kurnazca göz kırpıp pembe diş etlerini göstererek sırıttı. Ziyaretinin maksadı gerçekleşmişti, artık gidebilirdi. Kalktı.

- Sizlere doyum olmaz ama ne çare gitmem gerek. İnşallah Pokrov günü[26] gene uğrarım! diye kimse onu çağırmadığı halde keyif bağışlarcasına söz verdi.

Nikulin'ler, onları hayal kırıklığına uğratan misafirin antrede gocuğunu giymesini bile beklemeden içeri girdiler. Antrede yalnız Seva kalmıştı. Delikanlı portmantonun yanındaki peykeye oturdu.

- Yaşınızın sekseni geçtiği söylüyorsunuz Lukyan Stepanıç, diye başladı. Ölümden hiç korkmaz mısınız? Ama doğruyu söyleyin.

- Dur, giyineyim de konuşuruz.

Lukyan Stepanov kulaklarını az önceki gibi sımsıkı sardı, şapkasını kaşlarının üstüne indirdi. Hırkasını kasıkları hizasında yün kuşakla sıktıktan sonra sırtına gocuğunu geçirdi. Bütün bu uğraşma onu iyice yordu. Tıkanarak Seva'nın yanına peykeye bıraktı kendini.

- Ölüm mü dedin?... Tuhafsın be! Ölümden korkmayan var mı? Ama korksan da korkmasan da kaçamazsın ondan. Varını yoğunu da burada bırakacaksın. Öyle değil mi?

Seva karşılık vermedi. Kısa sessizlikten sonra:

- Bu kadar parayla nasıl yola çıkıyorsunuz; dedi. Hele bu zamanda... Soyarlar, öldürürler...

Lukyan Stepanov omuz silkti:

- Yanımda para olduğunu bilen yok ki. Bilseler de peşimden yetişemezler. Şu aygırı görüyor musun? Senin dedenin düğün alayında yoktu böylesi!

Lukyan Stepanov avluya çıktı, arabasına ata atlar gibi atladı, hayvanı olanca hızıyla sürdü. Ama kiliseyle hasat yerini

26 Meryem Ana'ya ait bir yortu.

geçince, onu görecek kimse olmadığına emin olduktan sonra ağırlaştı.

Nikulin'lerin salonunda akşam güneşinin ışınları, ince bir şerit halinde ortalık kararana kadar cigara dumanıyla dolu havada asıla kaldı. Seva piyanoya geçip belki birinci defa notasının sadece ilk sayfasını söktüğü Ay Işığı Sonatını çalmaya başladı ve bıraktı. Bayan Nikulina, kaderin haksızlığına uğramış insanların vakur, hüzünlü haliyle yıkanmış çay takımlarını kuruluyordu. Bir aralık bir şey hatırlamış gibi oda hizmetçisini çağırdı, Lukyan Stepanov'un ağzına daldırarak reçel yediği kaşıkla reçel kabını uzattı. Tiksintiyle:

- Reçeli çöp tenekesine at; kapla kaşığı da kaynar su ile iyice yıka! diye emir verdi.

Lülü, büzüldüğü köşeden kalktı, yüzünü buruşturarak:

- Öff... Bıktım şu müzisyen bozuntularından!... diye kardeşine taş attı, hışımla odadan çıkarak bahçeye indi.

Ihlamur yolundan, yere dökülmüş altın sarısı, pembe, kızılyapraklara basarak ağır ağır yürüdü. "Sonbahar... Dökülüyor yapraklar zavallı bahçemin..." şarkısını yüksek, pürüzsüz bir sesle okumaya başladı ama devam edemedi, sustu. Leylak kümeleri arasındaki kumlu patikaya saptı ve bir banka oturup birdenbire bir ağlama nöbetine tutuldu. İçinden kopan haykırışları bastırmak için mendilinin kenarını dişliyordu. Akşamın son ışığı parlak bir çizgi halinde bankın yanında eski, rengi belirsiz masaya yayıldı. Kara, boncuk gözlü, ufacık bir kuş sallandığı ağaç dalından sessizce masaya kondu, bir iki kere yan yan zıplayarak ağlayan kıza merakla baktı.

Avusturyalı avcıların giydikleri biçimde spor ceketle uzun çizme giyen Mika; kırk yıllık çiftçi haliyle, döğenin tek düze uğultusunun geldiği harman yerine gidiyordu. Işıklı, sakin akşam öylesine sessizdi ki döğenin sesi kuru, çıplak tarlanın ta öteki ucuna kadar yayılıyordu. Havada yumuşak bir örümcek ağı, yıldız gibi ışıldayarak sallanıyordu.

Birkaç gün geçti. Nikulin'lerin evinin önünde öğle vakti bir troika durdu. Arabacı yerinde heykel azametiyle oturan troikacı kolsuz siyah kadife bir hırkayla kanarya sarısı ipekli mintan giymişti. Şapkasında bir tavus tüyü vardı.

Nikulin'ler ana kız yasta oldukları için siyahlar giymişlerdi. (Şık bir yol kıyafeti olmayınca akrabadan birisinin ölümü işe yarıyordu doğrusu!)

Bayanlar tüllerini indirmiş, ince ajurlu eldivenlerini giyerken tatlı bir hüzünle çiftlik adamlarıyla vedalaşıyorlardı. Bayan Nikulina bir yandan hizmetçinin şemsiyelerle pelerinlerini arabaya koymayı unutup unutmadığını, ölen Bay Nikulin'in brik rengi battaniyesini nasıl katladıklarını kontrol ediyordu.

Seva, zayıf, sinirli kısrağına binerek 20 verst ötedeki istasyona tek başına gitmeye karar verdi. Tren akşam, saat yedide kalkacağı halde Nikulin'ler öğleden sonra, ikide yola çıktılar; vakit çoktu. Seva, Lukyan Stepanov'un mandırasına yaklaşınca hayvanını yavaşlattı, troikanın bozkırda, biçilmiş çavdar tarlaları arasında kaybolmasını bekledi. Sonra her yanını pelin otu bürümüş, çukur, oyuk dolu mandıra yoluna saptı.

Sıcaktı. Patates kaldırılmış nadaslı tarlaların kuru toprağı ve uzaktan beliren kavakların gümüş parıltısı göz alıyordu. Seva'nın karşısına yerden bitmiş gibi, tozlara bata çıka, yaşı üçten fazla olmayan bir oğlan çıktı. Sarı beyaz; topaç gibi bir yumurcaktı. Kirden rengi gitmiş mintanı, koca kasketiyle çocuktan çok yaşlı bir cüceye benziyordu. Başını yana eğmiş, gözünün doğrusuna yürüyordu. Seva gülerek arkasından baktı:

- Yolunu şaşırırsan yandın, bücür!... diye seslendi peşinden.

O gün yortu günüydü. Mandıra öğleden sonra içinde kimse yokmuş gibi ıssızdı. İşte yüksek çitiyle mandıranın avlusuna giriş kapısı... Avluda bir sürü araba, taştan kırk kovalık koca bir yalak... Yıllardır kurumuş kuyunun sırığı, zamanla saçakları mora dönmüş samanla örtülü çatının altında eski ambar yapılarının gölgesi...

Ambarların gerisinde, bozkır köylüsüne ait olmadığı anlaşılan, derin temelli, şehir tipi yeni bir ev azametle yükseliyordu. Henüz boyanmamış damın yeni tenekeleri güneşte pırıl pırıldı. Daha ötede kapkara hantal bir kulübe görünüyor; önünde, besbelli nazarlık olarak, bir direğe asılı atmaca leşi sallanıyordu. Kulübenin yakınında, yer yer kaz tüyleri serpilmiş balçık topraklı kıyısıyla sığ bir havuz vardı; güneşte suyu, olduğundan daha temiz ve berrak görünüyordu.

Avlunun öbür ucunda, mandıranın Baron Akçasov'un malı olduğu zamandan kalma yıkık bir kalenin taş duvarının kalıntısı göze çarpıyordu. Çoktandır yerinde yeller esen yapının bir türlü görünmeyen çatı kirişleri iskelet kemiklerine benziyordu. Avlunun bütün kapıları ardına kadar açıktı. Ortalık yıllanmış, kaskatı gübre yığınlarıyla doluydu.

Lukyan Stepanov bütün azametiyle sopasına dayanmış, avlunun ortasında tek başına duruyordu. Az ötede, besbelli anasının bir kovaya oturttuğu bir bebek sessizce uyukluyordu. Saz benizliydi; başında renkli başlık vardı. İnce bir örtüyle sarılmış, yırtık gömleğinden şiş karnı fırlamıştı. Başka bir çocuk da tombul ayağını taş merdivenin basamağına koymuş, yan yan yukarı çıkmaya çabalıyordu. Etraf uyuyan insanlarla doluydu.

O sırada avluda Lukyan Stepanov'un on altı kişilik ailesinden başka, misafirliğe gelen sağdıcıyla karısı da vardı. Hepsi yemekten sonra mahmurlaşmış, sere serpe uzanmış kestiriyorlardı. Yalnız Lukyan Stepanov, çakır keyif olduğu halde ayaktaydı. Sallanmadan, dimdik duruyordu: Biraz yüzü kızarmıştı, o kadar. Her zamanki gibi malın başındaydı.

Seva avluya girince Lukyan Stepanov rahat adımlarla yanına geldi, elini sıktı. Sonra eğerin altında ter içinde kalan kısrağa baktı. Dudaklarında ince bir gülümseme belirdi:

- Moskova'ya şarkı dinlemeye... Öyle mi küçük bey?

Sundurmanın altında zincire bağlı birkaç çoban köpeği gelen atlıya havlamaya başlayınca Lukyan Stepanov elinde-

ki değneği onlara doğru salladı. Köpeklerin hemen yanında, ipek gibi parlayan yumuşak kara sakallı sağdıç sırt üstü derin bir uykuya dalmıştı. Arabada, tam güneşin altında, Lukyan Stepanov'un büyük oğlu, yeşiller giymiş karısıyla yatıyordu. Erkeğin sırtında lacivert atlastan mintan, ayaklarında kenarları renk renk yün çorap ve nalçalı kundura vardı; çoraplarının konçları kunduranın kenarına doğru kıvrılmıştı. Karı koca yüzükoyun yatıyordu, erkeğin bir kolu kadının omuzundaydı. Aileden geri kalanlar çimenliğe serilmişti. Güneşten korunmak için kadınlardan kimi eteği, kimi de önlüğüyle örtünmüştü.

Lukyan Stepanov misafiriyle uyuyanlar arasından geçerken:

- Bir omlet yaptırayım; yer misin? diye sordu.

Seva gülerek teşekkür etti:

- Şimdi yemek yedik.

- Çay?

- Çay da istemem.

- Peki, öyleyse jambon falan getirteyim...

- Çok teşekkür ederim Lukyan Stepanıç; canım bir şey istemiyor. Hem istasyona geç kalmayayım.

- Demek öyle, Moskova'ya yolculuk ha?

- Evet. Zaten geç kaldım, okul başlayalı çok oldu.

- Yaşıyorsunuz! Dedi Lukyan Stepanov. Sesinde hem kıskançlık, hem de gizlenmeyen bir alay vardı.

- Okul, ders... Benim gördüğün, şu mandırada yalnız nakit olarak belki kırk binden fazlası yatıyor. Bugüne bugün prensler prensiyim ama bir yere gittiğim yok. Bunca zaman arzuladığım halde Kiev'e[27] bile gidemedim. Senin okulundan önemli bu. Hadi gel de yeni evimi gezdireyim.

Yürüdüler. Evin önünde, yer yer pamuğu fırlamış partal bir yorganın üstüne serilmiş darı kuruyordu. Lukyan Stepanov sopasını sallayarak darıya üşüşen uzun bacaklı piliçleri kova-

27 Rusların en eski manastırları Kiev'dedir.

ladı:

- Kiş-kiş!... Yok olasıcalar siz de...

Taraçanın geniş merdiveninden büyük bir hole girdiler. Henüz tahtaları döşenmemiş hol evi ikiye bölüyordu. Yere eski araba tekerleklerinin kırık parçaları, çatlamış, işe yaramayan fıçılar, tuğla parçaları ve kireç yığılmıştı. İki yandan, açık kapılardan boş odaların içi, fayans sobalar, soba nefesliklerinin bakır kapakları, mavi kâğıtla kaplanmış duvarlar görünüyordu.

Seva etrafa baktı:

- Hala bitmedi şu ev, dedi. Neden?

Lukyan Stepanov sırıttı:

- Neden olacak, gücüm yetmedi; param çıkışmadı... Senin problemler çözmekten, düzgün yazıdan başka derdin yok; ne bilirsin be çocuk!

Seva ihtiyarın yüzüne inanmadan baktı.

- Sahi, niye uzattınız bu kadar? Bitirin de bir an önce yerleşin; temiz gıcır gıcır ev, bundan iyisi can sağlığı!... işittiğime göre, siz kışın şu hasır çardağın altındaki mağarada otururmuşsunuz.

- Yalnız kış değil, bütün yıl. Bizim mağara en âlâ evleri aratmaz oğul! diye karşılık verdi Lukyan Stepanov. Ciddileşmişti:

- İş para değil; şaka ettim. Taşınamıyorum bir türlü bu yeni binaya, onun için gevşettim işi. Daha çok bizim yumurcaklar yüzünden: Biraz büyüyüp adam olsunlar, ondan sonra...

- Ne yumurcakları?

- Torunlarım canım, torunlarım. Sayısını bile bilmem. Sok onları bu eve ne duvar kâğıdından, ne cam çerçeveden hayır kalır!

Lukyan Stepanov'un "Salon" adını verdiği arka odaya girdiler. Yere bir kadın oturmuş, önündeki yeşil otları satırla kıyıyordu. Şirin, yumuşak başlı bir tazeye benziyordu. Seva kıyılan ota baktı:

- Ne olacak bu?

- Domuzlara yem hazırlıyor, dedi Lukyan Stepanov. Sonra, - sıcak burası, dışarı çıkalım küçük bey; diye ekledi.

- Çıkalım ama ben mağaranızı da görmek isterim.

- Olur canım, oraya da götürürüm.

Her yanı yamrı yumru, eskilikten kapkara olmuş çardağın altına girdiler. Oradan yerle bir, çatısı kalın tahtalarla kaplı birkaç basamak inilen bir dehlize giriliyordu. Lukyan Stepanov'un övünmekle bitiremediği mağarası buydu işte. Zamanın aşındırdığı taş basamaklardan indiler. Mağaranın içi kasvetli, karanlık, havasızdı; ışık tavandaki iki ufak pencereden giriyordu. Gözü alışınca Seva, yirmi kişiyi alabilecek upuzun bir ranza gördü. Üstünde eski püskü bir yatak örtüsü, sebze kıymak için tahta bir tabla, yırtık çarıklarla kırık bir beşik gibi bir sürü hırdavat yığılıydı. Seva, tuğlaları yer yer çatlamış kocaman ocağa ve peykesine[28] baktı. Mağaranın büyük kısmını upuzun bir masa kaplıyordu. Ocağın yanında, ıslak toprağın üstünde boy boy bakraçlar, lengerler sıralanmış; bunlarda dizlik, gömlek gibi çamaşırlar küllü suya bastırılmıştı.

Seva yarı ciddi yarı şaka:

- Amma korkunç yer! Dedi. Nasıl yaşıyorsunuz burada?... On altı kişisiniz; bütün kış altalta üstüste... Müthiş doğrusu!

- Ne korkunç, ne de müthiş...

Lukyan Stepanov'un gözleri ocağın altında bir şeye takılmıştı. Birdenbire elindeki değneği salladı. O anda ocaktan külleri savurarak hasta, tüyleri dökülmüş bir güvercin uçtu.

- Korkacak ne var iki gözüm? diye devam etti Lukyan Stepanov. Tam dokuz yıldır yaşıyoruz burada. Tanrı sanada böyle yaşamayı nasip etsin. Bir defa olsun dumanı başımızı ağrıtmadı, başka rahatsızlık da bilmedik hamdolsun! Hem kışın öyle sıcak oluyor ki hırkayla oturamazsın. Biz toprak insanıyız oğlum.

28 Rus köy evlerinde duvar boyunca tuğladan ocaklar yapılırdı. Ocağın bir yanında, sert biçimde peykeler vardı. Kışın bütün aile burada yatardı.

- Ama rutubet var herhalde...

Lukyan Stepyanov gülümsedi:

- İlle kötülemek istiyorsun benim yeraltı sarayımı. Eh, yalan yok bende: Biraz rutubetli... "Gel sana aslanlarımı" göstereyim.

İhtiyar mandıracının "aslanlar" dediği bütün bölgede ün salmış alacakara "bitüg"[29]lerdi. Yeni eve bitişik taştan, üstü ince kereste ile örtülü özel bir ahırdaydılar. Ahır yüksek bir çitle çevriliydi.

Lukyan Stepanov ahırın çift kanatlı kapısının kilidini açtı. Rahat, kullanışlı dört köşe tavlada ufak demir kapılarla kapanan ayrı bölmeler vardı.

- Yeni binaya taşındıktan sonra geceleri burayı kontrol etmek için nasıl bir tertibat yaptım, bak!

Lukyan Stepanov "salon"dan avluya açılan pencereyi gösterdi.

- Ne dersin?... Güzel icat, değil mi? Tanrı hakkı için, Âdem Babamız gibi, cennette yaşıyorum oğul. Prensler prensiyim!

Gözleri gururla parlıyordu. Bölmeler kilitliydi. Lukyan Stepanov ilkin kilidi, sonra kapıyı ardına kadar açarak hayvanın yanına rahatça sokuluyor, boynuna, sağrısına şaplak vurarak okşuyordu. Seva'nın da bölmelerden birine girmek istediğini görünce:

- Girme, sen girme! diye bağırdı. Eşikte dur; ölesiye tepeler canavar... Şakası yok bunların: Benden başkasını sokmazlar yanlarına.

Mateme bürünmüş gibi kapkara, korkunç atların derileri sinirli ürpermeden talaz talaz olmuştu. Bölmenin kenarına duvarı delecek gibi sokuluyor, şimşek çakan gözlerini o yana bu yana devirerek kısık kısık soluyorlardı. Gür, siyah yeleleriyle kuyrukları yere değecek kadar uzundu. Fazla beslenmekten sırtlarında, sağrılarında ve derilerinin altında yağ yer yer tom-

29 Bitüg Son derece güçlü, iri bir at cinsi.

ruklaşmıştı.

- Nasıl, beğendin mi? diye karanlıkta gülüyordu Lukyan Stepanov. Bizim aile bu harayı kuralı yüz yıldan çok oluyor. Bütün eyalette yok bu cins. Ölürken oğlanlarıma vasiyet edeceğim: Cenaze arabama bunlardan üçünü koşsunlar, troika ile uçursunlar tabutumu!

Lukyan Stepanov sedef rengi zarif bir kısrağın bölmesine girdi:

- Bu da baş tacım benim, "İnci"... Uuuhh anam! Hoşuna gider değil mi? Bununla kaşıtmaya bayılır kerata!

İhtiyar gerçekten duygulanmıştı. Her yanı gözden geçirip tavlayı kapadı, kilitledikten sonra keyifli bir şekilde dışarı çıktı. Seva'yı bir türlü bırakmak istemiyordu.

- Acelen ne, küçük budala! Vakit var, bol bol yetişirsin. Gel, karşılıklı birer çay içelim. Peki, istemezsen öyle otururuz. Çene çalarız biraz...

Lukyan Stepanov mağarasından bir sıra getirip oturdu, Seva'yı da yanına oturttu. Memnunlukla geniş bir soluk aldıktan sonra, birdenbire:

- Hey nine!... diye haykırdı. Buraya gelsene kocakarı; yanımıza gel!

Çardağın altından sırtı kamburlaşmış, şişman, gözlüklü bir kocakarı çıktı. Elinde ördüğü yün şiş vardı.

Lukyan Stepanov kadını başıyla gösterdi:

- Bu da benim prensesim. Görmedin mi? Gelmişken onu da gör. Onunda kendine göre ödevi var: Kulübenin arkasındaki gelincik tarlasını bekler.

Kocakarı yaklaşıp efendisiyle misafirinin önünde yarı beline kadar eğildi.

- E, ne var ne yok? diye sordu kocası. Dalga geçmiyorsun orada değil mi? Saldıran oldu mu?

- Yo, şimdilik yok bir şey, çok şükür. Tarlayı beklediğimizi bilirler zaten.

Lukyan Stepanov Seva'ya döndü:

- Az bir şey haşhaş ektim, dedi. Çoluğa çocuğa eğlence olsun diye... Yoksa ben haşhaşa, ay çekirdeklerine filan kulak asmam. Bizim bacaksızlar için yeteri kadar ekerim. Tanrı bize dedelerimizin, dedelerimizin de dedelerinin ektiği mübarek çavdardan ayrılmamayı emretti. Büyüklerimiz bundan başkasını işlemezlerdi ama üç rublelik papelleri cigara kâğıdı yerine sararlardı. Ben de...

Lukyan Stepanov yanında kulak kesilmiş, gözlüğünün altından bakan kocakarıyı yeni farketmiş gibi birdenbire sustu, kaşlarını hafifçe çattı:

- Ne bakıyorsun öyle suratıma, tasvir miyim ben? Bas bakalım, bu kadar dinlediğin yeter.

Eliyle, "Çekil" anlamında bir işaret yaptı. .

Yavaş yavaş akşam oluyordu. Birkaç alakarga yeni evin bacalarının kafesli şapkalarına konmuş gecelemeye hazırlanıyordu. Avluda yatanlar uyanmaya başladı. Hepsi asık suratlı, gür saçlı, güçlü kuvvetli mujiklerdi. Kovanın içinde oturan çocuk, dışarı çıkayım derken kovayla beraber devrildi, avluyu çığlıklarıyla inletti.

Seva kalkarak vedalaştı.

- Hadi selametle, dedi Lukyan Stepanov. Bütün gücün ile okumaya bak!

Seva kısrağına atlayıp havuz bendinden yol aldı. Bozkırı yavaş yavaş akşam serinliğiyle sessizlik sarıyordu. Bendin kenarında kavruk, çıplak bir dalın üstüne üşüşen serçeler akşama has tatlı cıvıltılarla ortalığı çınlatıyordu. Bendin sarımtırak suyunun üstünde binlerce minnacık böcek kaynaşıyordu. Mujiklerden biri havuzda yıkandıktan sonra göğsü bağrı açık, balçıklı kıyıya oturmuş, aksi suya vurmuştu. Oturduğu yerden bozkırın ötesinde, kuru sisin mavimtırak çevresinde turuncu rengi güneşin ağır ağır, erircesine batışını seyrediyordu.

Başında koyun postundan kalpakla şiş dudaklı küçük bir sığırtmaç, biçilmiş limon sarısı tarladan sürüsünü acelesizce

götürüyordu. Birbirlerine sokularak yürüyen koyunlar önlerine çıkan ot saplarını koparıp hızla soluyarak çiğniyorlardı.

Seva mandıra çevresinden çıkınca yeniden geriye dönüp baktı. Buradaki insanların sade, sakin hayatına imrendi ve atını kırbaçladı. Dörtnala kalkınca ardında bıraktığı geniş toz şeridi bir verst kadar uzandı ve ancak akşam karanlığında dağılıp görünmez oldu.

Moskova'da o yıl bütün güz yağmurlu geçti. Çiftlikte kalan Mika'dan ne mektup ne para geliyordu. Annesi onun yeni bir metrese daldığını tahmin ediyordu. Bayan Nikulina o sıralar hastalanmıştı; daha doğrusu misafir kabul etmemek için bir hastalık bahanesiydi bu. Yalnız Jedrrinski adında köklü bir tiyatrosevere evinin kapısı daima açıktı. Şişmanlıktan tıknefes olan Jedrinski'nin yüzü artistlerin ki gibi tıraşlıydı. Hoş fıkraları ve nükteleriyle şehirde ün salmıştı. Kasımda, hiç beklenmezken Lülü Nikulina Jedrinski ile evlendi.

Kış geldi, kar başladı. Bir gece Tverskaya caddesinden arka arkaya, çıngıraklarını öttüre öttüre yıldırım hızıyla birkaç troika geçti. Jedrinski arkadaşlarıyla bazı gecelerini "Strelna"da geçirmeye âdet edinmişti. Genç kayınbiraderi Seva ile o sırada pek sıkı fıkı olduğu için onu da âlemlerinden eksik etmezdi.

Sırtında Sibirya kürkü, ağzında kalın purosuyla karısı ve genç, ufarak bir artistin arasında kızağa kurulan Jedrinski'nin keyfine diyecek yoktu. İki de bir genç ünlü artistin kulağına eğilip bir şeyler fısıldıyor, o da kart çapkının eline fiskeler vurarak kahkahadan kırılıyordu.

Lülü, kuş tüyü kadar hafif, paha biçilmez bir kürke sarılmış, başında ortaçağ resimlerini andıran beresiyle, yüzünü kocaman bir manşonla maskeleyerek diz dize oturduğu genç süvari subayına manalı, yalvaran bakışını dikmişti... Subayın yanında, Katerina devrinden kalma bir kişizadeye benzeyen tanınmış bir opera artisti oturuyordu. Silindir şapkasının altından köylülerinki gibi yuvarlak kesilmiş saçları ensesine iniyordu. Onun sırtında da ayı postundan bir kürk vardı. Lülü'yü

için için kıskandığı halde gözlerine dalgın, ilgisiz bir ifade vermeye çabalıyordu. Lülü can sıkıntısı içinde bunalıyor:

- Aman ne kötü kadınım... Çok, çok kötüyüm!... diye düşünüyordu.

Strelna ile Yar'da[30] hayat gece yarısından sonra başlıyordu. İnsan oraya ayak basar basmaz kendini pahalı sigara, şampanya, kızarmış keklik kokuları... Kuru kar tanelerini silkeledikten sonra kürkünüzü milli kıyafetli gazino adamlarının becerikli ellerine atmak; soğuktan alev alev kızarmış, neşe dolu, ipek hışırtıları içinde fıkırdayan kadınların önünde diz çökerek kürklü botlarını çıkarmak ne doyulmaz zevkti!...

Sıcak ininde soyu sopuyla, danalarıyla yatan Lukyan Stepanov da o saatte üçüncü defadır dışarı çıkıyordu. Kar çıplak ayaklarının altında gıcır gıcır ötüyor, üstünde, siyaha çalan lacivert gökte sayısız yıldızlar parıldayıp titreşiyordu. Lukyan Stepanov mutluydu.

30 Strelna ve Yar, Moskova civarında çigan koro ve orkestralarıyla tanınmış eğlence yerleriydi.

DOZORNİY YOLDAŞ

ANLATAN: N.N.

O sıralar yirmi yaşındaydım. Ablamın Oriov eyaletindeki çiftliğinde oturuyordum. Hiç unutmam, bir gün kitaplarımı koymak için bir rafa ihtiyacım oldu.

- Kostin'i çağıralım; dedi ablam.

Kostin akşam geldi. Rafı ismarladık, konuşinaya başladık. Konuştukça birbirimize karşı ilgi duyduk, sonunda arkadaş olduk.

Kostin yaşıtımdı. Babasının mesleği olan marangozluktan başka bir işi de vardı: Okuma yazmayı kendi kendine öğrendikten sonra işi ilerletmiş, enistemin kilisenin yanında yaptırdığı okula yardımcı öğretmen olarak girmeyi becermişti. Okulda yatıp kalkardı. Artık köylülüğünden utandığı için anasını, ağabeyini ve kız kardeşini köyde bırakmıştı. Ağırbaşlı, iş güç sahibi ağabeyi, küçük kardeşinin hareketine üzülmek şöyle dursun, memnun bile oldu. "Delikanlının aklından zoru var..." diye alay ediyordu onunla. Pek yanılmış da sayılmazdı. Kostin gerçekten oldukça tuhaf bir çocuktu.

Çok uzun boylu, yakışıklıydı; hafifçe kekeliyordu. Kekemelerin çoğu gibi teni şeffaf, pembe beyazdı; kız yüzünü andırıyor, ikide bir kızarıyordu. Son derece çekingen sıkılgandı. Karşısındakinin gözlerine bir saniyeden fazla bakamıyordu. Kendine göre bir iç âlemi vardı: Alıngan, onurlu ve alabildiğine haris, kıskançtı. Her gördüğünü kıskanmaktan doğan budalaca hırsına bir de taklitçilik illetini eklemeliyiz.

Kostin'le iyice tanıştıktan sonra onunla konuşmanın ne kadar zor, sıkıcı olduğunu anladım. Zaten belirli bir konuda konuştuğu yoktu, sadece ahiret suallerine tutardı sizi. Her şeyin aslını astarını, nedenini öğrenmeye çabalardı. Aldığı cevapları büyük bir hazla tekrarlar, ardından yeni sorular yetiştirirdi.

Üzerinde çalıştığı ya da tamir ettiği bir parçayı kocaman elleriyle okşarcasına, özenle evirip çevirirken bir yandan da sizi çeşitli sorularla bunaltmaya devam ederdi. Konuşma konusu ne olursa olsun soracak bir şeyler bulurdu. Cevapları memnun bir gülümsemeyle tekrarlarken sorduklarının gerçekten bilmesi gerekli olmadığını bir an bile düşünmezdi. Son derece saftı, söylenen her şeye yüzde yüz inanırdı. Bir keresinde ona, Amerika'da insanların tepetaklak yürüdüklerini, adamların saçlarının yerde süründüğünü söylemiştim. Kostin her zamanki memnun haliyle hayretini gösterdi, söylediklerimi bir bir tekrarladı. Kesin olarak inanmıştı bu saçmaya! Aslında şakadan anlamazdı, nüktelerin inceliğini kavrama kabiliyeti yoktu.

Bu haliyle sabahtan akşama kadar, her boş dakikasında bir şeyler öğrenmeye çalışıyor, ötekini berikini taklit ediyordu. Ancak yaptıkları aslına benzemekle beraber zevksiz bir yapmacıktan öteye geçmiyordu.

Kostin'in elinden gelmeyen yoktu. Saat, akordeon tamir ederdi; ben orada iken ona bisikletim ve bakkalımız "Ariston" dedikleri çalgıyı tamir ettirdik. Kitap ciltler, bıldırcın avında kullanılan kavallardan yapardı. Kendisi de gizlice "Jileyka" çalmayı öğreniyor, şiir de yazıyordu.

İçkisi, cıgarası yoktu. Kendisindeki kadınca havadan ötürü bu konuda kimseyi taklit etmezdi. Kostin'in kıyafeti pek göz alıcı olmamakla beraber süslüceydi. Ayakkabısı ince derindendi, ceketinin altında işlemeli bir "Kosovoroka[31]" giyerdi. Ceketinin yan cebinde bir mendil, başında kasket vardı. Sokakta ince demir bastonunu elinden bırakmazdı.

31 Kosovoroka: Tolstoyvari, yakası yandan iliklenen dizlere kadar, kordonla veya ince kemerle bağlanan mintan.

Okul, kilise bekçisinin kulübesinin yanındaydı. Büyük yortularda kiliseye gelen köylüler ayinin başlamasını beklerken kulübede toplanır, birer cıgara tellendirerek çene çalarlardı. Kostin herkesten önce gelir, kimseyle konuşmaz, bir köşede otururdu. Bakışını, önündeki oklava, ütü, balta gibi bir şeye diker; bir yandan da kulak kesilirdi. Dudaklarında, mujiklerin ahmakça gevezeliğiyle eğlendiğini gösteren belirsiz bir gülümseme titreşirdi.

Arkadaş yokluğunda akşamları sık sık uğrardım ona. Her zaman bir şeyle uğraşırken bulurdum. Ufak lambanın donuk ışığıyla aydınlanmış masaya eğilerek çalışırdı. Sırtındaki mintan püsküllü ipek kordonla bağlıydı. Pırıl pırıl, temiz yüzü zayıfça ama gene de yuvarlaktı, gözleri çağla yeşili idi. Yandan ayrık, bolca pomatlanmış açık sarı saçlarının bir tutamı alnına sarkardı. Beni görünce içten sevinirdi. Bakışlarını kaçırarak, hafifçe kekeleyip sorularına başlardı. Bazen masanın gözünden bir defter çıkarır:

- Ye-yeni bir şiirim var. O-okuyup nasıl bulduğunuzu sösöyleyin; derdi.

Defteri açarak okurdum:

- "Hızlı akar çimenler arasından su,

Güzel bir adı da var onun.

Ama yüzen birisini kandırırsa

Amansız sürükler, canına kıyar..."

- Gene bir akrostiş, değil mi?

Kostin memnun bir gülümsemeyle başını sallardı:

- Evet; baş ha-harfleri dizince "Dere" çıkıyor.

Kostin'e son uğrayışım hala aklımdadır. Güz sonuydu. İkimiz içinde oldukça tatsız günler gelmişti. Şehre, askerlik şubesine gidip kura çekecektik.

Kazanskaya Günü[32] ile hürlüğümüzün son haftasına girmiştik... O gün şafakla kiliseye gittim. Bekçinin kulübesine

32 Kazanskaya Günü: Meryem Ana'ya alt bir yortu.

girdiğim zaman lamba hala yanıyordu. Kulübe renk renk donanmış kızlar, kadınlar ve mujiklerle tıklım tıklımdı; cıgara dumanından ortalık görünmüyordu. Erkekler bağıra çağıra konuşuyor, kadınlar kızlar aralarında fısıldaşıyor, kıskıs gülerek birbirlerinin üstüne abanıyorlardı. Her zamanki gibi Kostin coşturmuştu onları... O da ranzanın altında bir tahtaya oturmuş, başı eğik önüne bakıyordu. Başında gri astragadan dik bir şapka, ayaklarında yeni galoşlar vardı. Siyah çuhadan yeni podyovka[33] giymiş, yüzü öfkeden al aldı. Gerçi o da gülümsüyordu ama ne zehirli gülümsemeydi bu!

O akşam okuldaki odasına uğradım. Bir gün sonraki yolculuğumuzu konuşacaktık. Ortalık zifiri karanlıktı, çamur içindeydi. Sisli hava farkedilemeyecek kadar ince bir ıslaklıkla doluydu. Okulun bahçesinden kör gibi yürüdüm. Genzimi sonbaharın ılık havası, nemli ağaçların bayıltıcı çürük yaprak kokusu tıkıyordu. Okula yaklaşırken pencerelerden birinde ufak bir lambanın kör ışığı belirdi. O saatte kim bilir kaçıncı uykusuna dalan köyün tek ışığıydı bu.

Kostin masaya eğilmiş, birisinin ısmarladığı dama tahtasının kaplamasını yapıyordu. Kendini o derece işe vermişti ki gelişimi duymadı. Karşısında, sınıftan getirdiği bir sırada kilise bekçisinin genç karısı oturuyordu. Bön, tuhaf bir şuhlukla parlayan kahverengi gözlerini Kostin'e dikmiş çalışmasını adeta coşkunlukla izliyordu. Geniş alnına dökülen buklelerle oldukça hoş bir kadıncıktı. Yalnız tavşanı andıran delikleriyle minnacık burnu bu taze yüzün güzelliğini bozuyordu.

Neşem yoktu. Halimi belli etmemeye çalışarak ertesi günkü yolculuğumuzu açtım. İşin tuhafı, Kostin bu konuda benim gibi düşünmüyordu. Şubeye gitmek, askere yazılmak onu bayağı çekiyor, heyecanlandırıyordu; seviniyordu bile...

Coşkun zamanlarındaki gibi hemen hiç kekelemeden konuşuyordu:

- Yo, dedi. Beni çağırmasalar bu sefer, belki gidip rica ede-

33 Podyovka: Kolsuz, beli büzgülü, dizlere kadar hırka.

cektim. İnşallah Polonya Krallığına yakına kıtalardan birine düşerim. Oradan Pa-Paris'e iki adımlık yol...

Sonra, ses çıkarmayan, sırıtmaya devam eden misafirini başıyla göstererek:

- Bu da ahmaklığından ağlıyor benim için; diye ekledi. Anlayacağınız, âşık olmuş bana. Onun ne-nesiyle ilgileneyim ben?...

Kadıncağız fena halde bozuldu, kızardı. İnsanı duygulandıran bir zavallılıkla kendini savunmak istedi:

- Delinin zoruna bak! Âşık olmuşum... Hiç işim kalmadı da...

Kostin küçümser bir gülümsemeyle karşılık verdi.

Bir hafta sonra sabah altı trenine yetişmek üzere geceden yola çıkmıştık. Kostin'i arabama aldım. Yol boyunca durmadan, başka memleketlerdeki askerlikle ilgili sorular sordu durdu. Araba sisli, karanlık havada sallana sallana ilerliyor, seçemediğimiz atlar kâh su birikintilerine, kâh vıcık çamurla dolu çukurlara basarak tökezliyordu. İstasyona yaklaşırken gün isteksizce ağarmaya başladı. Her adımda istasyon bahçesindeki üşümüş, solgun ağaçlar biraz daha seçiliyordu.

Hatırımda kaldığına göre, treni çok bekledik orada. Sonunda uzaktan, sabahın puslu havasında, önce yukarıya doğru ağır ağır yükselen beyaz bir duman sütunu belirdi. Ardından, güzün çıplaklaştırdığı sarı tarla bulutunu yırtarak olanca azametiyle kara bir lokomotif kayarak perona dayandı. Bir de nedense, bindiğimiz vagonun yanında dört köşe kafesli pencereleriyle mahpusların vagonunu hatırlıyorum. Pencerelerden birinin yanında kelepçeli elleriyle kafese tutunmuş zayıf bir ihtiyar duruyordu. Kemerli burnunda kelebek gözlük vardı; adamın göz kapakları kızarmıştı. Kelebek gözlüğü başında sipersiz, pestil gibi dümdüz mahpus kasketinin altında pek garip duruyordu...

Şehir, askere giden köylülerle dolmuştu. Kaldırımın orta-

sında rastgele yürüyorlar, telaşlı, kaygılı konuşmaları her yanı dolduruyordu. Kayıtların yapıldığı belediye binasının önündeki kalabalık akşamın geç vaktine kadar dağılmamıştı. Kimler yoktu!... Ağlayıp sızlayan, hıçkıran her yaşta kadınlar, armonikalarını patlatırcasına çalıp şarkılar haykıran kuralılar... Hepsinde, Rus halkına has ıstırabı kızıştırmaktan zevk duyan vahşi, tüyler ürperten, maskaraca hal vardı.

Belediyenin büyük salonunun kapısı durmadan açılıp kapanıyor, içeriye insanın iliklerine işleyen soğuk, rutubetli hava doluyordu. Kapıdan, salonun ortasındaki heyetin masasına kadar çıplak vücutların yaptığı kuyruk uzanmıştı. Hepsi bodur, kısa bacaklı, sıskaydı; yalnız hepsinin karınları şişti. Ayak bileklerinde, iç donun büzgüsünün yaptığı izin etrafında hamam böceklerinin ısırdığı yerler benek benek olmuştu. Masadan, adlarıyla soyadlarını bağıran Şube Başkanının gür sesi geliyordu.

Kostin'le ben öne geçtik, soyunmaya başladık. Başkan masanın önünde, heyetin ortasındaydı. Karşısında, gümüş kaide üstünde bir haç vardı[34]. Başkan beni çabucak süzdü ve öncekinden daha gür sesle kuyruktakileri çağırmaya devam etti. Genç, yakışıklıydı. Güçlü, biçimli vücuduna üniforması hokka gibi oturmuştu. Kısa kesilmiş saçları hafifçe dalgalı, uzun kıvırcık bıyıkları yukarı kalkıktı. Keskin, ışıltılı bakışı, yüzünü aydınlatıyordu.

Oturduğu yerde kundurasını çıkarmakla uğraşan Kostin birdenbire durdu; başkana büyülenmiş gibi bakıyordu. Yüzü heyecandan dalga dalga kızarmıştı. Heyecanlı bir fısıltıyla bana:

- En büyükleri b-bu mu?... diye sordu.

Bir saat sonra kayıt işlemi bitmişti, Kostin er kılığına girdi. İki hafta sonra vedalaştık onunla; hem de çok uzun bir zaman için... Tam yirmi yıl görmedik birbirimizi. Karşılaşmamız şöyle oldu:

34 Eski Rusya'da askere alınan erler haç üzerine yemin ederlerdi.

917 yılı sonbaharıydı. Ordu K.den henüz çekilmişti. Ben bazı sebeplerden bir süre orada kaldım. Kimsenin dikkatini çekmemek için partal bir köylü kılığında dolaşıyordum. Şehir, Bolşevik hükümetinin adamlarıyla doldu; makamları kuruldu. Konvoylar halinde askeri birlikler geliyordu. Çeka[35] bürosunun başında Dozorniy Yoldaş adında biri ortalığı kasıp kavuruyordu.

Buzlar çıtır çıtır, güneşli bir günde ana caddeye çıkmıştım. Katedralin önünden geçerken karşıdaki şehir bahçesine baktım; ıssız bomboştu, ağaçlar, banklar kalın beyaz örtü altında görünmez olmuştu. Daha ilerde, kırmızı bayraklarla donanmış eski hükümet binaları uykuda gibiydi. O yana yürüdüm. Tam adliyenin hizasında, köprünün karşı yanından gelen bir süvari birliği neredeyse beni ezerek yıldırım hızıyla yanımdan geçti. Arkasından uzun, kocaman gri bir otomobil belirdi. Gelişleri o kadar ani, beklenmedik olmuştu ki elimde olmadan bir an durakladım.

Otomobilden uzun boylu, beyaz kalpaklı bir subay atladı. İnce çuhadan, yakası beyaz astragan, podyovka biçiminde kaput giymişti; çizmeleri son derece şıktı. Kediye benzeyen, sarı bıyıklı, solgun yüzü yoldan pembeleşmiş, açık yeşil gözleri koyulaşmıştı. Yüzüme bakarak koşar adımlarla yaklaştı. Tıkanır gibi soluyordu.

- Siz-siz misiniz Nikolay Nikolayeviç?!... diye kekeledi, gözlerinin içine kadar kızardı. Sonra cevap vermeme vakit bırakmadan, bu defa iyice kekeleyerek:

- Be-ben Kostin-Dozorniy; dedi. Ha-hakkınızda ço-çok ş-şey duydum. Ku-kusuruma bakmayın...

Otomobilin içinde ayakta duran iki süngülü Başkır ere:

- Ba-bahçeye! diye emir verdi, adliye binasının kapısından içeri aldılar.

Erler üstümü aramaya lüzum bile görmeden kollarıma yapıştılar, bahçeye sürüklediler. Bayırın aşağısında nehir akı-

35 Özel komisyonun kısaltılmış adı.

yordu. Beni getirdikleri setin altında taşlarla dolu derin hendek karaltıları farkettim.

Başkırlardan biri:

- Nehre sırtını dön! diye bağırdı.

Emrine itaat ettim ama ona tüfeğine davranmasına vakit bırakmadan gocuğumun cebinden tabancamı çıkardım, kabzayı solumdaki Başkırın suratına yapıştırdığım gibi kendimi sırtüstü aşağı fırlattım. İkinci herif peşimden bir kurşun savurdu; bir de aptallığından besbelli, yardım çağırmaya koştu.

Düşerken kolum kırıldı ama gene de kaçtım.

CİNAYET

Bölgemizde, Adalar adını taşıyan büyücek bir orman vardır. Birkaç yıl önce, orman bekçisi Yermil'in zamanında, Noel haftasında oldukça ilginç bir vaka geçti orada.

Yermil tıknaz, kısa boylu, bumburuşuk suratlı bir mujikti. Zimni[36]* diye tuhaf bir takma adı da vardı.

Orman köyden pek uzak değildir; karsız ve sissiz bir havada harman yerinden iyice görünür. Solgun gümüşi tarlalardan, ufka doğru sarkan koyu sis çizgisinden az ötede, mavimtırak bir gölge halinde belirir. Ama kış günü her şey öyledir, olduğundan daha uzak görünür. Hele insan orman adacıklarıyla çevrili kurt, tavşan yuvalarıyla, yumuşak kar yığınlarından fışkıran yapraksız meşe ve çalılıklar arasında eski bir kulübede otururşa alışana kadar kendini dünyanın öbür ucunda sanır.

Yermil ormana alışık değildi. O zamana kadar hep köylerde çalışmış, birkaç yıl istasyonda tulumba çekmiş, bir şarap yapımevinde kazan başında işçilik yapmıştı.

Ne Tanrıdan ne büyüklerinden, hatta öz kardeşlerinden iyilik görmeyen çoğu kimse gibi Yermil de sonunda insanlardan uzaklaşmak ihtiyacı duymuş, kabuğuna çekilmişti. Pek sessiz olduğu için herkes onu budala sanır, hırpalamayı kendine hak sayardı. Yermil ses çıkarmazdı, sadece acı bir hınçla, "Düşündüğünüz kadar budala değilim..." diye kendi kendine söylenir, bununla avunurdu. Çevrenin ona düşman olduğuna kesinlikle inanırdı. Şapkasını burnuna indirir, kimsenin yüzüne bakmaz ama hep tetikte gezerdi. Sonunda ona en ıssız yer olarak görünen ormana kaçıp yerleşmeye karar verdi.

Yermil mujiklerin çoğu gibi korkaktı. Ama bir keresinde nasılsa bahse tutuşup gece yarısından sonra zahire ambarına*

36 Zima - kış: Zimni, kışlık demektir.

gitmiş, hiç de korkmamıştı. Ormana güzün en çetin zamanında göç etmişti. Orman hayatının ne kadar ürkütücü olduğunu o ana kadar bilmezdi. Kapkara gecelerde, Kasım yağmurları bastırınca ormanın uğultusu pek korkunçtu! Gırtlağın kopana kadar bağırıp haykırsan kimseye duyuramazsın. Ormanın ötesinde; uğultusu kesilmeyen rüzgâr, tarlaların karaltısı, ıssız yollar ve ölü uykusuna gömülmüş köyler... Yermil bir karanlık denizinde yüzüyor gibiydi. Uykusu sağlam, aynı zamanda hafifti; çırayla yatar, sık sık uyanırdı. Ormana yerleşirken, "Kalın bir sopa alır, geceleri ormana çıkarım. Hırsız, soyguncu varsa yakalar canını çıkarırım!" diye hayaller kuruyordu. Ama ormana ayak bastıktan sonra hayallerinden vazgeçti: Böyle gecelerde dışarıya adım atamayacağını anladı.

Ormanda günler de geceler kadar sıkıcıydı. Göğü kaplayan bulutlardan her yer karanlığa gömülüyor; hendekler, çukurlar durmadan yağan yağmur suyuyla doluyordu. Bunları gördükçe Yermil'in dışarıya adım atma isteği kalmıyordu.

Yemekten sonra ranzasına uzanırken, "Kış geliyor; Noel fırtınaları bastırdı mı, halin duman senin Yermil!" diyordu kendi kendine. Bazen oturduğu yerde kış hazırlığı, çarık filan yapmayı tasarlıyordu ama iş niyette kalıyordu. Tahta sıraya oturarak ufak pencereden sırsıklam çalılığa, kara bulutlara bakarak pis pis düşünüyordu: "Hele yarın olsun... hava açar belki, o zaman bir şeyler yapmaya başlarım..." Geceye doğru bulutlar kümeleşip koyulaşıyor, ertesin gün havanın nasıl olacağı şimdiden belli oluyordu. Yermil yerinden kalkarak ocağın içinden bir demet çıra çıkarıyordu. Aralarından en kurularını seçip yaktıktan sonra maşayı şamdana yerleştiriyordu. Ama o zamana kadar dışarıda göz gözü görmez bir karanlık bastırıyordu bile... Yermil'e ranzasına çıkarak yatmaktan başka iş kalmıyordu. Odadaki sessizliğin ve çıranın hafif, titrek ışığından faydalanan, ocağın içine yuvalanmış minik boz fare kulübenin ortasına fırlayıp oraya buraya koşuşmaya başlıyordu, böylece Yermil gecenin geldiğini anlıyordu. Yattığı yerden

ormanı dinliyordu: Kıyıda bucakta, hendekleri dolduran çalılıklarda kurtlar kaynıyordu. Kaç kereler gece yarısı, kulübenin eşiğinde yatan köpekler tiz bir havlamayla boğularak dehlizin öbür ucuna atmışlardı kendilerini... Yermil, bir eline yanan çırayı alıp öbürüyle duvara asılı eski karabinasını kaparak, uyku sersemliğiyle sallana sallana, bir şeyler haykırarak dehlize fırladı. Kulübenin önünde karanlıkta yeşil yeşil parlayan birkaç çift göz o anda yok olurdu. Yermil beti benzi uçmuş, görünmez düşmanın ardından koşmaya çabalayan köpekleri geri çağırıp içeri sokardı. Çamura batmış hayvanlar soluğu tahta sıranın altında alırdı.

Çıra isli bir kızıllıkla yanar, saçtığı ince kıvılcımlar şamdanın altında duran su dolu kaba düşerdi. İnsanı çıldırtan bir hızla yağmaya devam eden yağmur şelale gibi uğultular çıkarırdı. Yermil tekrar yatmaya gitmeden kulübenin bir köşesinde duvara dayalı duran kalın sırıkla çiviye asılı halat kalınlığında ipi alarak kapıyı emniyete alırdı. Sırığı duvarın iki tarafı çakılı demir bileziklere geçirerek kapıyı sürmeledikten sonra bir de iple sımsıkı bağlardı. Bu defa yatağa az önce dışarı çıktığı gibi, gocuğu ve şapkasıyla girer, sırtüstü yatardı. Kısa, ince bacaklarını ranzanın ayak ucuna koyduğu tahta sandığa dayar, sarı keskin gözlerini kırpmadan karanlığa, kocaman çarıkları içinde havaya diktiği ayaklarına bakardı.

Bol yağmurlu güzün ardından kış geldi. Rüzgâr istikâmetini değiştirdi, göğü bulutlardan temizledi, ağaç yapraklarını yoldu, kirli-sarı, paslı ıslak yığınlar halinde kimini hendeklere doldurdu, kimini yerlere savurdu. Kar bir yandan yağıyor, bir yandan eriyordu. Çıplaklaşmış ormanın sesi daha gür, daha sert çıkıyordu; kışın sesiydi bu!...

Yermil'in yüzü biraz gülmeye başladı. Arada bir ormanı dolaşmaya çıkıyordu. Ama keyifli hali uzun sürmedi. Bir hafta sonra bir gün elinde sopası, sırtında karabinasıyla yürürken pek korkunç bir şeyle karşılaştı.

Kirli beyaz çamurla karışık karı çarıklarıyla yoğura yo-

ğura hem yürüyor, hem de kırmızı göğüslü şakrak kuşunun tekdüze şarkısını dinliyordu. İki köpeği her zamanki gibi yolda zikzaklar çizerek önden koşuyordu. Birdenbire Yermil olduğu yerde hareketsiz kaldı; bir adım atamıyordu. Gür bir meşe ağacının dallarından birinde bir köpek kafası gördü. Daha doğrusu sadece kafatasıydı bu, karıncalar kafayı kemiklerine kadar kemirmişler, boyundaki deri bile delik deşik olmuş, yer yer çürümüştü. Deriye yapışmış birkaç omurga kemiği havada sallanıyordu. Ağacın altında, topraktan fırlamış yamru yumru kökler arasında hayvanın iskeletinden kalma birkaç kaburga ile iki tutam boz tüy vardı.

Yermil tüyleri sopanın ucuyla dürtükleyip gözleri kırpışana kadar uzun uzun baktı, düşünmeye başladı. Köpeğin boyunu; köy mü yoksa şehir köpeği mi olduğunu; bunun kimin, ne sebeple; kötülük olsun diye mi yoksa eğlence için mi ağaca astığını kestirmeye çalıştı. Birdenbire sopa elinden düştü, gözleri kayarak şaşılaştı, burnunun ucuna bakmaya başladı. Yermil'in bütün varlığını tarif edilmez bir dehşet sardı: Ya birisi gelip onu da böyle boğarsa?... Olmayacak şey değildi; orman korkunç derecede ıssızdı, o da koca ormanda bir başınaydı... Bütün dünyada bir tek arayıp soranı yoktu. Ölümünü bir ay sonra ya duyarlar ya duymazlardı; duyanlarda umursamazdı. Noel yaklaşıyordu. Kırda, ormanda yaşayan insan için acı günlerdir bunlar. Yermil sık sık düşünceye dalıyordu. Ömrünü insanlar arasında iyi kötü geçirmiş bir adam, elinde olmadan sayılı günlerde sevmediği ve onu sevmeyen insanları arıyordu. Kurtların azma zamanı yaklaşıyordu, kötü kişilerde fırsat kullar Noel gecelerinde...

Yermil bunları düşünürken bir şey daha hatırladı. Vaktiyle Dehtyarnoye'de bir orman bekçisini tam Noel gecesi öldürmüşlerdi... Sonradan anlaşıldığına göre, büyücülükte kullanılan insan yağını almak için kıymışlar zavallıya... Yermil, uçurum kenarındaymış gibi buz kesildi, sırtında, kemikleri arasında bir sızı duydu. Köpek leşine bir daha bakmadan, şap-

kasını burnuna indirerek, ağaç köklerine takılıp tökezleye tökezleye kulübesinin yolunu tuttu.

O gün akşama kadar tipi halinde yağan kar ancak ortalık kararırken kesildi, hava yumuşadı. Yermil çatı arasından eski bir çift kayak çıkardı, bağlarını yenileyip tekrar köpekli meşenin yanına gitti. Kayakla kabarık, yumuşak kara gömülüyor; kaymayı bilmediği için ikide bir kapaklanıyordu. Sonunda bunaldı, yoruldu, kulübeye döndü. Akşamdı. Kar ortalığı iyice örtmüştü; karşı yandaki bodur çamlarla kaplı tepecikte ağaçlar arasında mavi-pembe bir renkte ışıldıyordu. Avcıların boru sesleri uzaktan acıklı acıklı duyuluyordu. Sesler kâh hafifliyor, kâh pek yakındaymış gibi geliyordu. Av izleyen köpeklerin hırslı havlamaları boruya karşılık veriyordu. Ölü sessizliğe bürünmüş orman onları dinliyordu sanki.

Köpek kafatasını ille görmek isteyen Yermil, "Hava düzeleceğe benziyor, yarın kayaksız, yürüyerek giderim oraya" diye karar verdi. Ama gece yeniden rüzgâr çıktı; kar tam bir hafta durmadan yağdı. Kış yerleşmekte acele ediyordu; Noel'e pek az zaman kalmıştı. Yermil de kendine göre Noel hazırlıklarına başladı.

Ölü köpek kafası aklından çıkmıyordu. Her akşam ortalık kararmaya başlarken kapıyı sürmeleyip tokmağı iple sarıyordu. Uykusu tedirgin, kuşkulu olmuştu. Şafakla ocak peykesinden inerek beyaz uzun tüylü köpeğini dışarı salıyordu. Ormana iki köpekle gelmişti; dişi ya kaçmış ya kurtların pençesine düşmüştü; erkeği Yermil'e arkadaşlık ediyordu.

Yermil'in sabah ilk işi kar tümseklerinden atlayarak, havuz haline gelen kurumuş bir dere yatağında birikmiş suyu kovaya doldurup kulübeye taşımaktı. Dönüşte ocağı yakar, elini yüzünü yıkardı. Sonrada sıra duaya gelirdi. Tanrıya ödevini yerine getirdikten sonra Yermil günlük işlerine başlardı, daha doğrusu pencerenin önündeki sıraya bağdaş kurarak düşünceye dalardı. Düşünceleri hiç de iç açıcı değildi. Ama orman bekçisi bir kere kaptırmıştı kendini. Bir yandan çarığını dikiyor,

bir yandan kafası hep aynı şey üzerine işliyordu. Ocağa kucak kucak attığı çalı çırpı çıtırdayarak, ortalığı dumana boğarak yanarken kulübe nemli bir sıcaklıkla doluyordu. Dışarda beyaz köpek sırtını ufacık pencerenin camına dayadığı için kulübe büsbütün kararıyordu. Köpeğin kara soğuğa pek aldırdığı yoktu; adeta keyifli görünüyordu. Yermil'i düşündüren başka şeyler arasında, köpeğine kulübeye yaklaşacak yabancılara saldırmayı nasıl öğreteceği de vardı. Ayrıca, Noel gecesi kulübenin eşiğinde bir kurt kapanını nasıl kurmalı, kapanı nereden bulmalıydı?... Günler geçiyordu, bu kadar korktuğu Noel'e birkaç gün kaldığı halde Yermil kendini savunmak için hala belirli bir plan kurmamıştı. Düşmanlarını alt etmeye karar vermişti bir kere, korkusu yavaş yavaş kayboluyor, yerini kuşkulu ama hesaplı bir hınç alıyordu.

Kulübenin çevresinde kar tümsekleri yükseldikçe içi daha aydınlık, daha sıcak oldu. Ama Yermil'in aylar önceden korktuğu Noel fırtınaları da bayramla beraber yaklaşıyordu... Yeşil-sarı, kızıl renklerini yitirmiş orman seyrelmiş, cılızlaşmıştı. Gıcırtılı seslerle inleyen ağaçlarla çarpık, bodur çalılıkların çevresinde gitgide yükselen kar kümelerinden beyaz buharlı soluklar çıkıyordu. Sert kuzey rüzgârı kulübeye doluyordu. Sabahları havuzdan su almaya giden Yermil dizlerine kadar kara batıyordu. Kovaya su yerine beyaz buz parçacıkları doluyordu. Yermil bunları ocakta eritip, yüzünü, gür saçlarının altında daima sıcak olan alnını yıkıyor, üstünden hiç çıkarmadığı kaba ev dokuması biricik gömleğini çekiştirerek kendine çeki düzen veriyordu. Bu, Yermil'in ibadete hazırlığıydı. Gerçi o günlerde aklı ibadette değildi ama gene de eski alışkanlıkla kulübenin baş köşesinde, bacaklarını genişçe açarak duruyor, gözlerini duvara asılı tahtadan silik bir ikona dikiyordu. Arada bir, hızlı hızlı bir şeyler fısıldayarak ikonun önünde eğiliyor, geniş bir el hareketiyle istavroz çıkarıyordu.

Yermil ömrü boyunca Tanrıya inandığını sanırdı; ama sadece inanırdı, o kadar. Kara kuvvete, yani cinlere, şeytanla-

ra inanmak daha kolayına gelirdi. Zaman zaman bu kuvvetin varlığını içinde duyar gibiydi... Noel haftasında başına bir şey geleceğine, meşe ağacının altında gördüklerinden sonra iyice inanmıştı.[37] Kurtların azması bile onu bu kadar korkutmuyordu. Kulübeden dışarı çıkmadıktan sonra kurtlar vız gelirdi ona! Ama insanlar başka...

Diktiği çarık elinden düşüyor, Yermil sarıgözlerini ocağın küllerine dikerek bekleyen tehlikeyi önlemenin çaresini düşünmeye başlıyordu. Yavaş yavaş bütün hayatı gözünün önüne geliyordu... Herkes gibi o da zamanı gelince evlenmiş ama yoksulluğu yüzünden karısıyla birlikte beylerin evine çalışmaya gitmişti. Bugün ellisine gelmiş Yermil o sıralar on sekizinde idi. Ama o zamanda da ona "Bacaksız", "Zimni" diye takılırlar, aptallığıyla eğlenirlerdi. Köyün büyüklerinin ona uygun buldukları çopur, iriyarı gözü pek karısı ahlakça örnek sayılacak bir kadın değildi. Yermil onun evlendikleri gece bakire olduğunu yutturmak için neler yaptığını ötekine berikine duyurmuştu. Dostça bir ilgi beklerken alayla karşılaştı, adı büsbütün ahmağa çıktı. Bakır, gümüş yüzüklere, incik boncuğa pek düşkün olan çopur karısı da az sonra çalıştıkları çiftliğin kâhyasıyla işi uydurdu. Yermil namusunu korumak istedi ama kâhya efendi boysuz rakibinin başından kasketini bir tekmeyle uçurdu, adamcağızı çiftlik halkının kahkahaları arasında kapı dışarı etti. Yermil fazla direnmenin faydasızlığını anladı, sınırsız kinini içine gömerek çiftlikten tek başına çıktı, başka yerlerde kısmetini aradı.

Gerçi Dehtyarnoye'deki olaylara sık sık rastlanmazdı ama ne olur ne olmaz, kafa işleterek tedbirli hareket etmeye karar verdi. Artık ilkin düşündüğü gibi köye gidip muhtardan falan kötü kişilere karşı yardım dilemek, kapan kurmak gibi tedbirler ona pek boş göründü. Daha ince, daha ustalıklı yollar bulmalıydı.

37 Rus halkı; kimi eğlence için, kimi inanarak Noel haftasında ve Yılbaşı gecesi fal açar, büyü yaparlar. İtikatlarınca, o günlerde ortalıkta cin peri ve şeytanlar dolaşıp insanlara olmadık azizlikler yaparmış.

Bazen duyduğu korku yersiz geliyordu ona: Kim bu havada ormana gelip boğazına sarılacaktı! Ama hemen arkasından kışkırtıcı bir düşünce sinsice zihnini kurcalamaya başlıyordu: Gelecek olan belli değildi ama bu dünyada kötü kişi mi yoktu!... İstasyonda, şaraphanede ayağını kaydırmamışlar mıydı?... Kıtık saçlarıyla, kırış kırış suratıyla, kısacık bacaklarıyla az mı alay etmişlerdi? İşçi arkadaşları bacaklarını kırmaya, uykuda iken gocuklarıyla boğmaya kalkışmamışlar mıydı?... Şaraphanede kaza süsü vererek az kalsın kazanın içine atıyorlardı! Hele Kazanskaya Günü[38] kendi halinde, kimseye ilişmeden köyden geçerken sarhoş, köyün bir numaralı hırsız ve haydudu kunduracı Vanka Mahor'un, arkasından avaz avaz:

- Buraya baksana Zımni, alnındaki perçemi yolmazsam bana da İvan Mahor demesinler!... diye haykırdığını hiç unutamıyordu.

Nedendi bütün bunlar? Yermil az konuşur, çok şey bilirdi: Herkesin girdi çıktısından haberi olduğu için yapmışlardı bunu... Evet, köyün bütün herifleri diş biliyordu ona. Fırsat bulsalar temizlemekten, hiç olmazsa bir yerini sakatlamaktan çekinmezlerdi. Bir kucak saman çalan hırsıza köylülerin neler yaptığını Yermil çok iyi bilirdi; adama kancayı takmasınlar bir kere!... Bir kişi bile sahip çıkmazdı Yermil'e, kaynar giderdi arada... Onun için dinsizin hakkından imansızın geleceği hesabıyla kötülük yapmak isteyenlere baskın çıkmalıydı.

Sonunda Yermil her şeyi planladı, tasarısını gerçekleştirmek için fırsat kollamaya başladı. İlkin av tüfeğini gözden geçirdi. Boyasız, düz tahtadan uydurma dipçikli silah duvarda kullanılmadan asılı durmaktan paslanmıştı. Yermil namluyu üfledi, çubukla içini temizledi, saçma ile doldurduktan sonra kıtıkla tıkadı. Hazırlığı bittikten sonra tüfeği omuzlayarak dışarı çıktı. Dizlerine kadar bembeyaz kara batarak bir ağacın dibinde, ağaca konacak kargaları bekledi. Bir saat sonra kadar durduğu yerin on, on beş adım ötesinde ağaca sıska bir ala-

38 Meryem Ana'nın Kazan şehrinde yarattığı bir mucizeyle ilgili dini bir bayram.

cakarga kondu. Olanca sesiyle gaklayarak konduğu kuru dalda şaşkın şaşkın sallanıyordu. Yermil ağaca iyice yaklaştı, tüfeğini yandaki çalıya dayadı, bağırmaktan kendinden geçmiş, tüyleri karadan kirli boza dönmüş kargayı epey uğraşarak nişanladı. Sonunda tetiği çekti, silahın patlamasıyla bir an sersemledi. Kulakları duymaz, gözleri görmez oldu. Üstelik silahın geri tepmesinden yere yıkılıverdi ama hemen doğruldu, çılgın gibi havlayan köpeğinin arkasından, vurduğu avın yanına koştu. Bir an önce dalında kasıla kasıla sallanan kuş, ağacın altında paramparça, kanlar içinde yumuşak kara gömülmüş yatıyordu...

Yermil kulübeye döndü, pencerenin camının alt köşesinde sopanın ucuyla ufak bir delik açtı, tüfeğin namlusunun delikten çıkıp çıkmayacağını ve bunu kerevette otururak yapıp yapamayacağını denedi. Kerevet biraz yüksekti, Yermil ayaklarını gerektiği kadar testereyle kısalttı, camda açtığı deliği de geçici bir zaman için bezle tıkadı. Böylece kurduğu planın hazırlığı tamamlanmış oldu. Uygulanma geceye kalsa bile Yermil başaracağına emindi: Orman ay ışığında gündüz gibi aydınlıktı. Pencereden çıkardığı namluyu dışardan samanla maskeleyecek, kendisi de içerde, ışığı söndürerek kerevete oturacaktı. Beklediği düşman yüzde yüz pencerenin tam karşısındaki bayıra çıkan patikadan gelecek, gelirken ne kulübenin penceresinde kurulan tuzağı ne de içerde pusuya yatmış Yermil'i farkedecekti. Ama gelen kim olacaktı?... Yermil düşüne düşüne bunu da buldu.

Noel arifesinde köye gitti.

Ömrü boyunca insanlardan gördüğü iyilikle kötülük üzerine tam iki hafta düşünüp taşındıktan, her şeyi inceden inceye hesapladıktan sonra içinde korku, kararsızlık kalmadı. Duyduğu coşkun heyecan onu hafifçe sarhoş etmişti adeta. Köye, "Var mı bana yan bakan!..." gibilerden bir şekilde geldi. Birisi ona, "Boşuna hazırlanıyorsun Yermil, kimsenin geleceği yok!" diyecek olsa orman bekçisi hayal kırıklığına uğrayıp, "Aman gelsin

ne olur!..." diye yalvaracaktı belki de...

Kalın sopası tüfek gibi omzunda, tarlalar ortasındaki izi silinmiş yoldan ortalığı kasıp kavuran tipiye aldırmadan yalpalayarak yürüyor, yağan kardan korunmak için başını omuzları arasına almış, köyde ne yapacağını, nereye gidip kiminle görüşeceğini, neler söyleyeceğini tasarlıyordu. Kendi kendini, çarşıya alışveriş yapmaya, şunun bunun ağzını aramaya gittiğine inandırmaya çalışırken samimi değildi. "Canını korumak herkesin hakkıdır." Diye düşünürken de aklından yalnız bunu değil, başka şeyler de geçiriyordu.

Yavaş yavaş köy evlerinin arka avlularında ve bahara kadar kapıları çivili duran harmanlıkların çevresinde cılız akçakavakların çıplak gövdeleri belirdi. Köyün görünüşü ıssız, soğuktu ama nede olsa orman değildi. Burada karın görünüşü bile başka türlüydü sanki, ormanın ölü beyazlığında, her yanı boğarcasına yığıl yığıl değildi. Kısacası, hayvanlar âlemine değil, insanlara ait bir kardı bu.

Yermil, ötede beride sivrilen haçlarla devamlı bir rüzgâr anaforunda kalan köy mezarlığını geçti. Ahşap kiliseyle yarısına kadar kar altında kalmış mihrabın kafesli penceresine bakarak istavroz çıkardı. Köye yaklaştıkça yol daha cana yakın, daha açık seçik görünüyordu. Yermil gocuğunun kemerini gevşeterek göbeğinin altına indirdi. Geniş, kalkık yakasının buz tutmuş uçlarını düzeltti, kalın yün atkıyla sarılı omuzlarını oynattı. Yolda tek tük meyhaneye, çarşıya gidenlerin arabalarına rastlanıyordu. Yermil acelesiz adımlarla daima alışveriş ettiği dükkâna girdi, bir kenara çekilerek sırasını bekledi. Sol elinde dilenciler gibi aşağı sarkıttığı torbası, sağ elinde omzundan indirdiği sopa vardı. Her halinden babacanlık, alçak gönüllülük taşıyordu; bir yandan da belirsizce dükkânda olanları izliyordu. Köylülerin kısa kürkleriyle gocukları kardan bembeyaz olmuştu, buz tutmuş çarıklarıyla valenkilerini[39] dükkânın eşiğinde temizliyorlardı. İçeri girince soğuktan akan burunlarını

39 Valenki: keçeden çizme.

gocuklarının eteğiyle siliyorlardı. İnce çuhadan kolsuz hırka giymiş zayıf, temiz sarımtırak yüzlü dükkân sahibi iri kahverengi gözleri ve uzun seyrek sakalıyla ikonlardaki azizleri andırıyordu. Elinin çabukluğuyla açıkça övünüyordu. Müşterilerin uzattıkları torbaları bakır çemberli ölçeklerle süratle dolduruyor; şişelerine, dışarı taşırarak gazyağı, ayçiçeği yağı koyuyordu. İsteyenlere, satır çizikleriyle dolu geniş bir kütükte başı budu kesik domuz gövdelerinden pembe et parçaları ya da beyaz kalıplar halinde donmuş yağ kesiyordu. Parçayı adet yerini bulsun diye terazinin kefesine atıyordu; aslında adamın eli de terazi gibiydi! Dükkânın içi tuzlu ringa, basma, derisi dumanlı balığa benzeyen hamutların iç gıcıklayan kokularıyla doluydu.

Yermil dükkândakilerle, kimseye fazla yakınlık göstermeden selamlaşmıştı. Birkaçı ile ayaküstü bir iki laf etti; sırası gelince darı, tuz, kibrit ve halka aldı. Parayı verirken keseyi, içindeki üç rublelik banknotlar belli olsun diye iyice açtı. Alışverişi bitirdikten sonra kalan parayı hep öyle, acele etmeden koynuna soktu. Dükkâncının müşterilerine sunduğu konserve kutusuna doldurulmuş tütünden alıp bir cigara sardı. Yermil aslında cigara içmezdi, sırf bedava olduğu için aldı, dükkânda biraz oyalanmak da istiyordu. Sonra belirli bir kimseye söylemiyormuş gibi:

- Köyünüz ne iyi, ne rahat!... Yaşıyorsunuz! Dedi. Benim gibi kör, sağır ormanda olsanız ne yapardınız acaba? Noel geldi; size eğlence, şenlik bana da korku ... Doğrusu böyle günlerde hep kötülük beklerim. Bakarsın sivri akıllının biri damlayıverir bizim kulübeye, "Herif ormanda oturup paraları istifliyor" diye yollar bizi öbür dünyaya... Vurmasa da, Noel şakası olsun diye ürkütür. Benim gibi ödleğe bu da yeter, genç değilim artık...

İsi bulanmış gibi kapkara yüzlü bir paket enfiye uzatan bakkal:

- Çeneni tutmazsan başına bir bela getirirsin elbet; diye Yermil'in sözünü kesti.

Bir iki köylü de lafa karıştı:

- Doğru. Laf çıkmasın bir kere, fırsat düşmanı çok... Sende gevezeliğinin cezasını çekersin Zımni!

Yermil'e bu kadarı yeterdi. Memnunluğunu gizlemek için şapkasını burnuna kadar indirdi, bön bir halle kollarını açarak bir süre dükkânın ortasında durdu, sonra yavaşça dışarı çıktı.

Meyhaneye uğradı, bir sotka[40] içti, bir şişede cebine koydu. Orada da bakkaldaki gibi biraz yarenlik etti, para kesesini cebine atarken:

- İnsanın parası olunca her gün şenlik... dedi.

Meyhaneden çıkınca adımlarını sıklaştırarak aşağı mahalleye, kilise adamlarıyla saraç ve baytarın oturduğu sokağa gitti. Kunduracı Vanka Mahor'un evi de oradaydı. Ortalık kararmaya başlamış, tipi dinmişti. Kardan maviye dönen akşam havasında, bayırın aşağısında oturan kasabadan yerleşme esnafın evleri karaltı halinde belirmekteydi. Kunduracının evi hepsinden ufak, basık ve pasaklı görünüyordu. Sıvası dökülmüş, duvara bir tabela asılıydı; Vanka'nın eseriydi: Taş devrinden kalma silaha benzer bir kundura resmi; bir yığın beyaz, sarı madalya ile çevrilmişti.

Evin karanlık dehlizine giren Yermil el yordamıyla bezle sarılı kapı tokmağını kolayca buldu, kendine doğru çekti, kapı açıldı. Oda oldukça karanlıktı. Donuk kurşuni ışıkta, buz tutması yüzünden daima ıslak kalan pencerenin önünde Vanka Mahor'la çırağı Mişka oturmuş çalışıyorlardı. Önlerinde ufak bir tahta sıranın üstüne bir yığın deri kırpıntıları, kunduracı aletleri, teneke kutular içinde tahta çivi, kurumuş boyalar dizilmişti. Odanın öbür ucunda, basma perdenin arkasında ranza üstünde hasta bir kocakarı yatıyordu. Kulübedekilerin kokusuna kullandıkları malzemenin ve odada yatan hastanın kokusu karışarak hava dayanılmaz hale geliyordu. Gece olmadan odada birisinin uyuması üzüntülü bir hava yaratıyordu. Ocağın önünde iki alaca tavuğun uyuklaması bile bu sıkıcı

40 "Sotka": (Sto, 100) den gelen ve halk arasında 100 gramlık votka şişesine verilen ad.

manzarayı canlandıramıyordu. Ama esmer oğlan Mişka'nın aldırdığı yoktu. Ters çevirdiği bir pabucun topuğuna dişleri arasında dizdiği tahta çivileri çakıyor, bir yandan da neşeli bir hava mırıldanıyordu. Vanka Mahor, üstü yaldızla süslü körüklü bir akordeonun tamirine uğraşıyordu. Canla başla, hem aceleyle çalışıyordu. Kapağı kaldırmış, içinden geniş supaplar bulunan küçük plakaları çıkarıyor, dudaklarına götürerek soluğunu çekmeden havayı içine çekiyordu; supaplardan tiz, cızırtılı sesler çıkıyordu.

Yirmi beşinde olduğu halde Vanka Mahor'un henüz bıyığı çıkmamıştı. İri, uzun suratı son derece solgundu. Renksiz gözlerinin koyun gibi hareketsiz ama küstah bakışları vardı. İri yapılıydı, gövdesi upuzundu. Bayram günleri çocuklarla aşık oynarken öyle biçimsiz atılışları vardı ki oyunu kimseye vermeyecek sanırdınız. Oyunda sümüklü yumurcaklarla kapışması ya da onları üttükten sonra oyun yerinden şişinerek uzaklaşması görülecek gibiydi!

Vanka'nın kulübesine girerken Yermil'in içi rahat değildi. Eşikte bir an durdu. Kunduracıyla çırağı başlarını kaldırarak şaşkın şaşkın baktılar ona. Yermil toparlandı. Babacan bir halle Vanka'nın bakışını yakalamaya çalışıyor, çarşıdan neler aldığını anlatıyordu. Sonra bir kundura alacağını, fiyatını öğrenmek istediğini söyledi. Vanka başını kaldırdı. Renksiz, soğuk gözleri ışıldadı.

- Kimin için?

- Kendim için elbet. Bunca yıl didinip çalıştıktan sonra bir kundura alamaz mıyım?

Mahor onu süzdü:

- Hadi be sende! Gebermen zamanı geldi artık. Dünyaya kazık mı çakacaksın yoksa?

Çırak Mişka, ustanın sevimli şakasına sırıttı; merakla dinliyordu.

Yermil gözlerini kısarak alnına sarkan perçeminin altından kunduracıya baktı: "Benden önce geberme de..." Sonra şa-

kaya şakayla karşılık verdi:

- Merak etme sen, bugün yarın arkandan bende gelirim. Sen kunduradan haber ver. Ama satmaya gönlün yoksa topal Kostrep'e giderim. Parasıyla değil mi... Altı rublenin ne kıymeti var sanki!...

- Hovardaya bakın!... diye ıslık çaldı Mahor. Yermil'in gözlerinin içine dik dik baktı ve içindekini açığa vuran tam bir hırsız bakışıyla:

- Demek paralı olduğun yalan değil ha... diye mırıldandı.

Yermil bu bakıştan ürperdi. Söylediğine adeta pişman olmuştu. Çabuk çabuk, bayağı içten:

- Yok canım, şaka söylüyorum, dedi. Para ne gezer bende...

Tam zamanında çenesini kapamıştı. Demin bakkalda söylediklerini sıralamaya başladı:

- Öyle Vanka'cığım; ne parası... Laf hepsi... Uyduruyorlar. Ama gelgelelim, gece uyku gözüme girmiyor bu yüzden. Ormanda yaşıyorum kolay değil! Birisi sadece korkutmak için bile gelse yeter işte...

- Ne yani, ödün patlayıp nalları mı dikersin?

Yermil konuşmayı istediği yola getirdiğine sevindi.

- Ne sandın, millet Noel'de eğlence arar... Bundan iyi eğlence mi olur: Birisi gocuğunu ters çevirir, suratına is, kömür tozu çalar gelir pencereme...

- Olura a, dedi ilgisizce kunduracı. Ama sen galiba alışverişe değil, çalıma, çene çalmaya gelmişsin buraya. Bende enayi gibi ağzımı açmış dinliyorum.

Tekrar akordeonuyla uğraşmaya başladı. Sonra birdenbire kahkahayı bastı, çırağına göz kırptı. Yermil'in yüreği "hop" etti:

- Hayrola arkadaş?

- Hiiç.

Vanka Mahor "Hiç" dedi ama Yermil işkillendi. Gene de Mahor'un kahkahasıyla neşeli cevabını kendine göre açıkla-

makta gecikmedi: Kunduracının Noel gecesinde ona oyun oynayacağına kesin inanmıştı!

Birkaç dakika daha eğlendikten sonra vaktin geç olduğunu bahane ederek kalktı, pabuç işini başka bir güne, bir eğlentide buluştukları zamana bıraktı.

Mahor lambayı yakarken Yermil dışarı çıktı. Gece olmuştu. Kapının önünde buz tutmuş bir bulaşık suyu birikintisi yağlı yağlı parlıyordu. Yüksekte, Yermil'in tam tepesinde tarazlı bir bulut kümesi arasında ay ile parlak bir yıldız ışıldıyordu. Hızlı adımlarla kilisenin yanından geçerken kubbedeki haçın keskin parıltısı gözünü aldı. Karanlıkta hayal meyal beliren mezarlığa baktı, "Demek deminki Vanka Mahor birkaç gün sonra burada, donmuş balçık toprağın altında yatacak..." diye düşündü, iliklerine kadar ürperdi.

Eve geç vardı. Kulübenin kapısında, tam mehtaba karşı oturan köpek onu bekliyordu besbelli. Yanyana, hızlı adımlarla içeri girdiler. Yermil ışığı yakmadan hemen yattı. İkisi de deliksiz bir uykuya daldıkları halde karışık, heyecanlı düşler gördüler o gece. Köpek incecik sesle arada bir inliyor, ayaklarını, kuyruğunu oynatıyordu. Yermil de sık sık sağa sola döndü durdu. Ay ışığı kulübenin tam ortasında yere beyaz bir leke halinde yayılmıştı. Pencerenin yanındaki kerevette yüzü, gövdesi yeşile çalan bir ihtiyar oturuyordu. Uzun bir gömleğin içinde vücudu saydamdı. Alnına, ölü duası yazılı yaldızlı şerit bağlanmıştı. Yermil geleni tanıdı: Ölen babasıydı bu... Gülümseyerek yanına gitti.

- Hayrola baba, niye geldin? Bak hiç korkmuyorum senden; dedi.

Ölü de gülümsedi. Zayıf elini kaldırarak belli belirsiz bir kutsama işareti yaptı.

- Git öyleyse yat, Tanrı korusun seni. Kötü kişilerden sakın oğlum!

Yermil ürperdi ve bu defa gerçekten uyandı. Kerevetin yanında değildi, akşamdan yattığı gibi ranzadaydı. Tekrar uyudu

ama bu sefer huzursuzdu, ikide bir uyanıyordu. Sonunda kalkıp kapının sürgüsünü yokladı, çıranın ışığını kuvvetlendirdi, ocakta hala sıcak duran çorbayı alıp içti. Köyden döndüğü zaman yemeğini yemeden yattığı için acıkmıştı besbelli...

Yermil ertesi gün ta akşama kadar uyudu, ocağı hiç yakmadı. Akşama doğru kalkıp ekşimeye yüz tutmuş bir gün önceki çorbayı bitirdi, tüfeğini doldurmaya oturdu. Karanlık bastığı halde lambayı yakmadı. Elleri titriyordu, dolduracağı saçma gözüne kâh fazla kâh çok az geliyordu. Köpeği karşısına oturmuş, soran bakışını gözlerine dikmişti.

Saat sekiz sularında kapının önüne çıktı. Mehtap vardı. Arada bir yüksekten geçen bulutlar arasına saklanıyor, sonra parlaklığının bütün ihtişamıyla göğün maviliğinde parlıyordu. Ay kaybolunca hava dünküne göre daha donuk, daha beyazımtırak oluyordu. Yerden kalkan tuz gibi kuru, ince kar bulutları havada dağılarak tekrar etraftaki çalılığa iniyordu.

Yermil içeri girdi, kapıyı sıkıca kapadı ve pencerenin karşısına geçti. Işıksız, karanlık kulübede kıpırdanmadan, soluk almadan beklemeye başladı.

Böylece ne kadar oturduğunu kendisi de bilmiyordu. Birdenbire kulak kesildi, sonra yavaşça doğrularak cama yapıştı. Donuk beyaz havada fundalıklar arasından, karlı patikadan yukarı çıkan iki gölge belirdi. Öndeki gölge arkadakinden daha uzun, daha iriydi. Bir dakikadan kısa bir sürede pencereye yaklaştı; kulübede ışık birdenbire kararadı... Cama yüzünü yapıştırmış olan Yermil hafifçe geriledi, gölgeyi nişan aldı. Tüfek, top gibi patladı.

İkinci gölge, çırak Mişka, geriye sıçradı, bayır aşağı yuvarlandı. Vanka Mahor ise olduğu yerde kaldı. Yermil, yırtınarak havlayan köpeğin ardından kulübeden fırladı, karınüstü karlarda yatan adamın üzerine eğildi. Koyun postundan, içi dışına çevrilmiş bir gocuk vardı üstünde... Genç yüzünde kömürle çizilmiş kalın kara bıyıklarla kaşlar göze çarpıyordu. Ölünün altında kar, fundalığa kadar kıpkırmızıydı...

Olayın üstünden üç ay geçti. Bir gün Yermil'i mahkeme huzuruna çıkardılar. Herkeste iyi bir etki bırakan orman bekçisi duruşma salonuna girer girmez yaldızlı çerçevenin içindeki ikona bakarak uzun uzun istavroz çıkardı, sonra yargıçların önünde yarı beline kadar eğildi.

İfade verme sırası gelince Yermil azimli bir halle ayağa kalktı, terleyen alnından gür saçlarının yaptığı perçemi geriye attı. Sonra başı dik, soruları cevaplamaya başladı. Derli toplu, istekle konuşuyordu. Gözlerini kısmiş, ihtiyarlara has yarı babacan yarı kurnazca bir hali vardı. Konuşurken ikide bir:

- Büyük amirlerim! Doğruluk örneği yargıçlarım! diye ekliyordu.

Duruşma salonu koltuklarındaki süslü püslü hanımefendiler, redingotlu tüccarlar; kenarları saçaklı çuha ile örtülü masanın çevresinde toplanmış resmi kıyafetli yargıç heyeti; başköşede yaldızlı ikonun önünde yanan kırmızı kandil Yermil'i içten duygulandırıyordu.

- Büyük amirlerim, merhametli yargıçlarım!.. Gerçi günahım çok büyük, ama kendimi korumak için yaptım bunu... Kötü insanlar yok edeceklerdi beni. Bunu yapacaklarını biliyor, bekliyordum...

- Ama gelenlerin elinde silah değil, çalgı vardı.

- Bakmayın: Şeytan muzurluğunu güle oynaya yapar. İçine giremezsiniz ki... Gene de ben hak ettiğim cezaya razıyım: İdam mı, sürgün mü... Sizlere kalmış artık!

Yermil hapislik süresini bir manastırda, ağır hizmetler görerek geçirdi. Sürüldüğü manastırda ondan çalışkanı yoktu. Ortalığı, avluyu süpürürken ortada tek bir çöp bırakmazdı. Odun kırmakta, mutfağa su taşımakta ondan gayretlisi, işten anlayanı yoktu.

Rahipler de ısındılar Yermil'e. O kadar ki ihtiyar orman bekçisi cezasını tamamladıktan sonra da "Tanrıya sığınarak" manastırda temelli kaldı. Ama nedense rahip olmaya yanaşma-

dı. Sebebini soranlara, kendinden pek memnun bir halle:

- Olamaz; çok büyük bir suç işledim ben; diye cevap veriyordu.

SON GÜN

Her şey tamamdı artık: Malikânenin yeni sahibi satın aldığı hayvanları, arabaları ve koşumları, oda takımlarını toplayıp götürdü. Ahırların, odunluğun, ambarların kapısı ardına kadar açıktı. Her yan boşaldığı için ortalık genişlemişti sanki; avluda tek bir çöp kalmadı.

Malikânenin yeni sahibi esnaftan Rostovtzev, yirmi Nisan akşamı geleceğini bildirmişti. Eski sahibi Voyeykov da aynı gün öğleden sonra saat üçte çiftlikten ayrılacaktı. Ailesini şehre daha önce, ayın on ikisinde göndermişti.

Yanında adamlarından eski emir eri Pyotr'la uşak Şaska kalmıştı. Sabahtan akşama kadar boş mutfakta, tahta sıralar üzerinde bacaklarını uzatıp fosur fosur cigara içiyor, o arada, dededen kalma malikânenin altından girip üstünden çıkan efendilerinden kâh alayla kâh acıyarak bahsediyorlardı.

Yol hazırlığını yapan Voyeykov şehirli kılığındaydı artık: Kahverengi elbisesiyle sarı fitilli Hülan[41*] kasketini giymiş, bir elinde koltuk değneği, öbüründe küçük bir tabure ile evi son defa dolaşmaya çıkmıştı. Odadan odaya giriyor, tabureye çıkarak yer yer kabarmış, sinek pisliğinden beneklenmiş duvar kâğıtlarını boydan boya indiriyordu. Kâğıtların iç tarafı kireçle tutkaldan bir kabuk tutmuştu; düşerken tok, hışırtılı sesler çıkarıyordu. Büyük salonun duvar kâğıdı mavi – yaldızlıydı; şimdi rengi solmuş, donuklaşmıştı. Üzerinde yer yer kimi yuvarlak, kimi dört köşe ya da beyzi kâğıdının asıl renginde şekiller görünüyordu. Bunlar, duvarlarda yıllarca asılı duran aile resimleriyle eski değerli tabloların izleriydi; başköşe, ikon köşesiydi. Voyeykov'a o odanın kâğıdını sökmek çok zor geldi.

Dört büyük pencerenin ince, güneşten solup donuklaşmış camlarından güneşin tatlı, yumuşak ışığı yayılıyordu. Voyey-

41 Subayları en asil ailelerden seçilen bir süvari alayı.

kov bu odada geçen çocukluk günlerini hatırladı. Sonra kesin bir hareketle koltuk değneğini kaldırarak pencerelerden birine sonra da öbürüne sert bir darbe indirdi... Cam parçaları pencerenin çürümüş pervazına; kurumuş, kenarları çatlak sekiz köşeli parke dilimlerine şıngırdayarak döküldü. Yumuşak bahar rüzgârı kırık camlardan içeri doldu. Pencerenin altında boza çalan, tomurcuklanmış leylak kümeleri göründü.

Voyeykov tabureye oturdu, hatıralarının sonuna gelmeden kalkmak istemiyordu. Kasketini çıkardı. Uzun, şakaklarına doğru ince çizgi halinde kesilmiş saçları eski biçim, sağdan ve-

revine ayrılmıştı. İri başını göğsüne eğmiş, hareketsiz oturuyordu.

Evet, bu evde, bu malikânede yaşayıp ölen dedeleriyle dedelerinin dedelerini düşünüyordu. Voyeykov, ailesinin ürettiği ve şimdi tükenmekte olan, avlarda sahiplerine şöhret sağlayan, tazıların hemen hemen hepsinin adlarını da hatırladı. O soydan, ihtiyarlığın çirkinleştirdiği son altı köpek kalmıştı; onlarda gebermek üzereydi. Ama Voyeykov onları bu halleriyle bile Grişka Rostovtzev'e bırakmaya razı değildi. Sert, esmer yüzünü doğrulttu. Safra bozukluğundan yanaklarıyla gözaltları pörsümüştü, boyalı bıyıkları siyahtan yeşile çalıyordu. Koyu gözlerinde haşin parıltılar vardı.

Kasketini başına geçirdi, koltuk değneğini yere vurarak evin peronuna çıktı, avlunun karşı yanındaki mutfağa seslendi. Uzun boylu Pyotr eşikte belirdi.

- Köpekler nerde? diye sordu Voyeykov.

Pyotr dehlize, avlıya, bahçeye baktı:

- Hepsi burada.

- İyi. Hepsini boğacaksın! diye sert bir sesle emir verdi Voyeykov. Köpek başına bir yirmi beşlik var.

Sonra tütünden sararmış değerli ağızlığına kısa kalın bir cigara takarak eski yerine döndü, basamağa oturdu.

Pyotr tekrar mutfağa döndü, uşak Saşka'ya beyin kararını müjdeledi, sıranın altından bir kangal ip çıkarıp dışarı çıktı,

etrafa bakındı, "Hangisinden başlamalı acaba?" diye düşündü.

Üç alaca tazı avlunun ortasına yayılmış güneşleniyordu. İki beyaz, sundurmanın yanında, gölgedeydi. Biri de çamlıktan bahçeye, henüz yapraklanmış, yeni çiçeklenmeye başlayan elma ağaçları arasından koşuyordu.

Gerçekten köpeklerin hepsi ihtiyardı; siyah kulaklı, ince damarlı ayakları uzun, sert tüylerle kaplı açık sarı dişi de epey yaşlıydı. Pyotr ıslık çaldı, eliyle dizine vurarak köpeği yanına çağırdı. Tazı avluyu katederek yukarı kıvrık tüylü kuyruğunu sallaya sallaya ona doğru koştu, elini yaladı. Pyotr kement atar gibi ipi köpeğin boynuna doladı; kaba kunduralarıyla toprağı savura savura avludan bahçeye koşmaya başladı. Bodur Saşka, yeni sahiplerin eşyayı götürürken nasılsa unuttukları kazmayı kaparak neşeli bir şekilde arkadaşının peşinden koşuyordu.

Pyotr'un arkasından ilkin istekle koşan köpek bahçenin kapısında nedense birdenbire direndi, yana sıçradı, ipten kendini kurtaramadığı için tiz bir çığlıkla birkaç takla attı. Yetişen Saşka, yerden kaptığı sarı-yeşil, budaklı bir elma dalını hayvanın sırtına indirmeye başladı. Her vuruşta köpeğin kuru sırtından sert tüy tutamları çıplak dalın ince budaklarına yapışıyordu. Pyotr ipi omzundan aşırarak, kapaklanacakmış gibi öne eğilerek koşuyordu. Köpek sıçrıyor, o yana bu yana atıyordu kendini; sonra gerilerek yere çöküyor, kafasını gövdesinden ayırmak istercesine sağa sola sallıyordu. Öbür tazılar uyku hallerini bırakmış, onlara koşuyordu.

Voyeykov yerinde doğruldu, öfkeyle:

- Çekin şunları! diye haykırdı.

Saşka kazmayı sallayarak köpekleri kovaladı. Sarı tazı olanca gücü ile ipi koparmaya uğraşıyordu; diş etleri kanamış, boğuluyormuş gibi dili dışarı sarkmıştı. Pyotr, akasya yoluna saptıktan sonra adımlarını ağırlaştırdı. Köpek de birden halsizleşti, debelenmeyi bıraktı, sönüverdi, birbirine yapışan ard ayakları yalpalıyordu; sarkmış kuyruğunu ayaklarının arasından çekmişti.

Pyotr, iki yol kavşağında kurumaya yüz tutmuş bir dişbudağının önünde durdu. İpi kalın bir dala doladı, sağ omzunu o yana çevirerek hızla aşağı çekti. Köpek havaya sıçradı; ön ayaklarını ihtilaçlı bir hareketle bükerek ağacın altındaki kabarık toprağa tutunmak istedi ama yetişemediği için havada asılı kaldı... Mor-siyah dili ağzından fırladı, gerilen dudaklarından mercan kırmızısı diş etleri meydana çıktı. Üzüm rengi gözleri yavaş yavaş sönerken gün ışığını yansıtan bakışı gitgide donuklaştı.

Kendine göre, buruk şakalar yapan Pyotr:

- Eh, sen sağ ben selamet; rahatına bak dostum! Dedi.

Saşka tiz bir kadın sesiyle bir şarkı tutturdu. İncecik, açık yeşil tomurcuklarla donanmış çalılığın içinde bir çukur kazmaya başladı. Uzaktan, bahçenin ta öbür ucunda, bayırın aşağısında, yaşlı ağaçların dallarından kestane kargalarının yarış edercesine çığlıkları duyuluyordu. Onlardan aşağı kalmayan sığırcıklarla küçük saksağanlar da ortalığı çınlatıyordu. Çalılıkların dibine yığılmış yapraklar güneşte yavaş yavaş kuruyordu.

Saşka ışıldayan kazmayı sert hareketlerle toprağa adeta zevkle daldırıyordu. Toprak kabarık, yumuşak olduğu için kazma kolayca gömülüyor, önüne çıkan pembe solucanları ikiye bölüyordu. Bir günlük sahipsiz kalan bahçede kısrağını otlatan genç, temiz giyimli köylü Andrey, Saşka'ya yaklaştı:

- Hayrola neymiş o idamlık suçu hayvancağızın; diye gülümseyerek sordu.

Hala ipi omzundan indirmeyen Pyotr:

- Suçu muçu yok, dedi. Emir aldık yerine getirdik. Son elveda. "Hepsini temizleyeceksiniz!" dedi bizimki. El eline geçmesin hani...

- İçerledi demek?

- İçerlemez olur mu!... Sen de bakıyorum, fırsatı ganimet bilip hayvanı çayıra salmışsın. Ama yeni patron akşama burada; haberin olsun. Herifte bir kuru ot sapını bile kaptıracak göz

yok.

- Oho!... Akşama yıl var daha... O zamana kadar beygiri otlatacak başka yer bulurum; diye güldü Andrey. Sonra elindeki sopayla köpeği kıçından kaldırdı. Hayvan ayılır gibi oldu, karnını içine çekerek hırladı.

Andrey dalgın bir sesle:

- Geçen gün ben de bir köpek boğdum; diye devam etti. Nerden gelmişse gelmiş, gitmiyor bir türlü avlumuzdan... Bir hafta, iki hafta geçti. Baktık, havlayıp bekçilik ettiği de yok. Düşündüm taşındım, taktım ipi itin boynuna...

- Köpek... ne olacak, dedi Pyotr. Ne şanlı, yüksek insanlar idam sehpasında ölüyor...

- Sen gördün mü?

- Görmesine görmedim; bırakmazlar. Ama asker arkadaşlarımdan duydum. Anlatırlardı: Geceden sehpa kurulur, şafak sökerken suçlu herifi getirirlermiş. Cellât kafasına torbayı geçirip urganı çekiverirmiş. Doktor da oracık da beklermiş... Hemen muayene eder, boğulup boğulmadığını haber verirmiş. Adamcağızı olduğu yerde, sehpanın altında bir çukura gömerlermiş.

- Tabutsuz mu?

- Yok, camekânlı tabuta koyup tören mi yapacaklar!...

- En usta bir mimar böyle mezar yapamazdı! diye çalılar arasından gülerek söze karıştı Saşka.

- Sonra sehpayı oradan başka yere mi götürürlermiş? diye sormaya devam etti Andrey.

- Tabii. Gerektiği zaman, gerekli yere taşırlardı.

- Peki, idamı hak edecek ne yaparmış bu fukaralar?

- İyi iş için asmazlar elbet. Din yolundan ayrılanları, büyüklerimize karşı gelip başkaldıranları, haydutları, eşkıyayı sallandırırlardı.

- Cellât dedikleri herife aylık mı verirler?

- Ne sandın? Yemesi, içmesi, urbası; her şeyin en iyisi.

- Bak bak, diriliyor seninki! diye takıldı Andrey. Beceremedin bu işi galiba arkadaş!

Andrey, yaşlı vişne ağaçları arasında yere yığılmış kuru dalları ezerek dolaşan atının yanına gitti.

- Zor dirilir artık, dedi Pyotr. Sonra Saşka'ya:

- Hazır mısın? diye seslenerek köpeği mermer ebruli, kuru ve yaş sarı yaprak yığınıyla beraber kazılan çukura sürükledi, içine attı.

Saşka çukuru toprakla doldurduktan sonra üstünde biraz tepindi, toprağı bastırdı. Yaş toprak kunduranın altında soluk alıyor gibiydi. İşini bitirdikten sonra üstüne yapışmış toprağı silkeledi:

- Hadi, toprağın bol olsun! diye sırıttı. Biz güle güle oturalım, sende yattığın yerde rahatça çürü.

Küreği omzuna atarak Pyotr'un arkasından evin yolunu tuttu. Pyotr avluda durdu, ipi arkasına saklayarak tüyleri aklaşmış iri erkek köpeği, Çerkes'i çağırdı. Saşka neşeli bir halle efendisinin karşısına dikildi, müjdeler gibi:

- Birini hakladık Boris Borisoviç! Çamlığa gömdük.

Peronun merdiveninde oturan Voyeykov doğruldu:

- Böğürmesene öküz! Gömmenizi kim söyledi size? diye gürledi. Çamlığa; hepsini çamlara asıp dizeceksiniz! Duydun mu?

- Başüstüne, dedi Saşka ve Pyotr'a yardıma koştu.

- Çabuk bitirelim bu işi... Parası batsın!... diye mırıldandı kendi kendine.

Saat üçe kadar köpeklerin altısını da temizlediler. Boşalmış malikâne Nisan güneşinin ılık okşamalarıyla sessizce uyukluyordu.

İşin verdiği heyecan ve yorgunluktan sonra dinlenen iki arkadaş alacakları parayı hesaplıyordu.

Pyotr kendine has buruk neşeyle:

- Fena değil, dedi. Bir buçuk ruble ile itler için dört başı

mamur bir anma töreni düzenleriz!

Voyeykov peronun karşısında başı açık duruyordu. Birkaç defa istavroz çıkarıp evinin önünde yarı beline kadar eğildi. Sonra esmer, enerjik yüzünü yaklaşan hizmetkârlara çevirdi, hep o sert tavrıyla:

- Hoşçakalın çocuklar, dedi. Bitirdiniz, değil mi?

İkisi, şapkaları ellinde:

- Bitirdik beyim; diye cevap verdiler.

- Alın paranızı...

Saşka parayı uzatan, parmağında yıllar boyunca kullanılmaktan incelmiş alyans bulunan esmer eli öptü. Voyeykov, yüzünde aynı sertlikle onu kucakladı, dudaklarından öptü. Pyotr'la bir baş selamıyla vedalaştı. Bir an gözleri kaydı, başı dumanlandı. Ama hemen kasketini başına geçirdi, eskisinden daha sert, daha kararlı bir halle:

- Gidebilirsiniz, dedi. Hem Miron beni almaya gelmesin buraya. Ona söyledim zaten; ben ona uğrarım; oradan istasyona gideriz... Köy arabasıyla gitmekten utandığımdan değil... Öyle istiyorum.

Arkasına bakmadan avludan çıktı, köy yolunu tuttu.

Saşka bakkala koştu. Adam ona kapının eşiğinde paslı satırla salamura domuz etinden bir parça kesti. Pyotr malikânenin başındaki otlağın yanında şarapçı dükkânının önünde bekliyordu. Kısa, zümrüt-yeşili bahar çimeninde çilingir sofrasını kurup uzun uzun oturdular. Tatlı pembe havaya akşam yavaş yavaş iniyordu. Ortalık serinledi. Bahçenin rutubetli kuytuluğunda, yaşlı ağaçlarda gecelemeye hazırlanan kestane kargalarının sesleri duyulmaya başladı. Ağaçların tepesi arasından ufak, pırıl pırıl ay göründü. Güneş derenin ardından, erimiş altından bir hâle içinde sessizce batarken turuncu renkli ışınları camlarda alev alev yansıyordu. Kapı ve pencereler ardına kadar açıktı. Bütün malikâneye garip bir sessizlik çökmüştü.

Mülkün yeni sahibi Grigori Rostovtzev geç vakit, bütün köy uykuya yattıktan sonra kâtibiyle beraber, iki tekerlekli

koşu arabasıyla geldi. Araba, eski Voyeykov'ların avlusuna ağır ağır girerken tekerleklerden birinde gevşemiş bir cıvatanın çıkardığı ses duyuluyordu.

Rostovtzev arabayı peronun önünde durdurdu, dizginleri geride oturan kâtibe uzatarak güçlükle yere indi. Kâtip koşumları çıkarmak için hayvanları sundurmanın altına sürdü. Rostovtzev'in sırtında bir çuyka[42], başında geniş, kalın bir kasket vardı. Uzun yol boyunca oturmaktan uyuşmuş ayaklarını hızla yere vurarak eve doğru yürüdü. Donuk ay ışığıyla kaplanmış evin eşiğinde durdu, Voyeykov gibi kasketini çıkararak dindar bir halle, saçları yere değecek kadar eğildi, sonra evi gezmeye başladı. Dikkatle, tam mal sahibi gözü ile her yana, köşe bucağa bakıyor, odaların ortasında yığılmış duvar kâğıtlarını ayakucuyla iterek başını sallıyordu. Bir yandan da:

- Vay namussuz... Vay edepsiz herif!.. diye mırıldanıyordu.

Loş havada odalar sayılamayacak kadar çok göründü ona. Evin çirkin çıplaklığı ürkütüyordu insanı. Bir zamanlar, Rostovtzev için ulaşılmaz, esrarlı, özel bir hayat sürülen bu yuva dağılmış, yıkılmıştı artık... Rostovtzev geri döndü; kaşları çatılmış, sırtı kamburlaşmıştı. Perona çıktı. Evet, ne varsa her şey onundu şimdi, hepsini görmek için sabırsızlanıyordu!

Bahçeye inip, çiçek açmış elma ağaçlarına bakacaktı: Doğrusu bahçeden epey ürün bekliyordu bu yıl. Ama gözleri keskin olduğu halde ayın pembemsi ışığında çıplak dallarda pembe-beyaz çiçeklerle tomurcukları birbirinden ayırt edemedi. Burnunu havaya kaldırarak kokudan tahmin etmek istedi ama çiçek kokusu pek hafifti; daha çok soğuk, yaş toprakla taze çimen kokuyordu. Bahçenin gerisinden bülbülün ses denemeleri geliyordu. Sesin temizliği, akıcılığı derin sessizlikte iyice belli oluyordu. İnsanı büyüleyen bir geceydi.

Rostovtzev başını çamlığa çevirdi ve o anda saçlarının kasketinin altında diken diken olduğunu hissetti. Gür, uzun çamların karaltısında beş upuzun, mavimtırak hayalet gördü...

42 O zamanki esnafın ve basit halkın gündeliğe giydiği kaba kumaştan düz, kısa palto.

Bir an olduğu yerde mıhlandı, sonra duyduğu korkuyu yenerek o yana yürüdü. Geri dönerken yüzünden kızgınlıktan çok tiksinti vardı.

- Vay namussuz... Vay edepsiz herif!... diye tekrarladı.

Avlunun ortasına gelince mahsus yüksek sesle:

- Evde yatacaktım ama vazgeçtim; dedi. Canı cehenneme topunun da!... Adilik bu kadar olur. İnsanın tüyleri ürperiyor... Koca avanak duvarlarda kâğıt bırakmamış, köpekleri de gebertmiş...

Rostovtzev üzgün şekilde başını salladı, çamlıkta gördüğünü hatırlayarak yere tükürdü. Kâtibine dönerek:

- Hadi bekçinin kulübesine gidelim; bey değiliz, orada da yatarız, dedi.

- Elbette! diye neşeli yüzle atıldı kâtip. Köpeklere gelince, her kaybımız bunun gibi olsa!

Kasketini çıkararak elini patronuna uzattı; yılışarak:

- Yeni eviniz uğurlu olsun Grigori Kiskintiniç[43], dedi.

Rostovtzev yapmacık bir sertlikle:

- Gevezeliği bırak şimdi... Yorgunluktan geberiyorum, karnım da aç... diye homurdandı.

Kırağı düşmüş çimenden gölge gibi mutfağa seyirttiler. Orada bir tahta sıraya oturarak ay ışığında salam ve beyaz ekmekle karınlarını doyurmaya başladılar; arada bir kısa kesik konuşuyorlardı. Bekçi kulübesine gitmekten nedense vazgeçtiler, oturdukları sıraya, yastık yerine katladıkları çuykaları koyarak, başları karşılıklı uzandılar, hemen de uyudular. Ertesi gün şehirden gelecek eşya arabalarını karşılamak, malikâneye çeki düzen vermek için erkenden kalkmaları gerekiyordu.

Ama sabırsızlanan Rostovtzev'e o gece bitmeyecek gibi uzun geldi. İkide bir uyanıyor; her uyanışta pembemsi ay ışığını sanki hep aynı yerde, çizmelerinin konçlarında görüyor, sıkıntıdan patlayacak gibi oluyordu. Bunalıp daldığı zaman da

43 Kiskintin, köylü ağzıyla Konstantin.

gözünün önüne kara-yeşil çamlığın kuytuluğunda, haşin sessizliğe dalmış karanlıkta sallanan köpek leşleri geliyordu. Rostovtzev yattığı yerde huzursuzluk içinde dönüyor, bir yandan da tabansızlığından utanarak öfkeyle gülümsüyordu.

ÖMÜR KÂSESİ

I

Bundan otuz yıl önce eyaletimizdeki Streletz kenti şimdikinden daha az kalabalık, daha sade bir yerdi. Zangoç Yordanski'nin oğlu, papaz okulu öğrencisi Kir Yordanski yaz tatiline gelmiş, kadro dışı çalışan papaz Diyesperov'un kızı Aleksandra Vasilyevna'ya –küçük adıyla Sanya– âşık olmuştu. Yıllık iznini Streletz'de geçiren ruhani meclis memurlarından Selihov da laf olsun diye Sanya'ya kur yapıyordu.

O yaz kendini her zamankinden daha kayıtsız, nedenini bilmeden mutlu hisseden Sanya her akşam arkadaşlarıyla ya şehir bahçesine ya da mezarlığın arkasındaki koruya dolaşmaya çıkıyordu. Renk renk ipekle işlenmiş Mordov kıyafeti, kırmızı kurdele ile bağlı kalan kumral saç örgüsü ve dudaklarından eksik etmediği şarkısıyla ilgi çekiyor, kendine yaraşan bir hareketle başını ikide bir geriye doğru atıyordu.

Sanya güzelliğini ve bütün Streletz gençlerinin ona vurgun olduğunu biliyordu. Ama aralarında yalnızca Kir Yordanski hoşuna gidiyordu. Garip bir duyguydu bu: Hem beğeniyor, hem korkuyordu ondan... Sessiz aşkı, kara gözlerinin alevli bakışı, dağınık simsiyah saçları ürkütüyordu Sanya'yı... Bakışları karşılaştıkça Sanya renkten renge giriyor, soğuk, gururlu bir halle Yordanski'yi görmezlikten geliyordu. Selihov'u daha az beğendiği halde onunla daha serbest, daha rahattı.

Selihov eyalet züppelerindendi. Gençlerin hepsinden daha kibar davranırdı; nükteci, hazır cevaptı. Anlattığı beylik hikâyelerle Sanya'yı ve arkadaşlarını gülmekten katıltırdı. Boyu kısacaydı ama iri yarı Kir Yordanski'nin önünden geçer-

ken küstah bir tavırla bastonunu sallayarak onu yukardan aşağı süzmekten geri durmazdı.

Sanya'nın babası, durumuna göre Selihov'u oturaklı bir genç sayıp beğeniyordu. Boy posundan başka bir şeyi olmayan papaz okulu öğrencisi Kir Yordanski'ye pek önem vermiyordu.

Bir Temmuz akşamı, bütün Streletz halkı; kimi yaya, kimi arabalarla her zamanki gibi piyasaya dökülmüştü. Upuzun caddenin ucunda, otlaktan dönen sürünün kaldırdığı altın sarısı bir toz bulutu arkasında güneş batıyordu. Gençler gruplar halinde mezarlık korusuna doğru gidiyorlardı. Birinci grupta en önde Selihov'la kol kola Sanya gidiyordu. Arkalarından Sanya'nın arkadaşları ve sınıf arkadaşı Gorizontov'la Yordanski asık suratla isteksizce yürüyordu.

Yaylana yaylana yürüyen, boş fıçıdan çıkar gibi kalın, gümbürtülü bir sesle konuşan iri kıyım Gorizontov'a arkadaşları, "Dev Gorizontov" diye takılırdı.

Selihov bir aralık arkada yürüyenleri küçümseyen bir bakışla süzdü, Sanya'ya eğilerek romantik bir halle elini sıktı, yavaşça, baygın bir sesle:

- Bu güzel elin ömrümün sonuna kadar benim olmasını ne kadar isterdim, aziz Aleksandra Vasiyevna! diye mırıldandı.

II

Otuz yıl süresince karşılaşmamak için büyük çaba gösteren Yordanski ile Selihov gene de unutmadılar birbirlerini. İkisi de yükselmek, çevrelerinde tanınmak, itibar kazanmak için yarışırcasına çalıştılar. İkisi de yıllardır Streletz'e yerleşmiş ve azımsanmayacak başarı kazanmışlardı. Yordanski katedralin başpapazı olmuş; zekâ, bilgi ve sertliğiyle bütün eyalete ün salmıştı. Selihov memurluktan ayrılmış, faizcilikle para kırıyordu.

Yordanski Pesçanaya Sokağında bir ev satın aldı. Tabii Selihov altta kalmadı, rakibini çatlatmak için yanında, hem de iki katlı bir binaya yerleşti. Karşılaştıkları zaman birbirini ta-

nımazmış gibi selamlaşmıyorlardı bile. Ama bir an olsun birbirlerinin varlığını unutmuyor, duydukları karşılıklı nefretle besleniyorlardı adeta. Nefret ve küçümseme ile...

Kir Yordanski evliliğinin onuncu yılında çirkin, silik karısını kaybetti ama eşinin eksikliğini bir an bile duymadı. Aleksandra Vasiyevna da Selihov'un hayatında sessiz bir gölgeydi, o kadar: Selihov evde hemen hemen hiç konuşmazdı onunla.

Evlenmelerinden az sonra bir gün karısını yatak odasında, komedinin gözünden çıkardığı düğün hediyesi süslü bir kutuyu karıştırırken yakalamıştı. Kadın ağlamaktan şişmiş gözleriyle genç kızlık hatıralarına, kendisinin ve arkadaşlarının resmine bakıyordu. Mordov kıyafetinde, uzun saç örgüsü omuzunda işve ile gülümseyen Sanya'nın resminin yanında Kir Yordanski'nin fotoğrafı da vardı... Aleksandra Vasilyevna bunlara bakıyor, yeni bir ağlama krizine tutulmamak için dişlerini sıkıyor, dudaklarını ısırıyordu.

Selihov, bu gözyaşlarının Kir Yordanski'yle ilgili olmadığını; sonsuzluğa giden, her kızın hayatında bir defa ışıldayıp sönen mutlu bir yazın peşinden olduğunu biliyordu. Gene de evlenmelerinin ilk yılındaki bu gözyaşlarını affetmedi. Boysuzların çoğu gibi aşırı derecede onurlu, kıskanç, kinciydi; bu yüzden ömrü boyunca onu Kir Yordanski'den kıskandı durdu. Kir Baba da, cılız rakibini tercih eden Sanya'ya karşı kalbine kopkoyu bir nefret gömdü.

Günler günleri, yıllar yılları kovalıyordu. Aleksandra Vasilyevna'nın da kendine göre, kimsenin bilmediği bir düşünce, bir tasası vardı: Ev sahibi olmak!

III

Şişmanlamış, lapalaşmış, sulugöz olmuştu. Selihov da ihtiyarlamıştı.

Kendisinin ve en yakını olan karısının geleceğine ait ne

düşündüğünü hiçbir zaman açmazdı. Derli toplu, durgun yüzü bir damla kan yokmuş gibi bembeyazdı. Kahverengi elbisesinin üstünde tek bir toz tanesi göremezdiniz! Hafifçe kamburunu çıkarmış, titreyen ellerinin soğuk parmakları pantolonunun modası geçmiş düz ceplerinde, evin tertemiz, ıssız odalarında dolaşarak, duvarlar boyunca dizili kılıflı sandalyelere, ağır koltuk ve kanepelere dalgın bakar, sinsi bir alayla gülümseyerek bir şeyler kurardı...

Bir ömür geçti... Selihov'un insanların ahmaklığına karşı kırgınlığı da geçti, sadece bir küçümseme kaldı. Selihov gittikçe kuruyor, ufalıyordu. Rehine getirilen eşyayı incelemek için altın çerçeveli kelebek gözlüğünü takmadan, adet yerini bulsun gibilerinden, burnunun hizasına götürür öylece bakardı: Her eşyanın değerini ezbere bilirdi. Bir derebeyinden satın aldığı ev eski biçim, tahta sütunlu, bahçe içindeydi. Evin bazı özellikleri vardı: Kışın en soğuk havalarda sımsıcaktı. Yazın, herkes kavurucu sıcaklardan korunacak yer ararken, Selihov'un evinde odalar tatlı bir serinlik içindeydi. Kışlık yedek camlar kızgın öğle güneşinden evi korurdu. Naftalinin uyuşturan kokusu da havada asılı kalmıştı sanki!...

Arabalar hızla istasyona gidip gelirken Selihov'un evinde ne kadar lamba, avize varsa çeşitli sesler çıkararak zıngırdamaya başlardı. Pesçanaya işlek bir sokak olduğu için binaların hepsi yaz boyunca kerpiç rengi tozla örtülüydü. Ama Selihov hemen hemen hiç sokağa çıkmaz, evinin dış görünüşü ile ilgilenmezdi. Son yılları, hep öyle, odadan odaya dolaşarak, hazırladığı vasiyetnameyi düşünmekle, defalarca şeklini değiştirmekle geçirmişti.

Aleksandra Vasilyevna'nın yatak odası avluya bakıyordu. Kadın günlerini orada çorap örerek, hatıralarını eşeleyip, geleceğini düşünerek geçiriyordu. Bazen hem işine devam ediyor hem eski alışkanlığıyla ağlıyordu. Kulağı, odadan odaya dolaşan kocasının duvar saatinin düzenli tik taklarına uydurduğu adımlarına gidiyordu. Belirli saatlerde kendine kapanık, kaygısız bir halle müşteri beklerdi. Gelenlerden kimi ağlamaklı, kimi

aşırı serbestlikle üzüntü ve mahcupluklarını gizlemeye çalışan kimselerdi.

Selihov odaları arşınlarken, dışarıdan görünen demir kasasına esrarlı, memnun bir gülümseme ile bakmayı ihmal etmezdi. Dolabın kapısı çelik bir kafesle örtülüydü. Kafese, kocaman gözlere benzeyen ağır demir topuzlar çakılıydı.

Arada bir bütün evi derin bir sessizlik kaplardı. Selihov çok sesli çalışan saati bile durdurarak kocaman, hantal yazı masasının başına geçerdi. O zaman evde ölçülü, gayretli kalem gıcırtılarından başka ses duyulmazdı. Aleksandra Vasilyevna soluğunu tutarak bu gıcırtıları dinler, onların kaderini iyiye mi kötüye mi değiştireceğini anlamaya çalışırdı. Kocası için onu sefalete atmanın, varından yoğundan, barınağı olan bu evden yoksun etmenin işten olmadığını biliyordu. Zaten adam onu insan yerine de koymuyordu. İlkin kendisine "sen" demeyi, sonra her türlü konuşmayı yasak etmişti. Gerçi misafir geldiği zaman Selihov değişirdi: Nazik, sevimli, şakacı, nüktedan olurdu. Kâğıt oyunlarında kendine hâkim olmasını bilirdi. Hoş gelenler hep aynı iki üç kişi idi: Emniyet amiri, maliye müfettişi ve noter Vişnevski. Onlarda yılda iki üç defadan fazla gelmezlerdi.

IV

Kir Yordanski içiyordu. Daima içkili oluşunu haklı göstermek için, Streletz gibi yaban bir taşra köşesinde ondaki zekâ ve değerde bir insanın başka türlü yapamayacağını söyler dururdu. Biçimsiz yapılı, hantal katedral kilisesinden, Pazar meydanında zahire tüccarlarının beyaz bir sıra halinde dizili evlerinden başka ne vardı Strelez'de?... Şehir dolayı alabildiğine boş, ıssızdı; insan bunlar arasında sıkıntıdan patlardı!

Kir Baba boylu poslu, tavlı, tam bir eski zaman boyarı tipindeydi; uzun süre güçlü, yakışıklı kalmıştı. Din dersi verdiği

kız ortaokulu öğrencileri deli olurdu onun için. Hele şu zamansız gelişmiş bıngıl bıngıl, lepiska saçlı, ince tenli, pembe-beyaz yanakları mahcupluk aleviyle tutuşan kızlar Kir Baba'nın kara gözlerindeki şahin bakışları için neler vermezlerdi!...

Kir Yordanski'nin dış görünüşünün sevimsiz tarafı burnunun etrafındaki hafif şişkinlikle, durmadan tütün içmekten sarıdan kahverengine dönmüş dişleriydi. Tütün ve günlük kokusu sinmiş kahverengi cübbesinin omuzlarına uzun dalgalı saçlarından dökülen kepek serpintisi bile Yordanski Baba'nın çekiciliğini ve heybetini bozmuyordu. Kendinden son derece emindi. Herkese ayırmaksızın "Sen" derdi. Büyüklerle hatta Çarlarla senli benli konuşan eski zaman papazlarını örnek almıştı besbelli... Bunların konuşmaları, vaaz ve öğütleri acı, sertti; sırası gelince karşılarındakilerin sözünü kesmekten çekinmezlerdi. Vaktiyle unvanı büyük bir kişizade böyle bir papaza:

- Kutsa beni çoban;[44] demiş.

Papaz, kutsayarak:

- Sürümün en akılsız koyununu Tanrı Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına kutsuyorum! diye taşı gediğine koymuş.

Kir Baba, esnaf ve tüccarlara haşin, kaba davranırdı. Büyüklere karşı hazır cevaptı, lafın altında kalmazdı. Serbest fikirli geçinen kimselerle çok konuşmaz, kısa keserdi. Böyle konuşmalarda sözlerinin mantığa dayanmasına dikkat ederdi. Hareketleriyle bütün eyalete saydırmıştı kendini. Streletz postanesine gelen resimli kartların çoğu sahiplerinin eline değmeden yok olurdu. Ama Kir Baba'ya, valinin maiyet memuru olan genç yeğeninden gelen Kırım, Kafkas manzaralı kartlardan en güzelleri bile bir teki kaybolmadan eline değerdi. Çünkü Kir Baba posta müdürüne, adına gelen bir kartın kaybolmasını yeriyle ödeyeceğini kesin olarak bildirmişti.

Kir Baba'yı el üstünde tutan şehirliler evlerinde ağırlamayı büyük şeref sayarlardı. Ne var ki Kir Baba davetleri pek

44 Hıristiyanlar, insanları Tanrı sürüsünün koyunlarına; papazları da onlara yol gösteren çobanlara benzetirler.

seçerek kabul eder, kendi evine de kimseyi çağırmazdı.

Tek katlı, uzunca, beyaz badanalı evi oldukça basıktı, gene de sokakta uzaktan göze çarpardı. Streletz sokaklarında ağaç, yeşillik yoktu; sadece tek tük boş arsalarda yamru yumru, sıska elma ağaçları fışkırmaya çabalıyordu. Ama katedral başpapazının saçla örtülü çatısının ötesinden bir sıra körpe çınarın açık yeşil tozlu tepeleri seçiliyordu. Bütün evlerin bahçeye, avluya girilen tek kanatlı kapıları vardı. Yalnız Yordanski Baba'nın kapısı peronlu, çift kanatlıydı; (ama o da kimseye açılmazdı...) Kapının üstünde "K. Yordanski" yazılı ufak pirinç bir levha parlıyordu. Ana kapı daima kapalıydı, servis kapısı kalın bir sırıkla sürmelenmişti. Ancak kırmızı mintanlı ihtiyar sucu gelince açılırdı.

Kir Baba'nın ev hayatı hakkında bir şeyler bilen yalnız bu sucuydu. O da, getirdiği suyu fıçılardan kovalara boşaltırken papazın, kocaman erkek kunduraları giyen hizmetçisiyle ayaküstü çene çaldığı kadar...

Yordanski Pederin hoş gördüğü tek insan ihtiyar sucuydu. Onunla zararsızca alay ediyor, sucu da buna şakalaşarak karşılık veriyordu. Kimseden korkmayan, hiçbir şeyi umursamayan filozof yaradılışlı bir adamcağızdı!

- Hey Kozalak! diye seslenirdi ona Kir Baba taraçadan.

- Efendiciğim! Derdi umursamaz haliyle ihtiyar sucu.

- Fıçı gene yarım, değil mi?

Su fıçılarının üstünden arabadan aşağı atlayan sucu servis kapısının sırığını çekmeye çalışır, bir yandan da papaz efendiye cevap yetiştirirdi:

- Yarımsa talihine küs...

- Çok konuşma, pataklarım seni!

- Ne yapalım... Ahmaklar kilisede bile dayak yer..

Bir gün Kir Baba, Kozalak'ın Selihov'a da bir fıçı su götürdüğünü öğrenince bir daha evine sokmadı adamcağızı.

V

Kışın Pesçanaya Sokağı bol yağan kardan donuk bir renk alır, tam bir ıssızlığa gömülürdü. Baharda manzara değişirdi: Sokak canlanır, neşelenirdi adeta. Hele başpapazın evinin beyaz duvarına, ayna gibi parlayan camlara, mavi göğün dekorunda çağla yeşili çınarlara baktıkça insanın içi açılırdı. Havaya kalkan tozdan gök ve güneş donuk gümüşi parıltılar içindeydi.

Öğle vakti arabalar, şehir dışında bayırın aşağısında bulunan istasyona paldır küldür koşarlar, trene yetişmeye çalışırlardı. Saat birde, arka arkaya, sıra halinde ağır ağır şehre dönerlerdi. Yolcuların çoğunda, "seyahat çantası" gibi şatafatlı bir ad taşıyan keçi torbaları vardı. Gelenler arasında gramofon reklamıyla satış yapan yüzü tıraşlı, başında İngiliz kasketi, kısa İngiliz pipoları içen genç Yahudilere rastlanırdı. Kir Baba'yla karşılaşmaktan çekinmeyen sadece onlardı. Aslında Kir Baba Yahudilerden, en çok da dillerinden nefret ederdi. Hatta bir kere istasyonda yanlarına giderek:

- Havra değil burası; diye çıkışmış, Yahudice konuşmayı yasaklamıştı.

İri yarı vücudu, kahverengi cübbesi ve sarı hasır şapkasıyla, göğsündeki ağır gümüş haça parmak uçlarıyla belli belirsiz dokunarak Pesçenaya Sokağından geçerken yolda karşılaşanların ödü kopardı ondan. Eskiden, sokağın başındaki eskici kunduracının evinin duvarı dibinde sabahtan akşama kadar aşık kemiği atan, herkesin yaka silktiği sokak afacanları başpapazın korkusundan istasyon civarındaki kulübelerin yakınına gitmişlerdi. Uçurtmalarının kuyruğunu telgraf direğine kaptıranlar Kir Baba'yı görünce malın acısını sineye çekerek tabanları yağlarlardı. Gövdesi dik açı şeklinde iki büklüm yürüyen kocakarılar, gölgeli yamru yumru kaldırımdan, duvarlara sinerek geçerlerdi. Ama gölgeden hoşlandıklarından değil, Kir Baba'yla karşılaşmamak için.. Kir Baba, mezarlık korusundaki küçük, yıkık kilisede oturan meczup Yasa'dan ayrılmayan kocakarıları hiç sevmezdi. Zaten çirkin olan her şeyden nefret

ederdi.

Pazarın kurulduğu gün, kalın paltosu, başında siyah kasketiyle buram buram terleyen yanık yüzlü bir kasabalı kollarını arkasına bağlamış, sokağın ortasından dünyayı umursamaz bir şekilde yürür, bir yandan da, "Adam sen de, buralı değilim; kim karışır bana!.." diye kendi kendine cesaret verirdi. Ama karşısında Kir Baba bitiverince hemen derlenip toparlanır, kasketini başından kaparak hızlı adımlarla yanına koşardı.

Sol elinde gümüş topuzlu bastonuyla Kir Baba bir an durur, sağ eliyle havada geniş, hâkim bir hareketle kutsama işaretini yapar, sonra elini uysallıkla uzanan dudaklarına uzatırdı. Ardından:

- Nerelisin? diye sorardı.

- Lipetzkiliyim.

- Giy kasketini. Bahçeniz nasıl bu yıl?

- Öyle şahane çiçek verdi ki bu yıl papaz efendi, bu kadar olur!.. Ama -Tanrının gücüne gitmesin- rüzgâr meyveleri daha çiçekteyken öldürdü.

- Bahçıvan diye geçiniyorsunuz... Bir şey bildiğiniz yok. Hadi, Tanrıya emanet ol!

Kir Baba bir de ne düğü belirsiz, dışardan gelenlerden hoşlanmazdı. Pesçanaya Sokağı eğlenceden yana öteden beri fakirdi. Bir gün nasılsa elinde tefi, omzunda tünemiş maymunuyla gezginci bir Sırplıyı görmek için sokak, çoluğun çocuğun hücumuna uğradı. Sırplının morumsu çopur bir yüzü vardı. Vahşi vahşi bakan gözlerinin akı maviye çalıyordu. Kulağının tekinde gümüş bir küpe sallanıyordu. İnce boynunu renkli eşarpla sarmış, sırtına kim bilir nerden bulduğu hırpani bir palto, ince kuru ayaklarına da tutulacak yeri kalmamış kadın pabuçları geçirmişti.

Adam tef çalarken yanık sesle, bu çeşit şarkıcıların öteden beri söyledikleri vatan özlemini anlatan bir şarkı tutturmuştu. Streletz halkına; çok uzaklarda bıraktığı boz renkli sarp kayaları, orada koşuşan çevik keçileri, zeytinlikleri, mavi denizle

üzerinden kayarak geçen beyaz gemileri anlatıyordu.

Arkadaşı iri maymunun, çıkık alnının altında çukura düşmüş hüzün dolu gözleriyle dökülmüş, kavisli kaşlarıyla insanı ürküten bir hali vardı. Vücudunun yarısı kırçıl, raton kürküne benzeyen tüylerle kaplı idi. Çıplak alt kısmını pembe çizgili bir külot örtüyordu. Külottan görünen ufak kara ayaklarıyla sert, çıplak kuyruğunun görünüşü pek komikti. O da galiba kendisine ait, Stretezle ilgili olmayan bir şeyler düşünüyor, şarkı sesine ve tefin vuruşlarına uyarak alışkın hareketlerle tepiniyor, kıçını hoplatıyordu. Arada bir bakışı kaldırımda, belki yiyeceğe benzettiği ufak taşlara gidiyordu. Maymun el çabukluğuyla bunları avcuna sıkıştırıp kokluyor, suratını ekşiterek tekrar yere fırlatıyordu.

Fakat Pesçenaya sokağındakilerin eğlencesi uzun sürmedi. Kunduracı, saçı başı karışmış, soluk soluğa yetişti. Sırplının hırsızın biri olduğunu; ona da, şeytan dölü maymununa da iyi bir kötek atmaları gerektiğini haykırdı. Sokaktakiler ikiye ayrıldı, yumruklarla desteklenen fikir çarpışması başladı ama Kir Baba'nın uzaktan görünmesiyle bir sonuca varmadan bitti. Hepsi bir şey olmamış gibi evlerine dağıldı. Kir Baba Sırplıya Streletz sokaklarında bir daha dolaşmamasını söyledi. Sert, kesin bir dille, buradan gidip yurduna dönmesi için gereken yerlere başvurmasını, orada da daha ciddi, namuslu bir işte çalışarak yaşamasını emretti.

VI

Aleksandra Vasilyevna, bazen, başından büyük bir aşk geçtiğini, bunu içine gömerek talihsizliği yüzünden sevmediği birisine boyun eğip, sevdiği adamla yollarını ayırmak zorunda kaldığını düşünüyordu. Aslında, sevdiği Kir Yordanski miydi, yoksa Mordov kıyafetinde, saç örgüsü omuzlarında, arkadaşlarıyla mutluluk dolu geçirdiği son yaz mıydı?..

Artık Kir Baba'ya olan aşkını besleyecek tek bir duygu kalmamıştı içinde. Katedral başpapazını ayinlerde bile göremiyordu; kocası katedrale gitmesini yasak etmişti. Aleksandra Vasilyevna Nikolskaya kilisesinin devamlısı olmuştu. Yordanski papaz olmasaydı belki aralarında gizli ilişkilere ait hayaller kurabilirdi. Ama doğma, evlenme, günahlardan arınma ve ölüm sırlarında Tanrı ile insanlar arasında aracıydı o!

Bir gün Aleksandra Vasilyevna tesadüfen Kir Baba'nın ağzından çok acı sözler duydu. Yordanski hastaydı artık; sarhoşken eve dönerken, Selihov'un evinin önünde eski rakibiyle karşılaştı. Bastonunu tehditle sallayarak:

- Beni dinle Selihov! Hiçbir ölümlünün kurtulamayacağı saati unutma!.. diye homurdandı. O gün, duyuyor musun Selihov, matem kıyafetinde senin veda ayinini ben yapacağım. Etrafı tütsüleyerek mezarına ilk avuç toprağı ben atacağım!

- Belli olmaz Kir Baba. Kim ölür kim kalır belli olmaz... Bakarsın, tabutunu izlemek bana nasip olur... İçkinin yapamayacağı yoktur.

Aralarında ilk ve son takışma böylece bitti. Ömür boyunca her şeyde birincilik yarışı yaptıkları halde mezar yolculuğunda birbirlerine ikramda bulunuyorlardı.

Aleksandra Vasiyevna ise evden başka bir şey düşünmüyordu. Evet, bir eve sahip olmak; nerde olursa, nasıl olursa; büyücek bir köyde, varoşlarda bile başını sokacak ona ait olacak bir eve sahip olmak istiyordu! Streletz de memur, esnaf, el sanatçıları hep ev hayaliyle yaşar, er geç de kavuşurlardı buna. Hepsi de evlerini karılarının üstüne yapardı. Böylece Streletze de yapıların çoğunun sahibi kadınlardı. Yalnız Aleksandra Vasiyevna incinmiş gururu için gözyaşları döküyordu.

Kadın komşuları aralarında, "Ben evime şunu yapmayı düşünüyorum...", "Ev benim olunca..." diye konuşurlarken Aleksandra Vasilyevna konuyu önemsemiyor gibi görünmeye çalışıyordu. Ama kaç kere kiliseden yorgun, gerdanından şapır şapır terler dökerek eve dönünce, kocasının karşısına dikilir, ağlayarak, şemsiyesini yere vurarak, hiç olmazsa getirdiği dra-

homayı geri vermesini isterdi. En çok, kocasının ölümünden sonra akrabalarının onu evden atmasından korkuyordu.

Selihov kadının yüzüne bakmadan her zamanki sakin haliyle:

- Merak etme, sen benden önce öleceksin. Astımın olduğunu unutma; deyip odasına geçiyordu.

Ama Selihov günden güne tuhaflaşıyordu. Bazen şaşkın, korkulu bir ifadeyle kaşlarını çatarak saatlerce aynanın karşısında duruyordu. Bir iki gün, durup dururken, yemek yemiyor, her şeyde insan vücudu kokuyormuş gibi bir duyguya kapılıyordu. Eve gramofon almış, odasına götürmüştü; bir kere bile çalmadı. Yalnız Aleksandra Vasilyevna bir akşam kiliseden, yorulduğu için ayinin sonunu beklemeden eve dönünce, servis kapısından içeri girer girmez curcunalı, oynak bir müzik sesi duydu. Sessizce içeri geçip büyük salonun kapı aralığından baktı, şaşkınlıktan dona kaldı. Selihov, kuru, ihtiyar vücuduyla tüy gibi hafif, salonun loşluğunda, "Aman aman dostlar, evimi hırsız bastı dostlar!..." diye neşeyle horuldayan gramofonun karşısında ayaklarını havaya kaldırarak çılgınca zıplıyordu.

Aleksandra Vasilyevna'nın feri sönmüş, yorgun gözlerinden dökülen yaşları, ağlamaktan ağrıyan başının nasıl savrulduğunu, tepesine günde kaç defa ıslak havlu koyduğunu yalnızca kameriyenin önündeki elma ağacı biliyordu.

Zaman geçiyordu. Selihov'un evinin kapısında, "Bu ev Pyotr Semyonoviç Selihov'a aittir. Kiraya verilmez." levhası değişmeden duruyordu.

VII

Vaktiyle Aleksandra Vasilyevna'ya abayı yakan, şehir bahçesinde peşinden gezenler arasında Gorizontov da vardı.

Gorizontov eyalet başkentinde otuz yıl öğretmenlik yaptıktan sonra emekliye ayrılmış, Streletze dönmüş ve o da

Selihov'la Kir Baba gibi meşhur olmuştu.

Gorizontov papaz okulundan sonra akademiyi bitirdi. Olağanüstü hafızası, mesleğinde gösterdiği kabiliyet ve çalışkanlığıyla sivrilmişti. Öyle bir sesi vardı ki çok sevdiği, "Et tonat, et sonat et pluvium coelum dat!..."[45] söylerken evin camlarını zıngırdatırdı.

Boyu o kadar uzun, kemikleri öyle geniş ve iriydi ki sokaktan geçerken peşinden bakmayan yoktu. Çok parlak bir geleceği olabilirdi Gorizontov'un ama öğretmenlik gibi gösterişsiz bir meslek seçmişti! Ancak emekliye ayrılıp Streletze'e yerleştikten sonra bütün şehrin dikkatini çekmeye başladı. Dış görünüşü, iştahı, alışkanlıklarıyla geleneklerinde sarsılmaz sebatı, insanüstü soğukkanlılığı ve kendine has felsefesi gerçekten başka insanlardan ayırırdı onu.

Kolsuz pelerinle geniş kenarlı bir şapka giyerdi. Ayağında burunları geniş, deriden çok dökmeye benzeyen galoşları vardı. Bir elinde koltuk değneği, öbüründe kış yaz yelken bezinden kocaman bir şemsiye taşırdı. İhtiyarlayınca Gorizontov'un kemikleri daha da irileşti, boyu da daha uzadı sanki; kamburlaşıp hantallaştı. Streletzliler ona "Mandrilia"[46] adını takmışlardı. Nehir plajına ilk gelişi gerçekten önemli bir olaydı. Şemsiyesi altında, mahut galoşları ayağında, çatık kırçıl kaşlarıyla, korkunç derecede geniş omuzları ve meşe köklerini andıran uzun, kocaman kollarıyla soyunma yerine ağır ağır girdi. Gövdesine daha büyük bir güç vermek ister gibi hafifçe öne eğilerek yürüyordu. Eski usulle plajda bulunanların hepsine selam verdi, sonra her zamanki ağır başlılığıyla soyunmaya başladı. Kül rengine çalan morumsu vücudu; tırnakları deniz kabuklarına benzeyen, birbirinin üstüne çıkmış eğri parmaklarıyla tabii irilikte olmayan ayakları meydana çıkınca kabindekiler arasında şaşkınlık, hatta dehşet çığlıkları duyuldu. Gorizontov hiç oralı olmadı. Acelesizce soyundu. Suya girdi ve tam on beş defa dalıp çıktı. O günden sonra hiç aksatmadan Pokrov Gününe[47]

45 Latince: "Gök gürler, yanılar, ortalığı yağmura boğar..."
46 Mandril (Fransızca): Kuyruksuz, başı köpek başını andıran, çok iri bir maymun.
47 Hıristiyanların 1 Ekimde kutladıkları yortu.

kadar banyolara devam etti. Boş kabinin tahta aralıklarından sonbahar rüzgârı soğuk soğuk işliyordu; nehrin arkasındaki tarlalar üstüne kara bulutlar sarkmış, su erimiş kalay parıltıları içinde pul pul olmuştu. Kırlar sabahları kırağıdan beyazlaşıyordu artık. Yaban kazlarının geciken son sürüleri de güney yolculuğuna çıktılar... Gene de katedral kilisesindeki saat öğleyin biri çalarken bayırdan aşağı, gri pelerinli, sırtı kamburlaşmış dev, koltuk değneğine bütün ağırlığıyla abanarak nehre doğru iniyordu.

Gorizontov pansiyoner olarak girdiği evlerde birkaç günden fazla kalamıyordu: On kişilik yemek yediği için hiçbir pansiyon sahibi başa çıkamıyordu. Oysa ki Gorizontov her şeyi peşinen konuştuğu için kendini haklı görüyordu. Kelimelerin hecelerine basa basa:

- Çorba, borç, lapşayı[48] tabağa koymamanızı rica edeceğim; kâse içinde tercih ederim. Canlı yiyecekleri dilim, parça şeklinde değil, tane olarak isterim. Kızartmaların yanında patates veya sebze olması şart. Kaşaların[49] her çeşidi güveç içinde gelmeli...

Gorizontov, peşine takılan sokak veletlerinin koro halinde:

- Mandrilla!.. Mandrilla!.. diye haykırışlarına aldırmadan, rahat, ölçülü adımlarla yemekten sonra yürüyüşünü yapardı. Öğretmenliğinde gürültülü bir sınıfa girip:

- Efendiler, şimdi bir önceki dersimizi özetleyelim. Sezar'ın kendisini tehdit eden tehlikeyi hafiyelerinden öğrenince ne yaptığını hatırlayalım... sözleriyle derse başladığı zamanki kadar sakindi.

Gorizontov'un felsefesine göre, her insan bütün çabasını hayatını uzatmaya harcamalıydı. Bunu yapmak için her şeyden önce içi boş, muzır, akıldan yoksun bir yaratık olan kadınlardan uzak durmalı, hayatta her olayı tam bir sükûnetle karşılamalı, akıl ve tecrübeyle edinilen alışkanlıklardan ayrılma-

48 Ev erişteşiyle yapılan koyu bir çorba.
49 Pilavın bir çeşidi.

malıydı. Gerek besin gerek temizlik bakımına en büyük özeni göstermek de şartlarından biriydi...

Gorizontov'la bir gün sokakta karşılaşan hasta, suratı asık Kir Baba alayla:

- "Nullus enim locus sine genio est"[50] diye takıldı ona. Çoktandır duyuyorum senin acayipliklerini Gorizontov. Doğrusunu söyle bana: Meczup musun yoksa üstün akıllı mısın sen?... Tarihten önceki çağlarda, uygarlığın ilk basamağında yaşayanların hayatına heveslenişin neden?

Şemsiyesini başında tutarak, koltuk değneğine dayanan Gorizontov, kirpi dikenlerine benzeyen kaşlarını çatarak yere bakıyordu. Uzun uzun düşündükten sonra:

- Siz de bana söyleyin lütfen Kir Baba, dedi; siz ne için yaşıyorsunuz?

- Ben sana yaşamanın gayesini sormuyorum. Yaşamanın şeklinden bahsediyorum.

- Şekil, gayeye uygundur.

- Peki. Dediğin gibi olsun. Hayattaki gayen nedir öyleyse?

- Mümkün olduğu kadar uzun yaşamak, yaşamın tadını çıkarmak...

- Oluyor mu bari?

- Gücüm ve imkânlarım ölçüsünde... Paha biçilmez ömür kâsesini sımsıkı, özenle tutuyorum elimde...

- Ömür kâsesi mi? diye sertlikle kesti Kir Baba. Havada eliyle geniş bir daire çizerek:

- Buradaki ömürden mi bahsediyorsun?... dedi. Bu sokakta ha?... Hadi oradan sende!... Konuşmaya değmez seninle. Taktıkları o çirkin adı haketmişsin!

- Toprakta insan kemiklerini hayvan kemiklerinden ayırt edemezsiniz Kir Baba; farketmez... dedi Gorizontov.

Kir Yordanski'yi yol kenarında bırakarak ağır ağır yürüdü.

50 Latince: "Her yerin kendine göre koruyucu ruhu vardır..."

VIII

Bir gün Selihov'un evinin boş odaları büsbütün ıssızlaştı, sahibinin hafif, gıcırtılı adım sesleri temelli kesildi. Aleksandra Vasilyevna'nın otuz birinci evlenme yılında, Büyük Perhiz ayında, Nikolskaya kilisesinden bir akşam ayini sırasında iyi, temiz giyimli; sırtında sert yakalı kolalı gömlek, kürk, cebinde pahalı bir altın saat bulunan yüzü kireç kesilmiş bir ihtiyarı cansız halde dışarı çıkardılar... İki gün sonra Selihov'un cenaze töreni yapılıyordu.

Cuma günleri Streletze de pazar kurulurdu. Baharın ilk günleri arabacılar yamru yumru, çamura batmış sokaklarda araçlarını bata çıka sürmekten cehennem azabı çekerlerdi. Hele köylerden pazara kızakla gelenlerin hali yürekler acısıydı!

Yolun bu halinde katedrale kadar tabutun peşinden yan yana yürümek Aleksandra Vasilyevna'yı bitirdi. Selihov'un uzak bir akrabası ile karısı kollarına girmişti. Rüzgâr, Nikolayev kaputu[51] giyen sivri suratlı ihtiyarın eteklerini savuruyor, dazlak kafasında tepeden öne doğru bant şeklinde taranmış boyalı saçlarını havaya kaldırıyordu. Siyahlar giymiş karısı iri yarı, kendinden emin, soğukkanlı bir kadındı.

İnsanın içine işleyen rutubetli bir hava vardı o gün. Aleksandra Vasilyevna hem havadan, hem ağlamaktan adeta sarhoş olmuş, sersemlemişti. Üstü beyaz haçla sarılı brokardan tabutun kapağını kilisenin kapısında bırakmışlar; ölüyü tabutun içinde katedralin basık tavanlı, sütunlu kışlık bölümüne götürmüşlerdi. Ünlü katedral korosu kâh ölüm zaferine uyarak olanca sesiyle gürlüyor, kâh hıçkırıklarla boğulur gibi oluyordu.

51 Çar I. Nikola zamanından kalma topuklara kadar omuzları pelerinli kaput.

Uzun boylu, kalın omuzlu diyakosun dualar okurken havaya el kaldırışında bir tehdit vardı sanki! Tabutu çepeçevre saran alt ve üst sınıflardan papazların koronun hıçkıran seslerine uyarak ölünün önünde eğilmeleri son derece duygulandırıcıydı. Ama en çok etkileyen Kir Baba'nın haliydi. Gövdesinin ağırlığıyla yeri sarsarcasına tabutun çevresinde dolaşıyor, elindeki buhurdanlığı ölünü donuk beyaz yüzüyle parlayan sivri burnuna doğru ölçülü hareketlerle sallıyordu. Her zamanki gibi içkiliydi; haşin bir resmiyetle kehanetini gerçekleştiriyordu.

Son yıl içinde Kir Yordanski çok değişmişti. Hayat yolunun ilk adımlarını atarken çatıştığı adamı son yolculuğuna uğurlarken haşmet ve azametiyle dikkati çekmiyordu artık. Su dolmuş şişkin ayaklarını güçlükle sürükleyen cübbeden fırlamış karnıyla sararmış, şişmiş yüzünde adeta görünmeyen donuk gözleriyle, ağarmış, dümdüz olmuş yağlı saçlarıyla bambaşka bir adamdı bu. Titreyen elleriyle buhurdanlığı sallaması da iç parçalıyordu. Ağlamaktan bitkin halde Aleksandra Vasilyevna Kir Baba'ya bakmıyordu; ölenin yüzüne tutku derecesinde sevgiyle eğilmişti. Kir Baba da olanca husumetiyle ondan gözlerini çeviriyor, kendini kutsal ödevine vermiş görünüyordu.

Koro ölüyü huzur dolu sonsuz hayata uğurlayan hüzünlü ilahiye başlarken kapıda, dilenci kocakarılar arasında duran Gorizontov nezaketle yol açtı. Sonra çıkanların ardından bakmadan uğuldayan sesiyle koroya katıldı.

IX

Selihov'ların güneşten solmuş, üç basamaklı, üç pencereli harap antresinde paslı tele bağlı çatlak çıngırak, rehincilerin gelişini haber vermiyordu artık. Aleksandra Vasilyevna ıssız odalarda, kılıflı mobilyalar, irili ufaklı masalar, kakmalı oymalı konsollar arasında dilediği gibi gezebiliyordu. Her şey onundu şimdi: Ev, eşya, demir kasanın içinde kırmızı raflara dizilmiş

mücevherler, ahırdaki inek, bahçe, bahçenin yıkık duvarı; hepsi onundu!

Selihov tam sıhhatte ve aklı başındayken yirmi birinci defa yazdığı vasiyetnamesiyle nikâhlı karısı Aleksandra Vasilyena'yı varının yoğunun biricik mirasçısı yapmıştı. Kadıncağız sevindiği kadar da şaşırdı. Eş dost, bundan sonra başına buyruk, keyfince yaşayabileceği için kutluyorlardı onu. Ama Aleksandra Vasilyevna bir türlü şaşkınlıktan sıyrılamıyordu; nedense hayat onun kilise dönüşleri çayla yediği tuzsuz kutsal ekmek gibi yavanlaşıvermişti.

Paskalya ve Toma Haftasında sabahtan akşama kadar çalınan çanlar yeni hayatını, bahar sevincini müjdeliyordu. Ama Aleksandra Vasilyevna yaşama zevki duymuyordu artık. Dudaklarında zavallı bir memnunluk gülümsemesiyle odadan odaya dolaşıyor, oyalanacak bir şey bulamıyordu. Kafası, elleri titriyordu. Hemen hemen her gün Nikolskaya kilisesine gidiyor, bu da yoruyordu onu. Bodur boylu, şişmandı; seyrek, kırçıllaşmış kül rengi saçlarını tepesinde gelişi güzel birkaç firketeyle tutturuyordu. Renksiz, sulanan gözleri hüzünlü hüzünlü bakıyordu. Evde yaşlı işi, koyu renk entarisiyle aba terlik giyiyordu. Yalnız sabah ayinine giderken uzun boylu hazırlıklar yapardı; tepesine minnacık bir şapka iliştirir, cam boncuklarla işlenmiş bir pelerin giyerdi. Sol gözü daima sulandığı için ince beyaz mendilini elinden bırakmazdı. Yorgun bakışını mihraptaki ikonlara dikerek sızlayan ayaklarının üstünde güçlükle duruyordu. Kilise kalabalık, sıcak, havasızdı. Mumlar alev alev yanarken camlı tavandan güneş ışığı demet demet yayılırdı dua edenlerin üstüne. Diyakos, kilisedekileri korkutmak ister gibi elini kaldırarak, ağzını alabildiğine açıp Çar hanedanıyla kutsal Sinod'un ömürlü olması için dualar haykırıyordu. Aleksandra Vasilyevna dinlemiyordu bile: Umurunda mıydı kutsal Sinod! Hoş kendisi içinde Tanrıdan dileyecek ne vardı?.. Öbür dünyadaki cennet mi?.. Buna hakkı var mıydı; bu dünyada ne yapmıştı da orada mükâfat bekleyecekti...

Bir Nisan sabahı mezarlık korusuna gitmek aklına geldi.

Biraz dolaşıp gençlik günlerini anacaktı. Aşçı kadına, kocasının kabrine gideceğini söyledi.

Tatlı, ılık bir havaydı. İnce beyaz bulut kümecikleriyle mavi gök, kırdaki baharlık hal Aleksandra Vasilyevna'yı neşelendirdi, içinde kendine bile açıklayamadığı, umuda benzer bir duygu uyandı. Ama koruya giden bayırı çıkarken tıkanmamak için birkaç kere durmak zorunda kaldı. Durup dinlenirken aşağıdan görünen çatılara, kiliselerin çan kulelerine, bayırın eteğinde ve hendeklerdeki çağla yeşili söğütlere baktı. Mezarlar arasındaki geçitlerde toprak henüz yaş, vıcık çamurla doluydu. Ağaç dallarında sayısız kestane kargalarının neşeli cıvıltıları insanı serseme çeviriyordu.

Tüccar Yerşov'un mezarındaki anıtın önünde durdu Aleksandra Vasilyevna: Orada, pembe renkli yıkık küçük kilisede meczup Yaşa oturuyordu. Pencereden uzanarak imalı, uğursuz birkaç laf yumurtlayabilirdi... Aleksandra Vasilyevna başını omuzlarının içine çekerek, eteğini önden topladı, ufak, telaşlı adımlarla, arada bir taşlara sürçerek uzaklaştı. Farkına varmadan kocasının mezarına geldi. O niyetle gelmemişti ama kısmet demek... Yorgun bir halle yandaki mezar taşına oturdu. Dalgın başını henüz yapılmamış, karınca yuvasını andıran boz balçıklı toprak yığınına dikti. Her şey önceden hazırladığı, hayalini kurduğu gibi değil, başka türlü olmuştu. İçinde ne düşünce ne anı, sadece tatlı bir yorgunluk, bir ezginlik ve kendine mi, Kir Baba'ya mı, Selihov'a mı baharın uyandırdığı hüzünlü bir sevgi vardı. Evet evet, kocasına karşıda duyuyordu bunu!

Eve dönerken, yolda boş bir arabaya rastlamaktan başka dileği yoktu. Aksi gibi meczup Yaşa yakaladı onu. Harap kiliseden istavroz çıkararak, dualar mırıldanan birkaç köylüyle şehirli kadın çıkıyordu; bazılarının gözü yaşlıydı. Birdenbire arkalarından Yaşa fırladı; ufak tefek, sıska, seksenlik bir adamdı. Uzun bir entari giymiş, belini iple bağlamıştı, başında yana yatırdığı kırmızı bir takke vardı. Bıyığı ile sakalını kestiği için diken gibi sert kıllar çökük, renksiz dudaklarının çevresinden tutam tutam fışkırmıştı. Ufarak gözleri kurnaz mı kurnazdı!

Aleksandra Vasilyevna'yı görünce elini gözlerine siper edip hızlı adımlarla yanına yaklaştı. Çocuk sesine benzeyen incecik ihtiyar sesiyle:

- Neşelen ey pembe göğüslü Afrodit!.. diye bağırdı.

Hep koşar adımlarla kadının çevresinde döndü, önüne tükürdü. Sonra önemli bir şey veriyormuş gibi, ince bir lifle bağlı dört tane çöpü eline sıkıştırdı.

Aleksandra Vasilyevna meczubun onu korkutmasına kızdı, eliyle iterek koşmaya başladı. Bir yandan da Afrodit lafının ve dört çöpün anlamını düşünüyordu.

Neşeyle gülümseyen Nisan günlerinde, Tanrının onu neden çocuksuz bıraktığını sık sık düşünüyor, üzülüyordu. Bir oğlu olsaydı koyacağı adı bile düşünmüştü... Düğün hediyesi süslü kutuyu sık sık açarak içindeki resimlere bakıyordu. Fotoğraf dekorundaki köy bahçesinin çitine işveli bir pozla yaslanmış Mordov kıyafetinde çocukça temiz, sevimli bakışlı genç kızın hali pek dokunaklıydı! Geniş omuzlu, güçlü kuvvetli papaz okulu öğrencisi de öyle... Büyük alnında kabaran gür saçları, somurtkan ama ışıl ışıl bakan gözleri, sert hatta haşin bir ifadeyle kısılmış, inadına yumuşak, dolgun dudakları, yüz çizgilerindeki incelik; nerde idi bunlar şimdi?.. Selihov'un da bir resmi vardı. Birkaç genç memur arkadaşıyla beraber çektirmişti. Onlar yapmacık bir serbestlikle koltuklara kurulmuşken Selihov –onun da gençliğine, şıklığına diyecek yoktu– nedense yere, öbürlerinin ayaklarının dibine oturmuştu.

Bir gün Aleksandra Vasilyevna şehir bahçesinin önünde Gorizontov'la karşılaştı, yavaşça seslendi. Gorizontov çok nazik bir şekilde selamladı onu ama ne yanına geldi ne de yüzüne baktı. Aleksandra Vasilyevna bir süre ürkek ürkek arkasından baktı, yoluna devam etti.

X

Selihov'un kırkında Aleksandra Vasilyevna Nikoloskaya kilisesinin bütün papazlarını eve çağırmış, ruhuna anma ayini yaptırmıştı. Evi günlüğün ağır kokusu sardı. Aleksandra Vasilyevna başı ağrımasın diye çay sofrasını bahçeye, sevdiği elma ağacının altına kurdurdu. Çok sıcak bir Mayıs günüydü, bahçe zümrüt yeşiliydi. Bembeyaz örtü serili masanın üstünde pırıl pırıl semaver neşeyle fokurduyordu; kristal, gümüş çay takımları göz alıyordu.

Nikolaskaya kilisesinin başpapazı iri kıyım, kalın belli, geniş burun delikleriyle babacan bir adamdı. Neşeyle bir şeyler anlatıyordu. Aleksandra Vasilyevna yarım ağızla gülümseyerek onu dinliyor, bardaklara çay koyuyordu. Güneş yükseldikçe elma ağaçlarının gölgesi yetmemeye başladı. Güneş Aleksandra Vasilyevna'nın tam tepesindeydi, cayır cayır yakıyordu. Birdenbire gözlerinin önünde her şey kırmızı bir buluta büründü, kollarıyla bacakları kurşun gibi ağırlaştı; bir şey duymaz, kıpırdayamaz oldu... Ortalık karıştı, evin bütün kapıları açıldı, Aleksandra Vasilyevna'yı büyük salondaki kanepeye yatırdılar. Ama o rahat durmuyor, dönmek, kalkmak isteyince de yere düşüyor, sağlam kalan tombul eliyle masa örtüsünün sırmalı saçaklarına tutunarak inliyor, anlaşılmaz bir şeyler homurdanıyordu. Alt çenesi sarkmıştı, peltekleşmiş dili dudaklarının arasından görünüyordu, renksiz gözlerinde yaş taneleri parıldıyordu.

Ama çevresindekilerin kuşkulu baş sallamaları, iç çekmeleri boşa çıktı: Aleksandra Vasilyevna'nın inmesi hafifti. Besbelli, Gorizontov'un deyimiyle "Ömür kâsesi"nde bir damla daha bal kalmıştı... Yaşlı kalp, bu damladan faydalanmadan durmayacaktı.

Aleksandra Vasilyevna iyileşmeye başladı. Hayata dönüşünün sevinci, tatlı avuntusu içinde yattığı yerde mutluluğunu başkalarıyla paylaşmak istiyordu. Ama aşçı kadından başka konuşacak kimsesi yoktu. Kadıncağızın karşısında oturtuyor, şundan bundan konuşuyordu. Bir gün utana sıkıla, kocasının kırkının dolduğu gece gördüğü düşü anlattı. Gündüz gibi ay-

dınlık bir Mayıs gecesiydi... Pek garip bir düş görmüştü! Bağırmak istemiş, sesi çıkmamıştı...

Düşünde, yatak odasına iki genç rahip girmiş, onu soymaya başlamışlar. Ellerinden kurtulmaya, karşı koymaya çalışmış ama başaramamış... Hem tuhaf bir mutluluk hem korkuyla utanç duyuyormuş... Sonunda rahipler onu tamamen soymuş, yere yatırmışlar. Kımıldayacak halde değilmiş, sadece utançtan, korkudan ve mutluluktan bağırmış...

Aleksandra Vasilyevna düşünü anlatırken içi Kir Baba'ya karşı sıcak bir şefkatle dolmuştu. Bu hasta, kimsesiz adamı bir tek defa görebilse, buluşabilseydi onunla!..

Son matem ayininde, Kir Baba'nın dualar okurken tehdit eder gibi çıkan boğuk sesi, buhurdanlığı manalı manalı sallayarak ölü düşmanının önündeki eğilmeleri değildi onu etkileyen... Gençliğinin iki erkeğini bir arada görüp, kalbinin uzak köşesinde çöreklenmiş aşkın kıpırdanışı korkutmuştu onu... İşin garibi, ömrü boyunca varlığını ağır bir yük saydığı ama o uzak, mutlu günlerinde yaptıkları gezintilerde şemsiyesiyle atkısını taşıyan, elini göğsüne bastırarak sevdalı bir şekilde:

- Bu güzel elin temelli benim olmasını ne kadar isterdim aziz Aleksandra Vasilyevna!.. diyen adama karşı hayattayken duymadığı sıcak bir şefkat duyuyordu şimdi...

XI

Kir Baba'yı 10 Haziranda görmek için tam bir ay gizli bir umutla yaşadı. O gün Streletz'e önemli bir misafir gelecekti. Şehir parlak bir karşılama töreni hazırlıyordu. İstasyon yolu boyunca kireçle beyaza boyanmış taklar kuruluyordu; bunları yeşille süsleyeceklerdi.

Aleksandra Vasilyevna sıska, kızıl saçlı terzisini alarak "Genel Fayda" adını taşıyyan manifatura mağazasına gitti, kahverengi bir elbiselik kestirdi. İki kadın provayla meşgul olur-

ken açık pencereden tel zımbırtısıyla hüzünlü, yeknesak bir şarkı sesi, ardından müthiş bir gürültü, bağrışmalar duydular. Terzi ve sırtında tek kollu bluzla Aleksandra Vasilyevna kapıya koştular. Sokakta bir kaynaşma vardı: Saçları tarak yüzü görmemiş kunduracı, yeniden Streletze'de görünen Sırplıyı yakalamış, tam Kir Baba'nın kapısının karşısında var gücüyle tefi kafasına vuruyordu. Aleksandra Vasilyevna acı acı ağlamaya başladı: Kir Yordanski'nin itibarı sıfıra düşmüştü artık...

On Haziranda hava son derece sıcaktı. Aleksandra Vasilyevna yeni elbisesiyle parmaklarına renk renk yüzükler takmış, kiraladığı arabayla istasyon yolunu tutmuştu. Az sonra, aynı arabayla onu bir polis memuru ölü olarak eve getirdi. Aleksandra Vasilyevna kalabalığa fazlaca sokulup izdihamda boğuluvermişti.

Cenaze töreninde ölüyü çok tanıyan kızıl saçlı terziden başka ağlayan olmadı. Keskin bakışlı dazlak adam bu seferde geldi. Cenaze ve geri kalan işleri hâkim tavırlı karısı yönetiyordu. Beraber getirdikleri çocukları; koca ağızlı kızla kardeşi askeri ortaokul öğrencisi, bir an rahat durmuyor, gürültü patırtıyla evi birbirine katıyorlardı.

Ölü, salondaki masada, başından topuklarına kadar beyaz patiskadan bir örtünün altında yatıyordu; kimsenin ona aldırdığı yoktu. Sadece usule uyarak, bir saygı gösterisiyle, içerdeki aynaların hepsini örttüler. Eyalet manastırından çağrılan Aleksandra Vasilyevna'nın akrabası şişman, gözlüklü, canlı beyaz yüzlü kıdemli ihtiyar rahibe ölünün başında, bir akılsıza öğüt verircesine, Zebur okuyordu. Ama bu okuma bile evde kederli bir matem havası yaratmadı. Çocukların çığlıklar atarak koşuşması, salonun açık pencerelerinden dalan sinek ve arıların vızıldaması, güneşin bolluğu daha çok bayram günlerini andırıyordu.

Cenaze kaldırılınca ev birden boşaldı. Bütün eşyayı yük arabalarına doldurarak istasyona gönderdiler. Komşu kocakarılar yaş akçakavak yapraklarını yerlere serptiler, tahtaları sildikten sonra kapıları, pencereleri açtılar. Bomboş odalar

olduğundan daha loş, daha ufak görünüyordu, içerde tiz sesle rüzgâr ıslık çalıyordu...

Eski zaman işi ince pencere camlarına "Kiralık ev" kâğıdını yapıştırlar. Çok geçmeden bir kiracı bulundu. Ayyaş takımından. Hitrovo adında bir kibar düşkünü... Upuzun, aşağı sarkık bıyıkları vardı; melon şapka, jaketatay giyerdi. Yeni evine arabayla geldi; yanında tasmasından tuttuğu siyah tüyleri atlas gibi parlayan bir Setter-Gordon[52] kurulmuştu. Arabanın arkasındaki yük arabasına iki iskemleyle mutfak masası ve kocaman bir kırmızı dolap yüklenmişti. Hitrovo'nun eşyası bundan ibaretti. Kişizade bir tek odaya yerleşti, pencereleri gazeteyle örttü. Gazetelerin güneşten çabucak rengi attı, sarardı.

XII

Bir Haziran günü akşamüstü inceden yağmur serpiştiriyordu. Hava kararmaya başlarken trenin ikinci mevkii vagonunda yolcular sohbete dalmışlardı. Kimin nereye gittiğinden, Rus demiryollarının düzensizliklerinden, memleketin tabii zenginliğinden ve kültür kıtlığından bahsediyorlardı. Vagon çeşitli seslerle sallanıyor, tavandaki vantilatörün uğultusu ile düşen yağmur damlalarının sesi duyuluyordu.

Trenin önünde ilkin ıssız, geniş bir vadi ve yatağından taşmış nehir suyunun altında kalan çayırlarda kıvrıntılı bir şerit gibi akan nehir göründü. Ardından, bayırın aşağısında uzanan tarlalardan sonra Streletz belirdi. Yavaş yavaş basık evlerin çatıları, kiliselerin çan kuleleri ve mezarlık korusu ortaya çıktı. Hızı azalan tren köprüden geçerken demirler türlü türlü acayip sesler çıkarmaya, inleyip gıcırdamaya başladı. Yakına gelince, nehrin hiç de derin olmadığı belli oldu, su da bulanıktı... Toza batmış şehrin görünüşü de oldukça fakirdi. Nihayet isteksizce yağan yağmur sisi arasında istasyonun erkenden yakılmış ışıkları belirdi.

52 Uzun tüylü bir av köpeği.

Tren on beş dakikalık bir duruştan sonra yeniden yol aldı. Tren memurları kalın, ufak mumları birbirinden yakarak vagon duvarlarına asılı fenerlere yerleştiriyorlardı. Yanarken pırıl pırıl olan mumlar, donuk camlı fenerlere konulunca ölü kandiline dönüyordu. Yolcular iyice kaynaşmış; cigara içiyor, gece hazırlıkları yapıyorlardı. Vagonun kapısı birdenbire açıldı, içeri bir elinde valiz, öbüründe yelken bezinden şemsiyesiyle Gorizontov girdi. Kocaman, hantal vücuduyla birden vagonu doldurdu. Yolcular ister istemez sustular; bütün gözler ona çevrildi. Gorizontov eski zaman geleneğine uyarak teker teker selamladı, kapıya yakın boş bir yere oturdu.

En çok konuşan, açtığı üst yatağın yanında ayakta duran zayıfça bir adamdı. Yeleğinin altından askılarının düğmelerini çözerken durmadan konuşuyordu. Gözlüklüydü, Moskova'nın yerlisiydi ve konuşmasından, oranın tanınmış serbest fikirlilerinden biri olduğu anlaşılıyordu. Tren Streletz'de dururken istasyon büfesinde birkaç kadeh atmıştı. Yıpranmış yüzü heyecandan kızarmıştı. Gözlüğünün camlarının parıltıları pek sertti. Sülük gibi yağlı saç tutamları o yana bu yana dağılmış; sert, kesin ama çok akıcı bir konuşması vardı. Yeni yolcuyu dikkatli, biraz da hayretle süzdükten sonra bir süre ilgilenmez gibi göründü. Sonunda dayanamadı:

- Uzağa mı gidiyorsunuz efendim? diye sordu.

Dizlerinin arasına diktiği şemsiyeyi kocaman, demirden elleriyle tutan Gorizontov acelesizce:

- Moskova'ya, dedi.

Gözlüklü adam hep o inceleyen bakışıyla sorularına devam etti:

- Şu geçtiğimiz şehirde oturuyorsunuz, değil mi?

- Evet. Streletz'liyim.

- Moskova'ya iş için gidiyorsunuz tabii...

- Evet; iş için: Moskova devlet üniversitesiyle bir anlaşma yapmak üzereyim. Üniversiteye bir boy fotoğrafımı yolladım; öldükten sonra iskeletimi satmayı teklif ettim. Teklifimi olum-

lu karşıladılar.

- Ne diyorsunuz?... diye hayretle bağırdı gözlüklü. Kendi iskeletinizi mi satıyorsunuz? !..

- Ne var bunda? Bu işte en ufak zararım yok, üstelik faydalandığıma göre...

- Ama müsaade buyurun! Böyle bir anlaşmayı garip bulmuyor musunuz? Hatta bence ürkütücü bir şey bu...

- Yo, asla; cevabını verdi Gorizontov. Umarım ki Moskova devlet üniversitesi daha hayli zaman sizi ürküten şu nesneden faydalanmayacaktır. Ben içimdeki kuvvet stokuna göre en az 95 ime kadar yaşamayı umuyorum.

Gorizontov hem konuşuyor, hem trenin penceresinden dışarı bakıyordu. Fenerde yanan mumun gölgesi pencerede, havada asılmış gibi yansıyordu. Dışarda, ardı ardına; yeşeren tarlalar, üzerlerine alçaktan sarkan bulutlu gök görünüyordu. Vantilatörün uğultusuna vagondakilerin konuşması ile gülüşmeleri karışıyordu.

Streletz'de o saatte kararmış sokaklar iyice sessiz ve ıssızdı. Kunduracının kulübesinin önünde kırmızı mintanlı, beli iki büklüm ihtiyar kiracı Kozalak sıraya oturmuş, dünyaya metelik vermeyen haliyle bir şeyler mırıldanıyordu. Ne zamandır yataktan kalkmayan Kir Baba sessiz, karanlık evinde yatıyordu. Saçları tamamen aklaşmış, koca vücudu su dolmuş, gözlerinin haşin bakışı şişlerden fark edilmiyordu.

Selihov'ların kiracısı Hitrovo ayıktı o akşam. Mezarlık korusunun yanındaki yağmurdan yamyaş arpalar arasında, köpeğinin arkasından, tüfeği ateşe hazır, usul usul dolaşıyor, otlara sinmiş keklikleri ürkütüyordu. Puslu havaya sıktığı kurşunların çoğu boşa gidiyordu.

Aleksandra Vasilyevna ile Selihov, mezarlık korusunda, kümbet gibi yükselen mezarlarında uyanmamacasına uyuyorlardı. Yalnız meczup Yaşa, tüccar Yerşov'un anıtının yanındaki yıkık küçük kilisede hala yatmamıştı. Yaşa'nın kendine göre bir işi vardı. Akşama kadar karşısında dert döküp ağlayan, elleri-

ni öpen ziyaretçileri savdıktan sonra bir mum parçasını yaktı. Titrek ışık, yağdan pırıl pırıl olmuş partal entarisini, başındaki takkeyi, burgu gibi kurnaz, ufarak gözleriyle kırçıl kıllarla kaplı buruşuk suratını aydınlattı. Yaşa işine iyice dalmıştı: Duvarın önünde durarak üstüne tükürüyor, sonra tükürdüğünü, ona tapan kocakarıların getirdikleri portakalların kabuğuyla duvara sıvıyordu.

İVAN ALEKSEYEVİÇ BUNİN

MİTYA'NIN AŞKI

İvan Aleksiyeviç Bunin'in edebiyatında engin Rus lirizmi, anlatışı ve Avrupa edebiyatının birikimini görmek mümkündür. Akıcı üslubu, doğayı ve insanı birbirini belirleyen birbirine dönüşen bir sevgi ile anlatışı eşsizdir.

Bunin ailesi edebiyatçı üyeleriyle, soylululuklarıyla bilinen bir Rus ailesidir. Bu özelliği devrim sonrasında kendisine yöneltilen eleştirilerin payandası haline getirilse de o eleştiriler karşısında sükûnetini korudu. Aslında büyük Rus edebiyatçılarının birçoğu aynı muameleden edebiyat, sanat hayatlarının belli bir döneminde muzdarip olmuşlardır. Dünya edebiyatının en önemli eserlerinden "Suç ve Ceza"dahi Rusya'da aynı küfre ("saçmalık"denmiştir) maruz kalmıştır.

Bunin'in "Mitya'nın Aşkı "adlı eserinde hem Ruslara özgü hissediş biçimlerini, hem Rus edebiyatının birikimini bilmek mümkün hem Goethe'nin hem Shakespeare'nin izlerini görebilmek mümkündür. Mitya'nın Aşkı, çağının romantik ruhunu en iyi yansıtan edebiyat eserlerindendir. Bu kitapta Bunin'in üslubunu yansıttığını düşündüğümüz hikâyelerine de yer verdik. Mihail Şolohov, Boris Pasternak (reddetmek zorunda kalmıştır) ve Aleksandr Soljenitsin'den önce Nobel edebiyat ödülünü kazanan ilk Rus yazar Bunin'dir.

ISBN 978-605-5472-99-3

2132997 AGS